

PÄRNUMAA TERVISE- JA HEAOLUPROFIIL

TEGEVUSKAVA 2019-2022

PÄRNU 2019

PÄRNUMAA TERVISE- JA HEAOLUPROFIIL

TEGEVUSKAVA 2019-2022

Pärnu 2019

PÄRNUMAA OMAVALITSUSTE LIIT
ASSOCIATION OF LOCAL AUTHORITIES OF PÄRNU COUNTY

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ÜLDANDMED	12
1.2 Rahvastik	14
1.2.1 Rahvastiku sooline ja vanuseline struktuur	19
1.2.2 Rahvastiku paiknemine	19
1.2.3 Elussünnid	22
1.2.4 Surmad	24
1.2.5 Loomulik iive	27
1.2.6 Ränne	28
1.2.7 Demograafiline töösurveindeks	32
1.2.8 Rahvastiku rahvuslik jaotus	34
1.2.9 Rahvastiku muutused	35
1.3 Rahvastiku tervises seisund	38
1.3.1 Tervisekaotus	40
1.3.2 Esmahaigestumine	46
1.3.2.1 Esmahaigestumine pahaloomulistesse kasvajatesse	46
1.3.2.2 Haigestumine nakkushaigustesse	47
2. SOTSIAALNE SIDUSUS JA VÕRDESED VÕIMALUSED	49
2.1 Tööturg	49
2.1.1 Majanduslikult aktiivsed ettevõtted	49
2.1.2 Hõivatud	51
2.1.3 Keskmise brutopalk	53
2.1.4 Töötus	57
2.1.5 Ülalpeetavate määr	60
2.1.6 Absoluutne ja suhteline vaesus	61
2.2 Sotsiaalne kaitse	63
2.2.1 Puuetega ja töövõimekaotusega inimesed	63
2.2.2 Sotsiaaltoetused ja teenused	64
2.3 Kaasatus kogukonna tegevustesse	67
2.3.1 Elanike kaasamine	67
2.3.2 Kultuurielus osalemise võimalus	68
3. LASTE JA NOORTE TURVALINE JA TERVISLIK ARENG	70
3.1 Sihtgrupi dünaamika	70
3.2 Haridusasutused	72
3.3 Huvitegevuse ja vaba aja veetmise võimalused	75
3.3.1 Huvikoolid, noorteklubid ja ühendused	75
3.3.2 Avatud noortekeskused	75
3.4 Laste ja noorte tervis, sealhulgas sõltuvusainete tarbimine ja levimus	76
3.4.1 Suitsetamine	77
3.4.2 Alkoholi tarbimine	77

3.4.3 Muud sõltuvused	78
3.5 Seksuaalkäitumine	78
3.6 Laste ja noorte surmad	79
4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND	80
4.1 Keskkonna mõjurid ja keskkonnahoid	80
4.2 Transport ja teedevõrk	80
4.3 Tervist edendavad töökohad	82
4.4 Tervist edendavad lasteaiad	83
4.5 Tervist edendavad koolid	84
4.6 Spordiorganisatsioonid	84
4.7 Üldkasutatavad spordirajatised ja terviserajad	85
4.8 Liiklusõnnetused	86
4.9 Kuriteod	88
4.10 Tulekahjud	91
4.11 Uppumised	92
4.12 Tööõnnetused	93
5. TERVISLIK ELUVIIS	95
5.1 Subjektiivne tervise enesehinnang	95
5.2 Füüsiline aktiivsus	95
5.3 Toitumine	97
5.4 Ülekaalulised ja rasvunud	99
5.5 Alkohol	101
5.5.1 Alkoholi tarbimine	101
5.5.2 Alkoholi kättesaadavus ja -poliitika	101
5.6 Suitsetamine	103
5.6.1 Suitsetamine raseduse ajal	103
5.7 Narkootiliste ainete tarbimine	104
5.8 Seksuaaltervis	105
5.9 Turvavahendite kasutamine	106
5.9.1 Helkuri kasutamine	106
5.9.2 Autojuhtimine ja autos sõitmine	107
6. TERVISETEENUSED	109
6.1 Tervishoiuteenused	109
6.2 Nõustamisteenused	110
6.3 Kuni 2-aastaste laste hõlmatus immuniseerimisega	111
TERVISE JA HEAOLUPROFIILI KOKKUVÕTE	113
TEGVUSKAVA 2019-2022	116
KASUTATUD LÜHENDID	121
KASUTATUD KIRJANDUS JA ANDMEBAASID	122
SIDUSDOKUMENDID	123
LISAD	124

SISSEJUHATUS

Tervise- ja heaoluprofiili üldeesmärgiks on maakonna elanike tervena elatud eluea pikenemine enneaegse suremuse ja haigestumise vähendamise kaudu.

Mitmete sidusrühmade koostööna valminud Pärnumaa tervise- ja heaoluprofiil on strateegiline arengudokument, mille eesmärgiks on kaardistada maakonna elanike tervise olukorda ja seda mõjutavaid tegureid ning juhtida tähelepanu maakonnas ja kohalikes omavalitsustes tehtavate otsuste mõjule elanikkonna tervisele.

Tervise- ja heaoluprofiil on suunatud kõigile omavalitsustele ja maakonna elanikele, erinevate valdkondade spetsialistidele, otsustajatele ja poliitikutele terviseteadlikkuse suurendamiseks ja tervisemõjurite paremaks mõistmiseks. Profiil on ka tervise edendamise ja vigastuste ennetamise tegevuskava koostamise alus. Tegevuskavas püstitatakse konkreetsed eesmärgid tervisetulemite parandamiseks ja vigastuste ennetamiseks ning oluline on tegevuskava kaudu tagada olulisemate tegevuste järjepidevus.

Pärnu maakonna tervise- ja heaoluprofiili tegevuskava prioriteetsed suunad on:

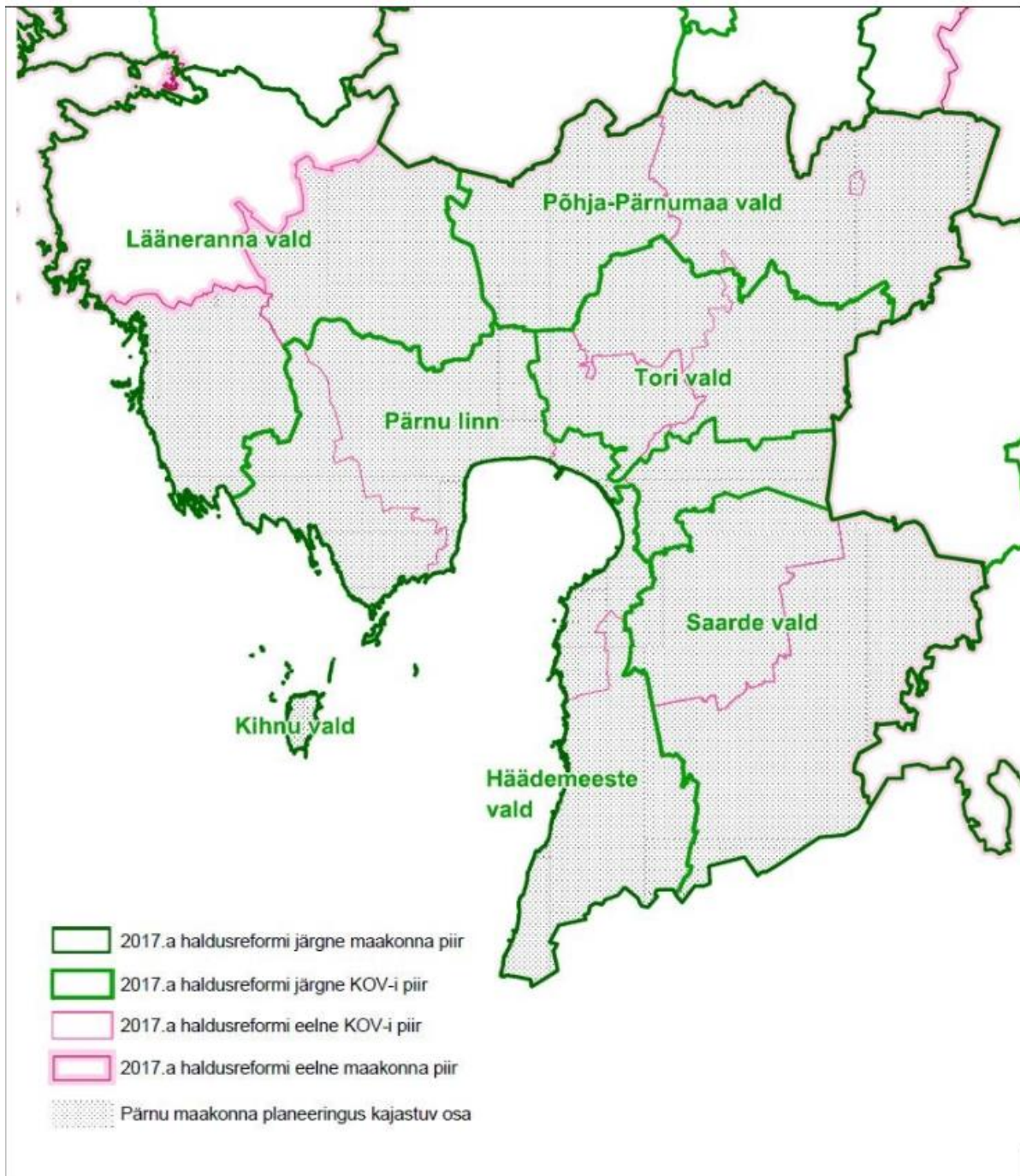
- **Vaimse tervise väärtustamine ja ennetustöö;**
- **Tervena elatud eluaastate kasv - liikumisharrastuse vajalikkuse teadvustamine ja hoiakute kujundamine;**
- **Kohalik tervislik toit ja lühike tarneahel väiketootjatelt tarbijateni;**
- **Tervisedendus ettevõtetes - Tervist Edendavate Töökohtade (TET) võrgustiku laiendamine.**

2018. aastal valminud Pärnumaa tervise ja heaoluprofiili koostamisse andsid oma väärtusliku panuse paljud valdkondlikud eksperdid ja tegusad pärnumaalased. Tervise ja heaoluprofiili eestvedajaks oli SA Pärnumaa Arenduskeskus koos Pärnumaa Omavalitsuste Liiduga.

Profiili koostamise koordinatoriks oli Pärnumaa rahva tervise ja turvalisuse spetsialist Merle Einola. Profiili juhtrühma kuulusid: Priit Ruut, Helve Reisenbuk, Kaja Rebane, Eha Ristimets, Eeri Tammik, Eva Palk, Urmas Kase, Merle Einola.

Profiili koostanud meeskonda kuulusid: Priit Ruut, Helve Reisenbuk, Kaja Rebane, Eeri Tammik, Heiki Mägi, Eva Palk, Sirje Mölder, Ly Akenpärg, Urmas Kase, Merle Einola, Maali Käbin, Reelika Ruubel, Maarika Luik, Üllar Kütt, Andres Annast, Grete Arumäe, Karmen Vesselov jpt.

Kaart 1. Pärnu maakonna haldusjaotus enne ja peale haldusreformi. Allikas: Pärnu maakonna planeering.

THP on otseselt seotud Pärnu maakonna uue arengustrateegiaga „Pärnumaa 2035+“, haakudes selle neljast strateegilisest valdkonnast enim inimvara ja kogukondade elukorraldust käsitlevaga, kuid arvestades majandus- ja elukeskkonna arengu vahelist pidevat interaktsiooni, on kahtlemata olemas seos ka maakonna arengustrateegia ülejäänud kolme valdkonnaga.

THP konteksti parema mõistmise huvides on alljärgnevalt toodud väljavõtte maakonna tervise- ja heaoluprofiiliga haakuvast uuest Pärnu maakonna arengustrateegiast „Pärnumaa 2035+“.

Pärnumaa visioon 2035+

Pärnumaa on Euroopa ühes dünaamilisemas piirkonnas – Läänemere ruumis – paiknev tuntud ja hinnatud regioon, mille edu põhineb haritud, ettevõtlikel, tervist ja elukvaliteeti väärtustavatel elanikel. Pärnu maakond on kõrge elukvaliteediga parim paik eneseteostuseks – elamiseks, õppimiseks, töötamiseks, laste kasvatamiseks ja puhkamiseks.

Olulise tähtsusega on maakonna- ja regioonikeskus Pärnu – rahvusvaheliselt tuntud aastaringiselt atraktiivne Eesti visiitkaart ja suvepealinn – omanäoline, miljööväärtuslik ja logistiliselt hästi kättesaadav ning sidus ülejäänud maakonna, Eesti ja Euroopaga.

Pärnumaa on tasakaalustatult arenev maakond, mis loob võimalused väarikaks euroopalikuks eluks maakonna igas paigas. Tasakaalus asustussüsteem koos Pärnu linnastu jätkusuutliku ruumimustriga (asustus ja töökohad, transpordikoridorid, rohevõrgustik, väärtuslikud maastikud, vaba aja veetmise paigad) kindlustab elanikele looduslähedase, lastesõbraliku ja kvaliteetse elukeskkonna, põhiteenuste ja ühistranspordi kättesaadavuse võimalikult kodu lähedal. Omanäolise Pärnumaa tugevuseks on inimsõbralik, hästi toimiv ja atraktiivne elukeskkond, mille keskmeks on hansalinn Pärnu. Olulisel kohal on maakondliku keskuste võrgu tugevdamine Pärnu linnastu kiire arengu tasakaalustamiseks. Tagatud on maa-asustuse ruumimustri säilimine.

Pärnumaa on tugeva kodanikuühiskonnaga ja koostööle avatud maakond, mida iseloomustab vabaihenduste aktiivne tegevus ning elanike tugev kodukohaidentiteet. Koostöö tugineb informeeritusele, avalikule arutelule, teotahtele, sallivusele, vastastikusele austusele ja usaldusele. Tegus ja usalduslik koostöö avaliku, era- ja vabaihenduste sektori vahel loob sünergiaid, investeerimiskindlust ja avaralt mõtestatud tulevikuperspektiivi. Pärnumaa on rahvusvaheliselt tunnustatud ettevõtlikkuse ning sotsiaalse ettevõtluse ja sotsiaalse innovatsiooni eestvedaja Eestis.

Arendustegevuse eesmärgid, täitmise tulemusnäitajad ja nende sihtväärtused

Rahvastikuarengu eesmärgiks on maakonna elanike arvu stabiliseerumine, praegusest kõrgem sündivus ja positiivne rändesaldo.

Märkused: kursiivis ja sulgudes on võrdlusena märgitud nii arengustrateegia koostamise aegne seis kui ka hetkeseis viimaste kättesaadavate andmete alusel.

Eesmärki mõõtvad indikaatorid (edaspidi mõõdikud) ja soovitud tulemusväärtused aastal 2035:

- Rändesaldo – positiivne
(2009. a – negatiivne (-349), 2013. a – negatiivne (-573), 2017.a – negatiivne (-136)).
- Meeste oodatav eluiga sünnimomendil ehk keskmine eluiga – 76 aastat
(2008/2009. a – 71 aastat, 2012/2013. a - 72 aastat, 2015/2016. a – 73 aastat).
- Naiste oodatav eluiga sünnimomendil ehk keskmine eluiga – 85 aastat
(2008/2009. a – 80 aastat, 2012/2013. a – 81 aastat, 2015/2016. a – 82 aastat).
- Meeste tervena elada jäänud aastad sünnimomendil – 58 aastat
(2009/2010. a – 56,79 aastat, 2015/2016. a – 53,48 aastat).

- Naiste tervena elada jäänud aastad sünnimomendil – 61 aastat (2009/2010. a – 61,84 aastat, 2015/2016. a – 57,67 aastat).

Pärnumaa on õppiv, loov, tervislik, sotsiaalselt uuenev ning üks Eesti turvalisemaid maakondi.

Sotsiaal- ja inimarengu eesmärgiks on kvaliteetne haridus koos paindlike ja mitmekülgsete õpivõimalustega, mitmekülgne kultuurielu, elanike sotsiaalne turvalisus, tugev ja hoitud identiteet ning kultuuripärand, avaliku võimu demokraatlikkus ja tõhusus, kodanike ärksus ja noorte tegusus ning maakonna avatus ja atraktiivsus.

Möödikud ja soovitavad tulemusväärtused aastal 2035:

- Noorte õpetajate (alla 30 a.) osakaal haridusasutustes vähemalt Eesti keskmisel tasemel (Pärnumaal 2009.-2010. õa - 6,4%; 2013.-2014. õa – 4,8%; 2017.-2018. õa – 6,4%; Eesti keskmine 2009.-2010. õa - 12,0%; 2013.-2014. õa - 8,8%; 2017.-2018. õa - 9,2%).
- Muuseumide külastatavus – kasvanud (2009. a - 65 tuh külastajat; 2013. a - 114 tuh külastajat, 2017.a – 114 tuh külastajat).
- Laulu- ja tantsupidudel osalevate Pärnumaa kollektiivide ja inimeste arv – kasvanud (2009. a osales 159 kollektiivi 2595 inimesega; 2014. a 98 kollektiivi 2675 inimesega).
- Kihnu elanike kui kultuurikandjate arv – kasvanud (2010. a – 484 alalist elanikku, 2014. a - 510 alalist elanikku; 2018. a – 685 elanikku).
- Teater Endla etenduste ja külastajate arv – kasvanud (2009. a - 288 etendust 68 190 külastajaga, 2013. a – 323 etendust 77 895 külastajaga, 2017. a – 285 etendust 67 351 külastajaga (v.a Teatrikino, Jazzklubi, Teatrigalerii)).
- Pärnu kontserdimaja sündmuste ja külastajate arv – kasvanud (2009. a 166 sündmust 56 338 külastajaga, 2013. a 160 sündmust 59 701 külastajaga, 2017. a 187 sündmust 80 727 külastajaga).
- Registreeritud kuritegude arv – vähenenud (2009. a - 2688 registreeritud kuritegu, 2013. a - 2079 registreeritud kuritegu, 2016. a – 1491 registreeritud kuritegu).
- Tulesurmade ja uppunute arv ning vigastatute arv – vähenenud (tasemeni <1) (tulesurmad: 2010. a - 7 (vigastatuid 7), 2016. a – 2 (vigastatuid 4); uppumised: 2012. a – 9, 2018. a – 11).
- Eluhoonete tulekahjude arv – vähenenud (2014. a – 55, 2016. a – 50).
- Töötuse määr – <5% (2010. a - 14,2%, 2013. a – 7,8%, 2017. a – 5,4%).
- Sissetulekute erinevused (aluseks füüsilise isiku tulumaksu laekumine KOV eelarvesse elaniku kohta) kohalike omavalitsusüksuste vahel – mitte enam kui 15% (2010. a - 34%, 2013. a – 35%, 2017. a – 40%).
- Kodanikeühenduste arv – 1500 (2018. a – 1300 registreeritud kodanikeühendust (klassikalises tähenduses, st v.a korteri-, garaaži- ja maaparandusühistud).

- Vabatahtlike osakaal elanikest – 30% elanikest (2013. a – 26% elanikest).
- Omavalitsuste poolt delegeeritud avalike teenuste arv kodanikuühendustele – vähemalt 2 delegeeritud teenust igas (praeguses) kohalikus omavalitsuses (2018. a – 0).
- Kodanikuühenduste poolt loodud sotsiaalsed ettevõtted – vähemalt 15 (2018. a – 7 sotsiaalset ettevõtet).

Pärnumaa arengut kandvad väärtused

Pärnumaa on elav organism, mis kannab endas ligi 11 000 aasta vanust lugu. See on segu olnust, tänapäevast ja pürgimustest parema tuleviku poole. Pärnumaa kaunis ja mitmekesine loodus, rikkalik kultuurilugu, ajastu märgid ja sümbolid, kõik see kokku kujundab väärtuste süsteemi, mida kantakse põlvest põlve:

Avatus - mitmekesisuse tunnistamine ja austamine, tolerantsus, valmisolek omi ideid jagada ja neid ühiselt teoks teha, õppimisvõime ja toimetulek muutustega, rutiinist ja jäikadesse piiridesse klammerdumisest hoidumine, kiire ja kvaliteetne teenindus avalikus sektoris.

Hoolivus - hoolime teineteisest ja arendame usaldust ja vastutust, aktsepteerime erinevusi.

Järjekindlus – kindel tahe teoks teha püstitatud eesmärgid, valides selleks parimaid lahendusi ning pidades silmas soovi realistlikkust.

Kogukondlik eluviis – ühesugustele väärtustele põhinevast „meie-tundest“ lähtumine igapäevase elu korralduses ja valikutes.

Koostöö – usaldusel ja vastastikusel austusel baseeruvad kokkulepped, mille tulemuseks on lisandväärtuse loomine, piiriülestesse ettevõtmistesse panustamine ning koostöövõrgustikes tulemuslikult osalemine.

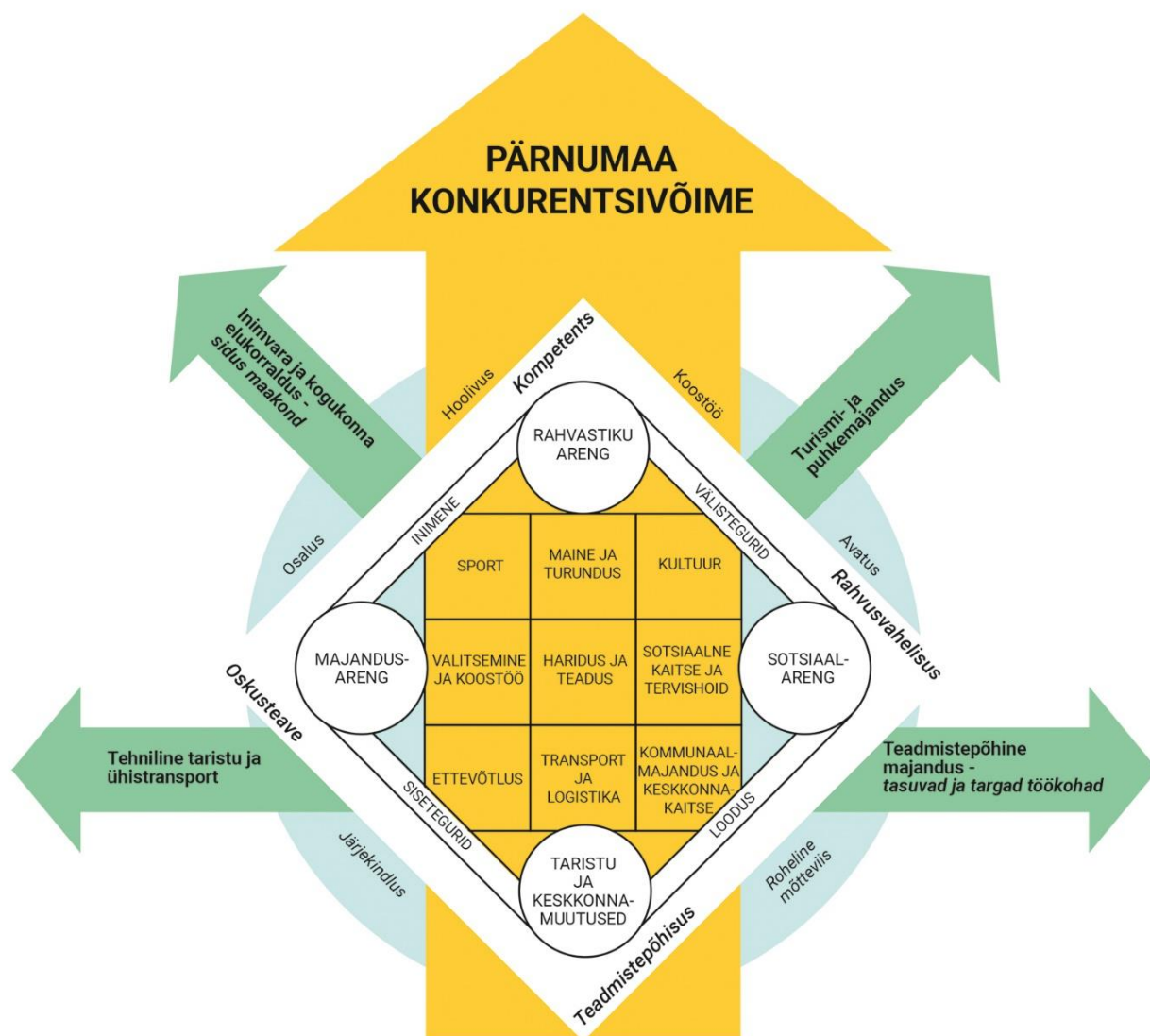
Osalus – vastutus ja nõudlikkus kogukonnas, teadlik ühistegevus oma elukeskkonna kujundamisel, toimetamine võrkstruktuurides ja aktiivne kaasrääkimine oma elu kujundavate tegurite osas.

Roheline mõtteviis – keskkonnasäästlik ja loodusega tasakaalus toimimine, mis igal sammul arvestab tulevaste põlvvedega.

Vabatahtlik tegevus – elulaad, mille kaudu on võimalik ennast teostada, omandada kogemusi ja panustada kodanikuna kogukonna hüvanguks.

Pärnumaa arengumudel (Joonis 1) on välja toodud neli läbimurdesuunda, mille puhul rakendatakse kõige paremini kohalikke arengueeldusi ning vastatakse väliskeskkonnast tulenevatele väljakutsetele. Läbimurdesuundade kaudu toetatakse maakonna konkurentsivõimet, iga läbimurdesuuna osas on olemas visioon aastaks 2035 ja lähemad eesmärgid koos tegevussuundadega selle poole liikumiseks.

Joonis 1. Pärnumaa arengumudel. Allikas: Arengustrateegia „Pärnumaa 2035+“.

Alljärgnevalt väljavõtte tervise- ja heaoluprofiili temaatikaga enim haakuva strateegilise valdkonna visioonist:

Inimvara ja kogukonna elukorraldus - sidus maakond

Visioon 2035

Pärnumaa elukeskkond on muutunud ahvatlevaks ja siin soovitakse elada, peredel on siin turvaline olla. See on saanud teoks eelkõige meie oma kodukohta väärtustavate inimeste töökate käte ja erksa mõtte toel. Avaliku sektori jõupingutused mitmekülse ja turvalise elukeskkonna kujundamisel on kandnud vilju. Erasektor on saanud julgust investeerida tarka tootmisse ja innovaatilistesse teenustesse. Kodanikuühiskond on aktiivne ja majanduslikult jätkusuutlik, sidustades avaliku sektori ja erasektori jõupingutused maakonna elukeskkonna kujundamisel ja ahvatlevaks muutmisel.

Maakonna kohalike omavalitsusi koondav Pärnumaa Omavalitsuste Liit (POL) on kestlike kokkuleppimiste koht, kus valitseb partnerlus. POL on ühistegevuse koordineerija ja täitja nendes valdkondades, milles on pädevus ja mida ei ole delegeeritud. POL on maakonna identiteedi hoidja ja kandja. Pärnumaa Arenduskeskus (SAPA) on kujunenud tunnustatud kompetentsikeskuseks.

Pärnu on tunnustatud ülikoolilinn, mitu tuhat tudengit lisab tänavapilti nooruslikkust ja rahvusvahelisust ning elukestev õpe annab tuge ka eakatele ja ettevõtjatele. Siinsetes haridusasutustes pakutakse ümber- ja täiendõpet eelkõige tehnilistel erialadel. Kõigis haridusastmetes antav IT õpe ja tehnoloogiliste oskuste arendamine tagab tootmise ja teeninduse vajadustele vastava tööjõu ettevalmistamise. Kutsehariduse erialade lõpetajad on hinnatud spetsialistid, kes on kõrgete praktiliste oskustega.

Igas põhikoolis antav haridus on ühtlaselt hea või Eesti parimate hulgas. Gümnaasiumivõrk on jätkusuutlik nii Pärnu linnas kui kolmes tugitoimepiirkonna keskuses. Õppekavad on seotud huviharidusega, eriti loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkonnas. Õpilastel on võimalused ja oskused tegutseda loovalt. Igal noorel on võimalus õppida tehnika, kaunite kunstide, spordi või mõnel muul teda paeluval erialal.

Noored on õnnelikud ja tunnevad ennast kogukonnas vajalikuna, olles varakult kaasatud neid puudutavate otsuste langetamisse. Noor pere on igas omavalitsuses oodatud.

Pärnumaa on sotsiaalselt hooliv ja inimene on siin kõige hinnalisem vara. Inimese vaimne tervis võimaldab toime tulla tänapäeva kiirete muutustega ja panustada kogukonna heaks. Erivajadustega inimeste hoolekande teenused võimaldavad neil saada tuge toimetulekuks, jõukohaseks tegevuseks ja võimetekohaseks tööks. Omastehooldajatele pakutakse võimalusi väljuda 24/7 režiimilt regulaarsete puhkeaegadega hooldusgraafikule. Pärnu Haigla on kestlik ja tugev keskhaigla oma parima praktikabaasiga õdede õppeks. Perearsti teenused on igatühele kättesaadavad vaatamata inimese elukohale. Eakatele suunatud hõbemajanduse teenused on saanud tuule tiibadesse.

Pärnumaa kultuurielu on mitmekülgne ja baseerub tugevatele traditsioonidele ning pärimusele, harrastuskollektiivid annavad baasi professionaalse kultuuri tekkeks ja arenemiseks. Laulu- ja tantsupeo traditsioonid jätkuvad ja käivad ajaga kaasas. Pärnumaa inimene on teadlik kultuuritarbija ja see võimaldab maakonda tuua erinevatele sihtrühmadele huvipakkuvaid sündmusi. Uued kavad põimituna legendidega annavad indu senistele tegijatele ja tekitavad noore järelkasvu seas huvi. Kõrgkultuuri festivalide piletid ostetakse juba aasta aega ette. Maailma tippude töögraafikutes on lennud Pärnusse leidnud kindla koha. Dokumentaalfilmide, sh loodus- ja antropoloogiafilmide koorekiht kinoekraanidel või väljendusrikkad etendused lavalaudadel on osaks meie elukeskkonna kujundamisest. 11 000 aastat ajalugu ja Eesti Vabariigi sünni päev on väärikalt ja loominguliselt eksponeeritud.

Siseturvalisus rajaneb partnerlusele riigistruktuuride, omavalitsuste ja vabatahtlike vahel. Hädaolukorras on valmisolek tagatud ja kodanikud on teadlikud kriisiolukorras käitumisest.

Inimesed on teadlikud tervislikest valikutest ja liikumise vajalikkusest. Tervislike eluviiside viljelemiseks ja liikumisharrastuseks on loodud mitmekülgseid võimalusi ning neid kasutatakse aktiivselt. Noored eelistavad netisurfimise asemel arendada koos sõpradega oma võimeid ja oskusi neile sobival spordialal ja reaalses ning virtuaalmaailmas.

Tegevuskava eesmärgid ja tegevussuunad aastaks 2023:

3.1. Tugevad kohalikud omavalitsused

- Kohalike omavalitsuste ühistegevus.

3.2. Paindlike ja mitmekülsete õpivõimaluste kättesaadavus elukestvas õppes

- TÜ Pärnu kolledži (TÜPK) baasil ülikoolilinnaku arendamine.
- Pärnumaa kutsehariduse ja tehnilise hariduse võimaluste arendamine.
- Võimaluste tagamine valikuterohke ja kvaliteetse alus- ja üldhariduse omandamiseks.
- Huvi- ja täiendõppe sidustamine üldharidusega ning noorte õppimise ja huvitegevusega seotud liikumise soodustamine.
- Õpilastranspordi optimaalne ja paindlik lahendamine.

3.3. Õnnelikud noored – toimiv noorsootöö

- Noorsootöövõrgustiku arendamine, mobiilsete noorsootöö vormide rakendamine, noorsootöötajate tunnustamine.

3.4. Tervisedendus ja elanike heaolu

- Sotsiaalselt turvalise ja hooliva maakonna kujundamine.
- Pärnu haigla konkurentsivõime tõstmine.
- Esmatasandi tervishoiu ja tervisekeskuste väljaarendamine.
- Sotsiaalteenuste arendamine.

3.5. Kindel kodu

- Elamumajanduse arendamine.

3.6. Mitmekülgne kultuurielu

- Vaimse ja materiaalse kultuuripärandi hoidmine ja tutvustamine.
- Kõrgetasemelise professionaalse ja rahvakultuuri arendamine.
- Loomeinimeste koostöövõrgustiku arendamine.

3.7. Turvaline maakond

- Ennetustöö tõhustamine ja siseturvalisuse tagamine maakonnas
- Tava- ja hädaolukorrale valmisolek.

3.8. Aktiivne tegelemine liikumisharrastusega ja tulemuslik sporditöö

- Liikumisharrastuseks võimaluste loomine ja vajalikkuse teadvustamine
- Kvalifikatsiooniga noortetreenerid ja nende motiveerimine
- Erivajadustega inimestele ligipääsu tagamine ja osalemisvõimaluste loomine
- Võistluste korraldamine ja parimate tunnustamine
- Spordiobjektide rajamine ja renoveerimine

3.9. Laiapõhjaline aktiivne ja toimiv kodanikuühiskond

- Majanduslikult kestlik kodanikuühiskond
- Elanike aktiivne osalemine ühiskondlikus elus

1. ÜLDANDMED

Pärnu maakonna uue tervise- ja heaoluprofiili (edaspidi ka THP) tegemine sattus unikaalsesse aega, kus enamiku Eesti maakondade piirid on hiljuti muutunud ning kohalike omavalitsuste arv vähenenud ligi kolm korda (Eestis tervikuna 213-lt 79-le, Pärnu maakonnas 19-lt 7-le). Tervise- ja heaoluprofiili andmeid analüüsides tuleb, eriti uuringute ja küsitluste puhul, neisse suhtuda elutervega realismiga. Andmebaaside kasutamisel on seekordseks eripäraks eelkõige haldusreformiga seonduv. Teatavasti puudutas see Eestis kohalike omavalitsuste olemust ja arvu, kus 15-st maakonnast 12-l piirid kas suuremal või vähemal määras muutusid. Nii tuleb ka Pärnu maakonna puhul arvesse võtta, et Pärnumaa seisuga 01.01.2017 oli erinev Pärnumaast seisuga 01.01.2018 - maakond kasvas Läänemaa kahe endise valla (Hanila ja Lihula) arvel.

Sellest tulenevalt on THP oluliseks osaks olevas arenguseires tagasisivaadet tehes kasutusel nii „oli“ kui „on“ sõna. Sõna „oli“ on kasutusel juhul, kui tagasisivaate aluseks on 2017. aasta sügisel toimunud haldusreformi eelne pilt, sõna „on“ aga juba käesoleva aasta situatsiooni kirjeldades ja analüüsides. Eeltoodu puudutab ennekõike hetkel kättesaadavaid statistilisi andmeid, mis suures osas põhinevad veel haldusreformi eelsel olukorral. Üldise selguse huvides on THP-sse lisatud Kaart 1, kus kajastuvad Pärnu maakonna ja kohalike omavalitsuste halduspiirid nii enne kui peale haldusreformi.

Pärnu maakonna arengutega tutvumiseks on soovitatav lugeda ka Statistikaameti poolt (koostöös Pärnu Maavalitsusega) väljaantud trükist „Eesti Statistika Kvartalikirj“ 1/2016, mis on pdf-formaadis leitav Statistikaameti kodulehel ja mille maakondlik erinumbr (mis on senini jäänud Eestis ainsaks) käsitles Pärnu maakonna arengu olulisi väljakutseid.

THP koostamisel on kõige tähtsamaks aluseks Tervise Arengu Instituudi (TAI) poolt koostöös Sotsiaalministeeriumiga tehtud eeltöö, alates juhendmaterjalist ja statistilisest andmebaasist. Lisaks käesolevale Pärnu maakonna tervise- ja heaoluprofiilile tuleb kindlasti tutvuda ka aastatel 2015 – 2017 koostatud Pärnu maakonna planeeringuga, sealhulgas selle seletuskirja ja lisades sisalduva ruumilise arengu analüüsiga.

1.1 Asend, loodus ja haldusjaotus

Pärnu maakond asub Eesti edelaosas, poolkaares ümber Liivi lahe kirdenurga, millesse sopistub madalaveeline Pärnu laht. Eesti Vabariigi maismaaterritooriumist (43 465,32 km²) hõlmab Pärnumaa 12,5%. Maakond on Eestis suurima pindalaga – 5418,73 km², millest saared ja laiud hõlmavad ligi 20 km². Pärnumaal on 329 saart ja laidu (2222-st Eestis), neist asustatud on Kihnu (16,37 km²) ja Manija (1,87 km²). Kohaliku omavalitsuse üksusi on maakonnas 7 - 1 linn ja 6 valda. Neist 6 kuuluvad Pärnumaa Omavalitsuste Liitu, üksnes Kihnu vald ei ole alates 2014. aasta augustist maakondliku liidu liige.

Pärnumaa naabriteks on Lääne maakond, Rapla maakond, Järva maakond, Viljandi maakond ja lõunas Läti Vabariik. Pärnust Tallinna on 129 ja Riiga 182 kilomeetrit. Pärnumaal on oluline logistiline koht Tallinn-Riia arengukoridoris ning regionaalne tähtsus Lõuna- ja Kesk-Eesti ühendamises merega. Enne haldusreformi oli Pärnu maakond koos Tartumaaga ainus, kus maakonna kese jäi maakonnakeskuse piiridesse.

Pärnumaa on „roheline maakond“ – kaitstava territooriumi suuruselt ja püsielupaikade arvu poolest on maakond Eestis esikohal. Pärnu lahe rannik on kliima poolest Eesti soojemaid piirkondi. Kui juulis on Eesti kuumakese aastakeskmiselt Pärnus, siis augustis – septembris on see Kihnus.

Pärnu maakonda võib oma sotsiaalmajandusliku arengu näitajate poolest pidada Eesti väikeseks mudeliks. Kui Pärnu lähiümbrust võib valglinnastumise tõttu pidada mõnede näitajate poolest Tallinna lähiümbruse vähendatud ja „lahjendatud“ koopiaks, siis probleemid maakonna äärepiirkondades (millest mõned on riigipiiriäärsed) on võimendunud teise äärmusesse.

Pärnumaa elanike arv on paarikümne aasta jooksul (olles kahanemise pingereas positiivses mõttes teisel kohal peale Raplamaad) pidevalt vähenenud - hetketasemeni ligi 86 tuhat inimest. Peale haldusreformi elab omavalitsusüksuses Pärnu linn ligikaudu 52 tuhat elanikku. Keskuslinnas (asustusüksuses) Pärnus elab ligikaudu 40 000 elanikku, koos linnaga vahetult piirnevate asulatega (Sindi linn, Paikuse alev, Audru, Sauga alevik, Eametsa, Papsaare, Reiu, Silla, Tammiste, Uulu, Valgeranna küla) moodustub üle 50 000 elanikuga Pärnu linnastu. Trend on, et valglinnastumise (ulatuselt kolmas piirkond Eestis) tõttu Pärnu linna lähiümbruses elanike arv kasvab, mujal maakonnas aga väheneb.

Maakonna rändesaldo on käesoleval aastatuhandel olnud peaaegu kõigil aastatel negatiivne, v.a 2010. aastal (+10 inimest). Miinusmärki võimendas tugevalt majandussurutis: rändesaldo jõudis 2010. aastal tasemeni -807. Viimastel aastatel on aga näha ka positiivseid arenguid - kui 2017. aastal oli rändesaldo kokku veel -136, siis välisrände osas oli see juba +212.

Elanike sissetulekud on peale majandussurutise lõppu viimase ligi kaheksa aasta jooksul kiiresti kasvanud, küündides lühiajalise statistika järgi maakondade lõikes 8. kohani Eestis: 2018. aasta II kvartalis oli Pärnumaal keskmine brutokuupalk 1065 eurot. See näitaja jääb sarnaselt ülejäänud 13 maakonnaga alla Eesti keskmisele (hetkel 1321 eurot). Eesti keskmise näitaja veab kõrgele just 1469 euro suurune brutopalk Harjumaal, st palgavahe pärnumaalastega on juba rebenenud ligi 400 eurole.

Tippajal, 2010. aasta I kvartali lõpus ulatus Pärnumaa registreeritud töötute arv üle 6500. Viimaste andmete alusel (2018. aasta septembri lõpus) oli see ligikaudu kolm korda väiksem – 2060 registreeritud töötut, mis moodustab 5,1% tööjõust (39 300 inimest Pärnumaal) vanuses 16 aastat kuni pensioniiga. Eesti keskmine näitaja on praegu 4,6%.

Rahvatervise näitajate poolest paistis Pärnumaa varasemalt (2013. a) silma „normaalsuse“ poolest, st puudusid suured anomaalsed kõikumised. Nüüd ollakse kolme näitaja poolest Eestis nõ „punase laterna“ rollis.

Pärnu maakonda külastab aastas hinnanguliselt ligikaudu miljon inimest, majutuskohtades on üle 8000 voodikoha. Suurem osa turiste teenindavast majandustegevusest paikneb Pärnu linnas (2017. aastal ööbis 88% maakonnas majutatutest Pärnu linnas). Pärnumaa on Tallinna (Harjumaal) järel Eesti turismi sihtkoht number kaks.

Murettekitavalt madal on aga endiselt kõrgharidusega inimeste osakaal tööjõust - 17,2% (Eesti keskmine 33,2%). Tagasihoidlik on ka elanike enesetäiendamise aktiivsus kõigis vanusrühmades.

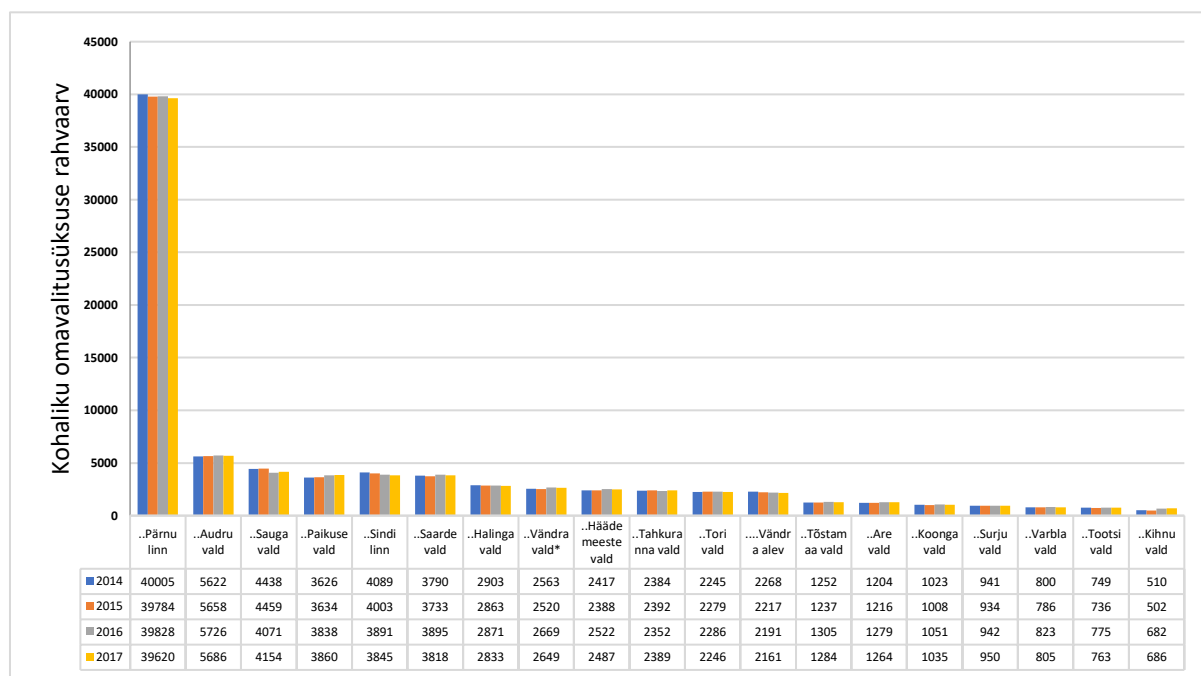

1.2 Rahvastik

1.2.1 Rahvaarv, sooline ja vanuseline struktuur

Pärnumaa elanike arv oli veel 2017. aasta 1. jaanuaril Statistikaameti andmetel 82 535 inimest, aga juba aasta hiljem ehk 01.01.2018 haldusreformi tulemusena 86 163 inimest (rahvastikuregistri järgi 87 681).

Uue seire üheks aluseks on kindlasti andmete võrreldavus. Seetõttu on võrdlusaastateks haldusreformieelsed 2014 ja 2017, mõlemal juhtumil 1. jaanuari seisuga. Rahvastikuregistri järgi langes selle kolme aasta jooksul Pärnumaa elanikkond 86 397-lt 84 462-ni, kokku 1935 elaniku võrra ehk 2,2%. Märkusena, kogu Eesti puhul kahanes rahvaarv 1 354 670-lt inimeselt 1 352 320-ni ehk 0,2%. Niisiis rahvastiku kahanemise tempo langes nii Pärnu maakonnas kui ka Eestis.

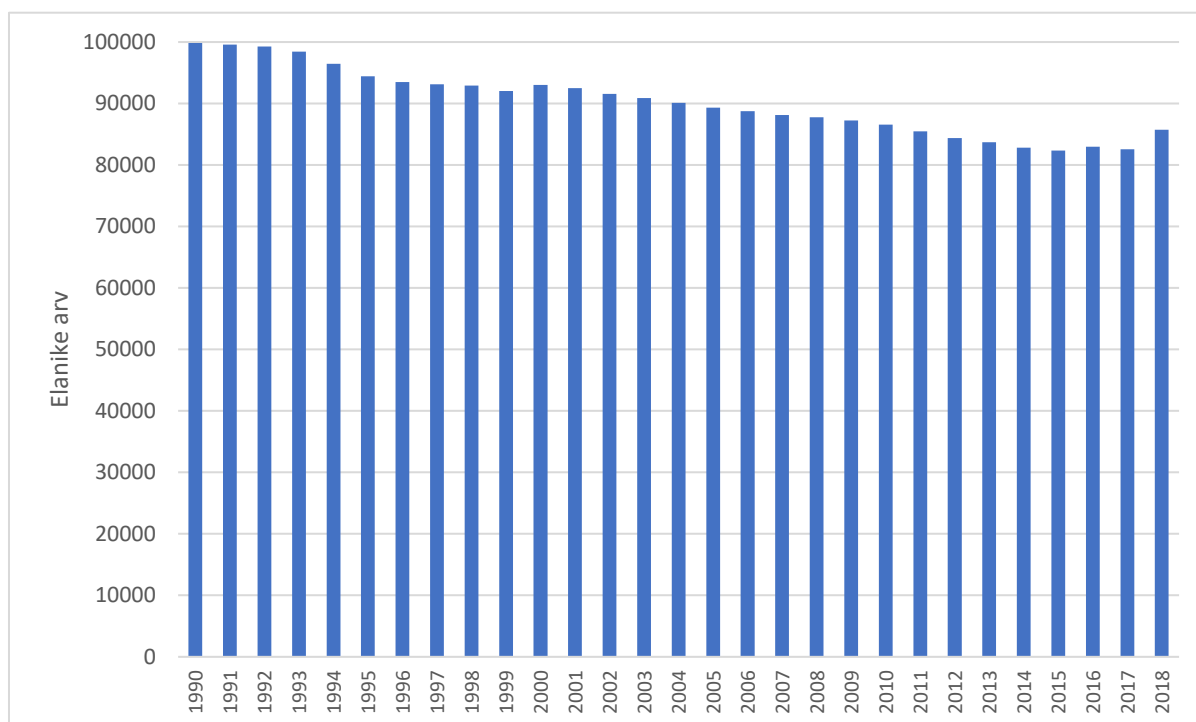
Joonis 2. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste rahvastik enne haldusreformi, 2014-2017, seisuga 01.01. Allikas: Statistikaamet.

Endistest kohalikest omavalitsustest olid valglinnastumise tõttu rahvaarvu kasvatajad Tahkuranna 4,9%; Sauga 3,8%; Paikuse 0,8%-ga ja stabiilne Are 0%-ga. Ülejäänud maakonnas elanike arv kahanes, sh maakonnakeskuses Pärnu linnas -2,0%. Enim kahanes elanike arv Varblas (-8,0%); Vändra alevis (-7,7%); Saardes (-6,7%); Sindis (-5,6%); Tõstamaal (-5,6%) ja Halingas (-5,2%).

Peale haldusreformi saame märkida, et Pärnu linna lähitagamaal (mille moodustavad uuest kohalikest omavalitsustest Pärnu linna ja Tori valla territooriumid) elab üle 72% laienenud maakonna rahvastikust. Siia tuleb lisada veel Häädemeeste valla põhjaosa ja Saarde valla loodeosa. Lisaks Pärnu linnale on maakonnas suuremateks keskusteks maakonnaplaneeringus tugitoimekeskustena märgitud Vändra, Kilingi-Nõmme ja Lihula.

Maakonna elanike arv on viimase 28 aasta (1990-2017) jooksul vähenenud enamvähem samal kiirusel kogu Eesti näitajaga (-17,4% Pärnumaal ja -16,2% Eestis). See „kahanemine suuremaks“ on olnud Eesti maakondade rahvastikuarengute kontekstis siiski üks väiksemaid langusi: neljandal kohal peale Harjumaad (-4,1%), Tartumaad (-10,7%) ja Raplamaad (-14,2%). Seetõttu on Pärnu maakonna rahvastiku osatähtsus Eestis jäänud enamvähem stabiilseks: ca 6%.

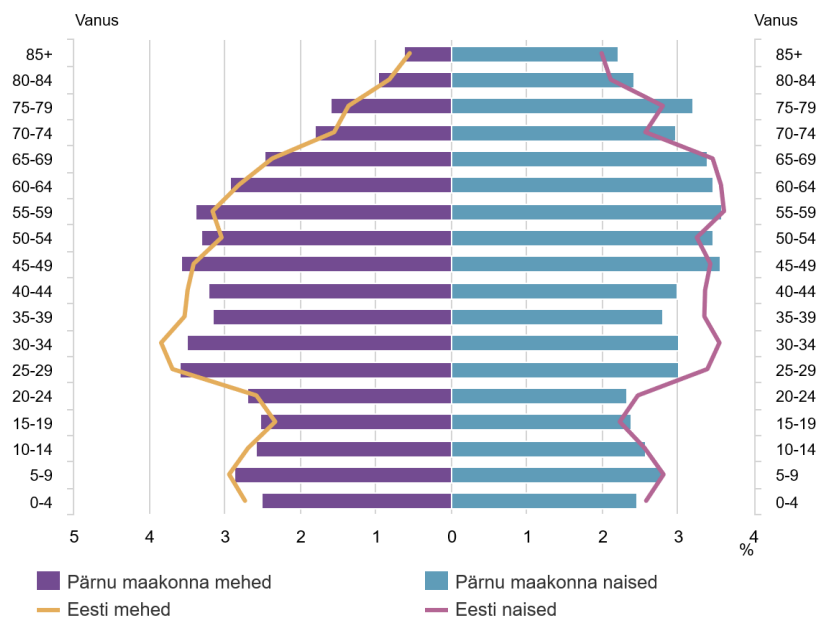
Joonis 3. Pärnu maakonna elanike arv, 1990–2018, seisuga 01.01. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: 2016. aastal läks Statistikaamet rahvastiku osas üle registripõhisele arvestusele, mistõttu rahvastiku aegreas on vaadeldav ebaloosulik muutus. 2017. aasta sügisel toimunud haldusreformi tagajärjel liitusid Pärnu maakonnaga endised kaks valda Lääne maakonnast – Hanila ja Lihula vald. Koos Pärnu maakonna Koonga ja Varbla vallaga moodustus Lääneranna vald. Hanila ja Lihula valla rahvastiku liitmine kajastab Pärnu maakonna rahvaarvu tõusus 2018. aastal.

Pärnu maakonna rahvastikupüramiid kattub enamvähem Eesti rahvastikupüramiidiga. Suurimate anomaaliatena paistab silma nooremas keskeas (25-44-aastased) elanike vähesem osakaal võrreldes Eesti keskmisega, seda nii meeste kui ka (veel rohkem) naiste puhul. See kajastub ka vastaval joonisel maakonna soolis-vanuselise struktuuri kohta, kus tuleb veel ilmekamalt välja ka meeste ja naiste eluea erinevus.

Pärnu maakonna rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

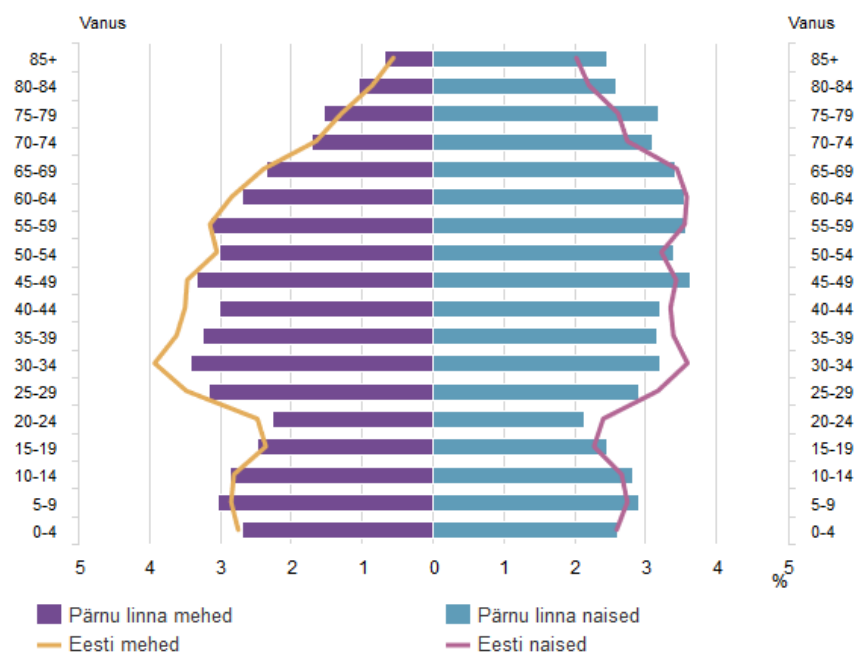

Allikas: Statistikaamet

Joonis 4. Pärnu maakonna rahvastikupüramiid, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Alljärgnevalt on toodud maakonna rahvastikupüramiidid uute kohalike omavalitsuste lõikes. Kui Pärnu linna ja ka Tori valla rahvastikupüramiidid kattuvad samuti enamvähem Eesti omaga, siis teiste kohalike omavalitsuste rahvastikupüramiidide puhul torkab silma Eesti keskmisest ebasoodsam soolis-vanuseline struktuur.

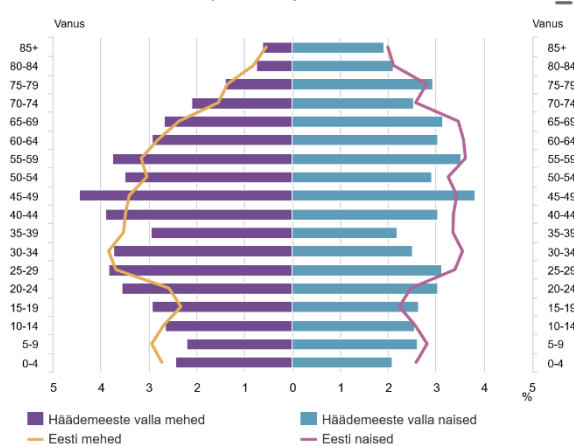
Pärnu linna rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2019

Allikas: Statistikaamet

Häädemeeste valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

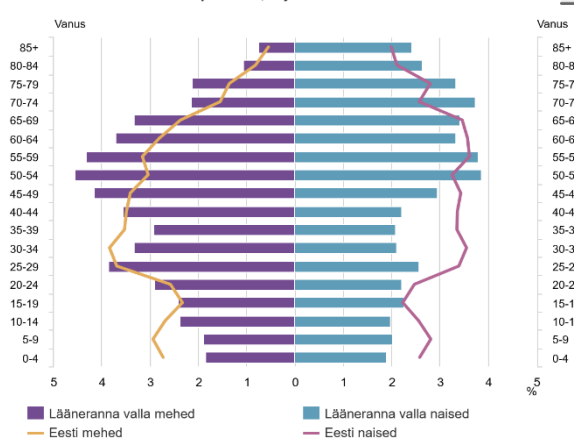
Allikas: Statistikaamet

Kihnu valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

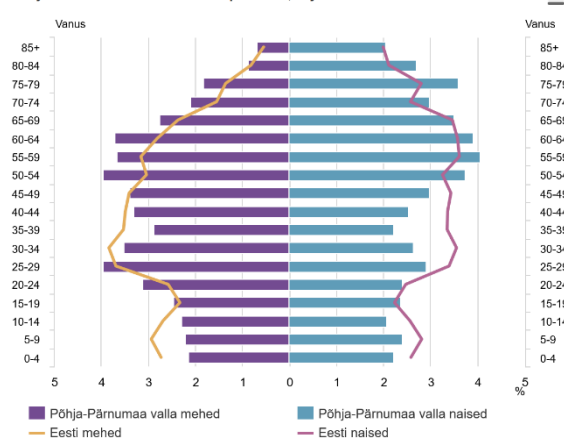
Allikas: Statistikaamet

Lääneranna valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

Allikas: Statistikaamet

Põhja-Pärnumaa valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

Allikas: Statistikaamet

Saarde valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

Allikas: Statistikaamet

Tori valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

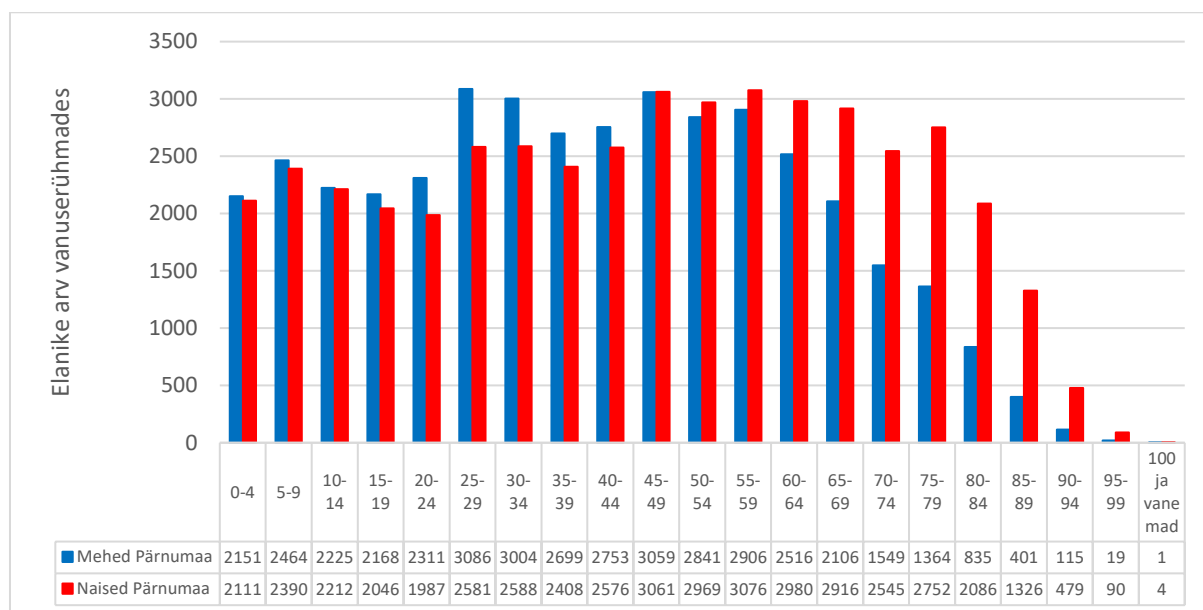

Allikas: Statistikaamet

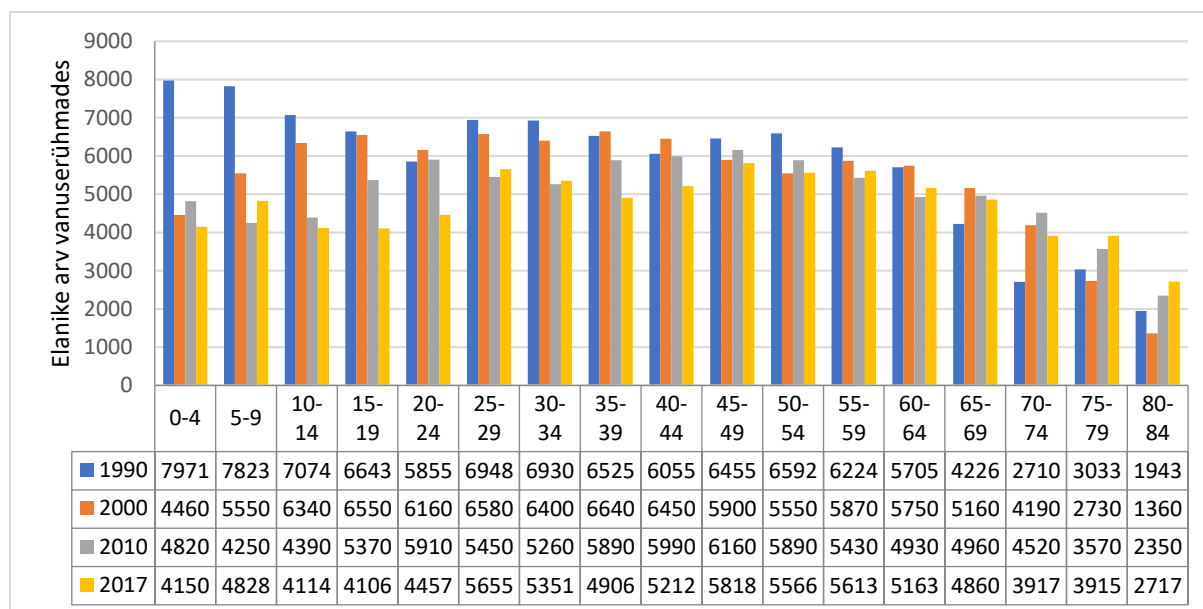
Joonis 5. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste rahvastikupüramiidid, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Alljärgnevalt on välja toodud maakonna rahvastikus ilmnenud muutused „ühiskonna vananemise“ suunas. Erinevalt protsente ehk suhtarve kasutatavatest rahvastikupüramiididest kajastavad kaks järgmist joonist (joonis 6 ja joonis 7) absoluutarve.

Joonis 6. Pärnumaa rahvastiku soolis-vanuseline jaotus vanuserühmade lõikes, 2018. aastal. Allikas: Statistikaamet.

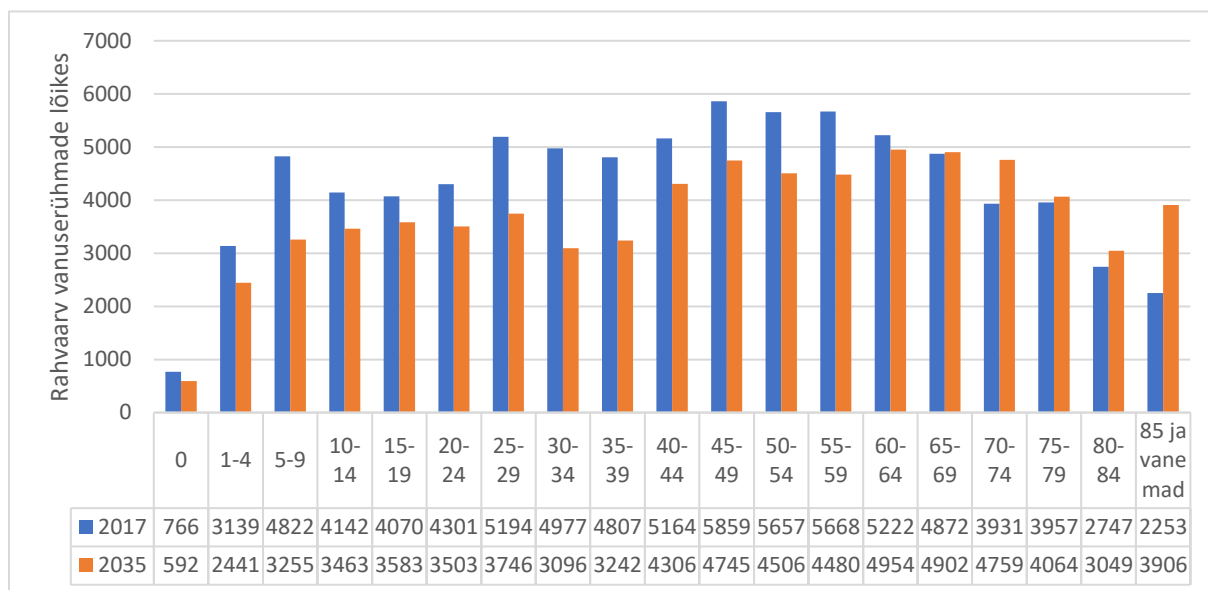

Joonis 7. Pärnu maakonna rahvastiku vanuseline jaotus vanuserühmade kaupa ajalises lõikes - 1990, 2000, 2010 ja 2017. Allikas: Statistikaamet.

Maakonna rahvastiku sooline struktuur püsis suhteliselt muutumatuna vähemalt viimased paarkümmend aastat. Kuid kui 2014. aastal oli mehi oli 46,8% ja naised 53,2%, siis viimase kolme aasta jooksul on sooline tasakaal veidi paranenud. Aastal 2017 oli mehi juba 47,1% ja naised 52,9% elanikkonnast. Viimase rahvaloenduse andmete alusel oli „pruudiprobleem“

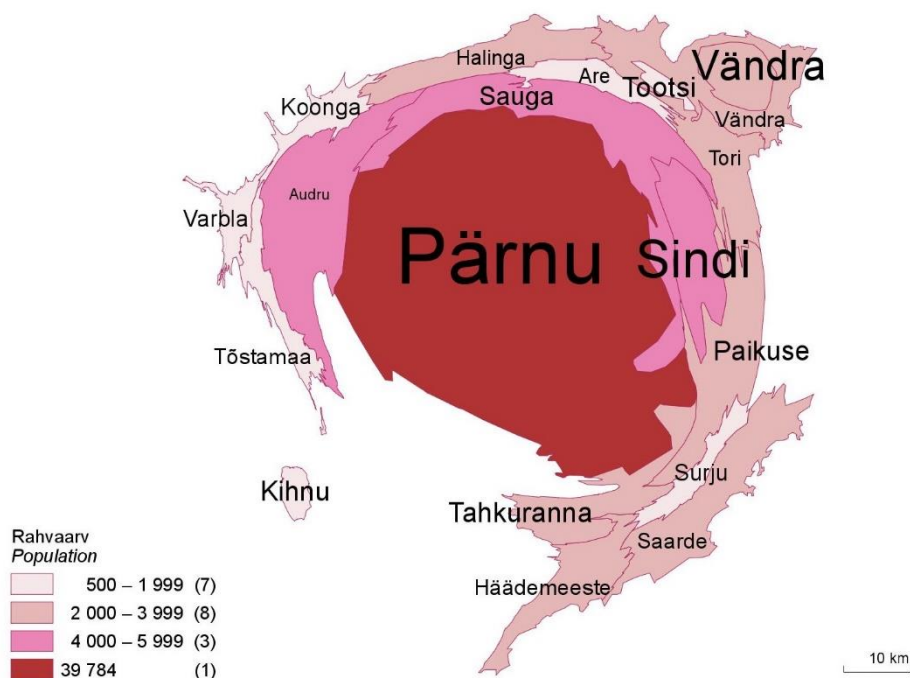
(aluseks meeste arv 100 naise kohta 20-34-aastaste seas) teravam maakonna loodeosas, vastupidises mõttes paistab silma Pärnu linnastu.

Joonis 8. Pärnu maakonna rahvastiku vanuseline jaotus vanusegruppide lõikes, 2017 vs 2035 (rahvastikuprognoozi järgi): arvestuse aluseks maakonna rahvaarv 01.01.2012.

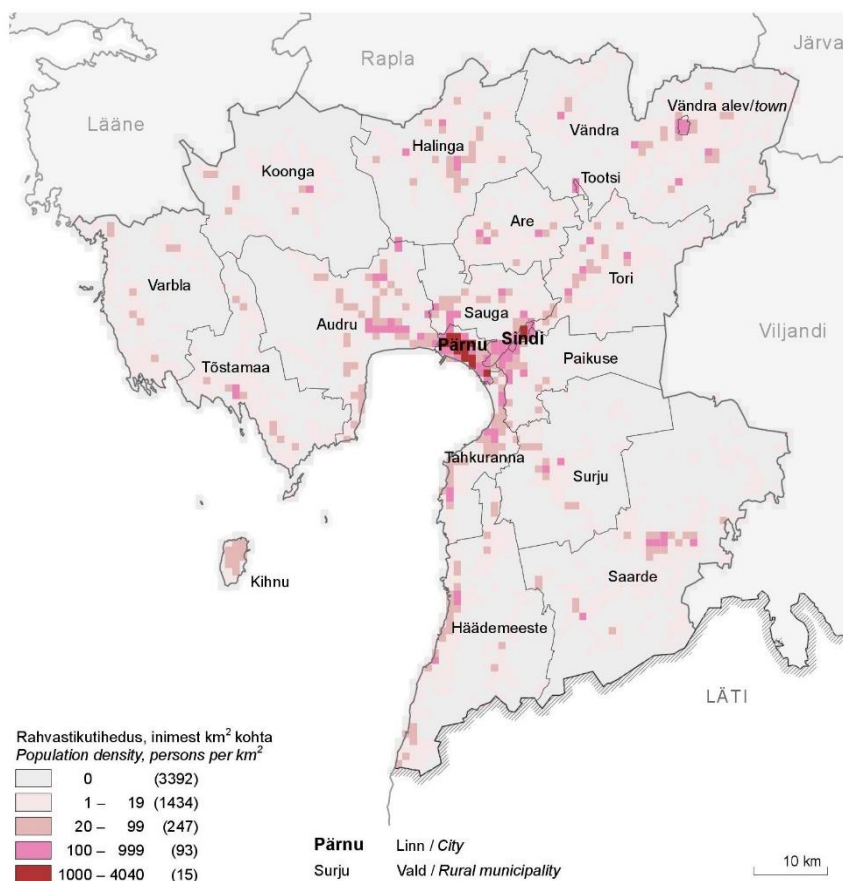
Allikas: Statistikaamet.

1.2.2 Rahvastiku paiknemine

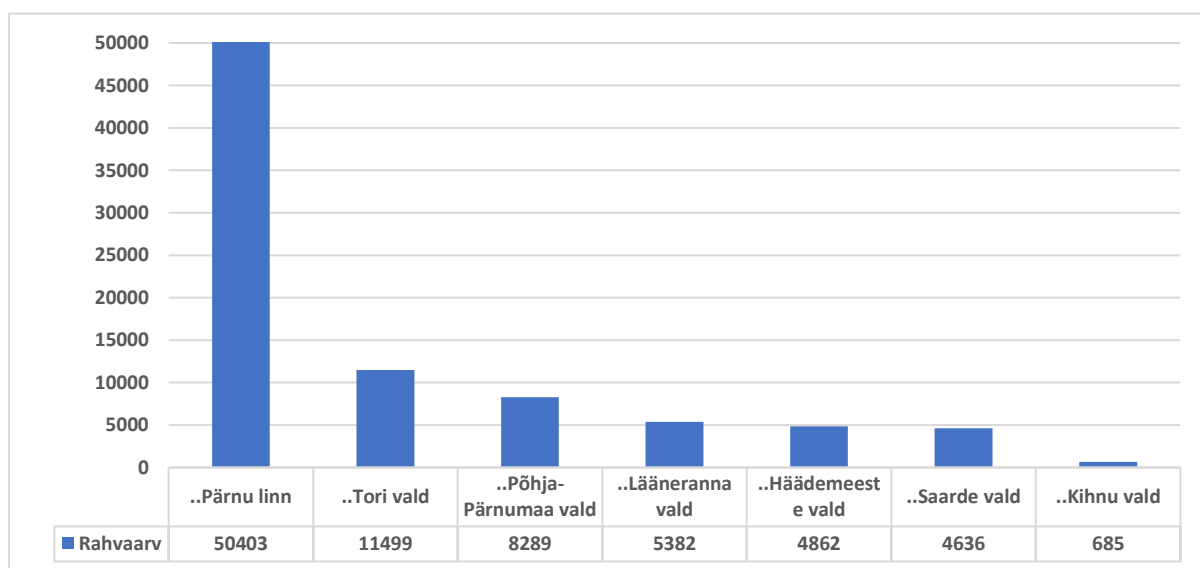
Joonis 9. Rahvastiku paiknemine Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste lõikes enne haldusreformi: 01.01.2015. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 10. Rahvastiku paiknemine Pärnu maakonnas, 01.01.2015. Allikas: Statistikaamet.

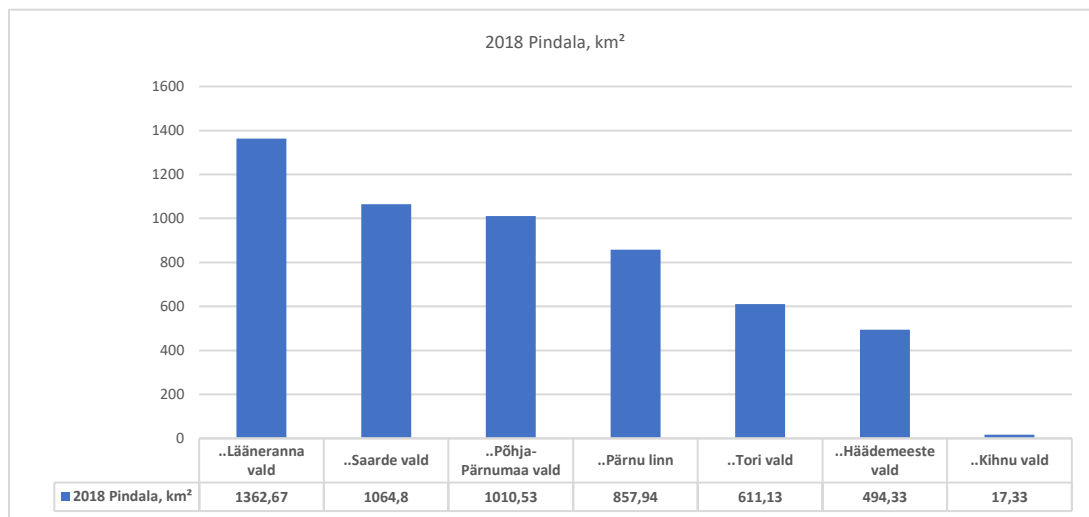
Haldusreformi tulemusel ebaühtlus Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste rahvastiku osas suurenes. Nüüd on vahe suurima (Pärnu linn) ja väikseima (Kihnu vald) vahel juba ligi 74 korda. Kui Pärnu on rahvaarvult neljas linn peale Tallinna, Tartut ja Narvat, siis Kihnu on Eesti rahvarohkeim väikesaar.

Joonis 11. Pärnumaa kohalike omavalitsuste rahvaarv, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

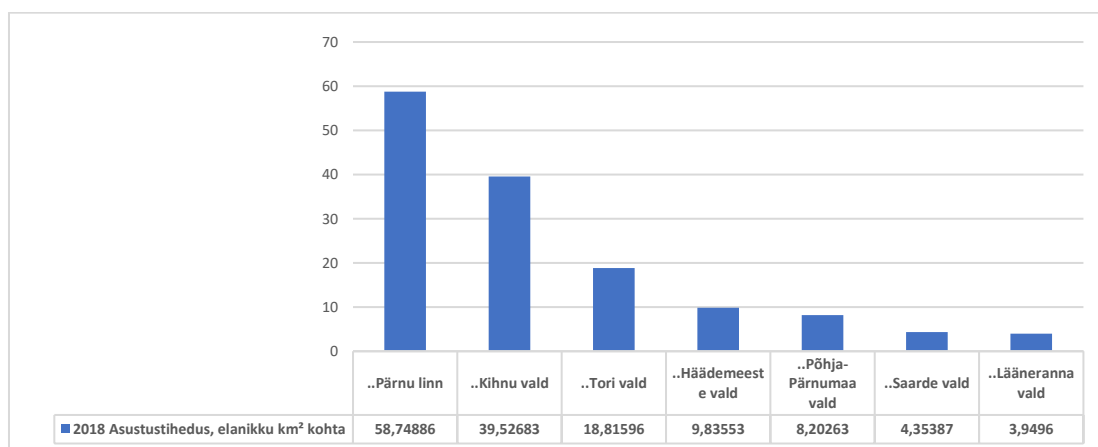

Pärnu maakonna suure pindala tõttu „mahub“ maakonda ka mitu suurt, Hiiumaaga samas mastaabis kohalikku omavalitsust. Territooriumi poolest on neist suurim Eesti suurimate omavalitsuste hulka kuuluv Lääneranna vald, järgnevad Saarde vald ja Põhja-Pärnumaa vald – kõik üle 1000 km². Neile järgnev Pärnu linn on aga oma territooriumi poolest omakorda Eesti linnadest suurim. Peale haldusreformi pole enam väikseimaks omavalitsusüksuseks Tootsi vald 1,8 km²-ga (nüüd Vändra valla koosseisus), vaid Kihnu vald 17,3 km²-ga.

Joonis 12. Pärnumaa kohalike omavalitsuste pindala, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Pärnu maakonna asustustihedus on nüüd 15,9 inimest km² kohta. See näitaja jääb vastavale Eesti keskmisele näitajale (30,4) alla. Eesti keskmist asustustihedust ületavad ainult rahvarohkeimate maakondade (Harjumaa, Ida-Virumaa, Tartumaa) näitajad, kõik ülejäänud jäävad alla Eesti keskmise. Pärnumaa on oma asustiheduse poolest 5. kohal peale eespool nimetatud kolme suurimat ja Lääne-Virumaad, järgnevad Valgamaa ja Põlvamaa. Pärnumaa keskmise „ajab kõrgeks“ Eesti suuruselt kolmas maakonnakeskus – Pärnu linn. Tegelikult iseloomustavad maakonna asustustrit väga suured kontrastid. Definiitsiooni kohast asustamata maad oli viimase rahvaloenduse ajal Eestis veidi üle 50% ja tollasel Pärnumaal veidi üle 64% maismaast. Ainult Ida-Virumaal oli veel suurem asustamata maa osakaal.

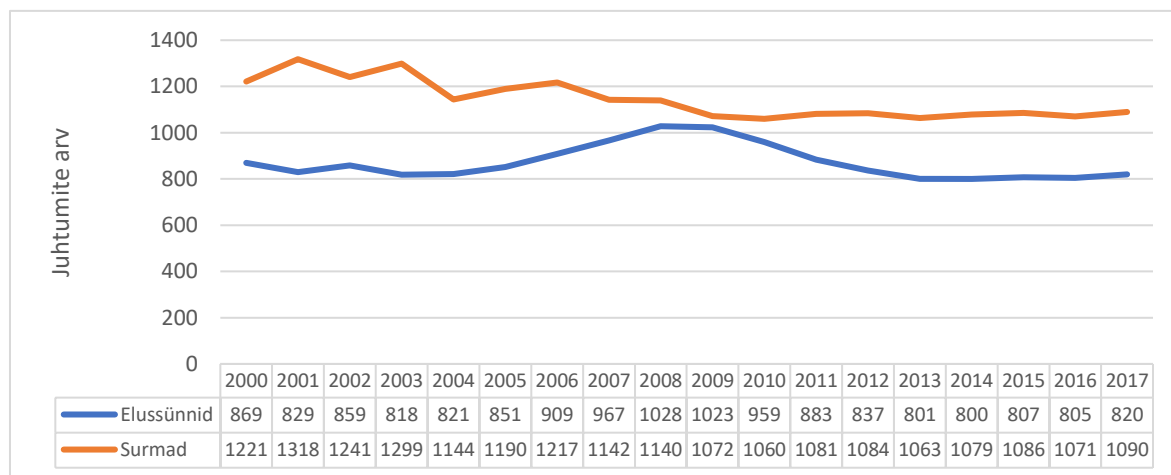

Joonis 13. Pärnumaa kohalike omavalitsuste asustustihedus (elanikke/km²), 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

1.2.3 Elussünnid

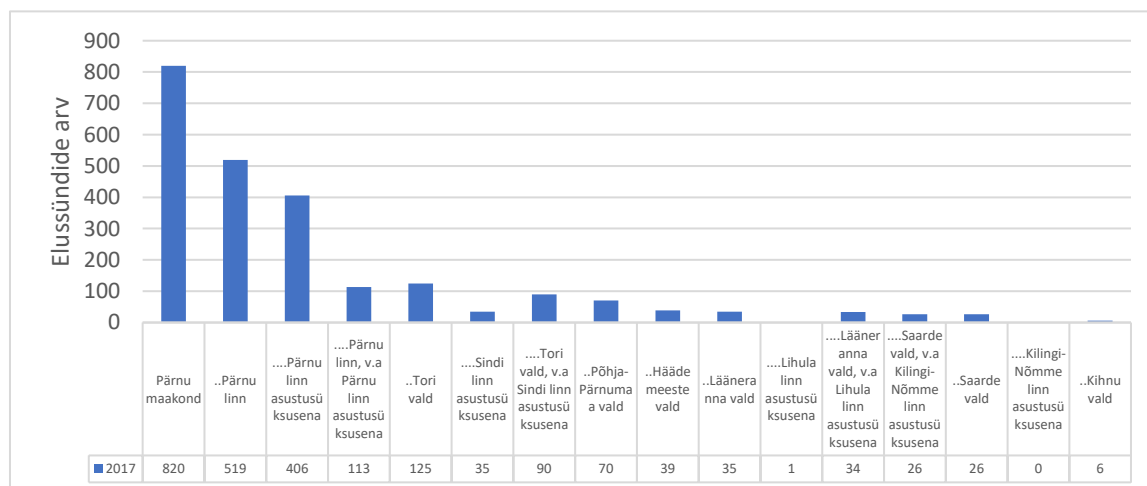
Allolev joonis kajastab Pärnumaal surmade arvu ülekaalu sündide arvust, st loomulik iive on negatiivne. Kui aastatuhande vahetusel oli see vahe 352, siis 2017. aastal 270: surmade arv on kahanenud sündide arvust rohkem. Sama käis ka KOV-ide rahvastiku keskmise vanuse kohta (2014. a andmetel), kus skaala ühes otsas (35-39 eluaastat) olid Sauga ja Paikuse, teises otsas aga Tootsi rohkem kui 50 eluaastaga. Viimase rahvaloenduse andmetel juhtisid kuni 14-aastaste osatähtsuse poolest samuti kaks eespool mainitud linnalähedast valda, vähemalt 65-aastaste osatähtsuse poolest aga Varbla, Saarde ja Tootsi.

Joonis 14. Elussünnide ja surmade arv Pärnumaal, 2000–2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Elussünnid – elusalt sündinud lapse ilmaletoomine, st elustunnustega lapse sünnid, sõltumata raseduse kestusest.

Elussünnide näitaja kirjeldab raseduse ja emadusega kaasnevate vajaduste täitmiseks vajalike tegevuste kavandamist ja toimunud tegevuste hindamist: nõustamisteenused jne. Erilist tähelepanu tuleb pöörata teismelistele (sh varateismelistele) emadele ja ka üle 35-aastaste emade tervislikule seisundile.

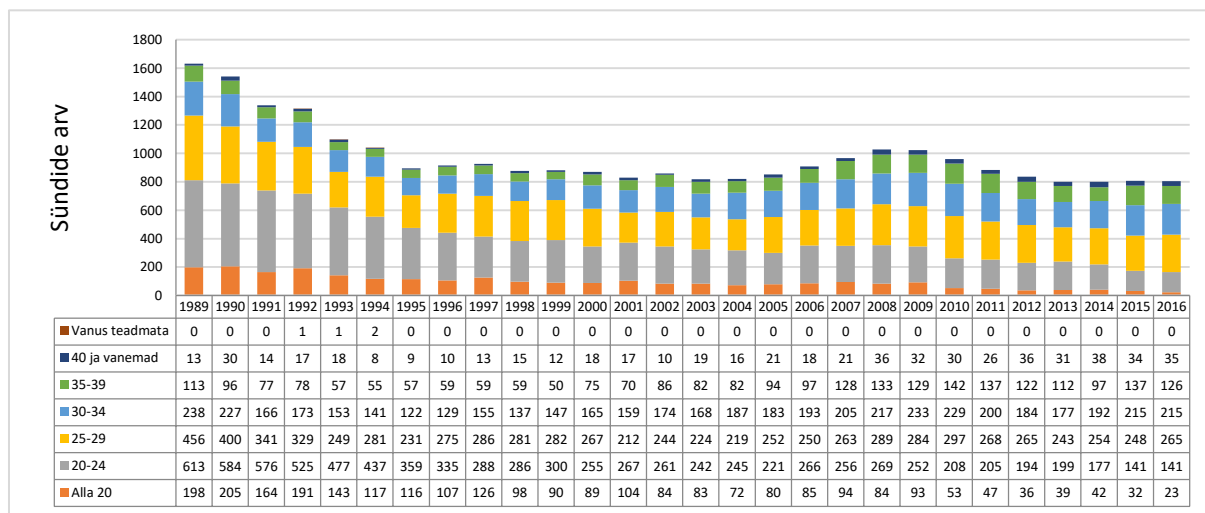

Joonis 15. Elussünnid Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste (ja linnade) lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

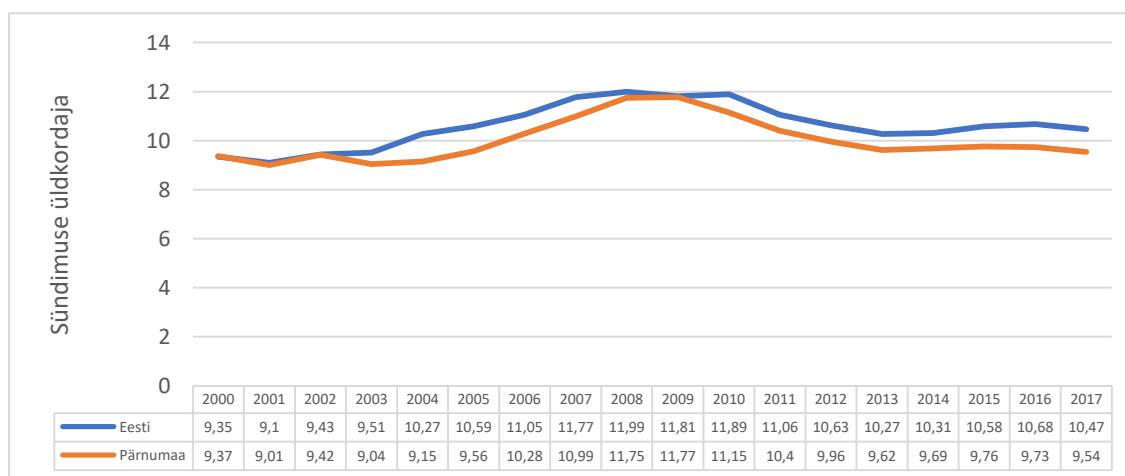
Võrdlusperioodi alguses, 1989. aastal oli suurima osatähtsusega sünnitajate vanuserühm 20-24-aastased (613 sündi 1631-st ehk 37,6%), neile järgnesid 25-29-aastased (30%) ja 30-34-aastased (14,6%).

2016. aastal oli aga suurima osatähtsusega hoopis järgmine vanuserühm: 25-29-aastased. Selles eas sünnitajate osatähtsus oli sündidest 32,9% (265 sündi 805-st). Järgnesid vanuserühm 30-34-aastased (26,7%) ja alles siis 20-24-aastased (17,5%). Sarnaselt kogu Eestile on viimase 28 aasta jooksul ka Pärnumaal näha sünnitajate keskmise vanuse tõusu. Tunduvalt on sündimus langenud alla 20-aastaste osas – 198 sünnitajalt 1989. a 23 sünnitajani 2016. a.

Joonis 16. Elussünnid ema vanuse järgi Pärnu maakonnas, 1989-2016. Allikas: Statistikaamet.

Sündimuse üldkordaja muutumine ajas toob esile eelmise majandusbuumi lõpuaega ja majanduskriisi jäänud tõusuaja, mil sünnitusikka jõudis rohkearvuline vanusegrupp, kes olid sündinud 1980. aastate teisel poolel: nn „laulva revolutsiooni“ lapsed. Tõusuplatoo oli Eestis laugem kui Pärnumaal.

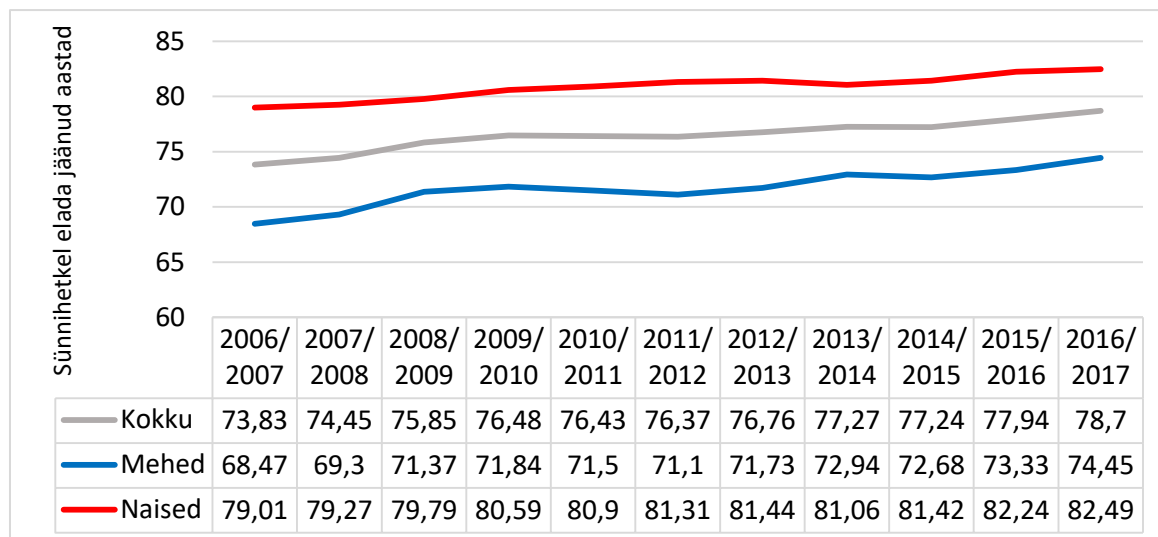
Joonis 17. Sündimuse üldkordaja Eestis ja Pärnu maakonnas, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Sündimuse üldkordaja – elussünnide arv aastas 1000 elaniku kohta.

Sarnaselt kogu Eestile on sünnihetkel elada jäänud aastate arv kasvanud meeste puhul viimase kümne aasta jooksul kiiremini (ligi 6 aastat) kui naistel (ligi 3,5 aastat). Sellele vaatamata on sooline lõhe eluigade pikkuses säilinud, olles vaadeldud ajavahemikul kahanenud ligi 10,5 aastalt 8 aastani).

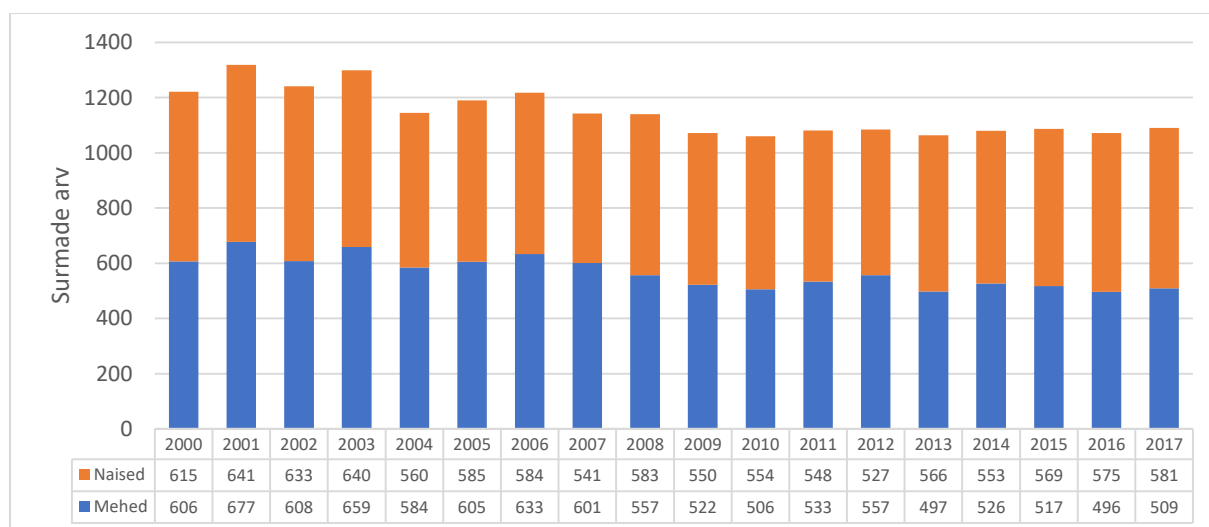

Joonis 18. Sünnihetkel elada jäänud aastad (vanus, milleni vastsündinu tõenäoliselt elab) arv Pärnumaal 2006/2007 kuni 2016/2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Oodatav eluiga sünnimomendil – keskmine eluiga, kui suremus ei muutu.

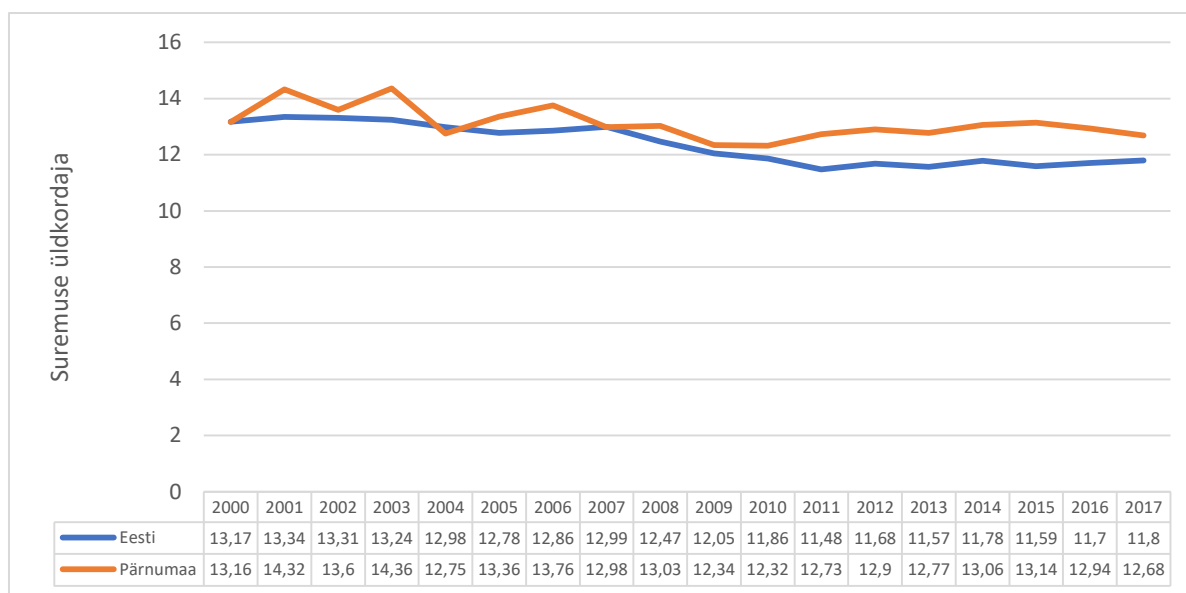
1.2.4 Surmad

Surmade arv on kõikumav olnud eelkõige meeste lõikes. Aastatuhande algusest (2000. a) on trendina märgatav surmade arvu vähenemine ning allpool toodud joonisel kajastub tipuna 2001. aasta metanoolitragöödia.

Joonis 19. Surmad Pärnu maakonnas soolises lõikes, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

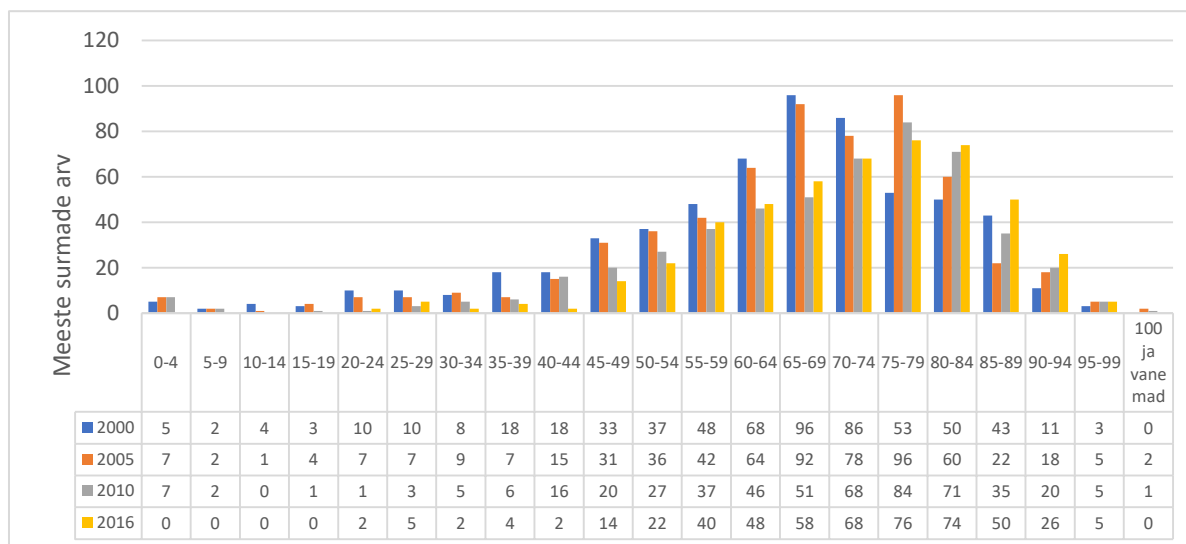

Joonis 20. Suremuse üldkordaja Eestis ja Pärnu maakonnas, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Suremuse üldkordaja – surmajuhtude arv aastas 1000 aastakeskmise elaniku kohta.

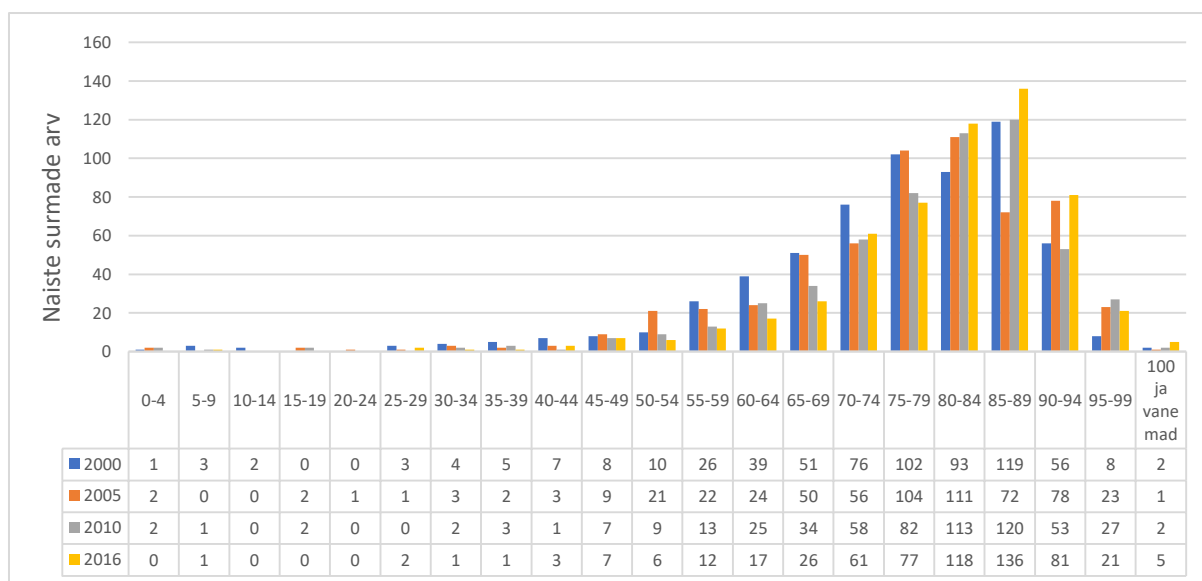
Erinevalt Eesti keskmisest ei iseloomusta Pärnu maakonnas suremuse üldkordajat graafiliselt „lauglev“ langus, vaid seda kajastav graafik on „rahtum“. Kui võrdlusperioodi alguses (2000. aastal) oli suremuskordaja Pärnumaal peaaegu samal tasemel Eesti keskmisega (ühe protsendipunktilise vahega), siis 2017. aasta andmete alusel on näha vahe suurenemist 0,88%-le – Pärnumaa suremuskordaja tase on suurem.

Joonis 21. Meeste surmade arv vanuserühmade lõikes Pärnu maakonnas aastatel 2000, 2005, 2010 ja 2016. Allikas: Statistikaamet.

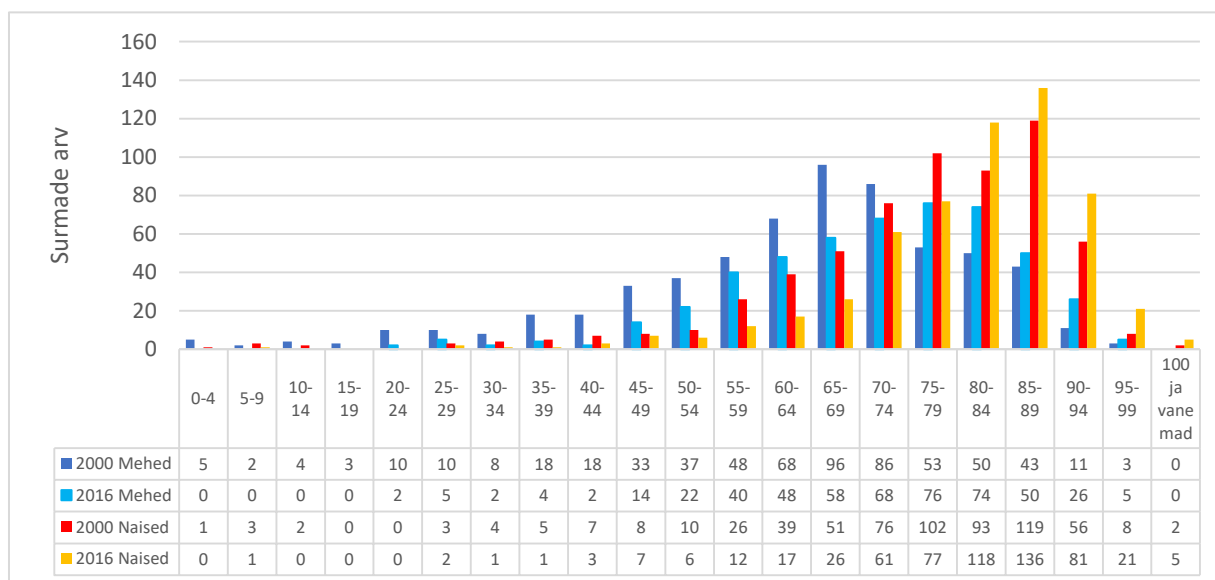
Meeste surmade raskuse on vanuserühmade lõikes meeste keskmise eluea pikenedamise tõttu edasi nihkunud. Teatavasti on viimasel aastakümnel meeste keskmine eluiga kasvanud naiste omast kiiremini.

Joonis 22. Naiste surmade arv vanuserühmade lõikes Pärnu maakonnas aastatel 2000, 2005, 2010 ja 2016. Allikas: Statistikaamet.

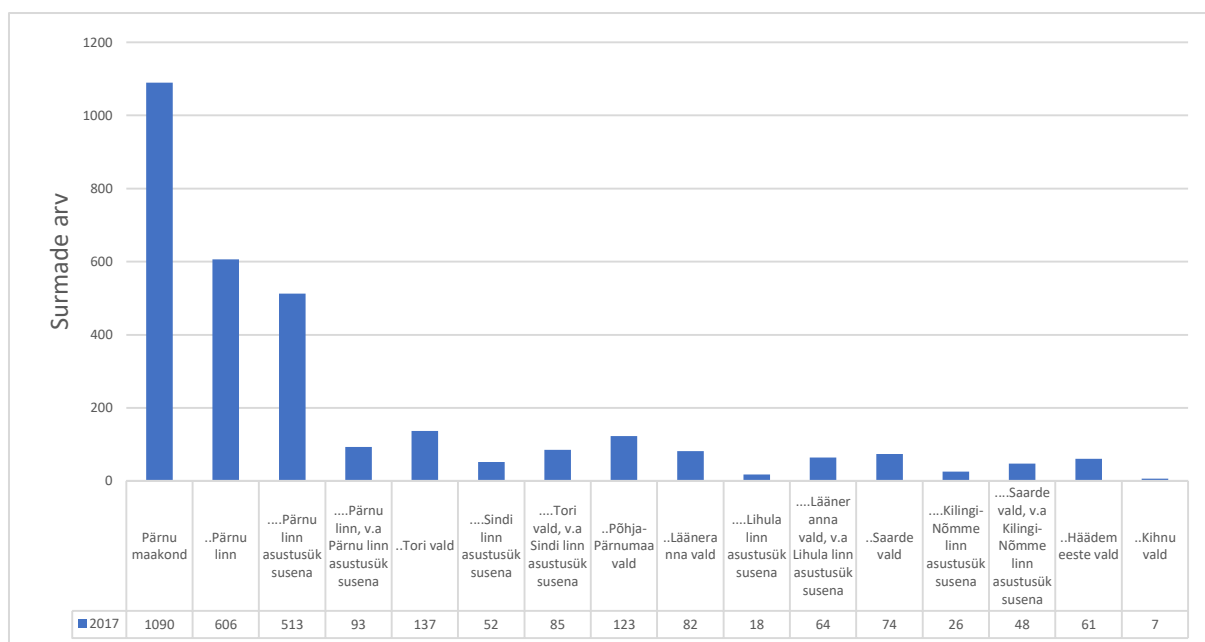
Sarnaselt meestele on ka naiste vanuserühmade suremuse raskuskese edasi nihkunud. Kõrvutades meeste ja naiste kohta koostatud arvjooniseid, ilmnevad siinkohal tuntavad soolised erinevused. Meeste suremus suureneb naiste suremusest mitmeid aastaid varem. Kui aastatuhande alguses oli meeste seas kriitiliseks eaks vanuserühm 65-69-aastased, siis 2016. aastal oli selleks vanuserühm 75-79-aastased. Naiste puhul on endiselt kriitiliseks eaks vanuserühm 85-89-aastased.

Joonis 23. Meeste ja naiste surmade arv vanuserühmade lõikes Pärnu maakonnas aastatel 2000 ja 2016. Allikas: Statistikaamet.

Surmade absoluutarv kohalike omavalitsuste lõikes on teatud korrelatsioonis nii nende rahvaarvu kui ka vanuselise koosseisuga.

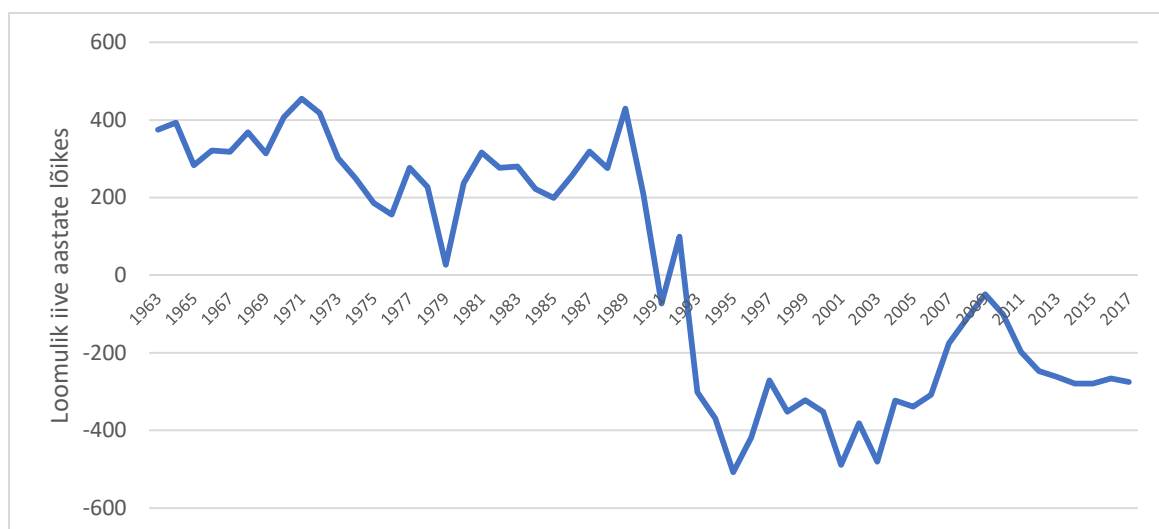

Joonis 24. Surmad Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste (ja linnade) lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

1.2.5 Loomulik iive

Nagu eespool juba mainitud, iseloomustavad Pärnumaad sotsiaalmajanduslike näitajate osas maakonnasiseselt suured kontrastid. Kolm rahvaloendust (1989, 2000, 2011) näitasid, et rahvaarvu suhtelise muutuse poolest Eesti keskmise suhtes jagunesid maakonna tollased (st haldusreformieelsed) kohalikud omavalitsused selliselt, et esindatud olid kõik viis erinevat varianti. Kasv iseloomustas tollaseid linnalähivaldasid (Audru, Sauga, Paikuse ja Tahkuranna), aeglane kahanemine aga veidi kaugemaid valdasid nagu Surju ja Tori. Kiire kahanemine iseloomustas maakonna põhjaosa viit omavalitsust (Vändra alev ja vald, Tootsi, Halinga, Are) ja Kihnut, palju kiirem kahanemine aga maakonna loodeosa (Tõstamaa, Varbla, Koonga) ja Häädemeestest. Väga palju kiirem kahanemine puudutas Saarde valda.

Pärnu maakonna loomulik iive on peaaegu kogu taasiseseisvumisaja kestel olnud negatiivne (v.a. 1992. aastal). Eelmise majandusbuumi tipus – 2008. aastal – lähenes loomulik iive nulltaseme lähedale. Ühiskonnas levinud optimismilaine ja kindlustunde tõus aitasid laste sündide kasvu tagant tõugata. Majandussurutise aastatel langes loomulik iive taas enamvähem stabiilsele tasemele: -300. 1990. ja 2000. aastatel oli negatiivne loomulik iive hüplik, langes mõnedel aastatel tasemeni ligi -500.

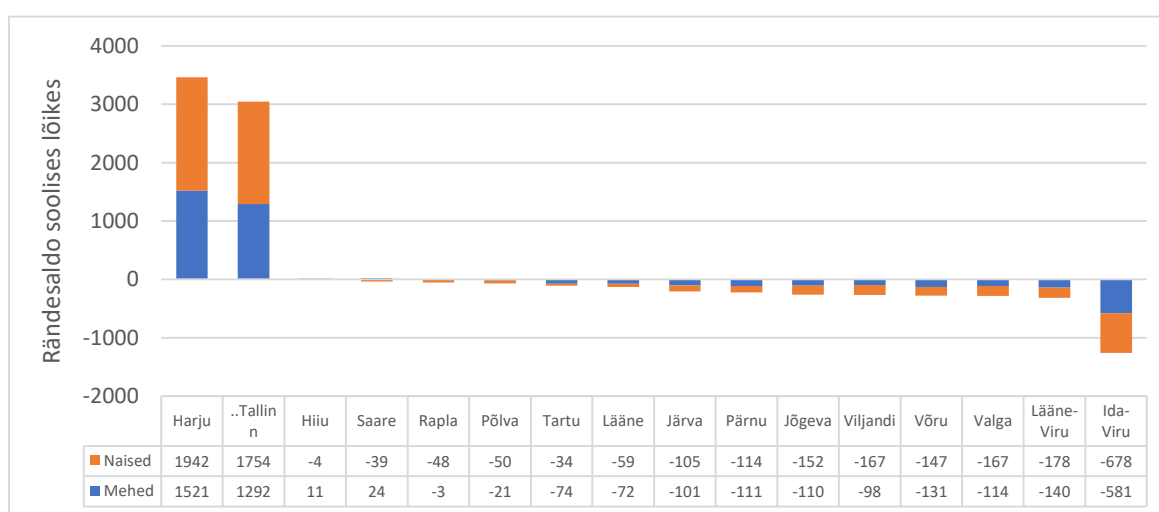

Joonis 25. Loomulik iive (elussündide ja surmade vahe) arv Pärnumaal, 1963 –2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Loomulik iive – aasta jooksul sündinute ja surnute arvu vahe. Positiivne loomulik iive näitab sündide, negatiivne surmade ülekaalu.

1.2.6 Ränne

Rändesaldo on 2000. aastatel olnud iga-aastaselt negatiivne (v.a aastal 2010: +10), seda ennekõike rahvastiku väljarände tõttu Harjumaale ja välismaale. Veel mõned aastad tagasi sai enamasti nentida, et Pärnumaa rändebilanss ülejäänud maakondadega (st v.a Harjumaaga) oli enamasti positiivne (erandiks vaid mõned aastad), kuid nüüd kahjuks enam mitte. Aastal 2017 oli Pärnumaal positiivne rändebilanss vaid lähinaabritega ja mõnede Kagu-Eesti maakondadega, kokku kuue maakonnaga 14-st: Viljandimaaga +42, Järvamaaga +40, Raplamaaga +25, Valgamaaga +13, Võrumaaga +7 ja Läänemaaga +2. „Kurja juureks“ oli 2017. aastal endiselt Harjumaa: rändesaldo selle maakonnaga oli Pärnumaa suhtes -520.

Joonis 26. Eesti maakondade vahelise rände rändesaldo soolises lõikes, 2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Rändesaldo – sisse- ja väljarände sündmuste arvu vahe.

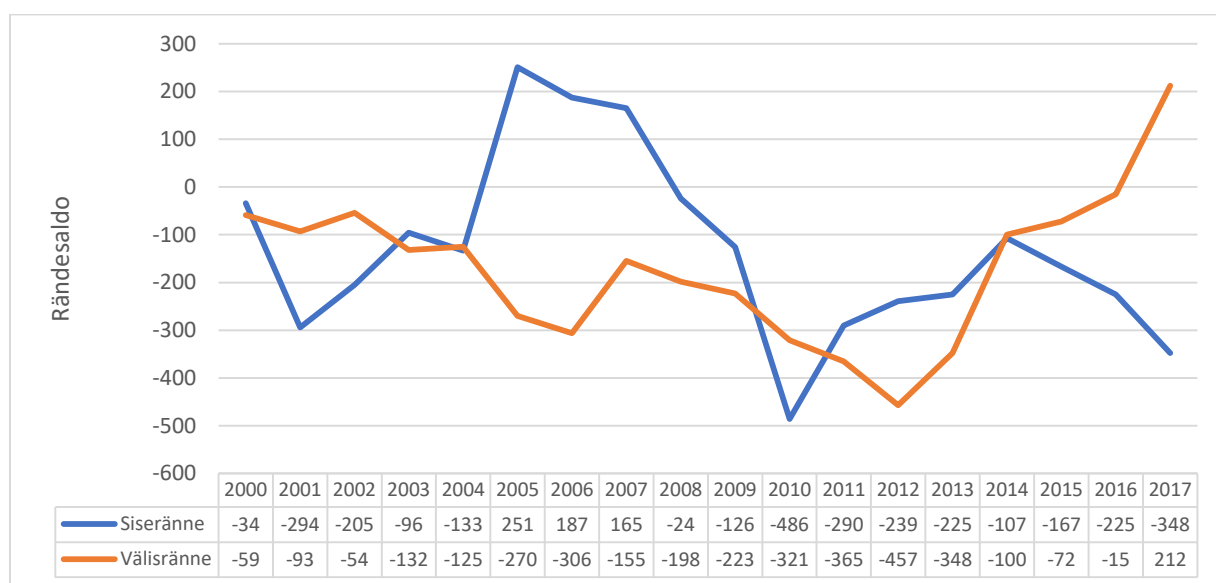
Sisseränne – tegevus, mille käigus isik registreerib elukoha uude haldusüksusesse, asustusüksusesse või asustuspiirkonda. Võrreldakse aasta alguse elukohaga.

Väljaränne – tegevus, mille käigus isik registreerib enda elukoha haldusüksusest, asustusüksusest või asustuspiirkonnast välja. Võrreldakse aasta alguse elukohaga.

Haldusüksus – haldusjaotusel põhinev ning seaduse ja teiste õigusaktidega kindlaks määratud staatuse, nime ja piiridega üksus, mille territooriumi ulatuses teostatakse riiklikku või omavalitsuslikku haldamist. Eesti territooriumi haldusjaotuse üksused on maakonnad, linnad ja vallad.

Asustusüksus – vald ja linn jagunevad asustusüksusteks. Asustusüksused on asulad: linnad, külad, alevikud ja alevid. Asustuspiirkond – asustusüksuste jaotamine linnalisteks, väikelinnalisteks ja maalisteks.

Positiivse poole pealt tuleb välja tuua välisrände saldo liikumist plusspoolele (+212) 2017. aastal (esmakordselt sel aastatuhandel). Välisrände suurimad miinused jäädvustatakse majandussurutise aega ja selle järgsetesse aastatesse: -321 aastal 2010, -365 aastal 2011, -457 aastal 2012 ja -348 aastal 2013.

Joonis 27. Pärnu maakonna rändesaldo välis- ja siserände lõikes, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

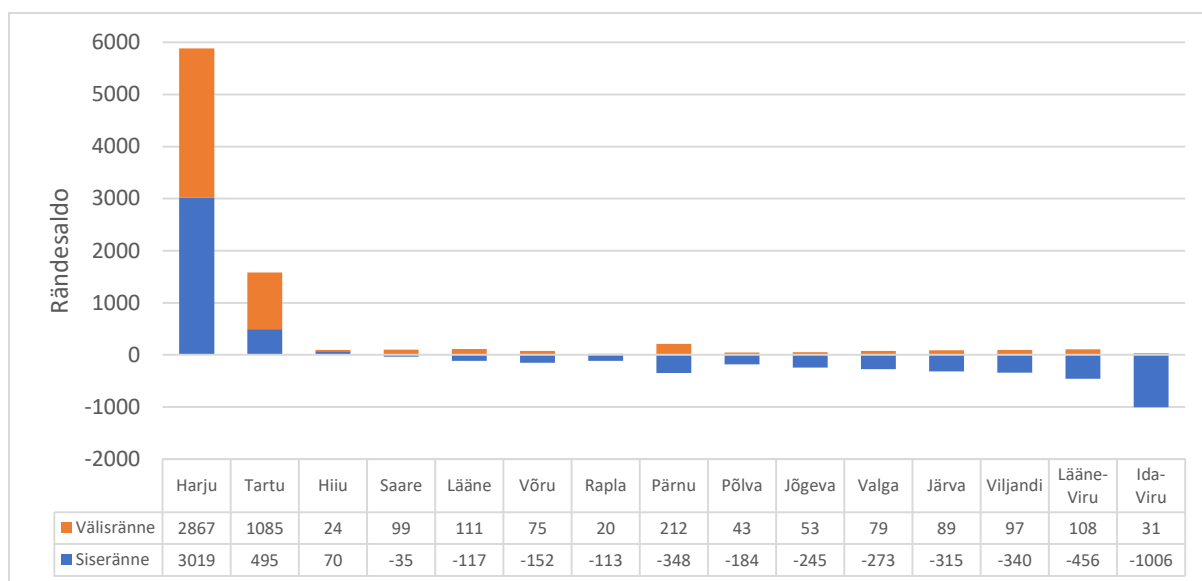
Märkused: Siseränne – elukohavahetus Eesti ühest haldus-, asustusüksusest või asustuspiirkonnast teise. Sama maakonna haldus- või asustusüksuste vahelist elukohavahetust nimetatakse maakonnasiseseks rändeks, elukohavahetust ühest maakonnast teise nimetatakse maakondadevaheliseks rändeks.

Välisränne – elukohavahetus üle Eesti piiri.

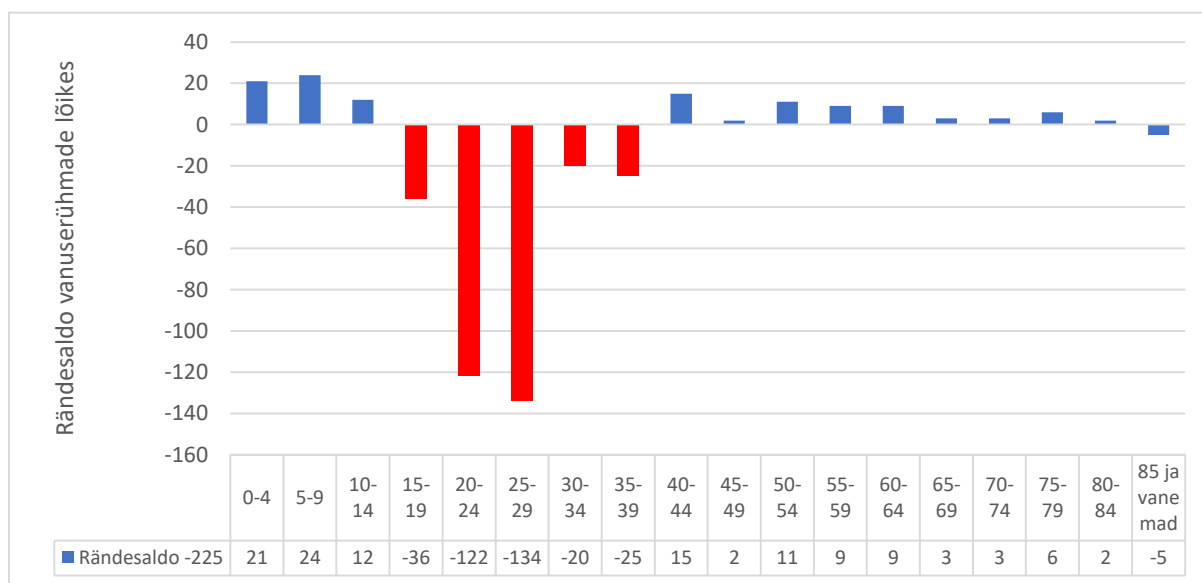
Maakondade vahelises rändes on Pärnumaa jaoks kriitilised vanuserühmad (kooli)noored ja nooremas tööeas inimesed. Hilisemate vanuserühmade positiivne rändesaldo ei kompenseeri eespool nimetatud vanuserühmade suuremat miinust.

Rändesaldo mahtude osas jääb Pärnu maakond Eestis keskmisele positsioonile. Kui positiivse rändesaldo poolest paistavad silma kahe suurima keskuslinna - Tallinna ja Tartu - maakonnad ning tugeva idenditeediga saarmaakonnad, siis negatiivses võtmes paistavad silma mõlemad Virumaad.

Joonis 28. Rändesaldo Eesti maakondades välis- ja siserände lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 29. Pärnu maakonna rändesaldo Eesti-siseselt (maakondade vaheline ränne) vanuserühmade lõikes, 2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Punasega on tähistatud negatiivse rändesaldoga vanuserühmad. Selle joonise rändesaldo näitab Pärnu maakonna ja ülejäänud Eesti vahelist elanike rännet.

Tabel 1. Rändesaldo (sise- ja välisränne) Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

Maakond/Kohalik omavalitsus	Sisseränne		Väljaränne		Rändesaldo	
	Sisseränne	Välisränne	Sisseränne	Välisränne	Sisseränne	Välisränne
Pärnu maakond	1087	937	1435	725	-348	212

sh linnaline asustuspiirkond	528	455	704	342	-176	113
sh väikelinnaline asustuspiirkond	99	88	145	74	-46	14
sh maaline asustuspiirkond	460	394	586	309	-126	85
Pärnu linn	1230	567	1333	426	-103	141
sh Pärnu linn asustusüksusena	1148	419	1363	342	-215	77
Tori vald	471	121	506	82	-35	39
sh Sindi linn asustusüksusena	127	36	132	19	-5	17
Häädemeeste vald	184	47	168	56	16	-9
Kihnu vald	17	1	11	7	6	-6
Lääneranna vald	110	64	170	42	-60	22
sh Lihula linn	33	11	32	11	1	0
Põhja-Pärnumaa vald	204	86	277	76	-73	10
Saarde vald	89	51	188	36	-99	15
sh Kilingi-Nõmme linn	51	11	72	16	-21	-5

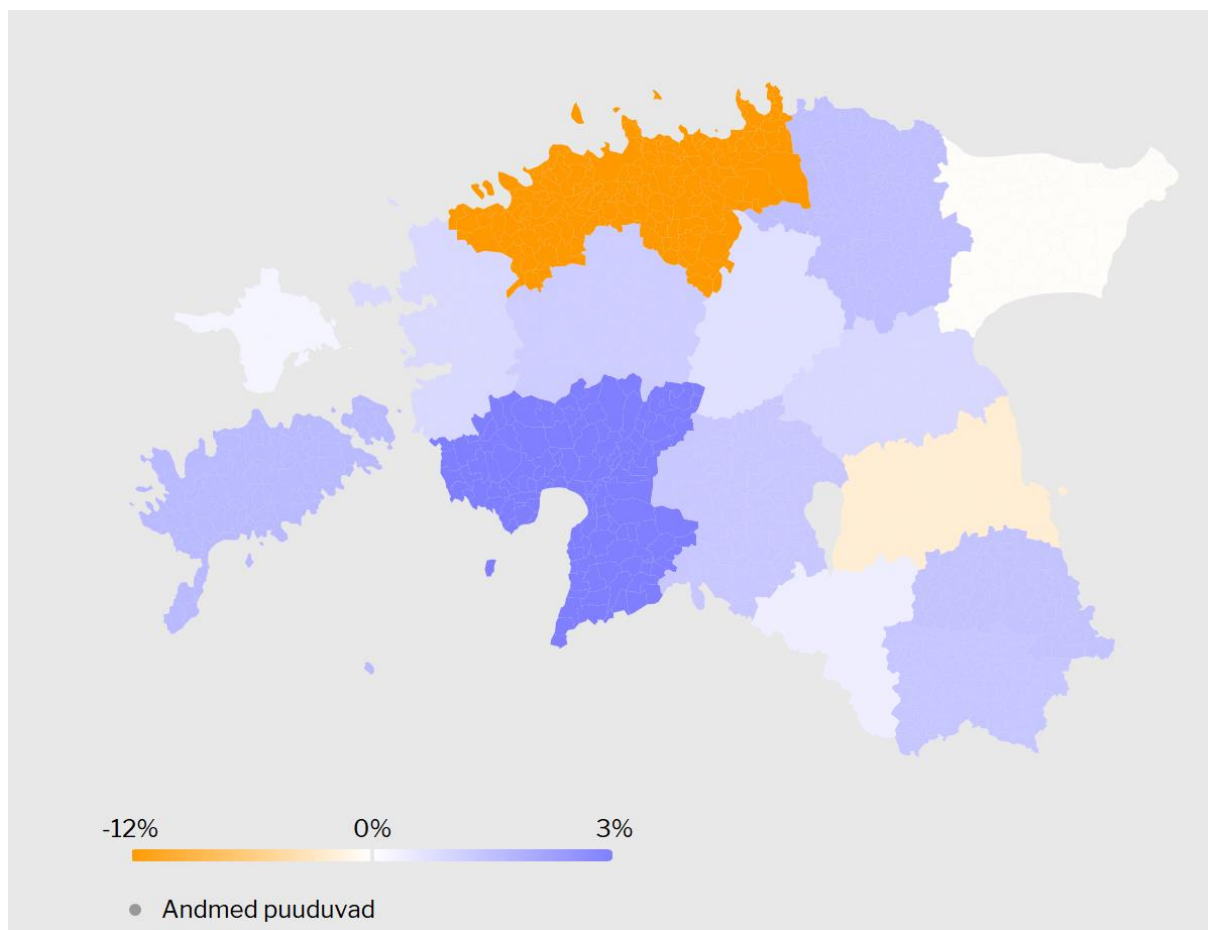
Rändesaldo puhul on märgata välismaalt tagasirände kasvu. Välisrände rändesaldo pluss ületab siserände miinust kahes uues omavalitsuses – Pärnu linnas (+38 võrra) ja Tori vallas (+4 võrra). Kihnu vallas ilmneb teatud tasakaal: välisrände saldo -6 ja siserände +6 tasakaalustavad teineteist.

Tänapäeval on üleilmastumise ehk globaliseerumise tõttu järjest rohkem hakatud rääkima hargmaisusest ehk transnatsionaalsusest. See tähendab mitme riigiga tihedalt seotud olemist või mitmes riigis tegutsemist. Hargmaiste inimeste päritolu jaotust Eesti elanike jaotusega võrreldes selgub, et proportsionaalselt rohkem on hargmaiseid inimesi Pärnumaalt, Saaremaalt ja Lääne-Virumaalt. Suuremad linnad Tallinn ja Tartu on hargmaiste inimeste hulgas alaesindatud.

Allpool oleva joonise aluseks olevas uuringus oli hargmaisuse näitajaks seatud see, et inimene on aastas vähemalt 25% päevadest (92 päeva) nii Eestis kui ka mõnes välisriigis ja ta teeb sinna välisriiki 5-52 reisi aastas. Nende kahe näitaja põhjal leitud hargmaiste inimeste analüüs 2015. aasta kohta näitas, et mingil määral see meetodika sobis, sest hargmaised inimesed eristuvad uuringus hinnatud tunnuste põhjal turistidest, välisriiki pendelrändajatest ja välismaal töötajatest. Kindlasti peab aga rõhutama, et keskmiste hargmaiste inimeste reise alguse ja lõpu aega mõjutavad oluliselt Soome jt lähiriikidega seotud reisid, sest suur osa hargmaistest inimestest on seotud just nende riikidega.

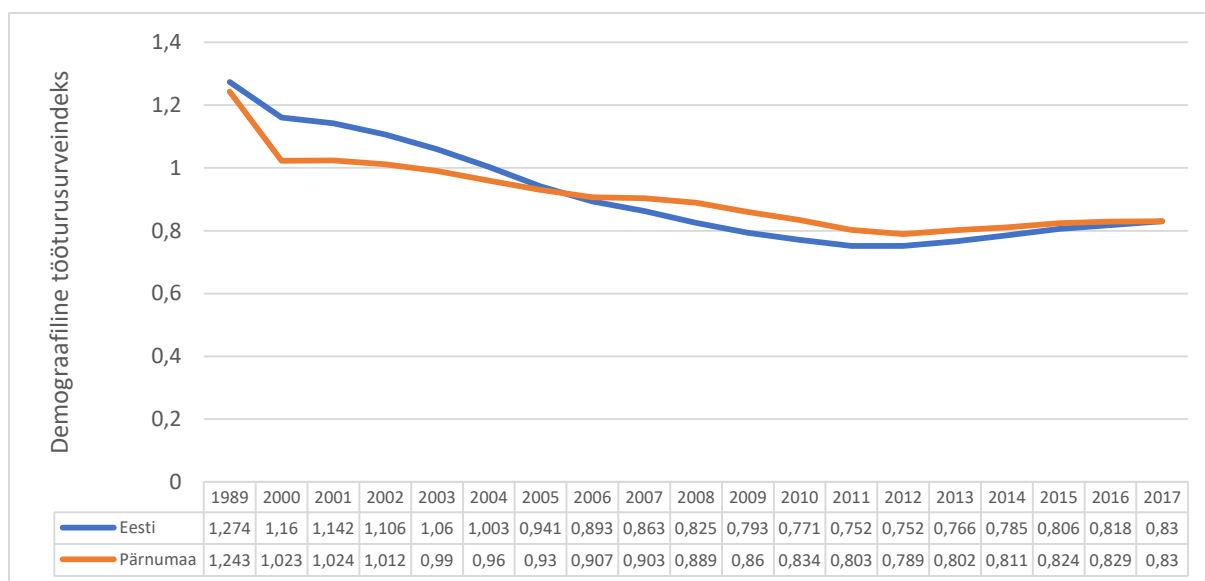

Joonis 30. Hargmaiste inimeste elukoha maakondade osatähtsuse erinevus võrreldes 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse (REL) elukohtade jaotusega (erinevus protsendipunktides). Allikas: Ahas, R., Silm, S., Tiru, M. „Eestist lähtuv hargmaisuus mobiilside rändlusandmete alusel“ (Eesti inimarengu aruanne 2016/2017).

1.2.7 Demograafiline töösurveindeks

Eestis jääb see näitaja (seisuga 01.01.2018) kõigis maakondades alla 1, v.a Tartumaal (1,10). Pärnumaa jääb oma näitajaga (0,81) veidi alla Eesti keskmise (0,84), olles maakondade seas neljandal kohal peale Tartumaad, Harjumaad (0,97) ja Raplamaad (0,88). Maakondade seas viimased on Ida-Virumaa ja Hiiumaa (mõlemal 0,55).

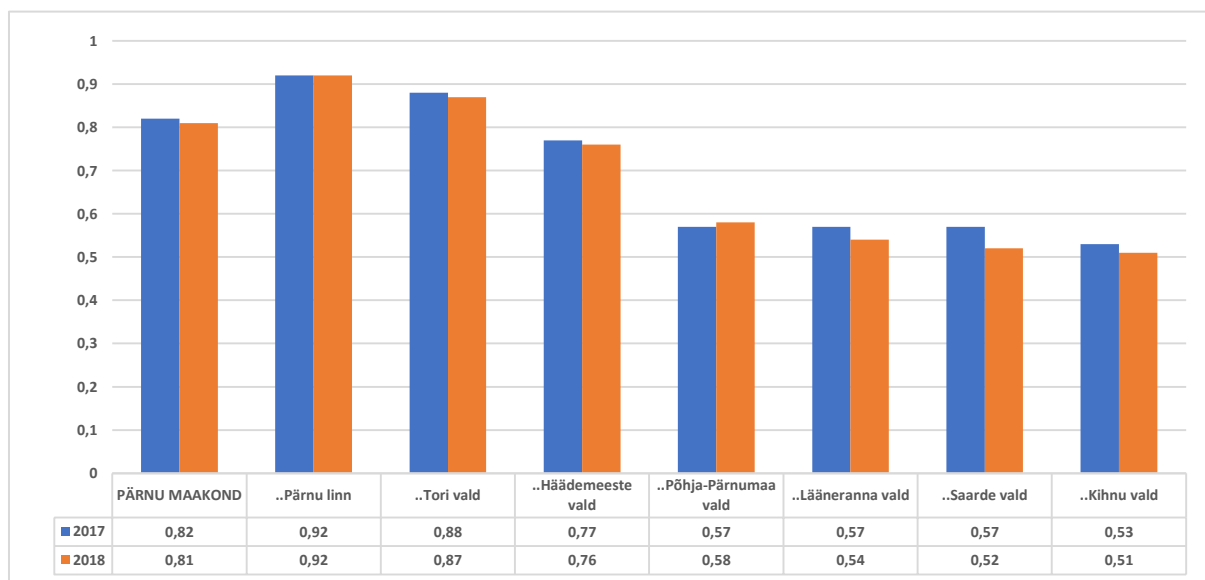
Demograafiline tööturusurveindeks on nii Eestis kui ka Pärnu maakonnas alates võrdlusperioodi algusest – 1989. aastast – langustrendis. Kui võrdlusperioodi alguses oli olukord Eestis keskmiselt veidi parem kui Pärnumaal (1,274 vs 1,243), siis 2017. aastaks oli tase nii Pärnu maakonnas kogu riigis sama: 0,83.

Joonis 31. Demograafiline tööturusurveindeks Eestis ja Pärnu maakonnas, 1989-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Demograafiline töösurveindeks – eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5-14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55-64-aastased) suhe. Kui indeks on 1-st suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb.

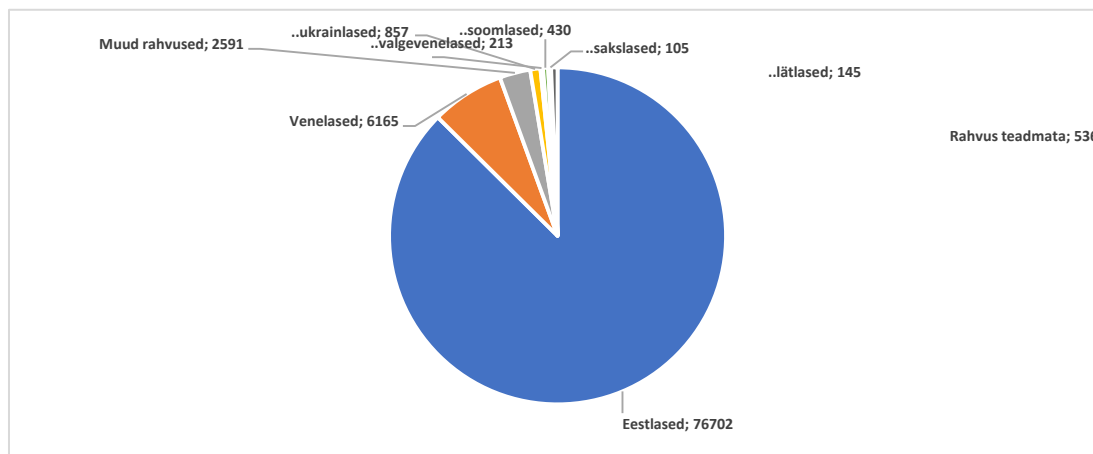
Eestis langes demograafiline tööturusurveindeks alla kriitilise piiri 2005. aastal, Pärnu maakonnas aga kaks aastat varem – 2003. aastal. Pärnu maakonnas on parimad näitajad maakonna keskel – Pärnu linnas ja Tori vallas, kriitilisemad aga äärevaldades – Läänerannas, Saardes ja Kihnus.

Joonis 32. Demograafiline tööturusurveindeks Pärnu maakonna kohalikes omavalitsustes, 2017 – 2018. Allikas: Statistikaamet.

1.2.8 Rahvastiku rahvuslik jaotus

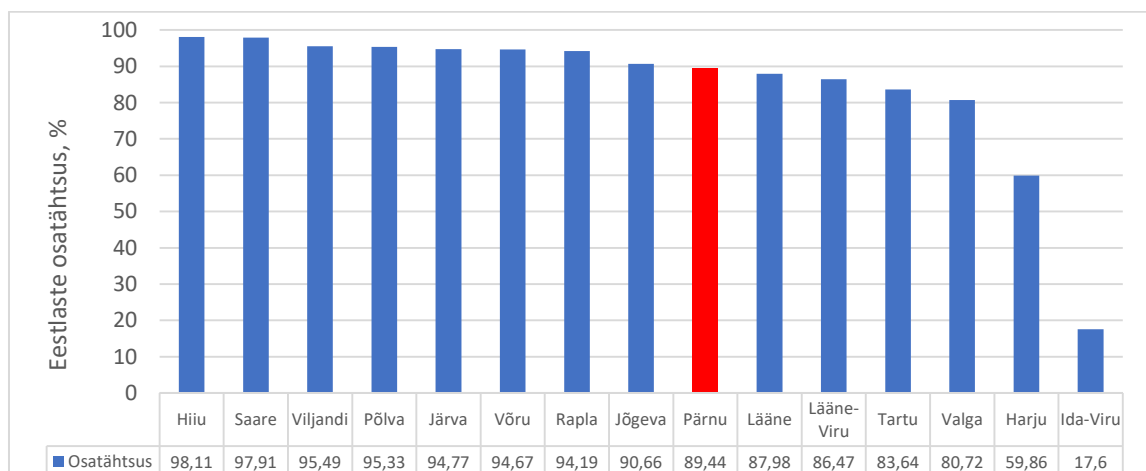
Üks ebavõrdsuse põhjuseid tervises võib olla seotud ka rahvusliku ja kultuurilise omapäraga. Põhiseaduses väljatoodud eesti kultuuri ja keele säilimise kontekstis märgime, et Pärnumaa on eestlaste arvult (76 702, seisuga 01.01.2018) kolmandal kohal Eestis peale Harjumaad (352 939) ja Tartumaad (126 395), Lääne-Virumaa (51 699) ja Viljandimaa (44 671) ees.

Joonis 33. Pärnu maakonna rahvuslik koosseis, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Joonisel on kajastatud rahvused, mille esindajaid elas Pärnu maakonnas vähemalt 100.

Eestlaste osakaal Pärnumaa elanikkonnast on alates 1990. aastatest sujuvalt suurenenud, jõudes (pärast haldusreformi) 2018. aasta alguseks tasemeni 89,0% (Eestis 68,7%). Maakonna rahvastikust moodustavad venelased 7%, ukrainlased 1%, järgmise nelja rahvuse (soomlased, valgevenelased, lätlased, sakslased) osatähtsus jääb igapähe eraldi marginaalseks (ümardatult 0%, st alla 0,5%), ülejäänud rahvused kokku 3% ja rahvus teadmata 1%. Teistest rahvustest elanike osakaal on suurim linnalistes asulates (Pärnu, Sindi), kuid üheski maakonna omavalitsusüksuses ei ületa see 20%.

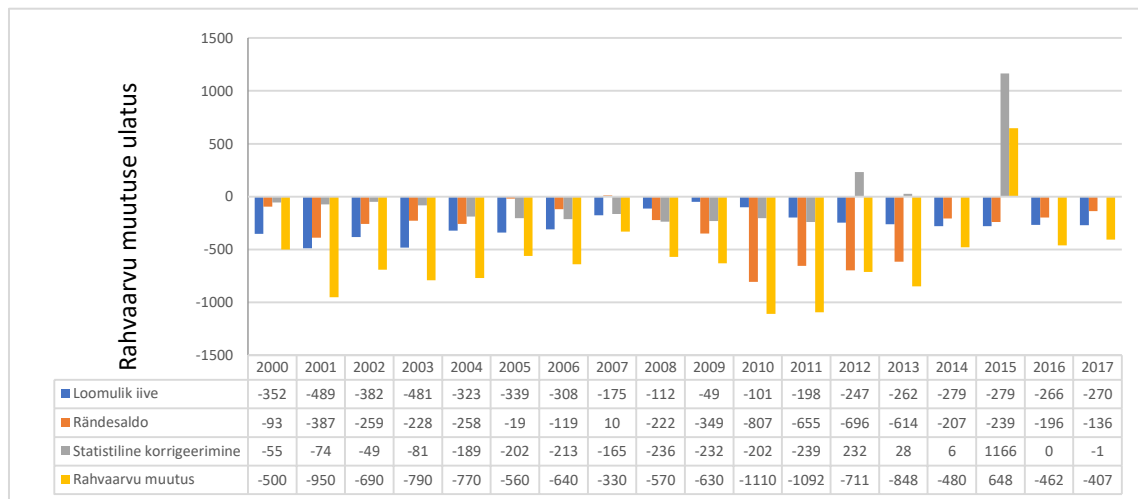
Joonis 34. Eestlaste osatähtsus rahvastikus Eesti maakondade lõikes, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Käesolev joonis kujutab haldusreformi järgset seisut.

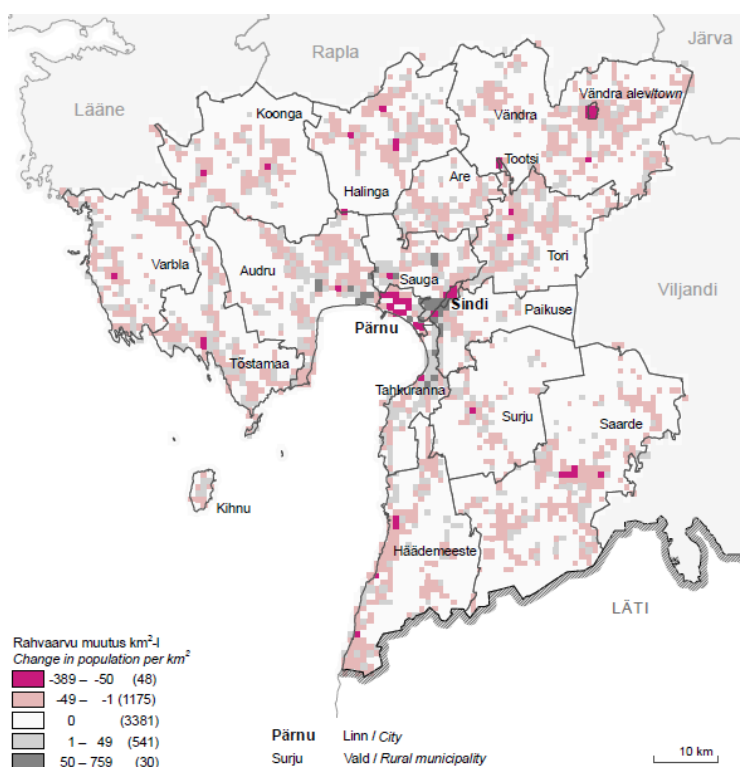

Võrreldes Eesti keskmisega (68,7%) on Pärnu maakonnas eestlaste osatähtsus suurem. Selle näitaja poolest on maakond Eestis keskmisel tasemel.

1.2.9 Rahvastiku muutused

Joonis 35. Rahvaarvu muutuse komponentide dünaamika Pärnu maakonnas, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 36. Pärnu maakonna rahvastiku paiknemise muutus ajavahemikus 31.03.2000 (rahvaloendus) – 01.01.2015. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Kohalike omavalitsuste nimetused ja piirid on (2017. aastal toimunud) haldusreformi eelse seisuga.

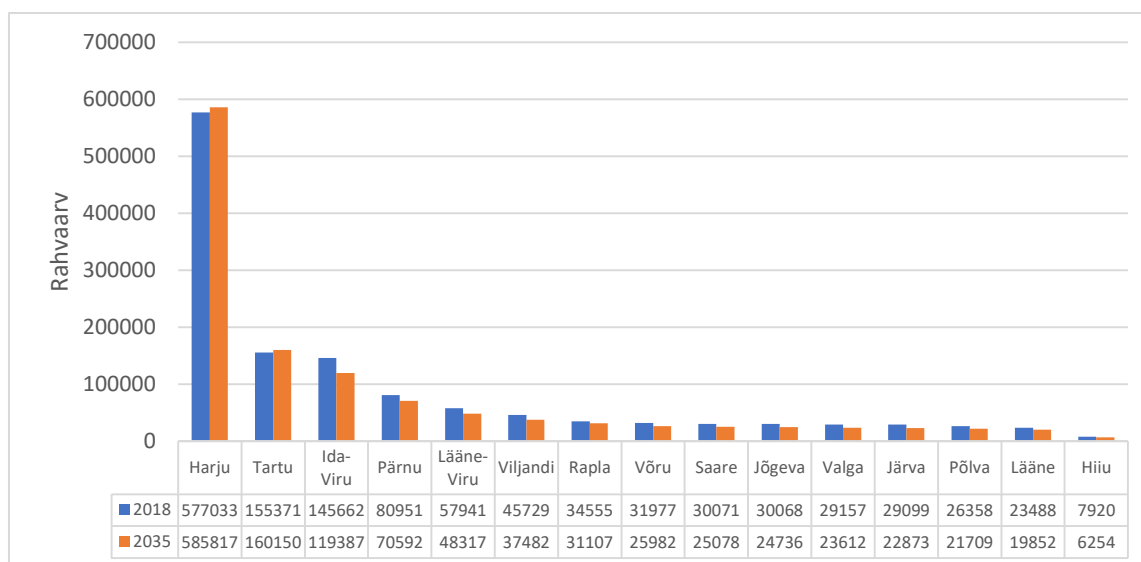
Statistikaameti ja Tartu Ülikooli poolt koostatud rahvastikuprognoozi järgi peaks Pärnumaa rahvastik rännet arvesse võttes aastatel 2014-2040 18% vähenema. Positiivses mõttes on prognoos parem Tartumaa (+5%), Harjumaa (+2%) ja Raplammaa (-13%) osas. Pärnu maakonna ülejäänud naabermaakondade osas on (peale Raplammaad) prognoos negatiivsem: Läänemaa -23%, Viljandimaa -26% ja Järvamaa -31%. Tegemist on nende maakondadega, mille rändesaldo on seni olnud Pärnumaa jaoks positiivne – see on aidanud teatud määral kompenseerida suurt rändevooгу Harjumaa ja välismaa suunas.

Tabel 2. Maakondade suurusjärjestus 2018. a ja arengustrateegia visiooni ajahorisondi lõpuks (2035. a) rändega rahvastikuprognoozi 2013–2040 järgi. Allikas: Statistikaamet

Jrk. nr	Maakond	Aasta				Vahe 2018 vs 2035	
		2018		2035		Abs. näit.	%
		Abs. näit.	% Eesti rahvastikust	Abs. näit.	% Eesti rahvastikust		
1	Harju	577 033	44,2	585 817	47,9	+8784	+1,52
2	Tartu	155 371	11,9	160 150	13,1	+4779	+3,08
3	Ida-Viru	145 662	11,2	119 387	9,8	-26 275	-18,04
4	Pärnu	80 951	6,2	70 592	5,8	-10 359	-12,80
5	Lääne-Viru	57 941	4,4	48 317	4,0	-9624	-16,61
6	Viljandi	45 729	3,5	37 482	3,1	-8247	-18,03
7	Rapla	34 555	2,6	31 107	2,5	-3448	-9,98
8	Võru	31 977	2,4	25 982	2,1	-5995	-18,75
9	Saare	30 071	2,3	25 078	2,1	-4993	-16,60
10	Jõgeva	30 068	2,3	24 736	2,0	-5332	-17,73
11	Valga	29 157	2,2	23 612	1,9	-5545	-19,02
12	Järva	29 099	2,2	22 873	1,9	-6226	-21,40
13	Põlva	26 358	2,0	21 709	1,8	-4649	-17,64
14	Lääne	23 488	1,8	19 852	1,6	-3636	-15,48
15	Hiiu	7920	0,6	6254	0,5	-1666	-21,04
	Kokku	1 305 380	100	1 222 948	100	-82 432	-6,31

Märkused: Maakondade rahvaarvud on arvestatud haldusreformieelsetes piirides. Maakonnad on järjestatud arvestusliku rahvaarvu suuruse järgi aastal 2035.

Joonis 37. Eesti maakondade elanike arv 2018. aastal ja 2035. aastal (rahvastikuprognosis järgi): arvestuste aluseks oli maakondade rahvaarv seisuga 01.01.2012. Allikas: Statistikaamet.

Tabel 3. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste (haldusreformieelsetes piirides) elanike arvu prognoos 2013-2017 ja 2035 kohta (esialgne rahvastikuprognosis ilma rändeta). Allikas: Statistikaamet.

Kohalik omavalitsus	Prognoos 2013	Rahvaarv 01.01.2013	Prognoos 2014	Rahvaarv 01.01.2014	Prognoos 2015	Rahvaarv 01.01.2015	Prognoos 2016	Rahvaarv 01.01.2016	Prognoos 2017	Rahvaarv 01.01.2017	Prognoos 2035
Are	1170	1201	1168	1204	1166	1216	1164	1279	1161	1264	1118
Audru	5063	5193	5055	5185	5046	5209	5036	5269	5024	5232	4773
Halinga	2837	2937	2815	2903	2793	2863	2772	2871	2751	2833	2442
Häädemeeste	2377	2472	2359	2417	2341	2388	2323	2522	2306	2487	2104
Kihnu	490	516	487	510	484	502	481	682	479	686	429
Koonga	964	1037	957	1023	949	1008	941	1051	933	1035	808
Lavassaare	434	467	431	437	427	449	424	457	421	454	379
Paikuse	3592	3667	3599	3626	3606	3634	3612	3838	3617	3860	3679
Pärnu	38 531	40 366	38 515	40 005	38 479	39 784	38 428	39 828	38 363	39 620	36 393
Saarde	3734	3858	3699	3790	3663	3733	3627	3895	3591	3818	3105
Sauga	4485	4498	4504	4438	4522	4459	4538	4071	4553	4154	4610
Sindi	4060	4142	4046	4089	4032	4003	4016	3891	4000	3845	3746
Surju	907	955	905	941	903	934	901	942	899	950	883
Tahkuranna	2345	2396	2345	2384	2343	2392	2341	2352	2338	2389	2237
Tootsi	737	746	727	749	716	736	706	775	695	763	530
Tori	2204	2270	2195	2245	2186	2279	2176	2286	2167	2246	2000
Tõstamaa	1205	1250	1195	1252	1186	1237	1176	1305	1166	1284	1011
Varbla	797	806	788	800	779	786	770	823	761	805	633

Vändra alev	2266	2306	2249	2268	2233	2217	2216	2191	2201	2161	2011
Vändra vald	2485	2604	2473	2563	2460	2520	2448	2669	2435	2649	2232
Kokku	80 683	83 677	80 512	82 829	80 314	82 349	80 096	82 997	79 861	82 535	75 123

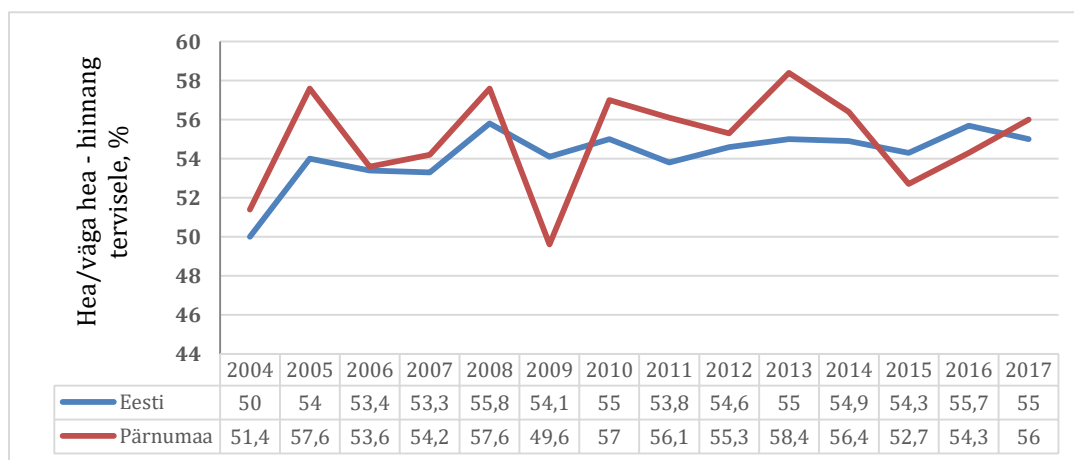
Märkused: Lavassaare (alev)vald on tabelis kajastatud eraldi, kuna prognoosi koostamise ajal oli tegemist omaette kohaliku omavalitsusega. Teatavasti liitus Lavassaare vald Audru vallaga 2013. a sügisel. Hüpe rahvaarvudes alates 01.01.2016 kajastab muudatusi Statistikaameti metoodikas, kui rahvastiku arvestuse mindi üle registripõhisele arvestusele.

Maakonnasiseselt tuleb märkida, et võttes arvesse esialgseid rahvastikuprognosi arvutusi ilma rändeta oli prognoos ainsana plussmärgiga kahe (tollase) linnalähedase valla osas: Paikuse +3,74% ja Sauga +3,46%. Kõige negatiivsem prognoos on enamasti äärelisema asendiga valdade suhtes: Saarde -21,29%, Varbla -26,11% ja Tootsi -38,15%. Maakonna elanikkonna kahanemine aastaks 2040 ilma rännet arvesse võtmata ulatuks -8,63%-ni.

Kuna viimase paari-kolme aasta jooksul on demograafiline olukord võrreldes prognoosi koostamise ajaga teatud osas muutunud (nt tagasiränne välismaalt), siis on Statistikaamet koostöös partneritega alustanud rahvastikuprognosi korrigeerimist. Maakonnasisese rände puhul torkavad silma kahe viimase rahvaloenduse käigus ja selle järel kogutud andmeid analüüsid valglinnastumisega seotud tendentsid.

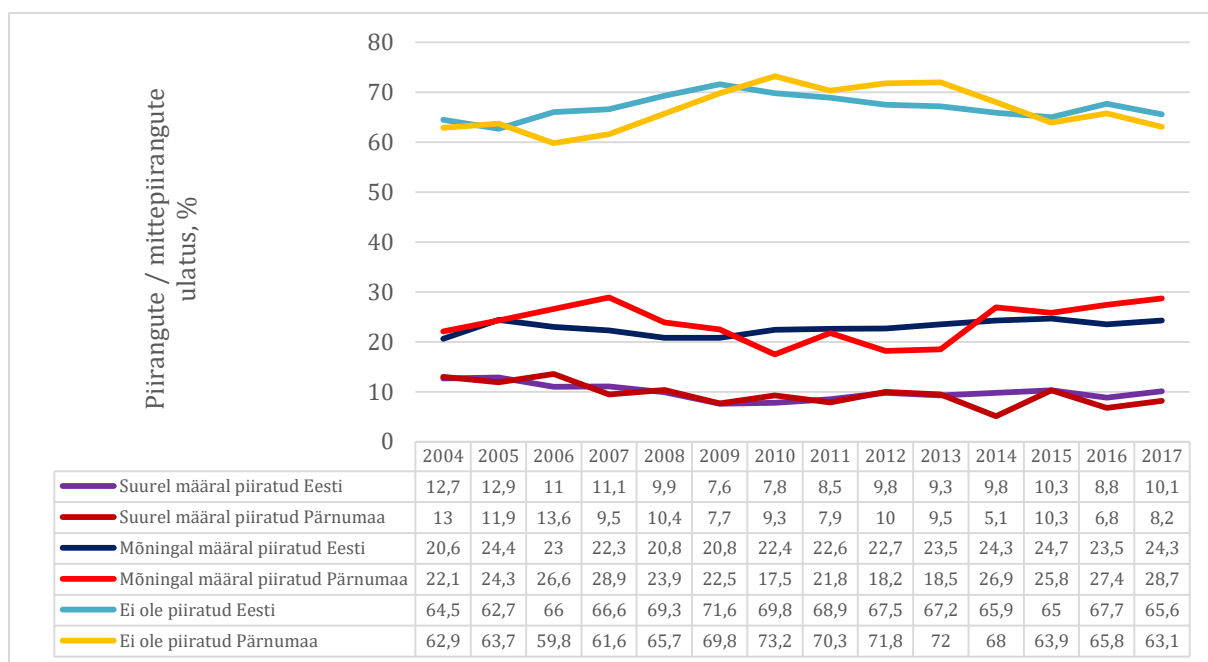
1.3 Rahvastiku terviseseisund

Varasem murettekitav trend, kus Pärnumaa elanike tervislik seisund elanike enesehinnangute alusel oli teatud osas halvenenud, on nüüdseks pöördunud. 50% maakonna elanikest (vanuses 16+) hindas 2009. aastal enda tervist heaks või väga heaks (2004. aastal 51%), kuid 2013. aastaks oli trend muutunud positiivseks, sest vastavad näitajad olid Pärnumaal 58% ja Eestis 55% ning 2017. aastal vastavalt 56% ja 55%. Eeltooduga haakub fakt, et 2009. aastal oli tervelt 46% üle 16-aastastest elanikest põdenud või põdemas mõnd pikaajalist haigust (Eestis 40%), 2013. aastal olid vastavad näitajad Pärnumaal 44% ja Eestis 40% ning 2017. aastal 48% ja 46%.

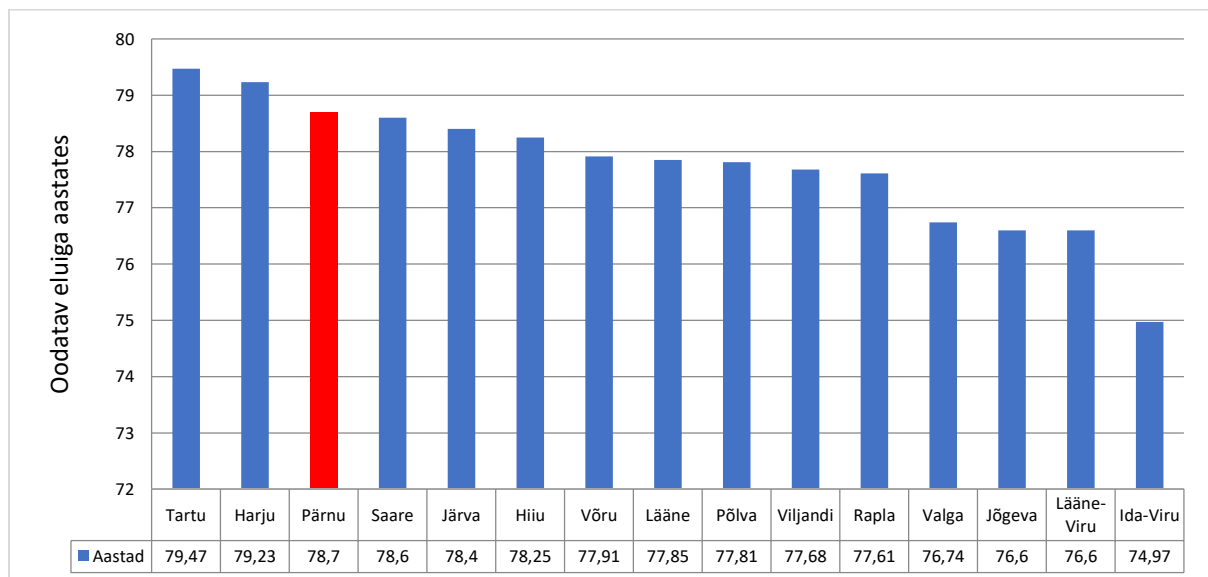
Joonis 38. Eesti ja Pärnu maakonna elanike üldtervislik seisund: 16-74-aastaste hinnang oma terviseseisundile - heaks või väga heaks hinnanud inimeste osatähtsus, 2004-2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 39. Eesti ja Pärnu maakonna elanike üldtervislik seisund: 16-aastaste ja vanemate tervisest tingitud igapäevategevuse piiratus, 2004-2017. Allikas: Statistikaamet.

Uuringute ja statistika põhjal on Eesti ja Pärnumaa inimeste tervislik seisund võrreldes teiste Euroopa Liidu riikide elanikega nõrk. Seda näitavad madal keskmine eluiga, haigestumiste ja haiguspäevade arvukus, ajateenistusse astuvate noormeeste vilets füüsiline seisund ja muud tervisenäitajad. Lihtsam ja parim vahend sellise olukorra parandamiseks on liikumisharrastus ja sportlik tegevus.

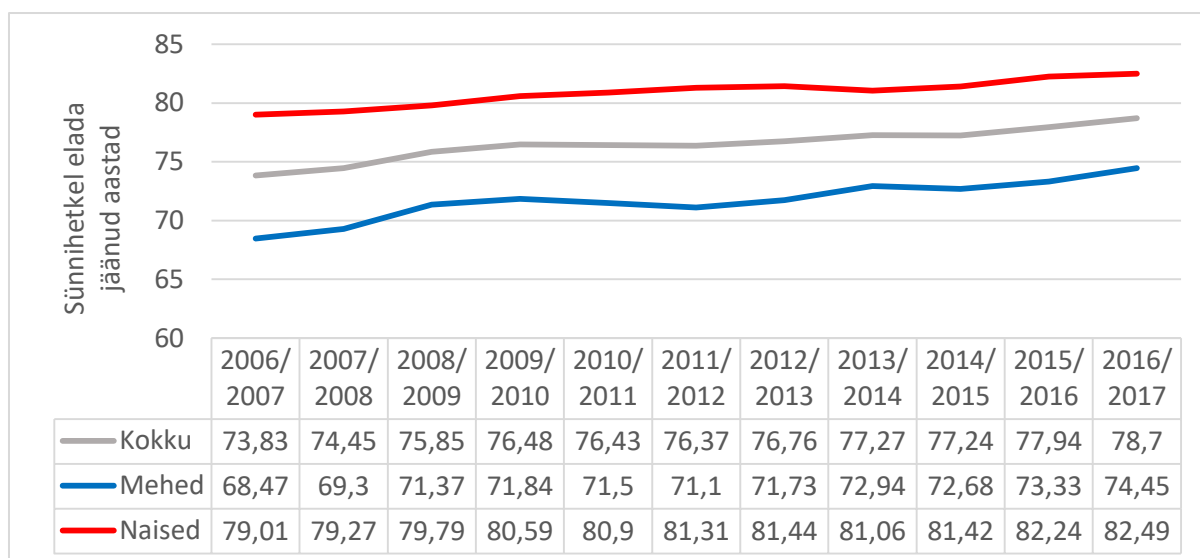

Joonis 40. Oodatav eluiga sünnimomendil Eesti maakondade lõikes perioodil 2016/2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Maakonnad on seisuga 01.01.2018 piirides.
Oodatav eluiga – keskmine eluiga, kui suremus ei muutu.

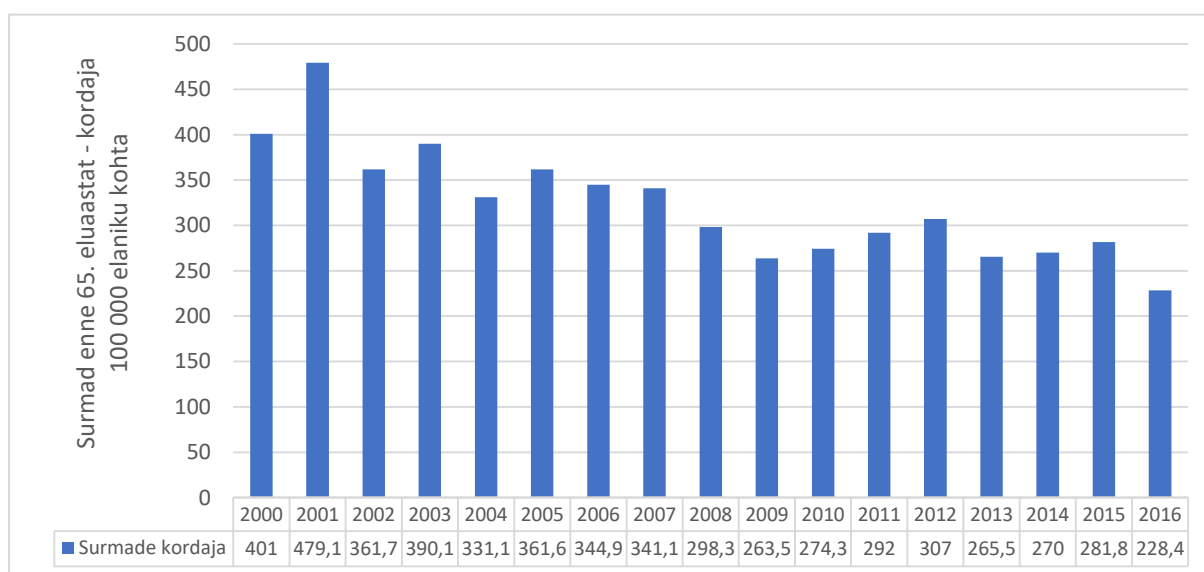

Joonis 41. Oodatav eluiga sünnimomendil soolises lõikes Pärnu maakonnas perioodil 2006/2007 kuni 2016/2017. Allikas: Statistikaamet.

Oodatava eluea pikkuses ilmneb sooline erinevus: 74,45 aastat meestel vs 82,49 aastat naistel (2016/2017. aastal). Positiivne on trend, et sooline lõhe on kümne aasta jooksul kahanenud 10,54-lt aastalt 8,04-le.

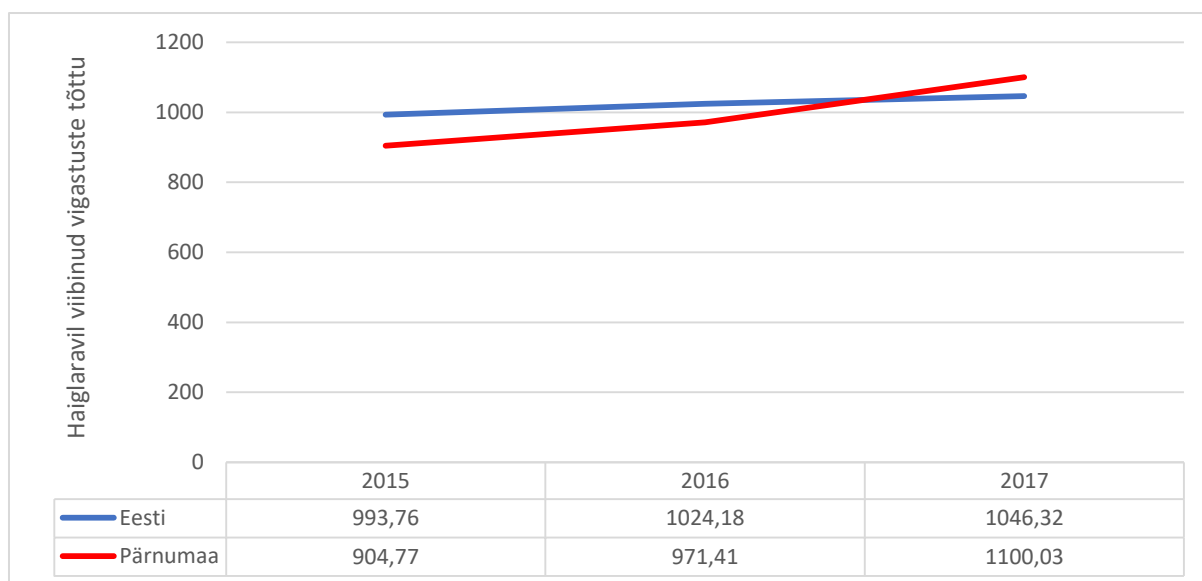
1.3.1 Tervisekaotus

Varajased surmad näitavad laste, noorte ja tööealiste inimeste suremust. Varajaste surmade arv on positiivse trendina aja jooksul langenud. Võrreldes aastatuhande algusega on varajaste surmade osatähtsus vähenenud ligi 1,8 korda.

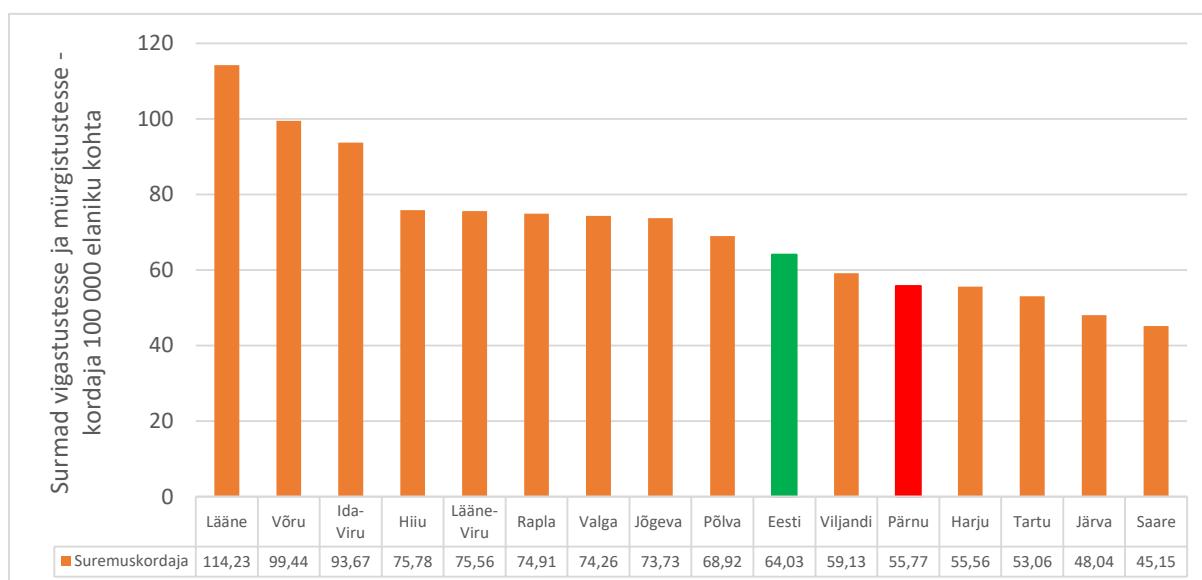

Joonis 42. Varajane suremus: surmad enne 65. eluaastat - kordaja 100 000 elaniku kohta Pärnu maakonnas, 2000-2016. Allikas: Statistikaamet.

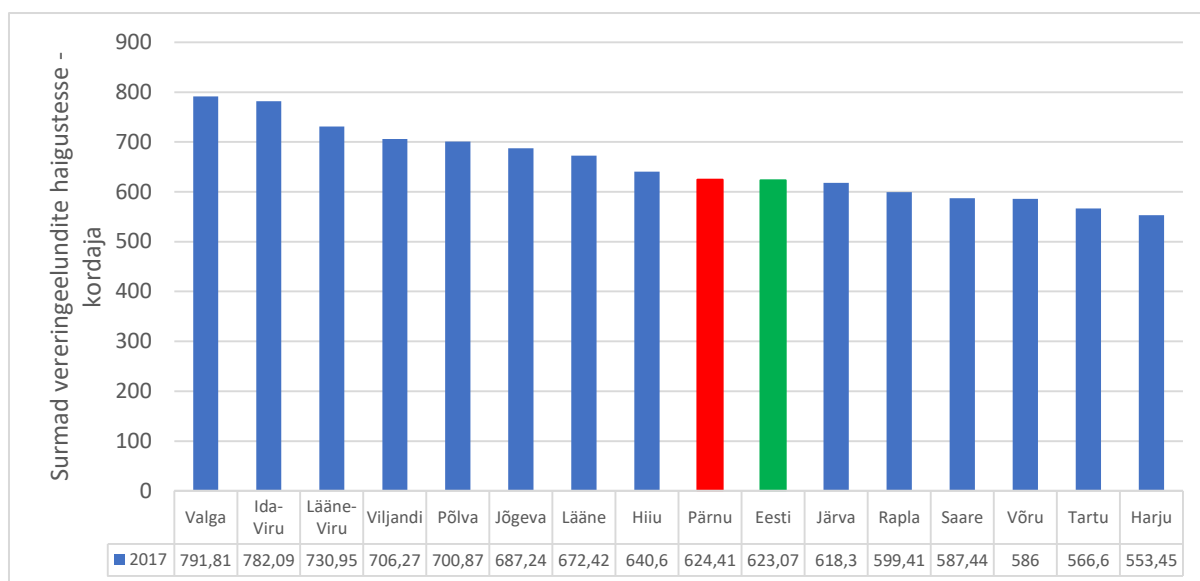

Joonis 43. Haiglaravil viibinud vigastuste tõttu 100 000 elaniku kohta. Allikas: TAI.

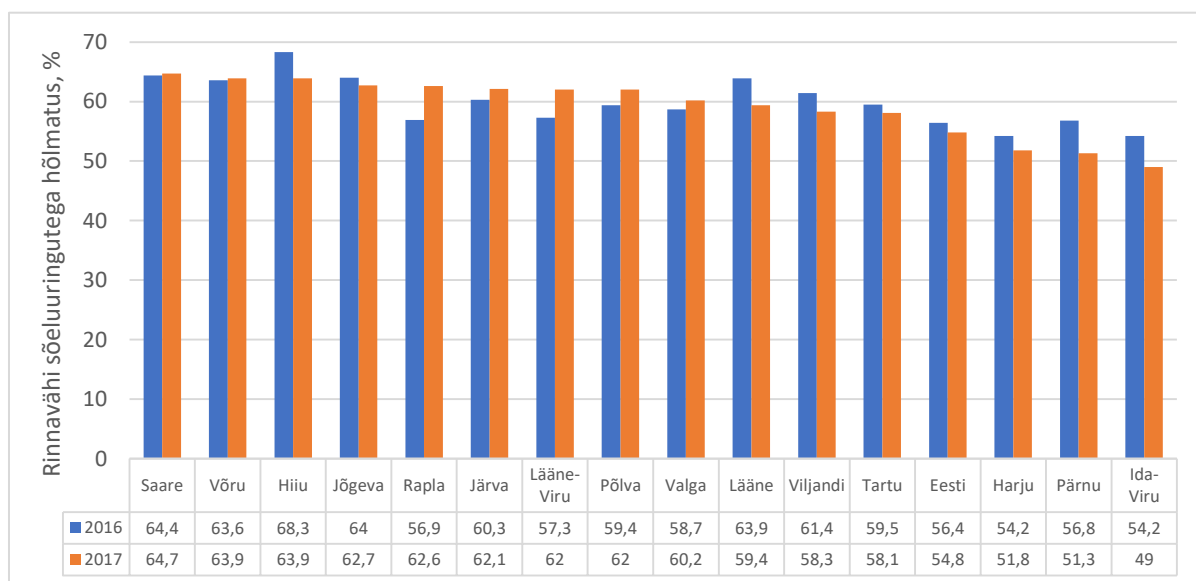

Joonis 44. Surmad vigastustesse ja mürgistustesse – standarditud suremuskordaja 100 000 elaniku kohta Eesti maakondade lõikes, 2017. Allikas: TAI.

Suremus välispõhjustesse (õnnetusjuhtumid, mürgistused, traumad) on Pärnumaal Eesti keskmisest madalam, kuid suremus vereringeelundite haigustesse on Pärnu maakonnas Eesti keskmisega võrreldes halvemal tasemel. Sarnaselt suremusega kasvajatega seotud haigustesse tõuseb ka vereringeelundite suremus järsult 45-aastaste seas ning jõuab tippu 80-85-aastaste ja vanemate seas. Noorema vanuselise koosseisuga maakondades on enamasti ka suremus vereringeelundite haigustesse madalamal tasemel.

Joonis 45. Surmad vereringeelundite haigustesse – standarditud suremuskordaja 100 000 elaniku kohta Eesti maakondade lõikes, 2017. Allikas: TAI.

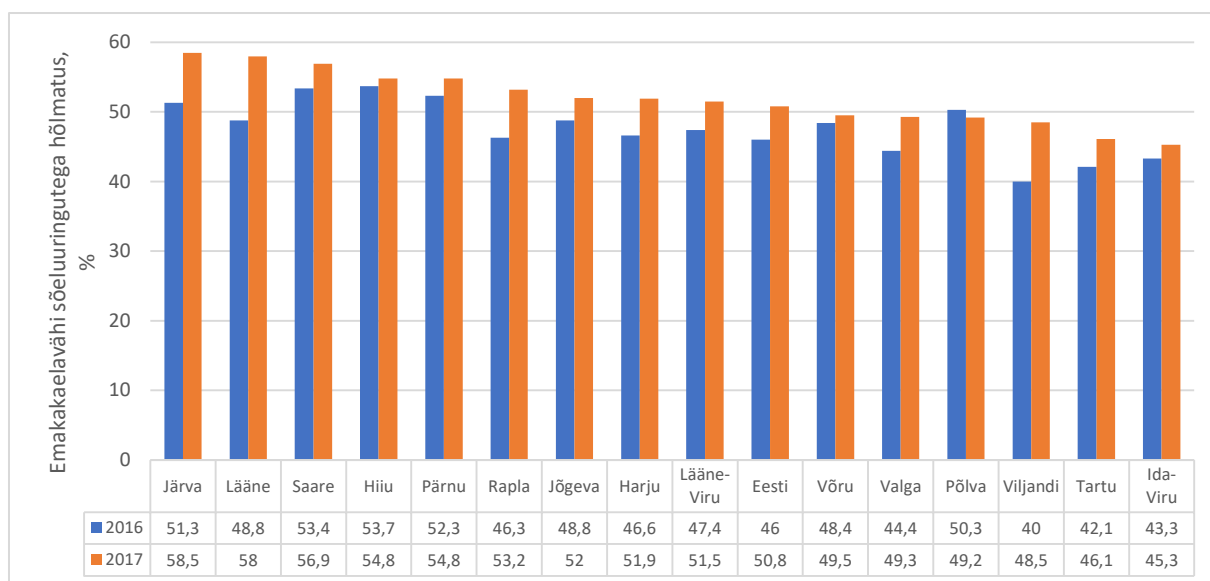

Joonis 46. Rinnavähi sõeluuringutega hõlmatus: uuringul käinute osatähtsus kutsututest (%) Eesti maakondade lõikes, 2016-2017.

Märkus: Pingerea aluseks on 207. aasta seis.

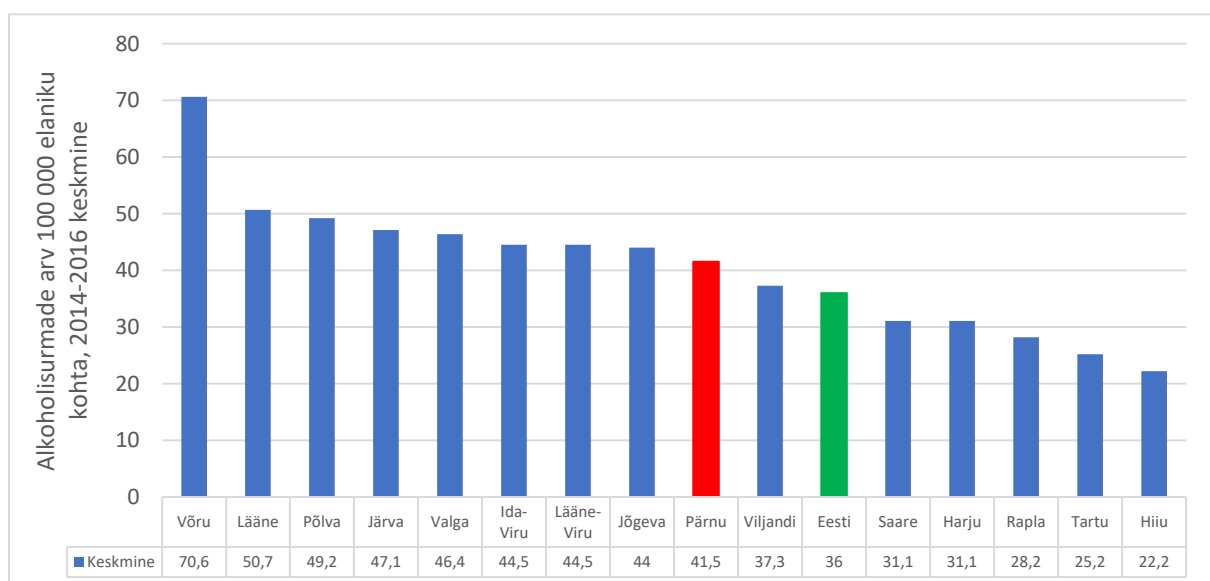
Pärnu maakonnas on rinnavähi sõeluuringutega hõlmatus Eesti halvimaid (Ida-Virumaa kõrval). Erinevalt rinnavähi sõeluuringutega hõlmatuselt (kus Pärnumaa on Eestis eelviimasel kohal), on emakakaelavähi uuringute osas olukord tunduvalt parem. Selles osas ollakse Eestis positiivses mõttes viiendal kohal.

Joonis 47. Emakakaelavähi sõeluuringutega hõlmatus PAP-testiga: uuringul käinute osatähtsus kutsututest (%) Eesti maakondade lõikes, 2016-2017.

Märkus: Pingerea aluseks on 2017. aasta seis.

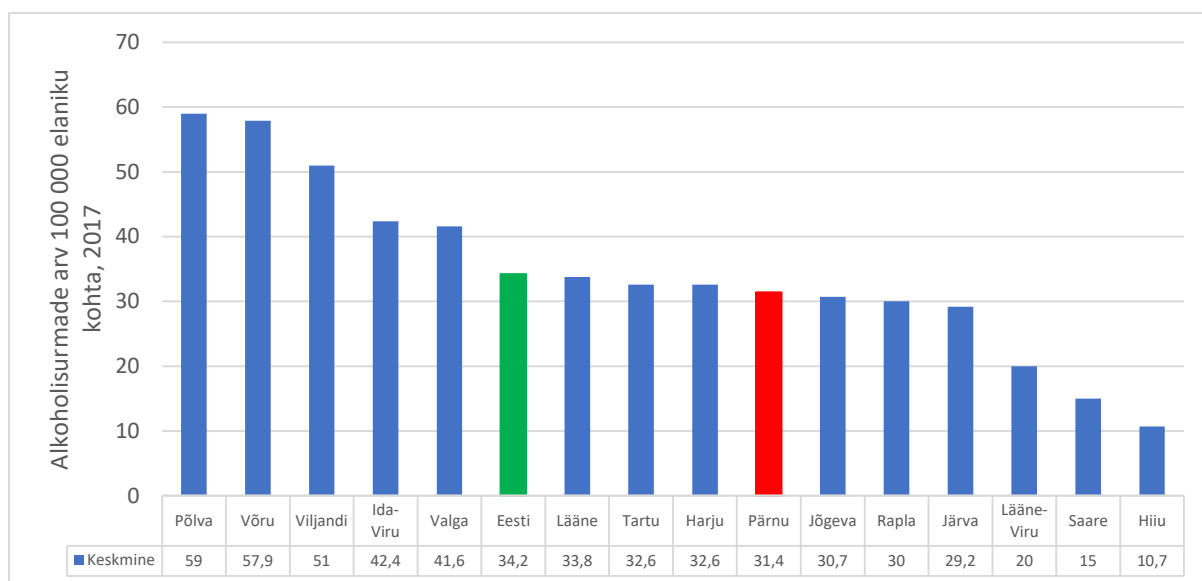

Joonis 48. Surmad alkoholitarvitamisest põhjustatud haigustesse: kordaja 100 000 elaniku kohta, 2014-2016. Allikad: TAI / Statistikaamet.

Märkus: Kuna värskemate, 2017. aasta andmete arutamisel kasutatakse aastakeskmise rahvaarvu puhul haldusreformi järgset seisu, siis parema võrreldavuse ja andmete korrektsuse huvides on siinkohal lähtutud kolme eelneva aasta (2014-2016) keskmisest.

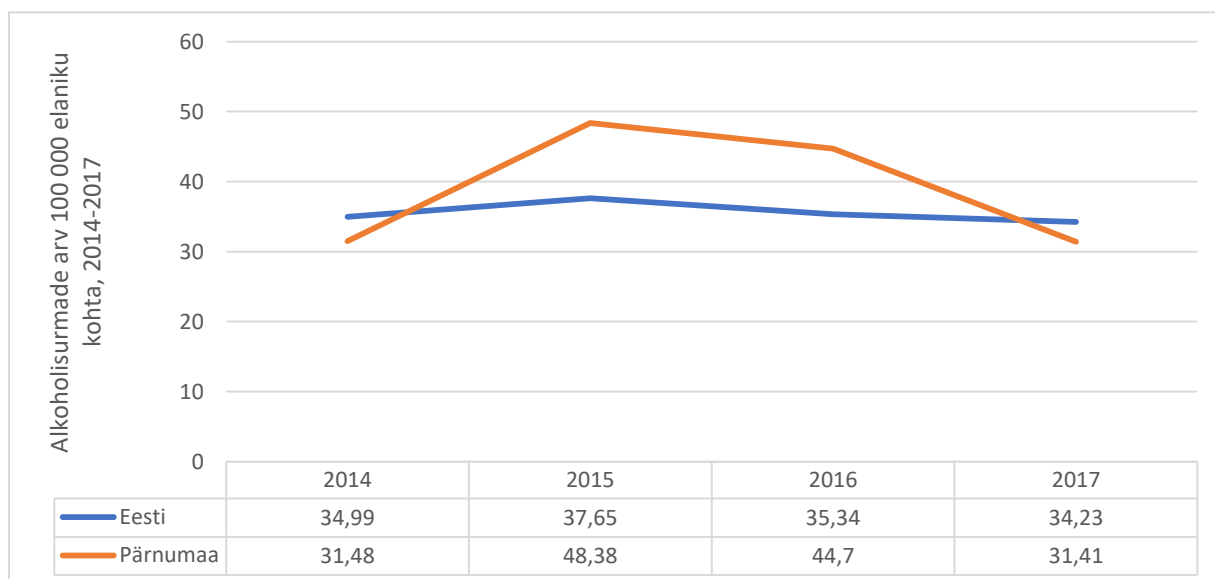
Vaatamata alkoholi keskmisest oluliselt kergemale kättesaadavusele on Pärnu maakonnas suurem alkoholitarvitamisest põhjustatud haigustesse Eesti keskmisega võrreldes ainult veidi halvemal positsioonil. Positiivse trendina on viimaste andmete järgi (vt allolevat joonist) Pärnu maakonna positsioon paranenud: 2017. aastal oli Pärnumaa juba Eesti keskmisest paremal tasemel.

Joonis 49. Surmad alkoholitarvitamisest põhjustatud haigustesse: kordaja 100 000 elaniku kohta, 2017. Allikad: TAI / Statistikaamet.

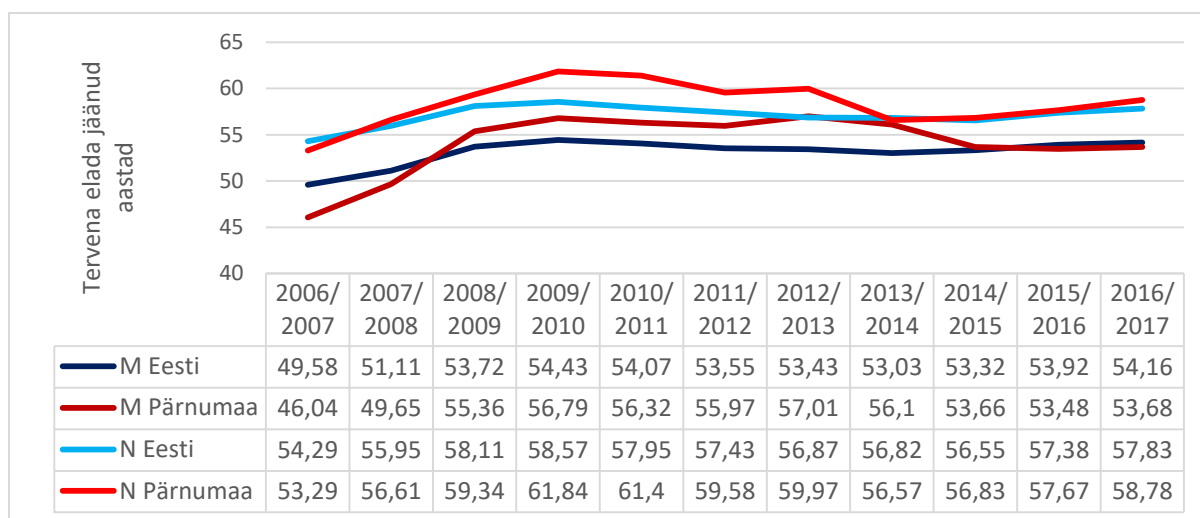
Märkus: Arvjoonis on koostatud värskemate andmete ning haldusreformi järgsete piiride ja aastakeskmise rahvaarvu alusel.

Joonis 50. Surmad alkoholitarvitamisest põhjustatud haigustesse: kordaja 100 000 elaniku kohta Eestis ja Pärnu maakonnas, 2014-2017. Allikad: TAI / Statistikaamet.

Tervena elada jäänud aastate osas oli viimastel aastatel Eestis, sealhulgas ka Pärnumaal, näha vähikäiku, kuid uute andmete valguses tundub see nüüdseks möödunud olevat. Vähikäigu algus jäi majandussurutise aega, aastatesse 2011-2013. Pärnumaa elanike tervises seisundi parandamiseks on vaja toetada tervislike eluviiside edendamist. Väga suur potentsiaal on inimeste riskikäitumise ennetamisel, mis algab hoiakute muutmisest.

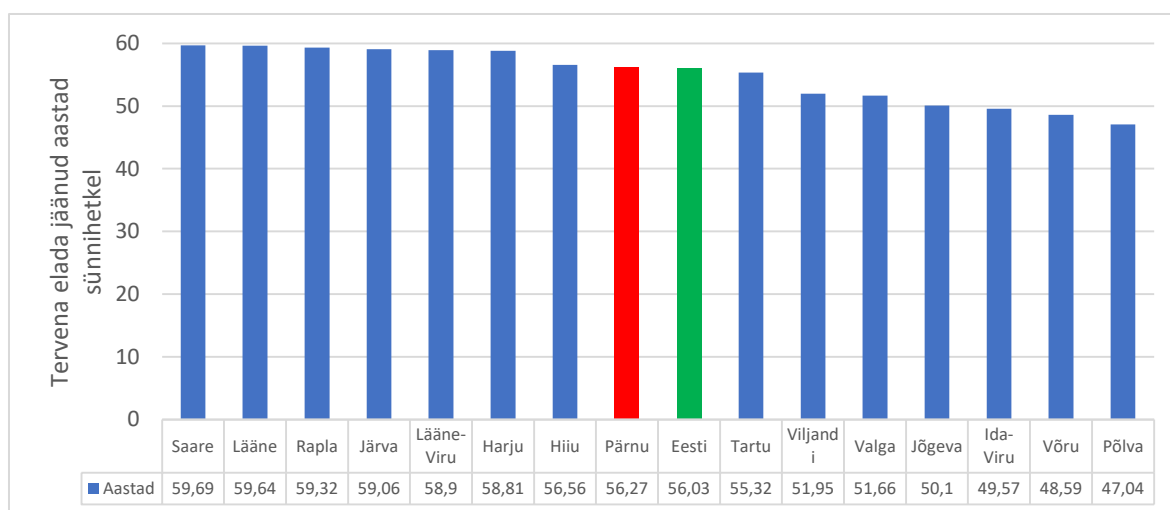

Joonis 51. Tervena elada jäänud aastad (sünnihetkel) soolises lõikes Eestis ja Pärnu maakonnas 2006/2007 – 2016/2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Tervena elada jäänud aastad – keskmine aastate arv, mida inimene tõenäoliselt elab igapäevategevuste piiranguteta, kui suremus ja rahvastiku tervise näitajad jääksid samaks.

M – mehed; N – naised.

Alljärgnevad ettepanekud on toodud ennekõike lastele ja noortele mõeldes. Olulisel määral tuleb tõhustada ja toetada tervisealast teavitustööd ja riskikäitumise ennetustööd laste ja noorte hulgas: sh tegevustoetused lastega ja noortega töötavatele asutustele tervisealaste tegevuste korraldamiseks, tervisealaste ennetuskampaaniate ja projektikonkursside korraldamine. Iga haridusasutuse tegevuskava peaks kandma ka tervisealaseid eesmärke ja sisaldama terviseemalisi tegevusi. Kindlasti on oluline tõhustada ja toetada tervisealast koostööd maakonna ja riigi erinevate institutsioonide vahel.

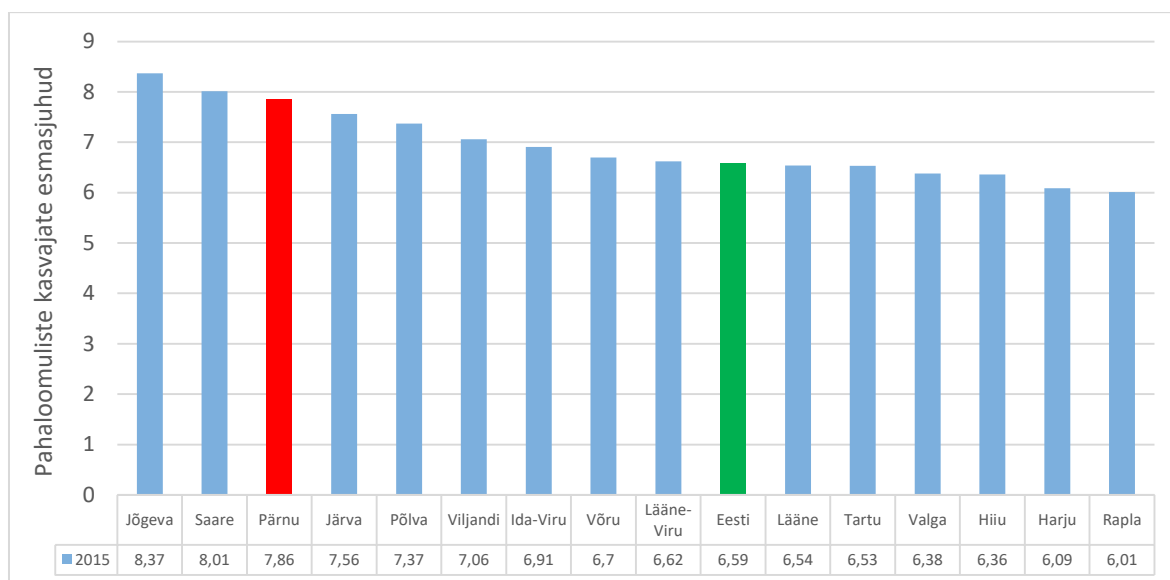
Joonis 52. Tervena elada jäänud aastad (sünnihetkel) Eesti maakondade lõikes, 2016/2017. Allikas: Statistikaamet.

1.3.2 Esmashaigestumine

Esmashaigestumine on protsess, mis näitab haiguse tekkimise kiirust elanikkonnas.

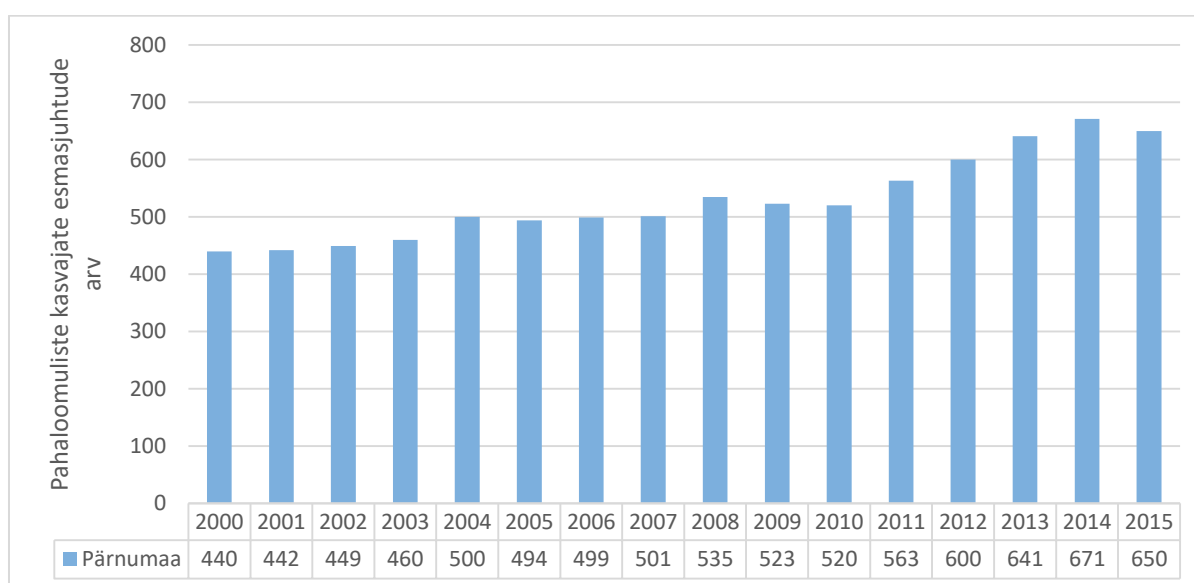
1.3.2.1 Esmashaigestumine pahaloomulistes kasvajatessse

Joonis 53. Pahaloomuliste kasvajate esmasjuhud Eesti maakondade lõikes 1000 elaniku kohta, 2015. Allikas: TAI.

Märkus: Arvestuste aluseks on aastakeskmine rahvaarv (Statistikaamet).

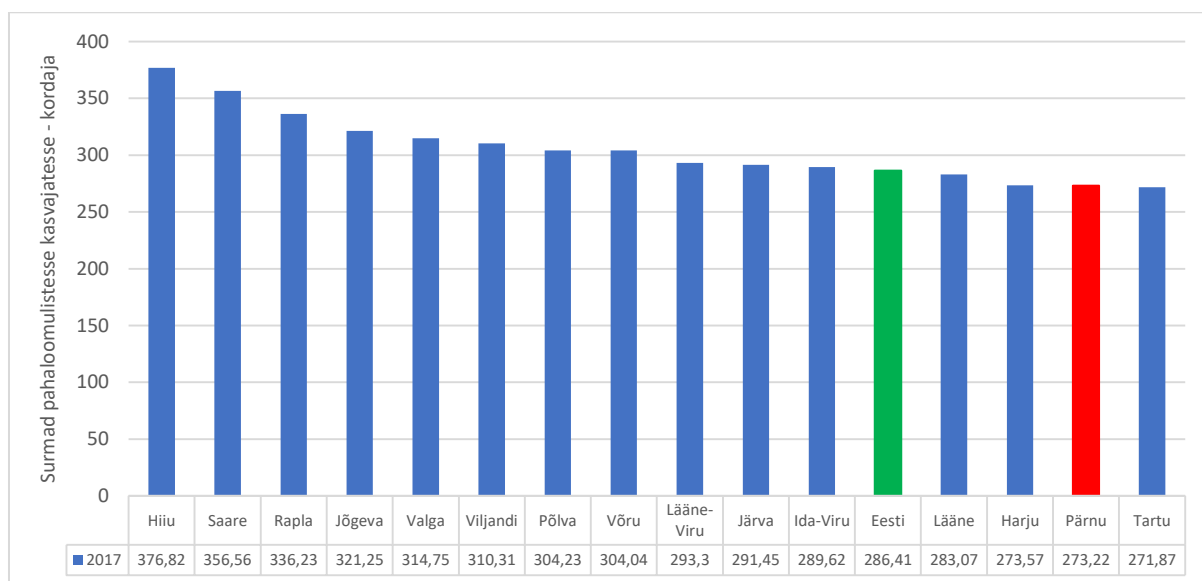
Pahaloomuliste kasvajate esmasjuhtude poolest on Pärnu maakond Eestis keskmisest halvemal positsioonil. Viimaste, 2015. aasta andmete alusel oli Pärnumaa nende esinemissageduse poolest peale Jõgeva- ja Saaremaad Eestis kolmandal kohal.

Joonis 54. Pahaloomuliste kasvajate esmasjuhud Pärnu maakonnas, 2000-2015. Allikas: TAI.

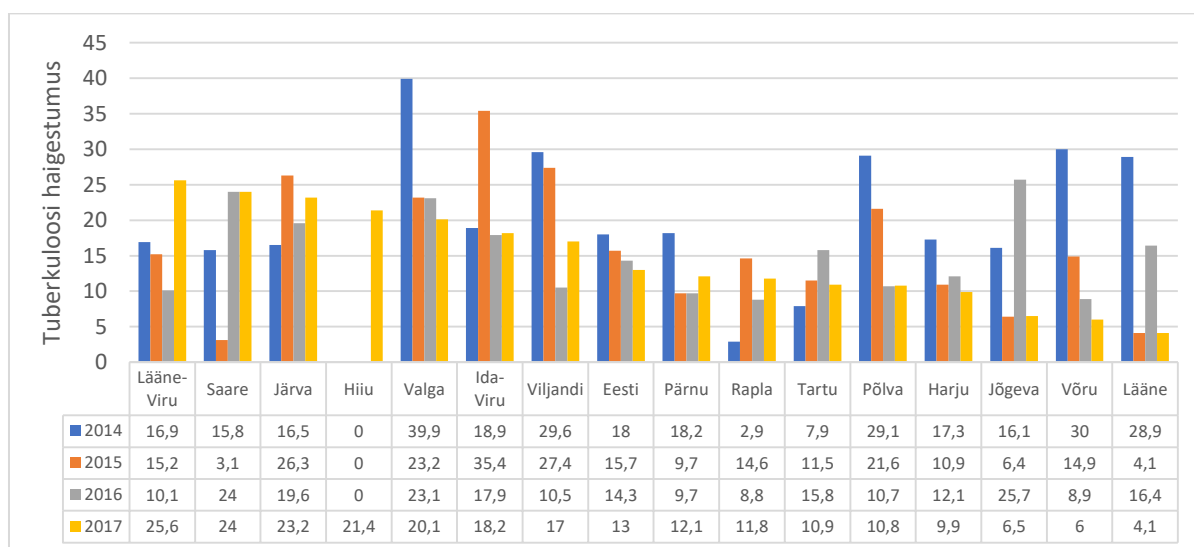
Sarnaselt kogu Eestile on esmashaigestumine pahaloomulistes kasvajatessesse suurenemas ka Pärnumaal. Võrreldes aastatuhande algusega on esmasjuhtude arv kasvanud ligi poolteist korda.

Joonis 55. Surmad pahaloomulistes kasvajatessesse - standarditud suremuskordaja 100 000 elaniku kohta Eesti maakondade lõikes, 2017. Allikas: TAI.

Ühest küljest oli Pärnu maakond esmasjuhtude sageduse poolest 2015. aastal Eesti esikolmikus, kuid enamvähem samal ajal (2017. aastal) suremuse osas pahaloomulistes kasvajatessesse peale Tartumaad positiivses mõttes teisel kohal.

1.3.2.2 Haigestumine nakkushaigustesse

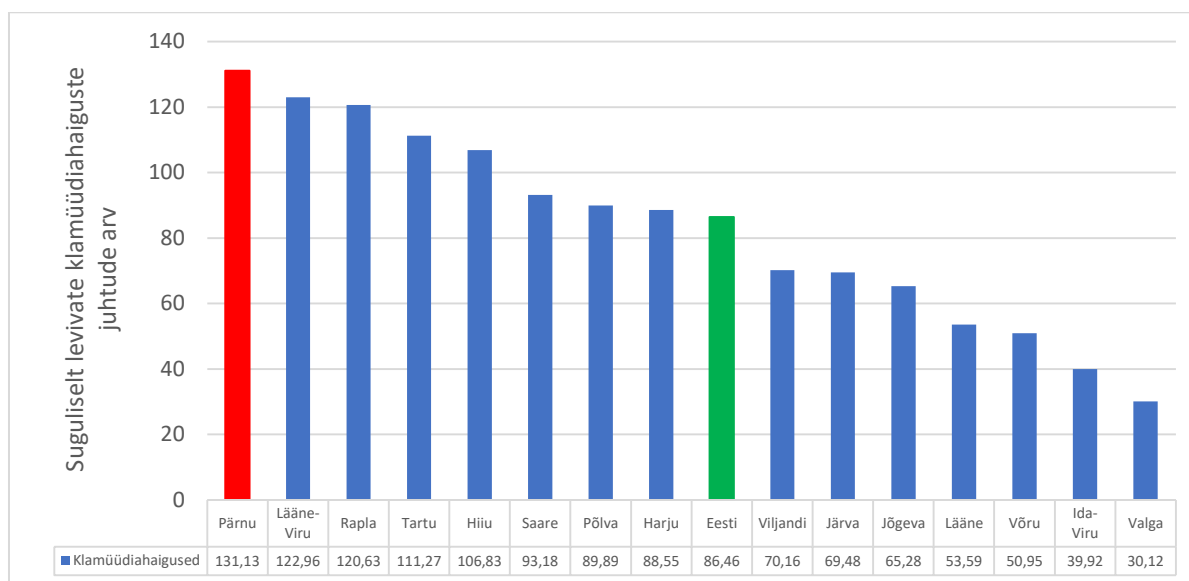
Joonis 56. Tuberkuloosi haigestumus (esmas- ja retsidiivjuhud kokku) 100 000 elaniku kohta Eesti maakondade lõikes, 2014-2017. Allikas: TAI.

Märkus: Pingerea aluseks on maakondade seis värskemate andmete alusel (2017. aastal).

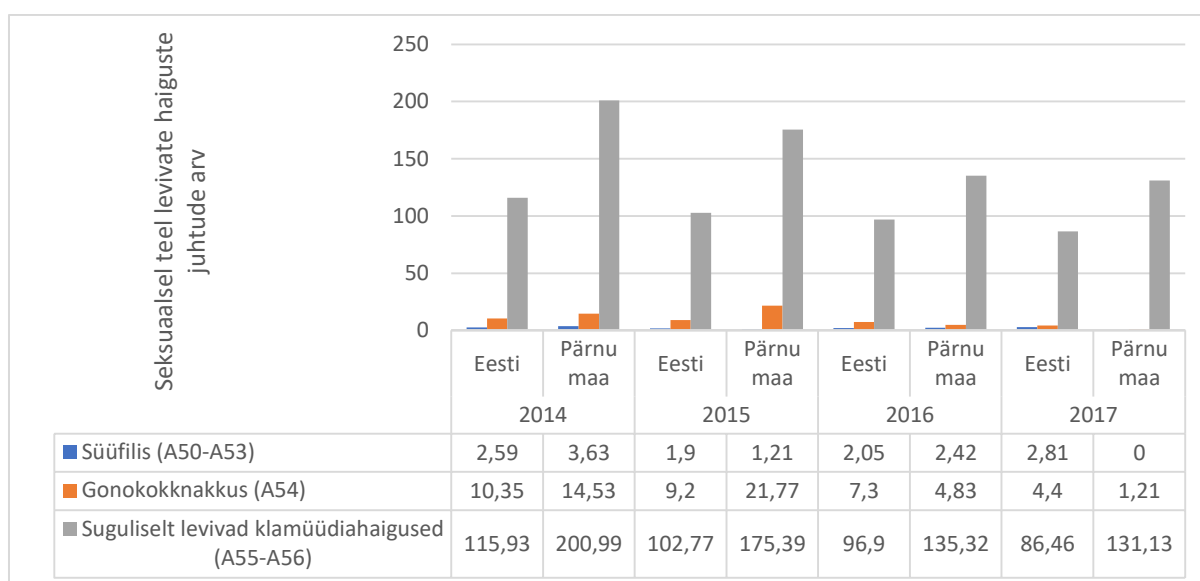

Nakkushaiguste levikul on otsene seos elanike terviseteadlikkusega ja vastava käitumisega. Sugulisel teel levivatest haigustest on klamüüdia enamlevinud ning selle haiguse leviku poolest on Pärnu maakond Eestis kahjuks nõ „punase laterna“ osas.

Joonis 57. Suguliselt levivad klamüüdiahaigused: juhtude arv 100 000 elaniku kohta Eesti maakondade lõikes, 2017. Allikas: TAI.

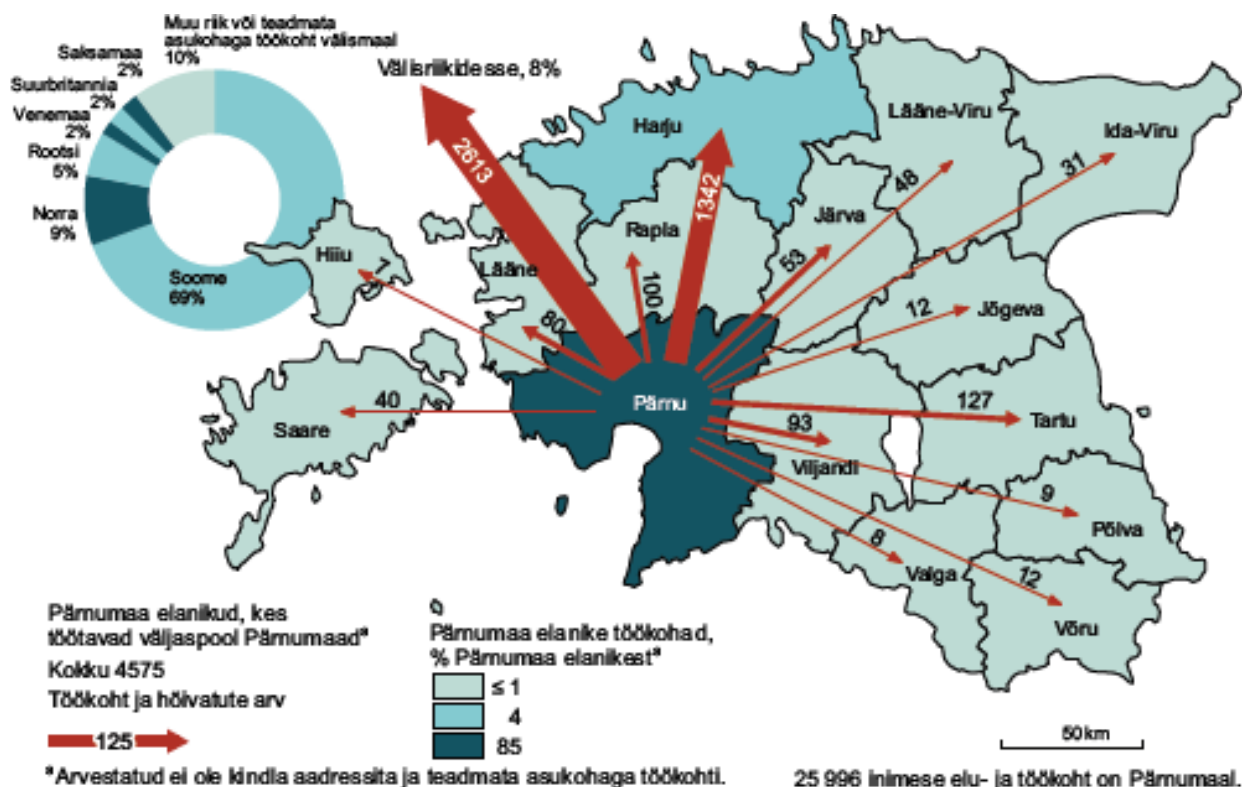
Joonis 58. Seksuaalsel teel levivad haigused (v.a HIV): registreeritud juhud 100 000 elaniku kohta Eestis ja Pärnu maakonnas, 2014-2017. Allikas: TAI.

Positiivse trendina on aga seksuaalsel teel levivate haigusjuhtude arv viimase nelja aasta jooksul oluliselt vähenenud nii Pärnu maakonnas kui Eestis tervikuna.

2. SOTSIAALNE SIDUSUS JA VÕRDSED VÕIMALUSED

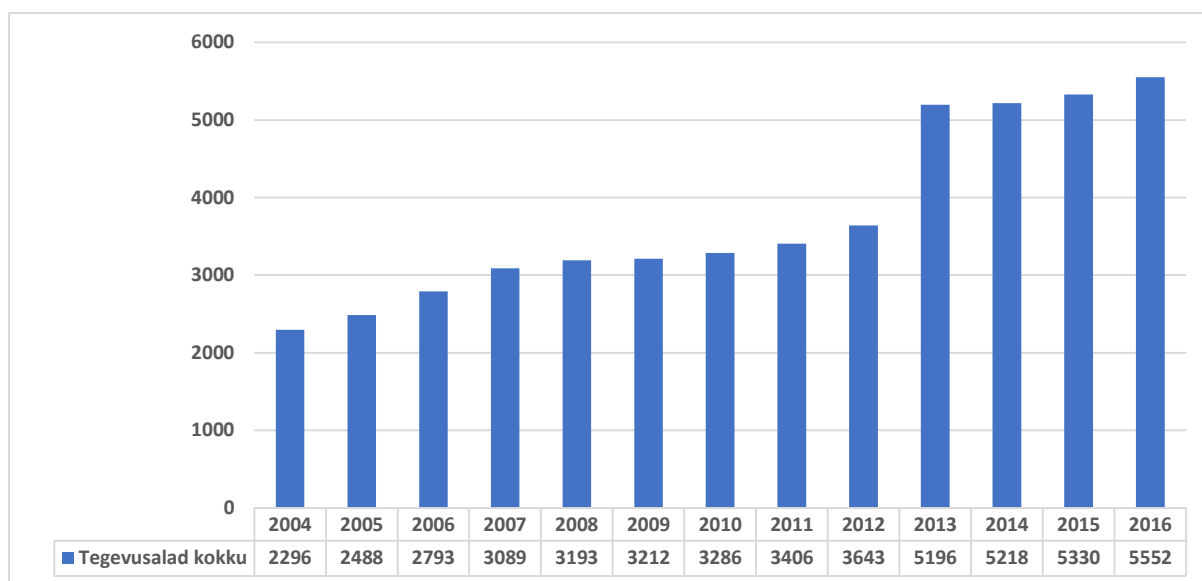
2.1 Tööturg

Joonis 59. Vähemalt 15-aastaste Pärnu maakonna elanike tööränne Eesti maakondadesse ja välismaale, 31.12.2011 REL. Allikas: Statistikaamet.

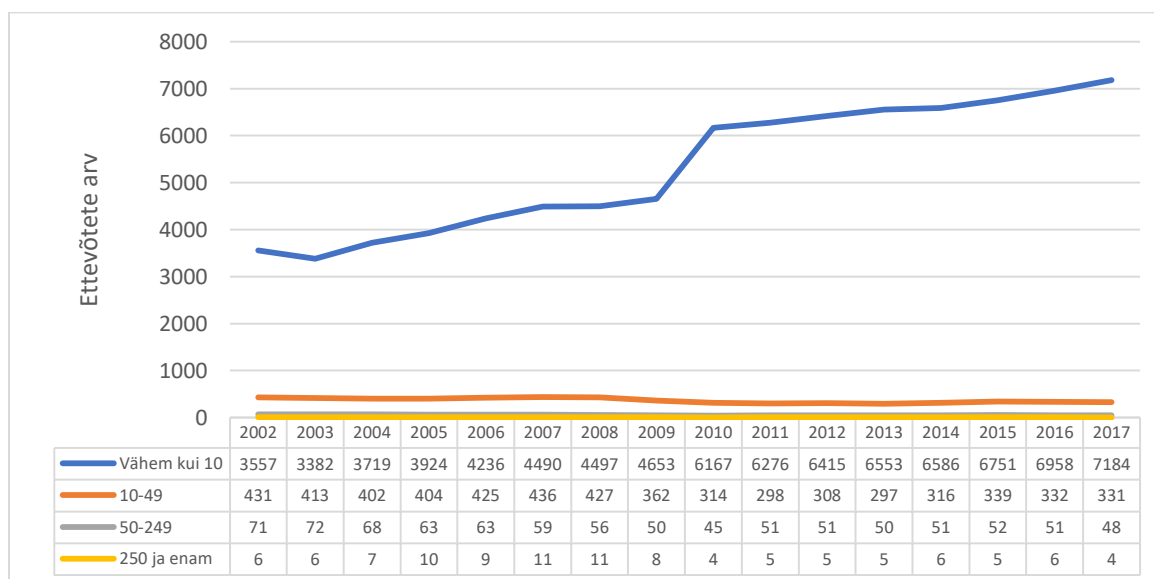
2.1.1 Majanduslikult aktiivsed ettevõtted

Pärnumaal oli 2018. aastal 12823 tegutsevat ettevõtet (5,6% kogu Eesti ettevõtetest) ning Pärnu maakonna ettevõtete käive kogu Eesti käibest on püsinud stabiilselt 3,2% juures. Koondumine maakonnakeskuse piirkonda on olnud ettevõtluse oluline trend ning viimastel aastatel on avaliku sektori ja erasektori osakaal Eesti keskmisega praktiliselt võrdsustunud, nt avalikus sektoris töötas 2017. aastal Eestis 23,6% ja Pärnumaal 23,5% hõivatutest.

Joonis 60. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted Pärnu maakonnas (v.a. põllumajandus), 2004-2016. Allikas: Statistikaamet.

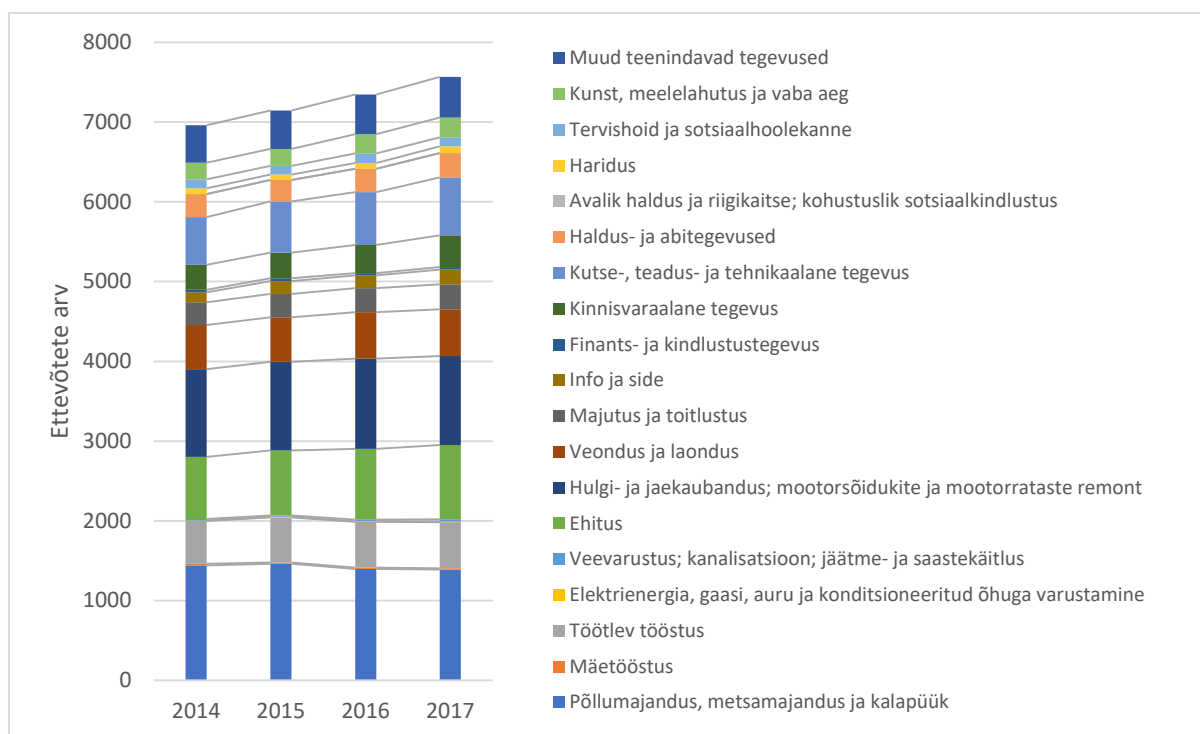
Märkus: Alates 2013. aastast on lisatud füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE).

Joonis 61. Pärnu maakonna (statistilisse profiili kuuluvad) ettevõtted töötajate arvu järgi, 2002-2017. Allikas: Statistikaamet.

Ettevõtlusaktiivsuse hindamisel tuleb silmas pidada ka teatud majandusvaldkondadega seotud anomaaliaid. Näiteks rannakalanduses on keskmisest suurem ettevõtlusaktiivsus seotud suure füüsilisest isikust ettevõtjate arvuga.

Joonis 62. Pärnu maakonna (statistilisse profiili kuuluvad) ettevõtted tegevusalade järgi, 2014-2017. Allikas: Statistikaamet.

2.1.2 Hõivatud

Statistikaameti poolt koostatud toimepiirkondade uuringu tulemused, mis tuginesid viimase rahvaloenduse (31.12.2011) andmetele, näitasid, et Pärnumaa moodustab laias laastus omaette toimepiirkonna, kus elas sama suurusjärg inimesi kui tollases maakonnas: 82 858 elanikku. Toimepiirkonna elanike arvu järgi oldi Eestis kolmandal kohal. Toimepiirkonna piir kattus enamvähem maakonna piiriga, hõlmates lisaks tollase Hanila valla lõunaosa Läänemaal (tänapäeval Pärnumaal) ja tollase Kärü valla lõunaosa Raplemaal (tänapäeval Järvemaal). Samal ajal kuulus selle uuringu järgi vähesse hõivatute arvuga Kanaküla kant (tollane Saarde vald) Viljandimaa toimepiirkonna koosseisu.

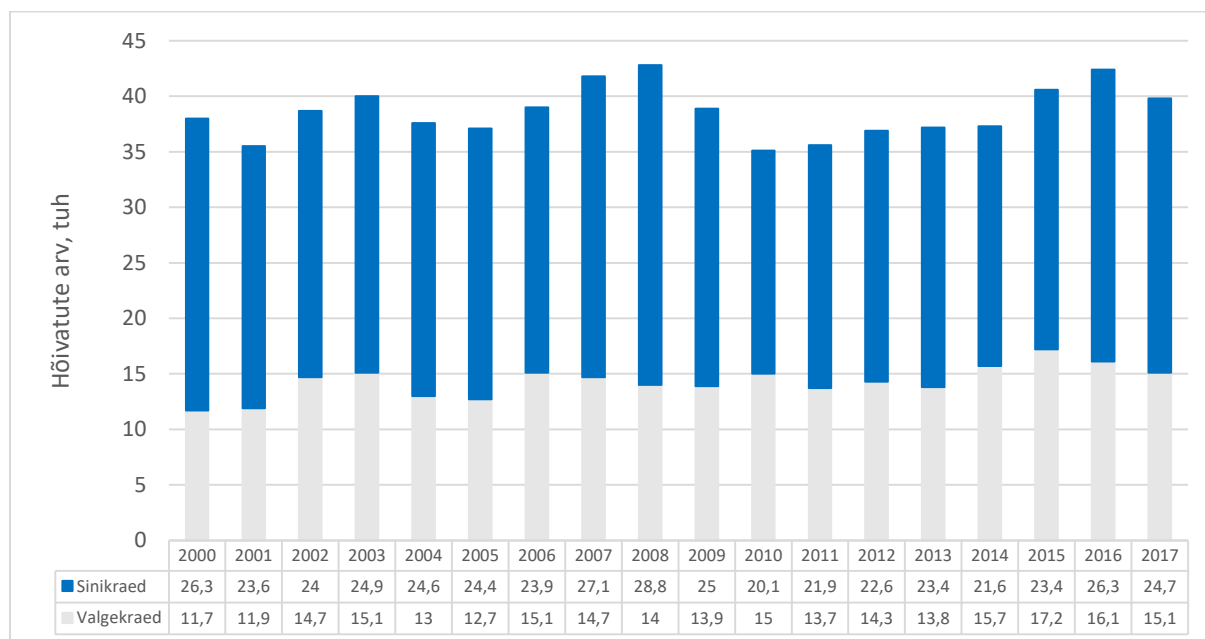
Maakonnasisest tööalast pendelrännet uurides võis Pärnu linna toimepiirkonna (74 695 elanikku) kõrval aga eraldi välja tuua Vändra (4864 elanikku) ja Kilingi-Nõmme (3056 elanikku) lokaalsed toimepiirkonnad (mis kumbki olid keskuseks minimaalselt kolmele kandile). Kokku oli tollasel Pärnumaal 67 kanti – selle näitajaga oldi kolmandal kohal peale Harjumaad ja Ida-Virumaad. Pärnu linna lähivööndisse kuulus 22 kanti, üllatavalt vähe kante (13) kuulus aga siirdevööndisse. Sarnaselt Viljandimaaga ja Võrumaaga oli Pärnu linna puhul eespool toodud näitajate järgi tegemist tugeva maakonnakeskusega.

Riigisisese töörande puhul oli pärnumaalaste jaoks atraktiivseim Harjumaa (4% hõivatutest). Näiteks Pärnust käis viimase rahvaloenduse andmete järgi Tallinnas tööl 603 inimest. Väljaspool maakonna piire käis Pärnusse tööle Tallinnast 147, Tartust 51, tollasest Vigala vallast (nüüd Märjamaa valla osa Raplemaal) 18, Viljandist 18 ja tollasest Hanila vallast 15 inimest.

Tööturu osas tuleb märkida hõivatute arvu kasvu Pärnumaal 2005. aastast kuni 2008. aastani – 2008. aasta maksimumtase oli ligi 44 tuhat hõivatut (2001. aasta miinum - 35 tuhat), et siis

taas langeda - 37 tuhat hõivatut 2013. a. Viimastel aastatel on hõivatute arv lähenenud taas eelmisele maksimumtasemele, olles 2017. aastal tasemel 40 tuhat hõivatut.

Joonis 62. Hõivatute arv ametirühmade järgi Pärnu maakonnas, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: (Tööga) hõivatu – isik, kes uuritava perioodil: töötas ja sai selle eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena; töötas otsese tasuta pereettevõttes või oma talus; ajutiselt ei töötanud.

Sinikraede osakaal tööhõives on Pärnumaal oluliselt kõrgem kui Eestis keskmiselt: 63% aastal 2013 ja 62% neli aastat hiljem. Teatud määral haakub see ka kõrgharidusega tööjõu Eesti keskmisest väiksema osakaaluga Pärnumaal. Ka on siin primaar- ja sekundaarsektori osakaal tööhõives mõnevõrra suurem kui Eestis keskmiselt.

Tabel 4. Hõivatute osakaal Eestis ja Pärnu maakonnas (avalik ja erasektor kokku 100%), 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

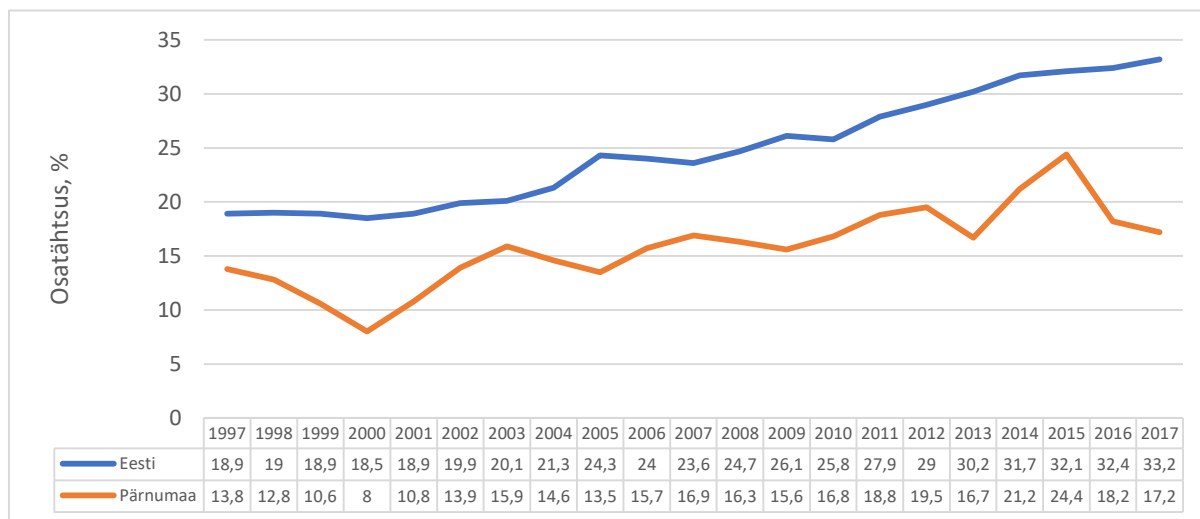
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Eesti	Avalik sektor	31,9	31,1	31,1	28,8	28,7	26,7	26,3	25,5	24,5	25,2	24,1	23,7	26,6	27,6	25,9	26,3	26,1	26,5	25,4	25,0	23,6
Pärnu- maa	Avalik sektor	22,8	23,9	27,7	27,3	22,8	23,8	24	19,2	16,8	22,1	17,5	17,7	19,8	22,0	21,3	23,0	22,2	22,6	24,9	25,2	23,5
Eesti	Erasektor	68,1	68,9	68,9	71,2	71,3	73,3	73,7	74,5	75,5	74,8	75,9	76,3	73,4	72,4	74,1	73,7	73,9	73,5	74,6	75,0	76,4
Pärnu- maa	Erasektor	77,2	76,1	72,4	72,7	77,2	76,2	76	80,8	83,2	77,9	82,5	82,3	80,2	78,0	78,7	77,0	77,8	77,4	75,1	74,8	76,5

Märkused: Avalik sektor – ettevõtted ja asutused, mille omanikuks on riik või kohalik omavalitsus. Erasektor – ettevõtted, mille omanikuks on Eesti või välismaa eraõiguslik isik.

Erasektori osakaal kasvas Pärnumaa tööhõives 2005. aastani, misjärel olukord stabiliseerus ning ühtne trend puudus. Majandussurutise aegsed koondamised kasvatasid avaliku sektori

osakaalu, samuti on seda teinud Pärnu linna kui regioonikeskuse arendamine. Erasektori suure osakaaluga tööhõives kaasnevad riskid, et vähenevad avalike teenuste kättesaadavus ja kvaliteet, erinevate valdkondade tugisüsteemid (nõustamine, tootmisalade loomine, mentorlus) jäävad alarahastatuks ning majandussurutis võimendub keskmisest tugevamalt. Erasektori töötajate osakaal on Pärnumaal olnud pikka aega Eesti kõrgemaid, kuid viimastel aastatel on avaliku sektori ja erasektori osakaal maakonnas Eesti keskmisega praktiliselt võrdsustunud, nt 2017. aastal töötas avalikus sektoris Eestis 23,6% ja Pärnumaal 23,5% hõivatutest.

Joonis 63. Kõrgharidusega inimeste osakaal töäjõus Eestis ja Pärnu maakonnas, 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Kõrgharidus siinses arvestuses (ISCED 2011) haarab alljärgnevat tasemeid - bakalaureus või sellega võrdsustatud haridus; magister või sellega võrdsustatud haridus; doktor või sellega võrdsustatud haridus.

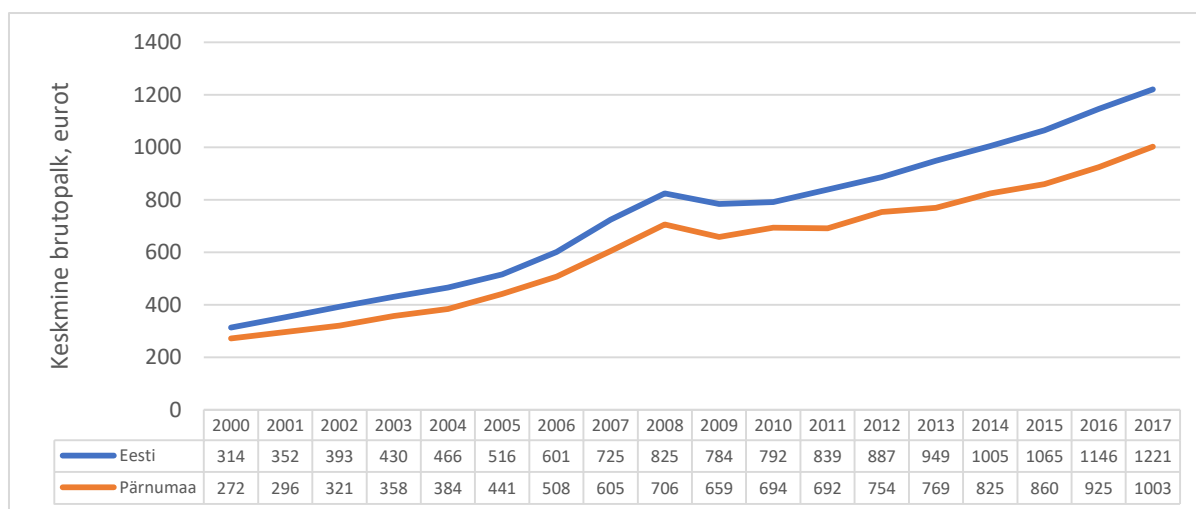
Eespool sai juba märgitud, et Pärnumaa töäjõu haridustase on Eesti keskmisest madalam. Ka on Pärnumaa elanike enesetäiendamisaktiivsus oluliselt madalam kui Eestis keskmiselt – 2013. aastal Pärnumaal 13,6% ja Eestis 29,5% ning 2017. aastal vastavalt 14,2% Pärnumaal ja 32,8% Eestis. Nelja aasta jooksul ei ole siinkohal murrangut toimunud ning seega ei toeta Pärnumaa töäjõu praegune haridustase teadmismahukale majandusstruktuurile üleminekut.

Suurem on oht jääda nõ vaesustlõksu, muutuda odava tootmise/teeninduse piirkonnaks, kui võrdreeglina teadmismahukam majandus eeldab avaliku sektori olulist toetavat ja suunavat rolli.

2.1.3 Keskmise brutopalk

Maakonna elanike sissetulekud on 2000. aastatel kiiresti kasvanud: perioodil 2000-2008 keskmine brutokuupalk peaaegu kahekordistus, siis tegi aga saabunud majanduskriis oma korrektiivid. Buumiaegne 2008. aasta palgatase ületati alles 2012. aastal, seda aasta hiljem kui Eestis keskmiselt.

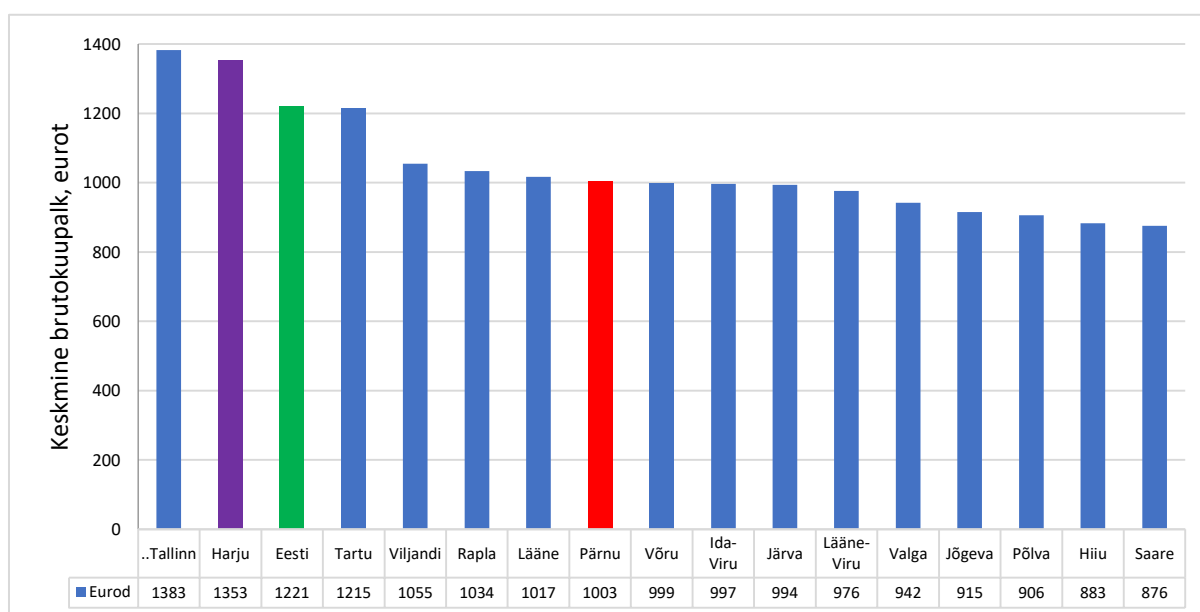

Joonis 64. Eesti ja Pärnu maakonna elanike keskmine brutokuupalk, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

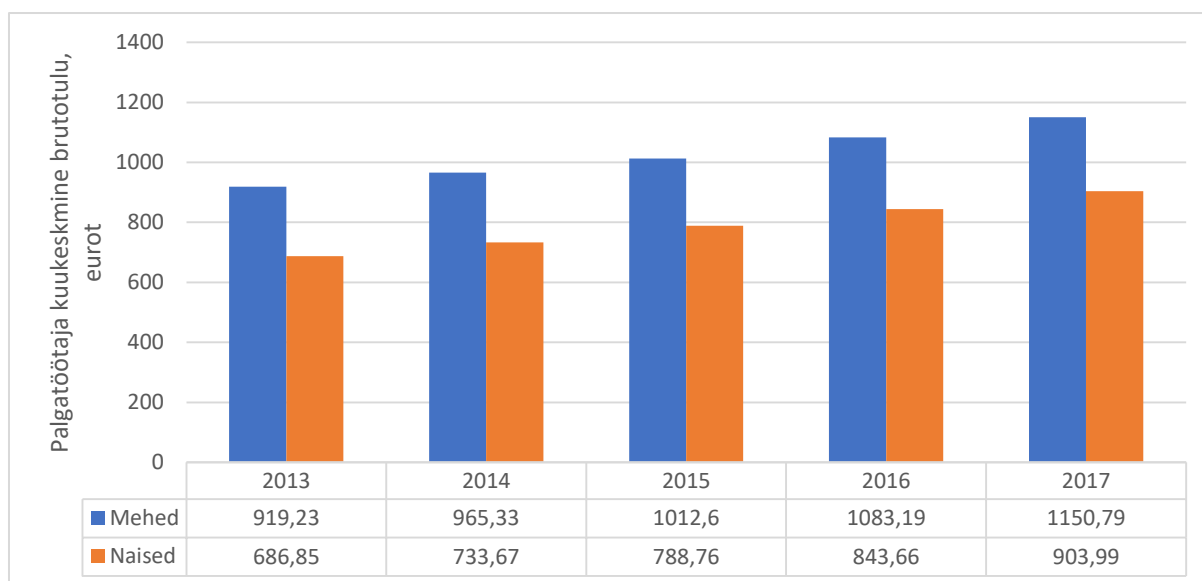
Pärnu maakonna elanike keskmine brutopalk on sarnaselt kõigile Eesti maakondadele (välja arvatud Harjumaa) pidevalt Eesti keskmisest ligi viiendiku võrra madalamaks jäänud, kusjuures teatud perioodidel on see vahe isegi kasvanud. Viimaste andmete (lühiajalise statistika) alusel (2018. aasta II kvartal) on Pärnu maakond brutopalka suuruse poolest (81% Eesti keskmisest) Eestis 8. kohal. Eelmise, 2017. aasta andmete põhjal oli Pärnu maakonna keskmine brutopalk Eesti maakondade seas 6. kohal.

Keskmine netopalk oli Pärnumaal 2014. aastal 725 eurot ja vastav ootus 1184 eurot (käärid 459 eurot), 2017. aastal oli see aga 814 eurot. Eesti puhul olid need näitajad 2014. aastal vastavalt 902 ja 1448 eurot (käärid 546 eurot), aga 2017. aastal juba 986 eurot.

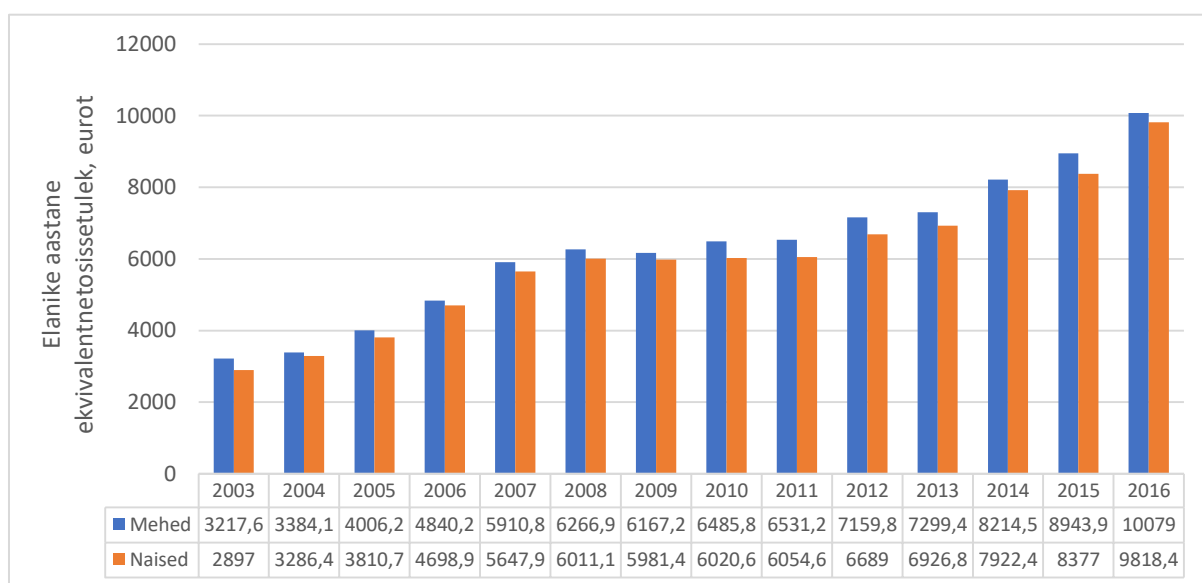

Joonis 65. Keskmine brutokuupalk maakondade (ja Tallinna) lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 66. Palgatöötajate kuukeskmine brutotulu soolise jaotuse järgi, 2013-2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 67. Pärnu maakonna elanike ekvivalentnetosissetulek soolise jaotuse järgi, 2003-2016. Allikas: Statistikaamet.

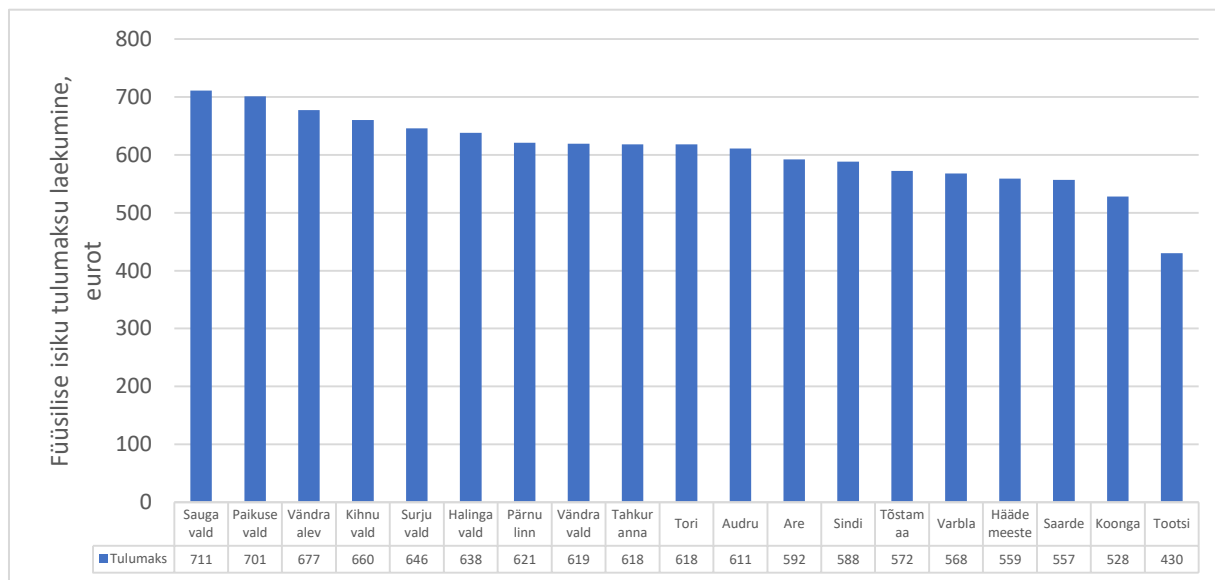
Märkus: Ekvivalentnetosissetulek – leibkonna netosissetulek, mis on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga.

Elanike jõukuse piirkondlikud erisused ei ole Pärnu maakonnas seni olnud väga suured. Kui varasemalt saime aluseks võtta töandjate poolt deklareeritud sotsiaalmaksu keskmise suuruse maksumaksja kohta, siis seekord on teatud põhjustel seireandmete allikas teisenenud. Enne haldusreformi olid sotsiaalmaksu alusel kõrgeimad sissetulekud Pärnu lähivaldades ning Pärnu linnas endas, madalaimad äärealade väiksemates valdades. Sotsiaalmaksu suuruse tase madalaima tasemega vallas (Koonga) moodustas 78% kõrgeima tasemega valla (Paikuse) tasemest 2009. aastal, aga 2013. aastaks oli vahe veidi kahanenud: Are valla tase moodustas Paikuse tasemest 83%. Suuremates piirkondlikes keskustes nagu Halinga ja Vändra oli

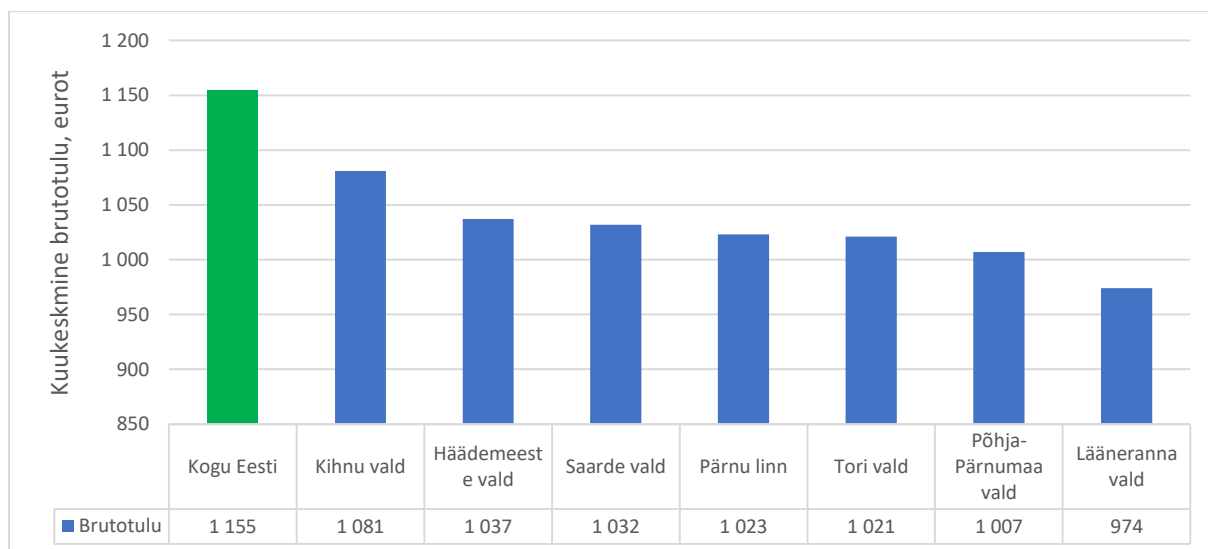

sotsiaalmaksu summa umbes samal tasemel Suur-Pärnuga, kuid sarnaselt 2009. aastale jäi ka 2013. aastal maakonna lõunaosa sellest umbes 20% võrra maha. Alljärgnevad joonised ilmestavad eelöeldut maksunduse valdkonnast: toodud on kaks näitajat 2017. aasta kohta, neist esimene haldusreformi eelse haldusjaotuse, teine aga juba ümberarvutatuna uue haldusjaotuse järgi. Teise allika puhul on suurima ja väiksema näitaja vahe Pärnumaal 107 eurot ehk ligi kümnendik, esimese puhul 40%.

Joonis 68. Füüsilise isiku tulumaksu laekumine Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvetesse elaniku kohta, 2017. Allikad: Maksu- ja Tolliamet / Rahvastikuregister (seis 01.01.2017).

Joonis 69. Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu - Eesti keskmine ja Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste lõikes, 2017. Allikad: Statistikaamet / Maksu- ja Tolliamet.

Märkused: Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu – palgatöötaja keskmine brutotulu kuus jagatud tulu saajate kuukeskmise arvuga.

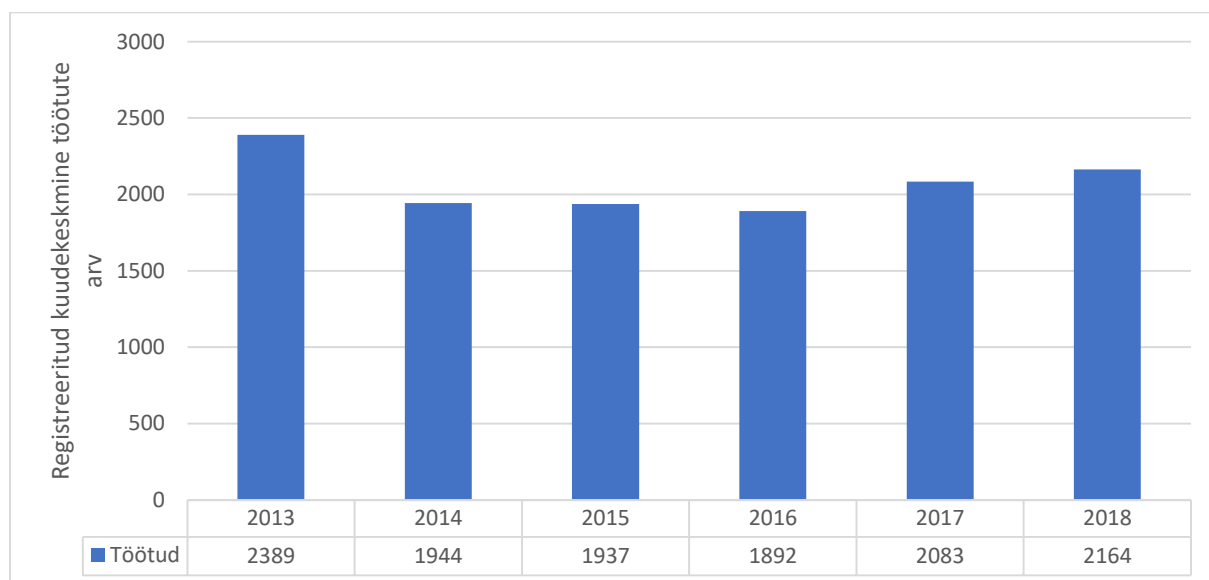
Palgatöötaja brutotulu – Maksu- ja Tolliameti tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse deklaratsiooni (TSD) vormil näidatud sotsiaalmaksuga maksustatav rahaline tasu.

Teatud määral oli eeltooduga seotud kohalike omavalitsuste sõltumatuse tase, kus see oli määratletud töökohtade valikuga. Pärnu linn ja Kihnu vald kuulusid viimase rahvaloenduse andmete järgi ainsatena sõltumatute kohalike omavalitsuste hulka, kus alla 30% Eestis hõivatutest käisid elukohast erinevas omavalitsusüksuses tööl. Eestis kuulusid siia lisaks Pärnule ja Kihnule mõned linnad - Tallinn, Tartu, Narva, Kuressaare ja Valga ning üksikud vallad – Ruhnu, Imavere, Värska ja Piirissaare.

Pärnu linnapiirkonna vallad ning Surju, Are, Tootsi ja Vändra vald kuulusid sõltuvate omavalitsusüksuste gruppi (kokku 9 KOV-i tänapäeval), kus alla 50% Eestis hõivatutest käivad elukohast erinevas omavalitsusüksuses tööl. Nende kahe grupi vahele jäid poolsõltuvad vallad, kus 30-49% Eestis hõivatutest käisid elukohast erinevas omavalitsusüksuses tööl. Sellesse gruppi kuulusid Pärnu maakonna loode- (Tõstamaa, Varbla, Koonga, Halinga vald) ja lõunaosa (Häädemeeste, Saarde vald) omavalitsusüksused ning Tori vald.

2.1.4 Töötus

Joonis 70. Registreeritud töötute arv kuude keskmiselt Pärnu maakonnas, 2013-2018. Allikas: Statistikaamet.

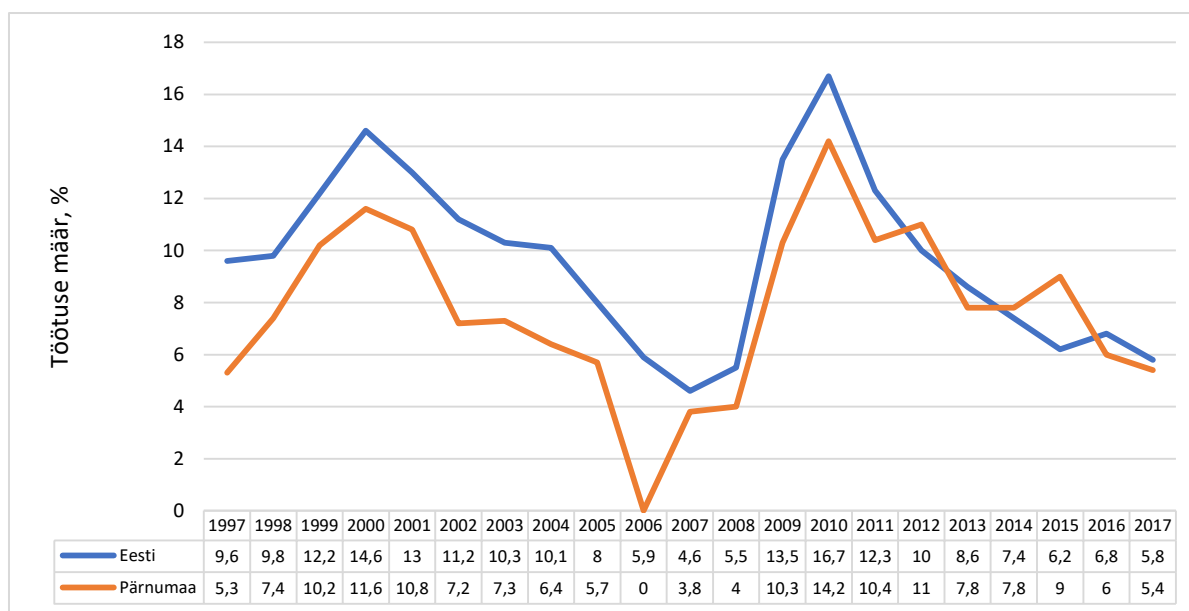
Märkused: Aastate 2013-2016 andmed on ümber arvutatud 01.01.2018 haldusjaotuse alusel.

Töötu – isik, kelle puhul on korraga täidetud kolm tingimust: on ilma tööta (ei tööta mitte kusagil ega puudu ajutiselt töölt); on töö leidmisel valmis kohe (kahe nädala jooksul) tööd alustama; otsib aktiivselt tööd.

Välisriigis töökohta omavate hõivatute osakaal oli kõrgeim (10-12,5% omavalitsusüksuses hõivatutest) maakonna lõunaosas (Häädemeeste, Saarde vald) ja Sauga vallas ning madalaim Varbla vallas. Vanusegrupi 15-74-aastased tööhõive määra poolest kuulus Pärnumaa nõ „teise ešeloni“ (60-64%) koos viie maakonnaga, neist neli paiknevad ümber Harjumaa ja Tartumaa.

Võrreldes maakonna tööpuuduse taset Eesti keskmisega, oli Pärnumaal selle kasv majandussurutise ajal Eesti keskmisest kiirem, kuid samas on siin alates tööpuuduse tippajast olnud kiireim ka tööpuuduse taseme langus.

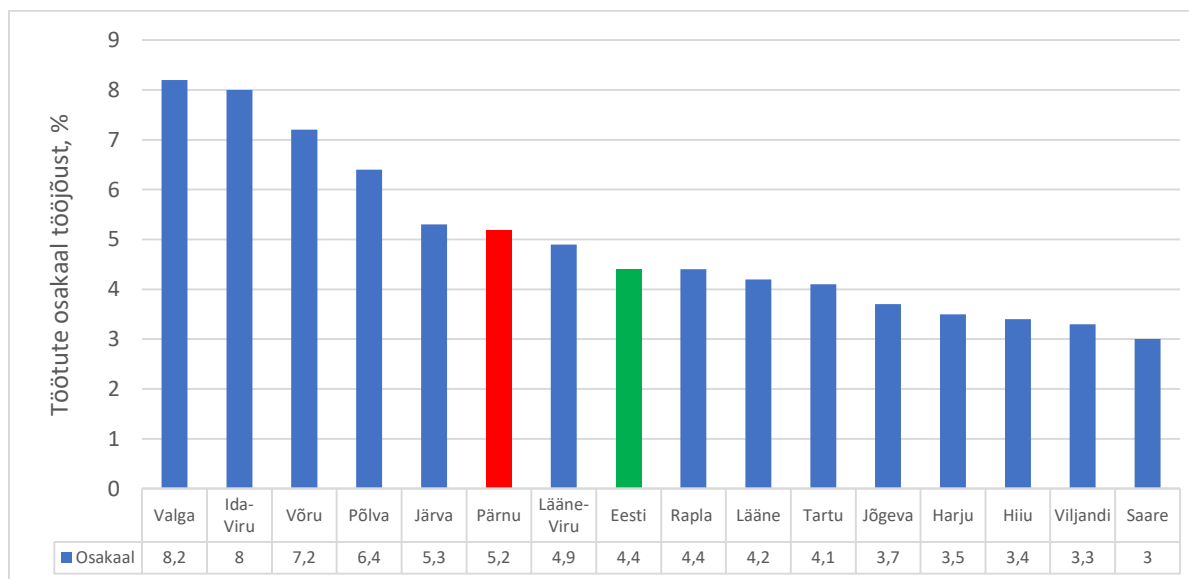

Joonis 71. Töötuse määr Pärnu maakonnas, 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Töötuse määr ehk tööpuuduse määr – töötute osatähtsus tööjõus.

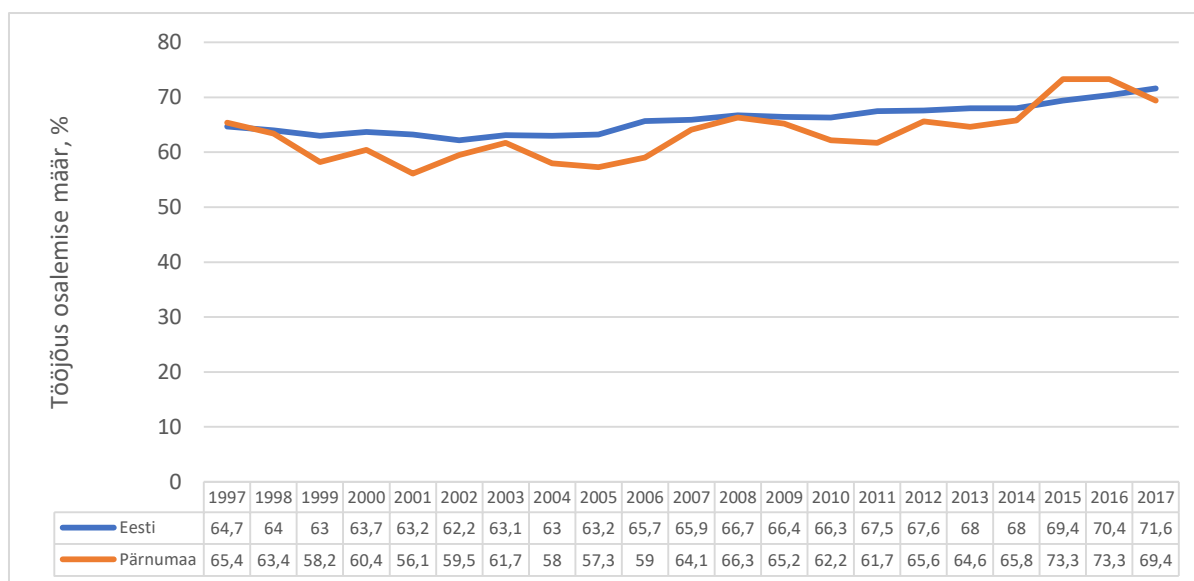
Värskemad andmed (30. september 2018) näitavad, et Pärnumaal on 2060 ja Eestis 28 927 registreeritud töötut, see moodustab vastavalt 5,2% ja 4,4% tööjõust. Töötukassa andmetel oli Pärnumaal tööjõudu (vanuses 16-eluaastast pensionieani) 39 300 ja Eestis 651 900.

Joonis 72. Töötute osakaal tööjõust (16.a kuni pensioniiga) Eesti maakondade lõikes värskema info järgi, 30.09.2018. Allikas: Töötukassa.

Eelnev (keskmisest kiirem töökohtade arvu kahanemine, kuid ka taastumine) viitab vajadusele tegeleda väga tõsiselt Pärnumaa majanduse ümberstruktureerimisega ja hooajalisuse vähendamisega ning kohandamisega uutele oludele vastavalt.

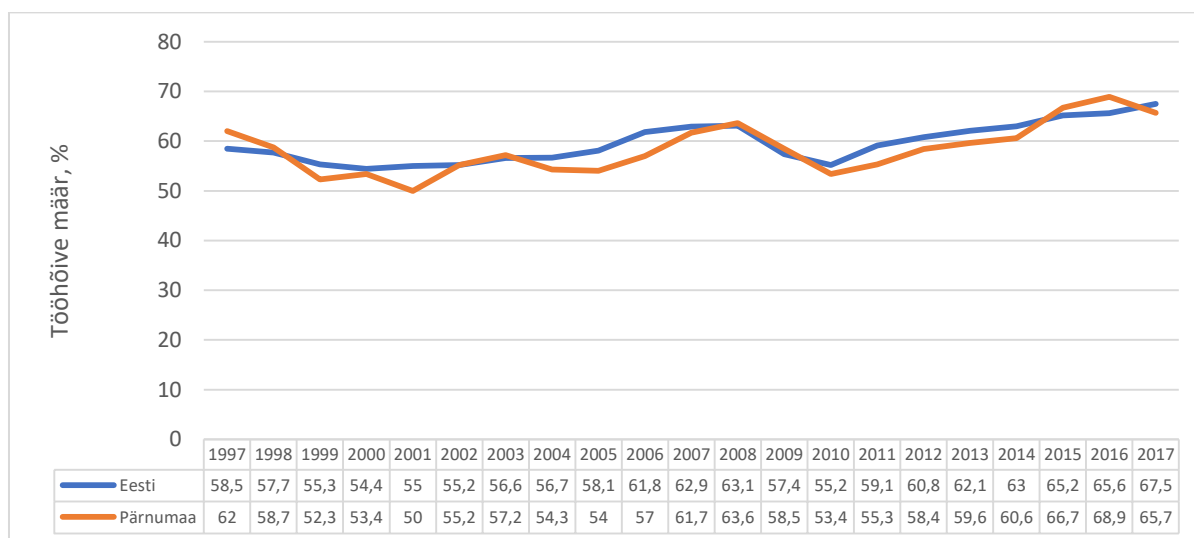

Joonis 73. 15-74-aastaste tööjõus osalemise määr Eestis ja Pärnu maakonnas, 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Tööjõus osalemise määr (aktiivsuse määr) – tööjõu osatähtsus tööealises rahvastikus.

Eelmise aasta andmetel oli Eesti tööjõus osalemise määr 71,6% Euroopa kõrgemaid (Rootsi järel). Eestis on tegemist viimase paarikümne aasta parima näitajaga. Eesti maakondade seas olid 2017. aastal esikohal Harjumaa, järgnesid Saaremaa, Hiiumaa, Tartumaa, Läänemaa ja siis 6. kohal Pärnumaa.

Joonis 74. 15-74-aastaste tööhõive määr Pärnu maakonnas, 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

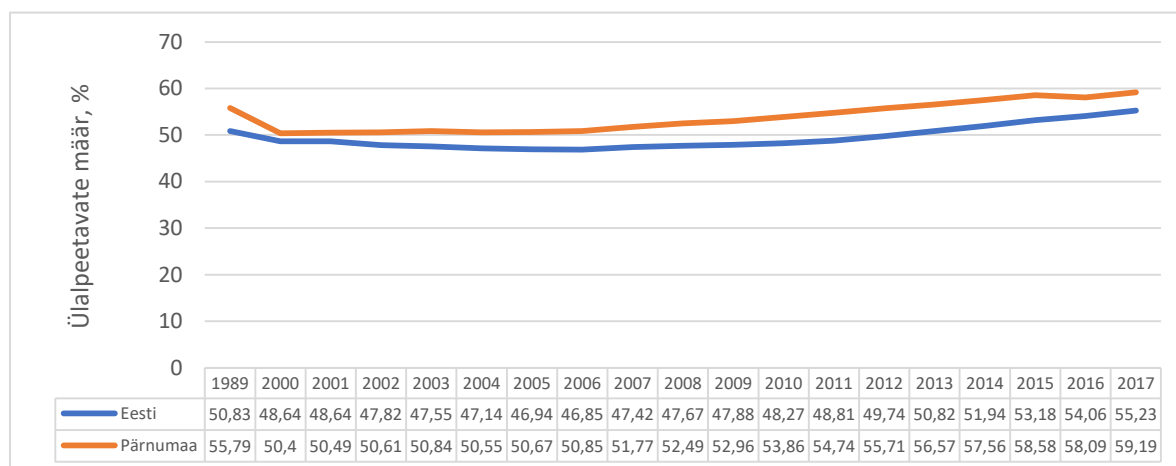
Tööhõive on inimeste hõive riigi majanduses. Tööhõive määra poolest oli Pärnu maakond (65,7%) 2017. aastal veidi allapoole Eesti keskmist (67,5%), olles 5. kohal peale Harjumaad, Hiiumaad, Tartumaad ja Läänemaad. Ka selle näitaja tase on viimase paari dekaadi parim, Euroopas ollakse peale Rootsit ja Saksamaad kolmandal kohal.

2.1.5 Ülalpeetavate määr

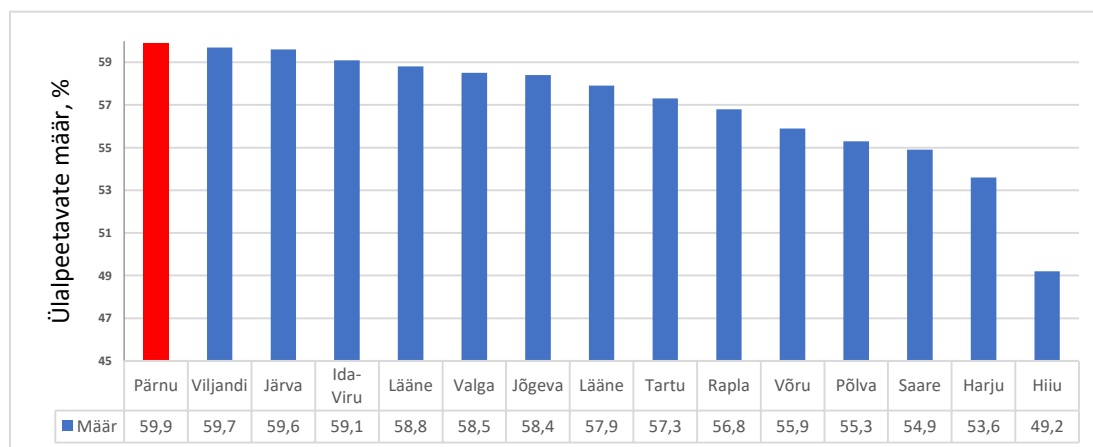
Ülalpeetavate määr näitab rahvastiku vanuselist koosseisu – mõõdik näitab, kui mitut inimest peavad 100 tööealist inimest üleval pidama.

Alljärgnevalt on välja toodud eraldi maakondade edetabel ülalpeetavate määra kohta. Pärnu maakond paistab siinkohal silma nii 2017. aasta andmete põhjal kui ka haldusreformi järgse seisuga (01.01.2018). Vahemärkusena olgu mainitud, et seisuga 01.01.2018 oli kogu Eesti keskmine 56,0%.

Joonis 75. Ülalpeetavate määr Eestis ja Pärnu maakonnas, 1989-2017. Allikas: Statistikaamet.

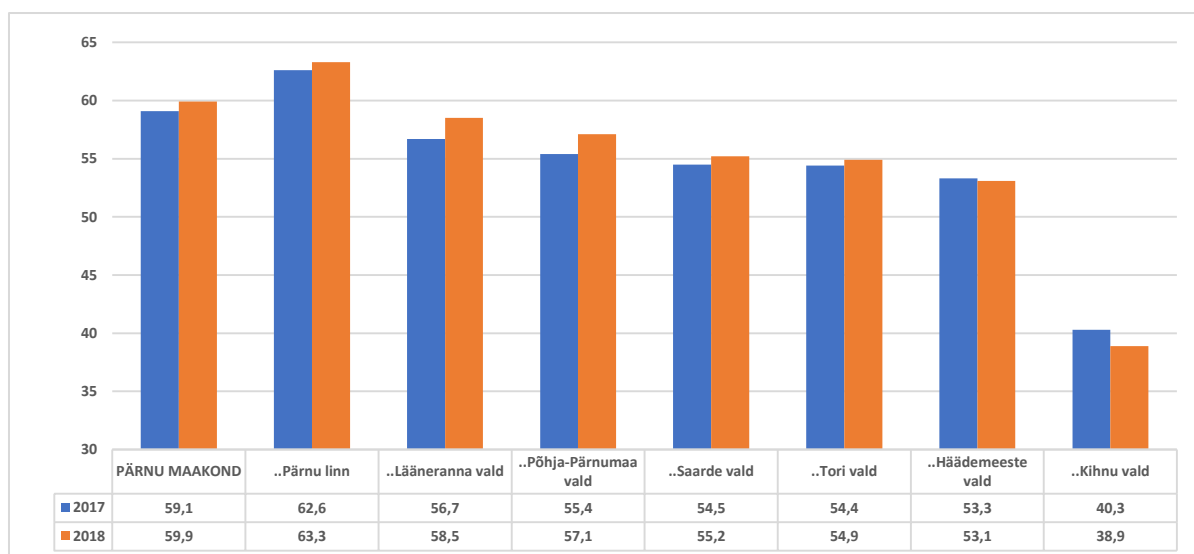
Märkus: Ülalpeetavate määr – mittetöealiste (0-14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15-64-aastased) elaniku kohta.

Joonis 76. Ülalpeetavate määr maakondade lõikes, 2018 (seis 01.01). Allikas: Statistikaamet.

Üks ohumärke maakonna sotsiaalvaldkonda iseloomustavate näitajate hulgas on suhtelise vaesuse ja materiaalse ilmajätuse määraga seotud arengud. Aastal 2004 oli see näitaja (protsent näitab isikute osakaalu, kelle ekvivalentnetosissetulek oli suhtelise vaesuse piirist madalam) Eestis keskmiselt 18,3% ja Pärnumaal 18,7%, aastal 2008 aga vastavalt 19,7% ja 24,0%, 2011. aastal vastavalt 17,6% ja 18,7% ning 2016 aastal juba vastavalt 21,1% ja 19,7%.

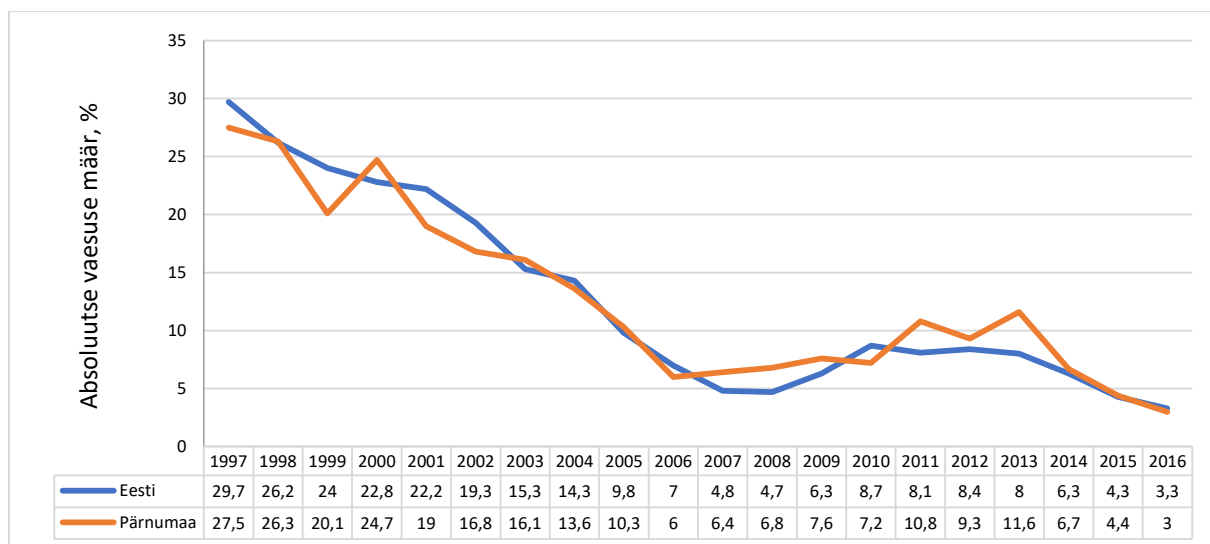

Joonis 77. Ülalpeetavate määr Pärnu maakonna kohalikes omavalitsustes, 2017-2018 (seis 01.01). Allikas: Statistikaamet.

2.1.6 Absoluutne ja suhteline vaesus

Absoluutse vaesuse määr on viimase paarikümne aasta jooksul nii Eestis kui sealhulgas ka Pärnu maakonnas olnud enamvähem paralleelses languses. Majandussurutise ajal see näitaja tõusis, Pärnumaal rohkem kui Eestis. Viimaste andmete (2016. a) järgi on absoluutse vaesuse määr jõudnud 3% tasemele, olles Pärnu maakonnas enamvähem sama kui Eestis.

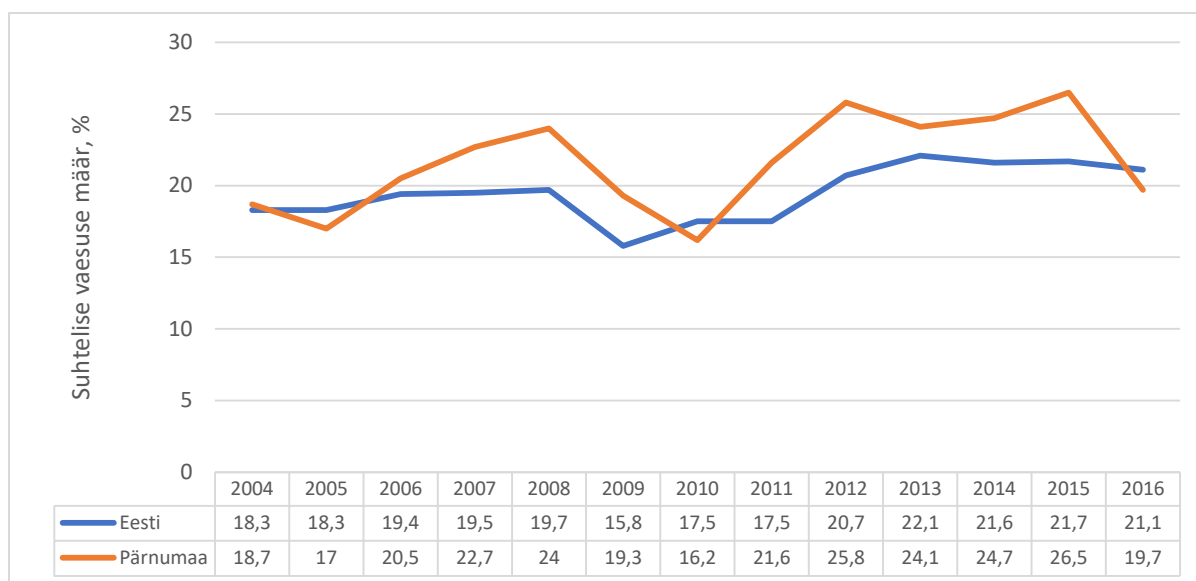
Joonis 78. Absoluutse vaesuse määr Eestis ja Pärnu maakonnas, 1997-2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Absoluutse vaesuse määr – isikute osakaal, kelle ekvivalentnetosissetulek on absoluutse vaesuse piirist madalam. Ekvivalentnetosissetulek – leibkonna netosissetulek, mis on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga.

Absoluutse vaesuse piir – alates 2004. aastast sama, mis arvestuslik elatusmiinimum. Aastail 1997-2003 määras näitajat TÜ uurimisrühm, kes hindas absoluutse vaesuse piiri, tuginedes leibkondade tarbimise kohta kogutud andmetele ja arvestades inimese miinimumvajadusi.

Leibkond – ühises põhieluruumis (ühisel aadressil) elavate isikute rühm, kes kasutab ühiseid raha- ja/või toiduresse ja kelle liikmed ka ise tunnistavad end ühes leibkonnas olevaks. Leibkonna võib moodustada ka üksik elav isik.

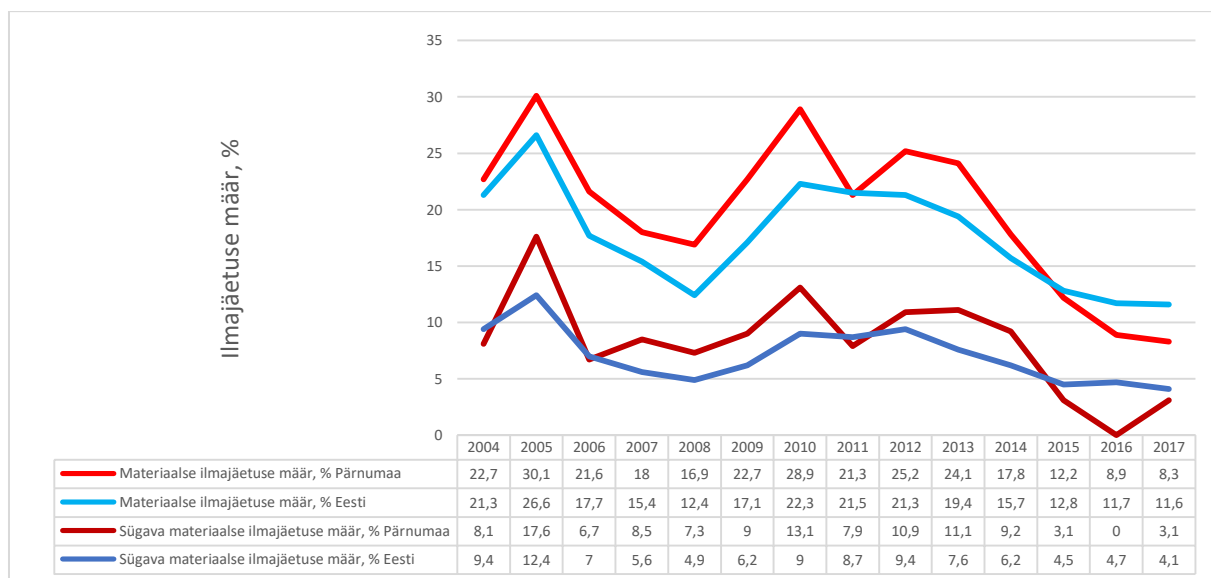

Joonis 79. Suhtelise vaesuse määr Eestis ja Pärnu maakonnas, 2004-2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Suhtelise vaesuse määr – isikute osakaal, kelle ekvivalentnetosisissetulek on suhtelise vaesuse piirist madalam. Vt ka absoluutse vaesuse määr.

Erinevalt absoluutse vaesuse määrast on suhtelise vaesuse määr hoidnud stabiilset, paarikümne protsendi taset, sealhulgas teatud kõikumistega sõltuvalt majanduskonjunkturist.

Joonis 80. Ilmajätuse määrad Eestis ja Pärnu maakonnas, 2004-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Materiaalse ilmajätuse määr – näitab isikute osatähtsust, kes ei saa endale võimaldada vähemalt kolme komponenti 9-st: 1) üüri- ja kommunaalkulude tasumist; 2) kodu piisavalt soojana hoidmist; 3) ettenägematu kulutusi; 4) üle päeva liha, kala või nendega samaväärseid valke sisaldava toidu söömist; 5) nädalast puhkust kodust eemal; 6) autot; 7) pesumasinat; 8) värvitelerit või 9) telefoni.

Sügava ilmajätuse määr – sarnaneb loetelu pooldest eelmise määraga, aga erinevalt materiaalse ilmajätuse määra vähemalt 3 komponendi miinimumist käsitleb sügava ilmajätuse määr vähemalt 4 komponendi endale mitteväimaldamist eespool toodud loetelust.

Katkestus – 2016. aasta kohta puuduvad Pärnu maakonna kohta andmed (...) sügava materiaalse ilmajätuse määra osas.

Ilmajäetuse määrad (materiaalse ilmajäetuse määr ja sügava materiaalse ilmajäetuse määr) näitavad ajutistele tagasilöökidele vaatamata samuti langustrendi. Trend on hüplikum väiksema populatsiooni ehk Pärnu maakonna puhul.

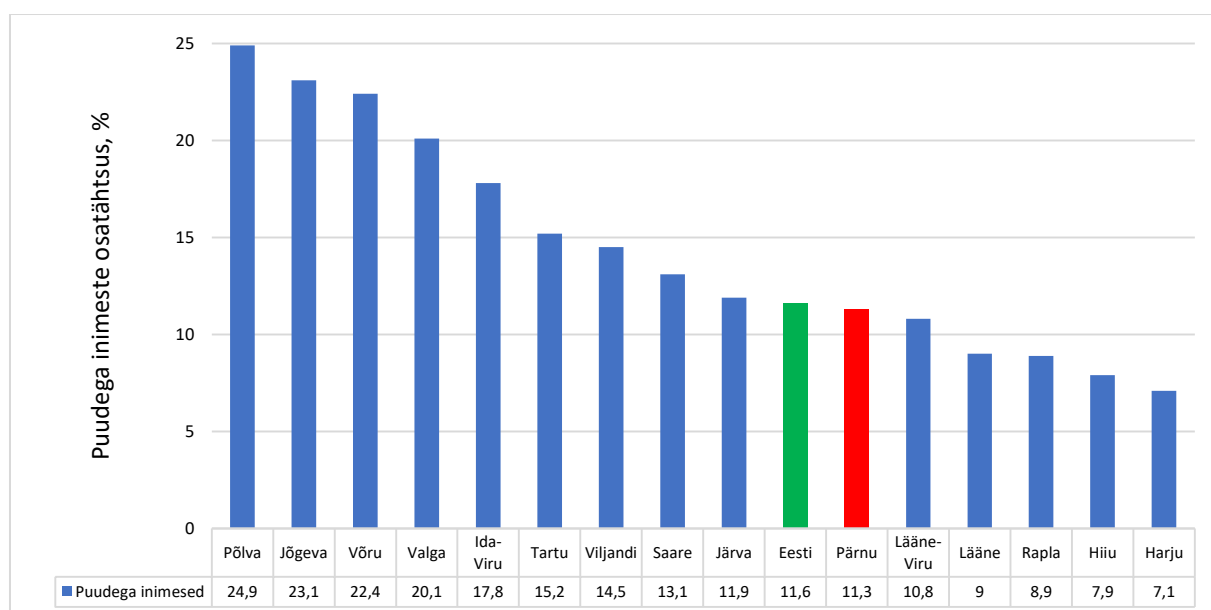
Palgatöötajate osatähtsus oli kõige suurem maakonnakeskust ümbritsevas piirkonnas ja maakonnakeskuses endas. Skaala teises otsas olid äärealad, kus tulenevalt kohaliku elanikkonna soolis-vanuselisest struktuurist ja ettevõtluse eripärast oli keskmisest rohkem pensionäre ja üksikettevõtjaid.

2.2 Sotsiaalne kaitse

Sotsiaalteenuseid osutavate asutuste võrk on mitmekesisem Pärnu linnas. Lisaks sotsiaalnõustamise keskustele asumites ja päevakeskustele on linnas veel kodutute varjupaigad, supiköögid, ohvri- ja perebikeskused, lasteküla, rehabilitatsioonikeskus ja töötute aktiveerimiskeskus. Hoolekandetöösse on kaasatud mitmed usuorganisatsioonid.

2.2.1 Puuetega ja töövõimekaotusega inimesed

Sarnaselt Põhja- ja Lääne-Eesti naabermaakondadega on puuetega inimeste osatähtsus Pärnu maakonnas Eesti keskmisest pisut väiksem.

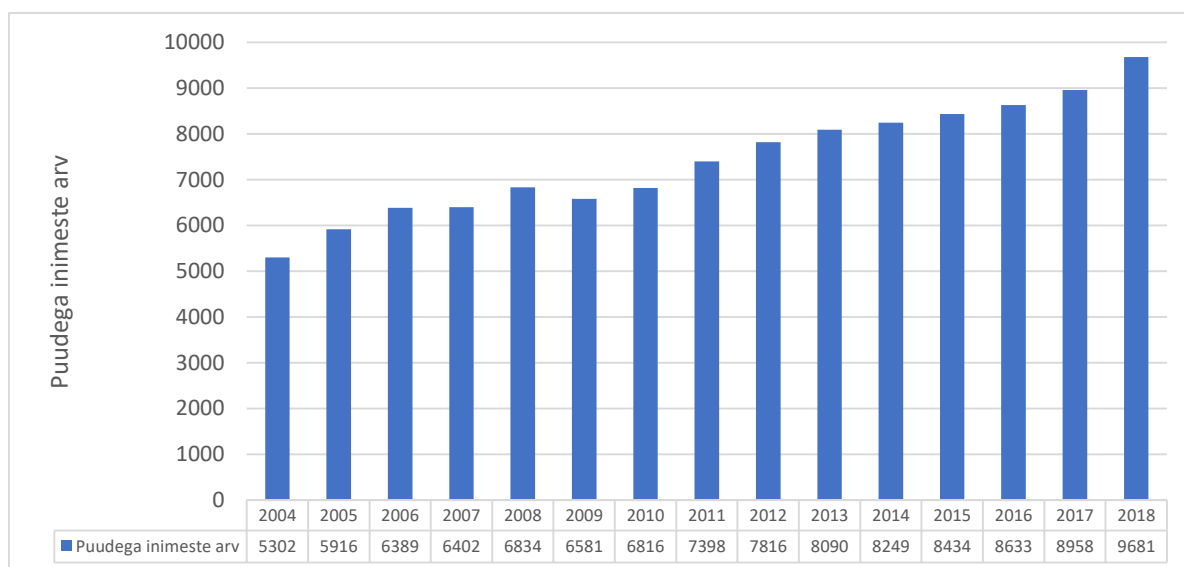
Joonis 81. Puuetega inimeste osatähtsus Eesti maakondade rahvastikus, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Puue – inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koos suhtumisest ja keskkonnast tulenevate takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel. Kuni 16-aastastel ja vanaduspensioniealisel inimesel tuvastatakse puue kõrvalabi, juhendamise või järelvalve vajadusest lähtuvalt ja 16-aastasel kuni vanaduspensioniealisel inimesel igapäevastest tegutsemis- ja ühiskonnaelus osalemise piirangutest lähtuvalt. Puudel on kolm astet: sügav, raske ja keskmine.

2018. aasta jaanuarist on andmed esitatud reformijärgse haldusjaotuse põhjal. 2018. aasta andmete võrdlemisel varasematega tuleb arvestada haldusjaotuse muutusega.

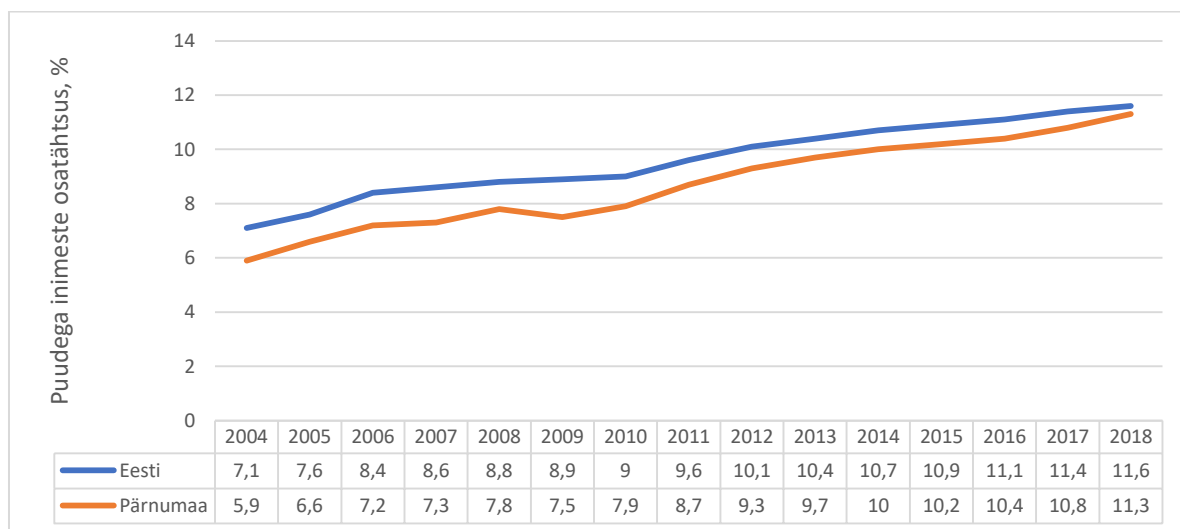

Joonis 82. Puudega inimeste arv Pärnu maakonnas, 2004-2018. Allikas: Statistikaamet.

Märkus. 2018. aasta jaanuarist on andmed esitatud reformijärgse haldusjaotuse põhjal. 2018. aasta andmete võrdlemisel varasematega tuleb arvestada haldusjaotuse muutusega.

Puudega inimeste arv on aga aastast 2004 kasvanud Pärnu maakonnas riigi keskmisest kiiremini, olles nüüd Eesti keskmisega peaaegu samale tasemele jõudnud.

Joonis 83. Puudega inimeste osatähtsus Eesti ja Pärnu maakonna rahvastikus, 2004-2018. Allikas: Statistikaamet.

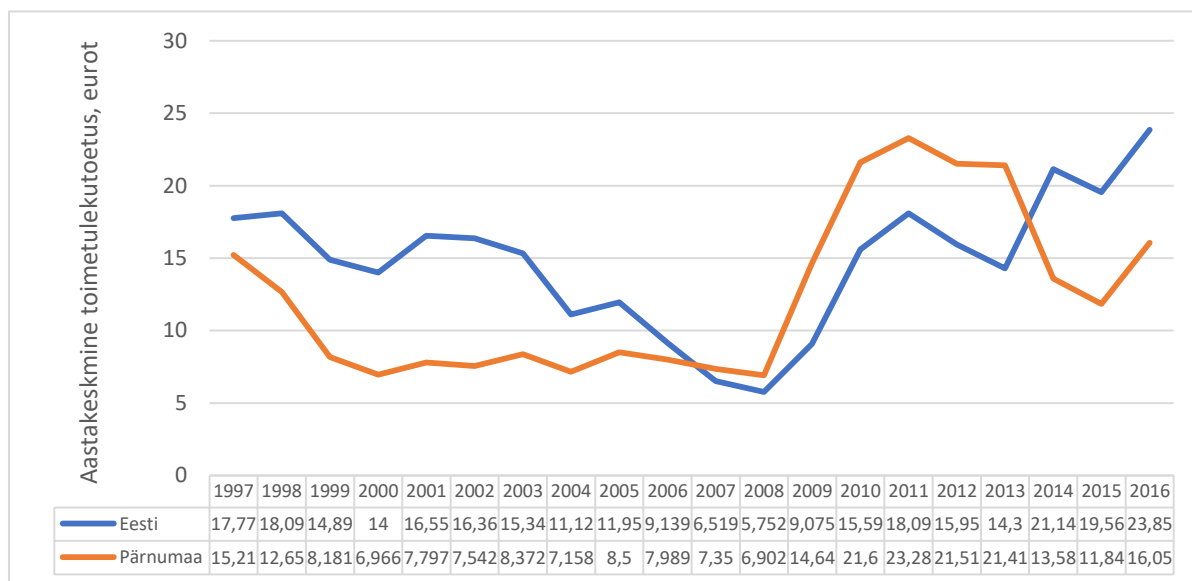
Märkus. 2018. aasta jaanuarist on andmed esitatud reformijärgse haldusjaotuse põhjal. 2018. aasta andmete võrdlemisel varasematega tuleb arvestada haldusjaotuse muutusega.

2.2.2 Sotsiaaltoetused ja teenused

Pärnu maakonnas on elanikkonna toimetulekuraskuste ulatus (suhteliste toimetulekutoetuste kulude alusel elaniku kohta) järginud sarnast trendi kogu ülejäänud Eestiga. Majandussurutise ajal kasvas Pärnumaa näitaja oluliselt kiiremini ja selle tase on ületanud Eesti keskmist alates 2007. aastast kuni 2013. aastani (k.a). Seejärel on Pärnu maakonna näitaja olnud taas Eesti

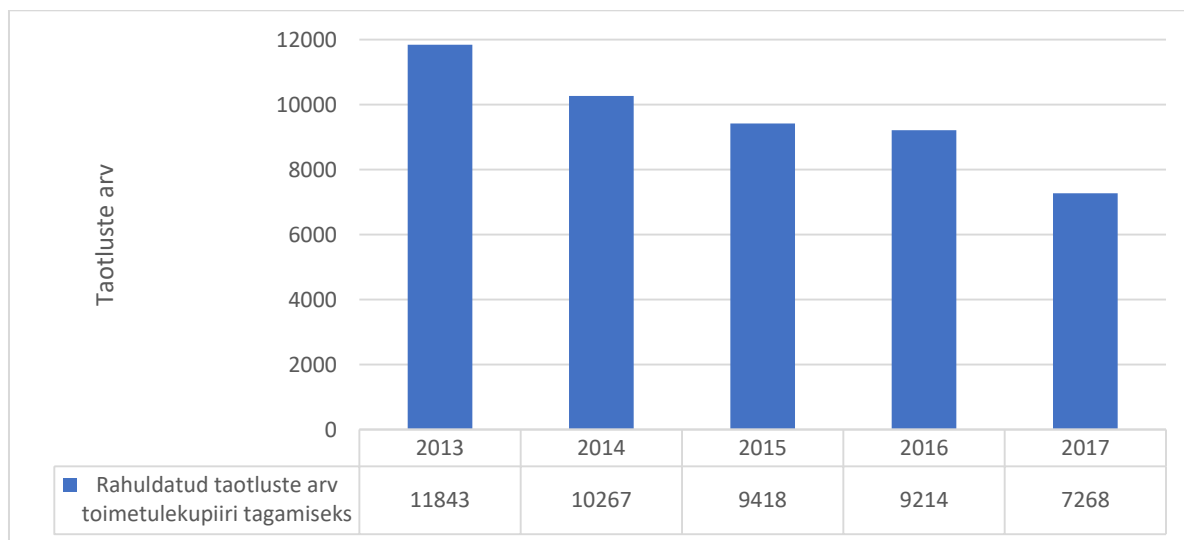

näitajast madalam. Antud näitajad haakuvad Eesti ja Pärnumaa SKP arengutega, st alloleval joonisel peegeldub ilmekalt pikk kriisiperiood peale majandussurutist.

Joonis 84. Toimetulekutoetuste maht elaniku kohta Eestis ja Pärnu maakonnas, 1997-2016. Allikas: Statistikaamet.

Pärnu maakonnas oli ja on toimetulekutoetuste maht elaniku kohta Eesti keskmisest madalamal tasemel. Majandussurutis kestis Pärnumaal kauem kui riigis – see kajastus kaudselt ka vahepealse toimetulekutoetuste tõusus kriisi ajal.

Joonis 85. Rahuldatud toimetulekutoetuste taotluste arv Pärnu maakonnas, 2013-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Toimetulekupiiri tagamise toetus hõlmab lisatoetust toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik pereliikmed on alaealised (15 eurot taotluse kohta). Aastate 2013–2016 andmed on ümber arvutatud 1. jaanuari 2018 haldusjaotuse alusel. Ümardamise tõttu ei võrdu tabelis aastate 2013–2016 toetuste liitmise tulemus alati summaarse näitavuga.

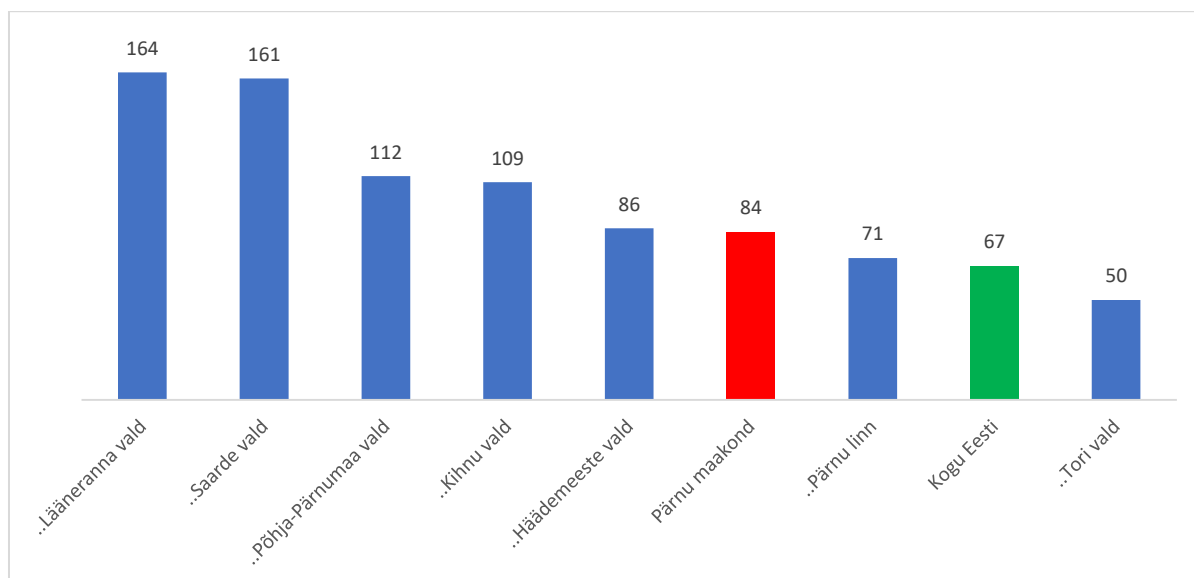

Joonis 86. Rahuldatud toimetulekutoetuste taotluste arv Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste lõikes, 2013-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Toimetulekutoetus – riigi abi puudusekannatajatele, mida maksab kohalik omavalitsus. Puuduse leevendamiseks kasutavad kohalikud omavalitsused vastavalt olukorrale nii sotsiaalteenuseid kui ka muud sotsiaalabi. Toimetulekutoetust makstakse siis, kui kõik muud vaesuse ja puuduse leevendamise abinõud ei ole olnud efektiivsed. Hõlmab toimetulekupiiri tagamise toetust ja täiendavat toetust.

Toimetulekupiiri tagamise toetus hõlmab lisatoetust toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik pereliikmed on alaealised (15 eurot taotluse kohta). Aastate 2013–2016 andmed on ümber arvatud 1. jaanuari 2018 haldusjaotuse alusel. Ümardamise tõttu ei võrdu tabelis aastate 2013–2016 toetuste liitmise tulemus alati summaarse näitavuga.

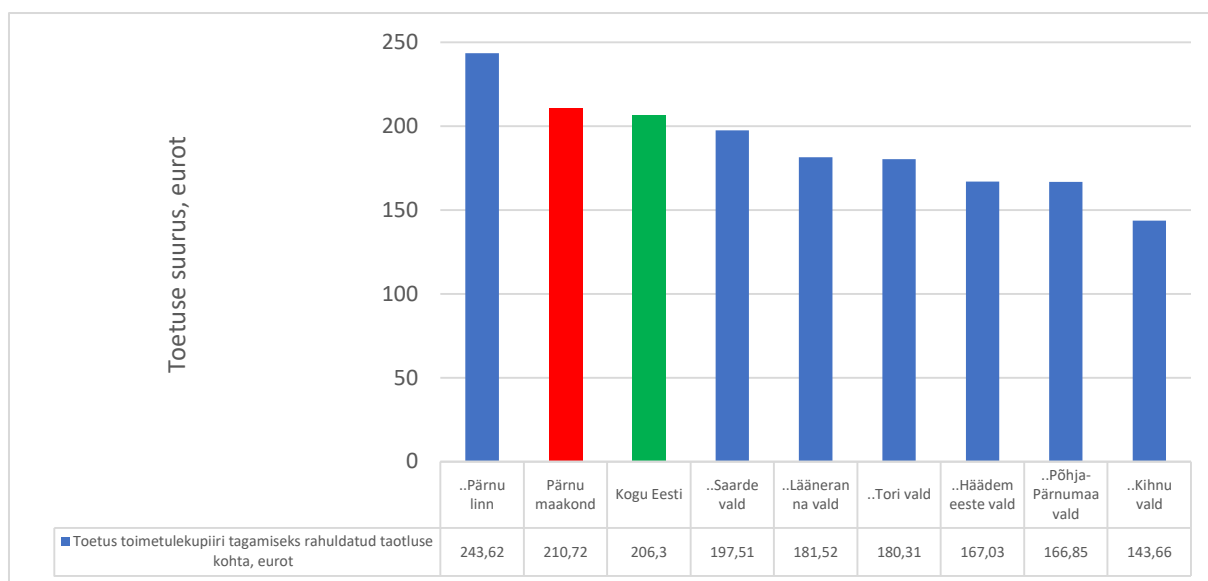
Taotluste arvu vähenemise üheks oluliseks põhjuseks viimase viie aasta jooksul on olnud paranenud majandusseis riigis, sealhulgas Pärnu maakonnas.

Joonis 87. Rahuldatud toimetulekutoetuste taotluste arv 1000 elaniku kohta Eestis ja Pärnu maakonna kohalikes omavalitsustes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Toimetulekupiiri tagamise toetus hõlmab lisatoetust toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik pereliikmed on alaealised (15 eurot taotluse kohta). Aastate 2013–2016 andmed on ümber arvatud 1. jaanuari 2018 haldusjaotuse alusel. Ümardamise tõttu ei võrdu tabelis aastate 2013–2016 toetuste liitmise tulemus alati summaarse näitavuga.

Joonis 88. Toetuse suurus toimetulekupiiri tagamiseks rahuldatud taotluse kohta Eestis ja Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Toimetulekupiiri tagamise toetus hõlmab lisatoetust toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik pereliikmed on alaealised (15 eurot taotluse kohta). Aastate 2013–2016 andmed on ümber arvutatud 1. jaanuari 2018 haldusjaotuse alusel. Ümardamise tõttu ei võrdu tabelis aastate 2013–2016 toetuste liitmise tulemus alati summaarse näitavuga.

Näitajal – rahuldatud toimetulekutoetuste taotluste arv 1000 elaniku kohta – on otsene seos piirkonna sotsiaalmajandusliku arengu ja elanikkonna soolis-vanuselise struktuuriga.

2.3 Kaasatus kogukonna tegevustesse

2017. aasta seisuga oli Pärnumaal registreeritud 1683 mittetulundusühingut ja 28 sihtasutust. Mittetulundusühingud jagunevad mitmete eluvaldkondade vahel. Kodanikualgatuslikke ühendusi, mille eesmärk on seotud avaliku huviga (sh ühiskondlike probleemide lahendamise), on ligi 40% ja 10% on neid, kelle eesmärk on tegutseda ainult oma liikmete või siis väga kitsa sihtrühma huvides (nt erialaliidud). 2007. aastal oli registreeritud mittetulundusühingute arv 1433, aastal 2015 oli registreeritud ühendusi 1935, misjärel ühenduste juurdekasv pidurdus. Langustrendi peamiseks põhjuseks on eestvedajate väsimus ja liialt põhjendamatud ootused EL rahastuse kaudu toetuse saamisele. Sihtasutuste arv on aastate lõikes püsinud stabiilne, kuid siinkohal tuleb märkida, et nende puhul on tegemist enamalt jaolt avaliku sektori enda poolt asutatud sihtasutusega, mis täidavad avaliku sektori ülesandeid.

2.3.1 Elanike kaasamine

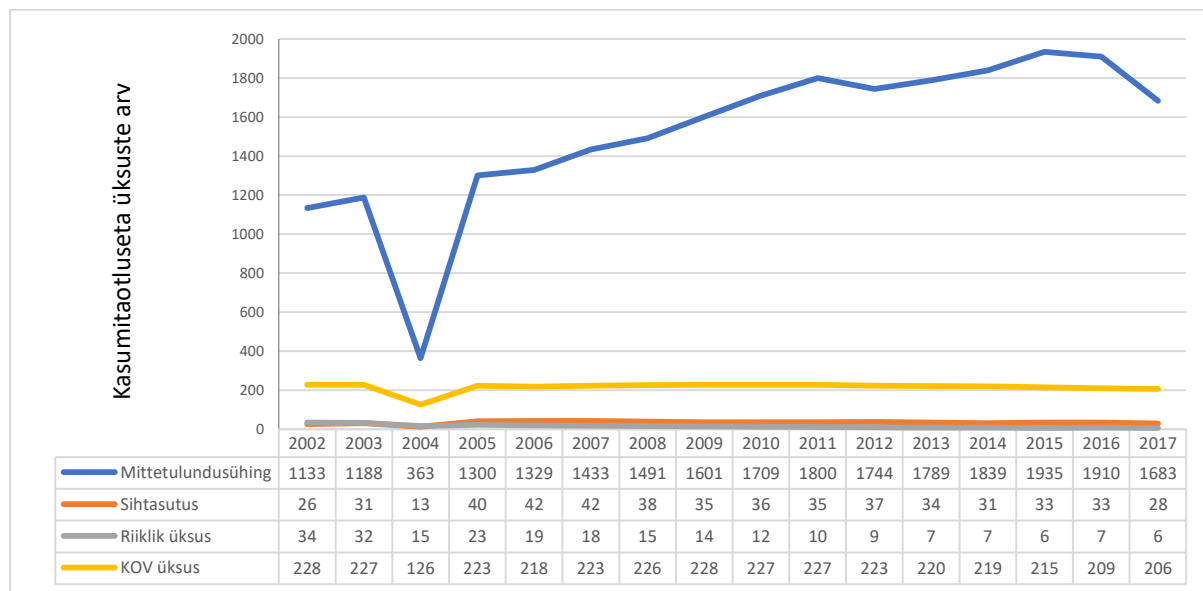
Ülemaakonnalist ühistegevust edendavad ja kodanikualgatusi koordineerivad maaelu ja külaarenduse valdkonnas Pärnumaa Kodukant, vaimse kultuuripärandi säilitamisega tegeleb Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks ja erivajadustega inimeste huvikaitset teostab Pärnumaa Puuetega Inimeste Koda.

EL LEADER-programmi raames olid varasemalt maakonna vallad ühinenud kahte tegevusgruppi: Rohelise Jõemaa koostöökogusse ja MTÜ-sse Pärnu Lahe Partnerluskogu. Neist esimene kaasas ka Raplamaa (Järvakandi) ja Viljandimaa (Kõpu, Suure-Jaani) valdasid. Kogu Pärnumaa kui Eesti suurima rannakalanduspiirkonna kaladusega tegelejaid koondas MTÜ

Liivi Lahe Kalanduskogu. Vabatahtliku tegevuse arendamiseks on maakonda loodud 2010. aastal Pärnumaa Vabatahtliku Tegevuse Keskus.

Haldusreformi järgselt tuleb siinkohal mainida ka Pärnumaa koosseisu lisandunud kahte endist Läänemaa valda (Hanila, Lihula) hõlmavat Läänemaa-tegevusgruppi kui sarnast tegevusgruppi Läänemaa kalanduse valdkonnast. Kokkuvõtteks, hetkel saame Pärnumaal rääkida kokku viie tegevusgrupi tegevustest käesoleva EL rahastusperioodi (2014 – 2020) lõpuni.

Joonis 89. Statistilisse profiili kuuluvad kasumitaotluseta üksused Pärnu maakonnas, 2002-2017. Allikas: Statistikaamet.

2.3.2 Kultuurielus osalemise võimalus

Pärnumaa on hea mainega jätkusuutlik piirkond kultuuriliseks eneseteostuseks, töötamiseks ja vaba aja väärtuslikuks veetmiseks. Pärnumaal on tagatud ainulaadsete kultuurinähtuste ja traditsioonide püsimine ning areng.

Pärnumaal on välja kujunenud kultuuriasutuste võrk: 34 kohalike omavalitsuste hallatavat rahva- ja kultuurimaja, külakeskused, linnaosade keskused, raamatukogud. Kokku tegutseb üle 100 elujõulise kultuuriseltsi ja ühenduse. Arvukad noorte ja täiskasvanute kollektiivid tagavad laulu- ja tantsupeotraditsiooni säilimise. Laulu- ja tantsupeo registris on kokku 211 kollektiivi, neist 136 kollektiivi valdadest ja 75 Pärnu linnast. Rahvakultuuri valdkondliku andmekogu järgi on maakonnas üle 120 otseselt kultuuriga tegeleva juriidilise isiku. Pärnus töötavad kaks professionaalset kultuurikollektiivi: teater Endla ja Pärnu Linnaorkester.

Maakonda iseloomustavad pikaajaliste traditsioonidega kultuurisündmused (küla- ja kihelkonnapäevad, muusika- ja folkloorifestivalid, laulu- ja tantsupeod, maakondlikud konkursid). Pärnus toimuvad erilmelised muusikafestivalid on viimastel aastatel laienenud ka maakonna kirikutesse ja kontserdisaalidesse, erinevad teatritrupid on suvehooaegadel andnud etendusi Koidula muuseumis, Pärnu jahtklubis, Kurgjal, Linnamäe talus Tori vallas, Uue-Jaani talus Häädemeeste vallas, Metsamaa talus Kihnus jne.

Suurem osa maakonnas toimuvaid üritusi nagu külapäevad, laudad ja laulupeod on kohaliku iseloomuga, kuid pakuvad oma autentsusega kahtlemata huvi ka kaugemalt tulnud külalistele.

Tõstamaa mõis on kogunud juba aastaid kuulsust viljaka suveteatri paigana. Lottemaa teemapark ja Apollo kino on toonud Pärnumaa kultuuripilti uued tegijad ja uue kvaliteedi. Turiste ja külastajaid meelitab maakonna rikkalik ajaloojätk, sealhulgas Pulli, vanim teadaolev inimasustus Eestis, kuid ka Pärnu - Eesti Vabariigi sünnilinn. Kokkuvõtteks, maakonna kultuurimaastik ja –kalender on väga mitmekesine, pakkudes laia valikut igale maitsele ja eale alates kõrgkultuurist (nt Pärnu Muusikafestival, Järvi Akadeemia) kuni massikultuuri üritusteni maailma tipptegijatega.

Pärnu maakonnas võib leida märke muinas- (Soontagana ja Mädara maalinn) ja keskajast (Lihula ja Virtsu linnus), külastada mõisasüdamete ümber kujunenud külakeskusi ja jälgida arhitektuurimälestiste toel Pärnu linnalist arengut. Kirikute mitmekesisus ulatub keskaegsetest kirikutest (Pärnu-Jaagupis, Mihklis jm) ja 18. sajandi barokkirikutest ning 19. sajandil ehitatud apostliku õigeusu kirikutest kaasaegsete usuhooneteni (Agape keskus Pärnus).

Etnograafiliselt ainulaadsel folktraditsioonidega Kihnu saarel on säilinud muistne elustiil, rahvarõivad ja pärimused. Kihnu pärimuskultuur kuulub UNESCO suulise ja vaimse pärandi maailmanimekirja.

Maakonnas tegutses 2009. aastal statistikaameti andmetel 12 suuremat ja väiksemat muuseumi, 2013. aastal 13 muuseumi ja 2017. aastal juba 15 muuseumi. Neist tuntuimad on (2012. aastal uues asukohas avatud) Pärnu muuseum, Pärnu Uue Kunsti muuseum ja C. R. Jakobsoni talumuuseum Kurgjal. Väikemuuseumide ühendab Pärnumaa väikemuuseumide seltsing.

Veel loetletakse maakonna kultuurielu oluliste tugevustena järgmist: kodanikualgatusel põhinev aktiivne kultuurikorralduslik tegevus (Pärnumaa rahvakultuuri keskseltsi tegevus, külaliikumine, festivale ja kultuurisündmusi korraldavad ühendused); erinevate sektorite (riiklik-, munitsipaal- ja kolmas sektor) ning kultuuriseltside ja –ühenduste aktiivne koostöö; kultuurikorralduslikult tugev ning mitmekesiseid võimalusi pakkuv maakonnakeskus (Pärnu linn); professionaalsed loovisikud ja pedagoogid; muusikakoolid, kunstikool ning laste- ja noorte huvikoolid ja nende hea tase; töökohad professionaalsetele loovisikutele; kunstigaleriid ja luuleklubid; suurepäraseid kontserdipaigad (Pärnu Kontserdimaja, Pärnu Raekoja saal, mitmed kirikud, nt Tori, Tahkuranna, Mihkli jne); kaasaegne raamatukogude võrgustik ja keskraamatukogu uus hoone.

Kultuurivaldkonna olulisemate probleemide ja nõrkuste hulgas loetletakse valdkonna arengukavas spetsialistide (kultuuritöötajad, huvikoolide pedagoogid, projektijuhid jt) vananemist, noorte vähest huvi kultuuritegevuse vastu; missioonitundega ja motiveeritud kultuurijuhtide vähesust; väheseid oskusi majandustegevuseks; mainekujunduse alatähtsustamist ja oskamatus korraldada sellealast tegevust; materiaalse baasi aeglast arengut; kultuurikorralduse (täiend-)koolituse süsteemitust ja koolitusrahade nappust; kultuuritarbimise sotsiaalset kihistumist; kinode väikest arvu ja nende ebaühtlast territoriaalset paiknemist ning pakutava filmiprogrammi üheülbalisust; ainulaadsete kultuuritraditsioonide hoidmiseks ja kaitseks vajamineva püüasustuse hääbumist, selliste piirkondade püüelanike raskusi töö leidmisel ning toimetulekus.

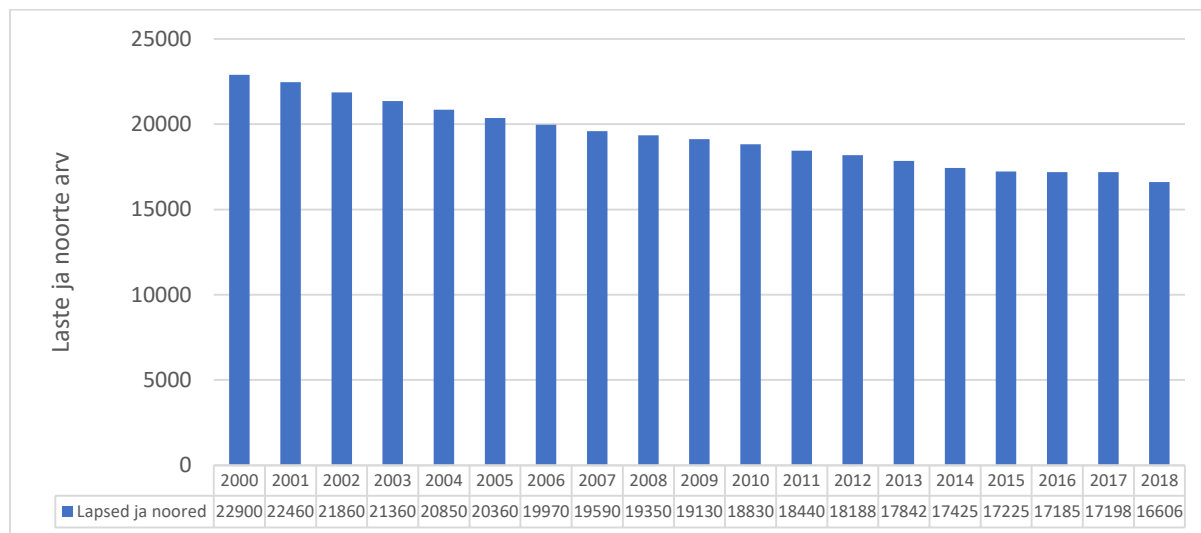
Professionaalsete kultuurisündmuste korraldajad on jagunenud maakonnas hajusalt – liialt on koondunud Pärnu linna või selle ümbrusesse. See omakorda võimendab maakonnasisese transpordi probleemi – valdade inimesed ei saa enam pärast etendusi-kontserte koju ja vastupidi. Kohalikud omavalitsused on kultuurielu eestvedamise mitmes valdkonnas avalikust sektorist vabaühenduste kätte viinud, projektipõhine rahastus aga ei pruugi tagada järjepidevust ja arengut. Viimasel ajal on kultuuripildile tõusnud subkultuursete (alternatiivsete) sündmuste korraldajate ja nautijate tõusev hulk, kahjuks puudub Pärnumaal aga selle žanri arenguks vajalik taristu.

3. LASTE JA NOORTE TURVALINE JA TERVISLIK ARENG

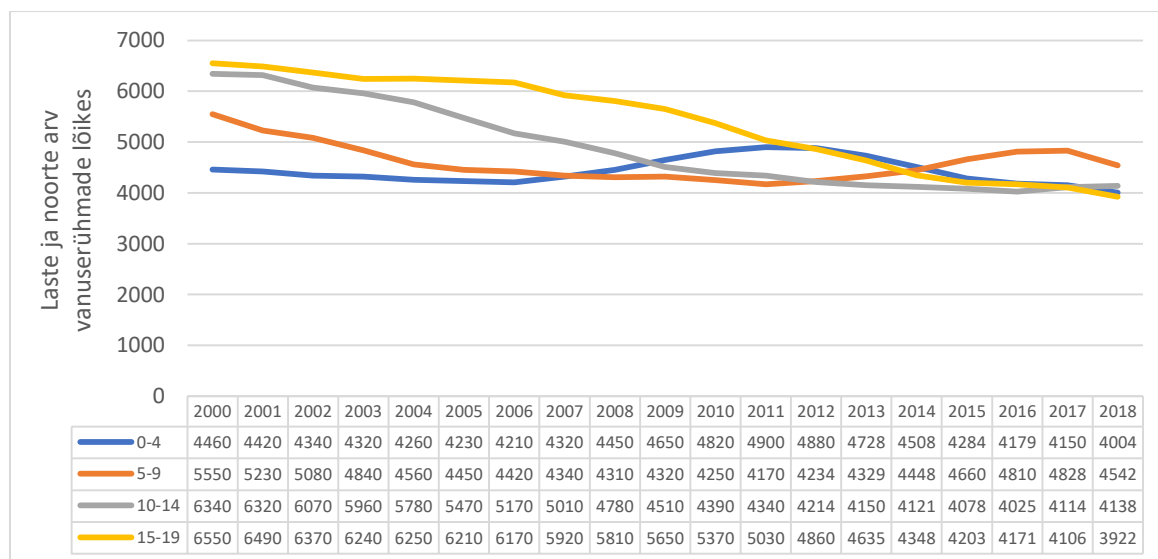
3.1 Sihtgrupi dünaamika

Aastatuhande algusest on laste ja noorte arv Pärnumaal vähenenud ligi 1,4 korda. See langus on olnud kiirem kui kogu maakonna elanike arvu langus.

Joonis 90. Laste ja noorte (0-19-aastased) arv Pärnu maakonnas, 2000-2018. Allikas: Statistikaamet.

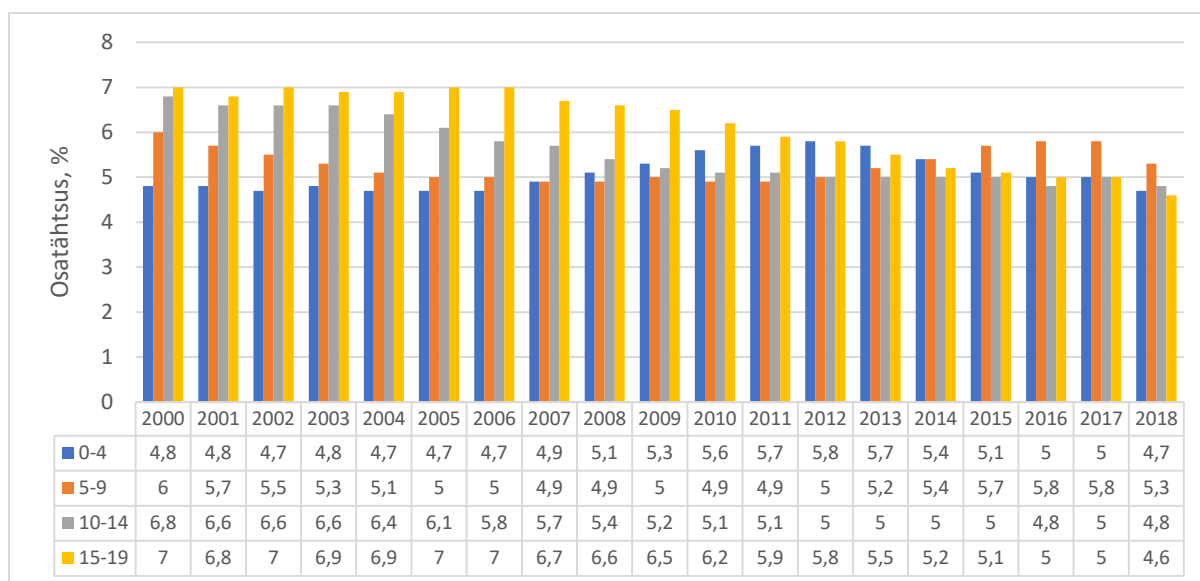
Märkused: Alates 1. jaanuarist 2016 on Statistikaametis kasutusel uus rahvaarvu arutamise meetodika ja inimeste elukoha allikas, mida tuleb muutuste analüüsimisel arvestada. Elukohaks on isikute rahvastikuregistrijärgne elukoht. 01.01.2018. aasta seis kajastab haldusreformi käigus toimunud muudatusi.

Joonis 91. Laste ja noorte arv Pärnu maakonnas vanuserühmade lõikes, 2000-2018, seis 01.01. Allikas: Statistikaamet.

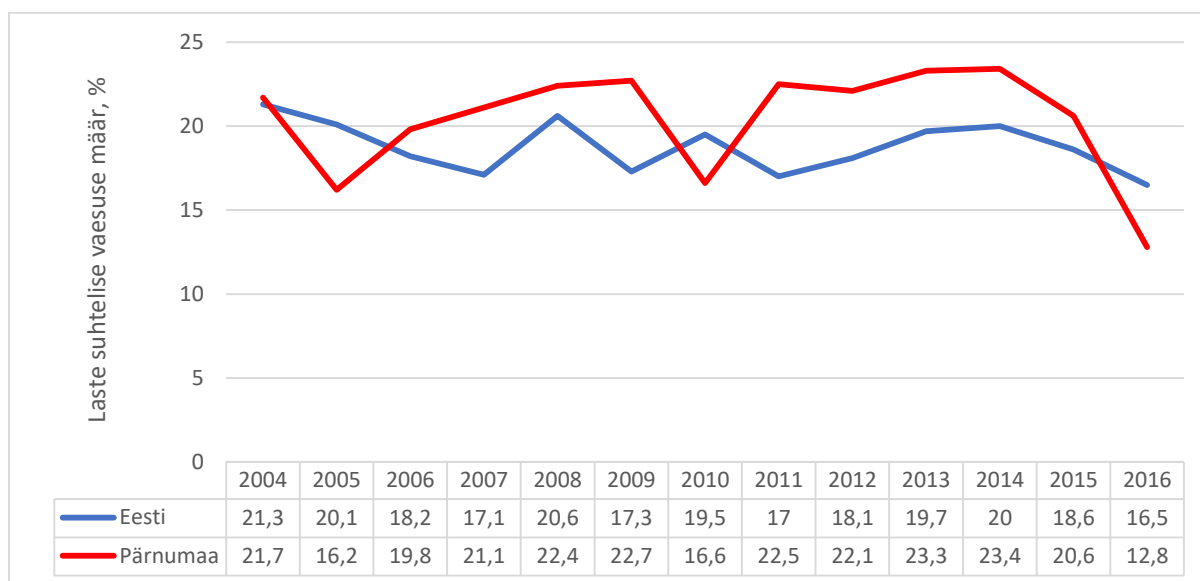
Märkused: Alates 1. jaanuarist 2016 on Statistikaametis kasutusel uus rahvaarvu arutamise meetodika ja inimeste elukoha allikas, mida tuleb muutuste analüüsimisel arvestada. Elukohaks on isikute rahvastikuregistrijärgne elukoht. 01.01.2018. aasta seis kajastab haldusreformi käigus toimunud muudatusi.

Joonis 92. Laste ja noorte osatähtsus Pärnu maakonna rahvastikus vanuserühmade lõikes, 2000-2018, seis 01.01. Allikas: Statistikaamet.

Kõige kiiremini on Pärnu maakonnas langenud teismeliste (sealhulgas varateismeliste) osatähtsus. See on seotud nii varasemate rahvastikuprotsessidega (1990. aastatel toimunud oluline sündimuse langus) kui ka rändega (vanuserühm 15-19a on Pärnumaa suhtes negatiivse saldoga).

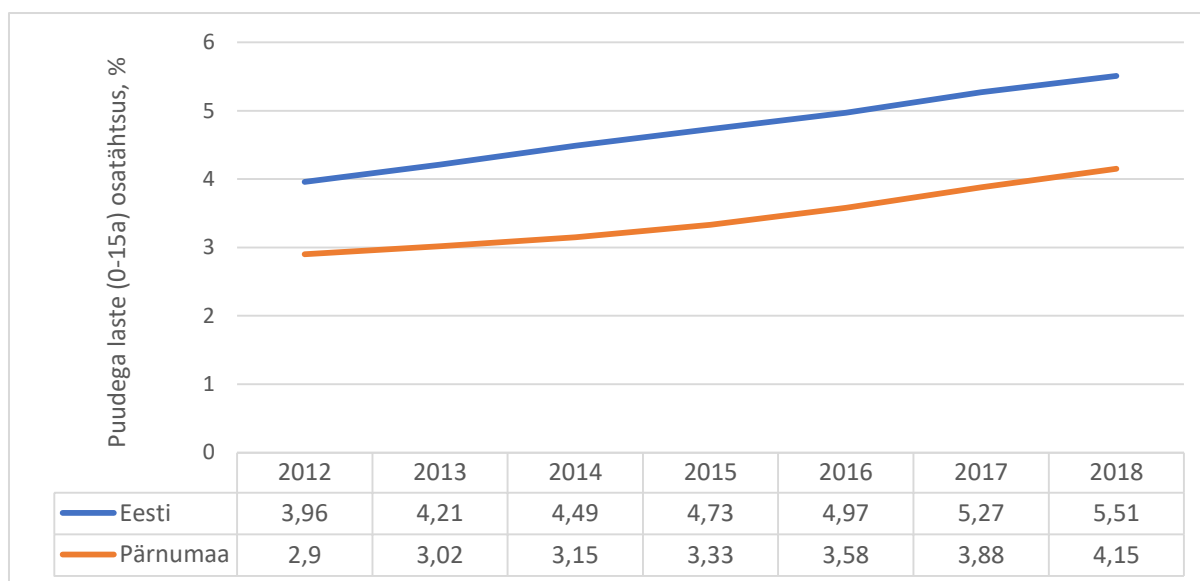
Joonis 93. Laste ja noorte osatähtsus Pärnu maakonna rahvastikus vanuserühmade lõikes, 2000-2018, seis 01.01. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Laps – 0-17-aastane leibkonnaliige (uuringuaasta seisuga 01.01).

Pärnu maakond oli varasemalt puudega laste osatähtsuse poolest Eesti keskmisest näitajast ligi protsendipunkti võrra maas ning tänaseks päevaks on see vahe veelgi suurenenud.

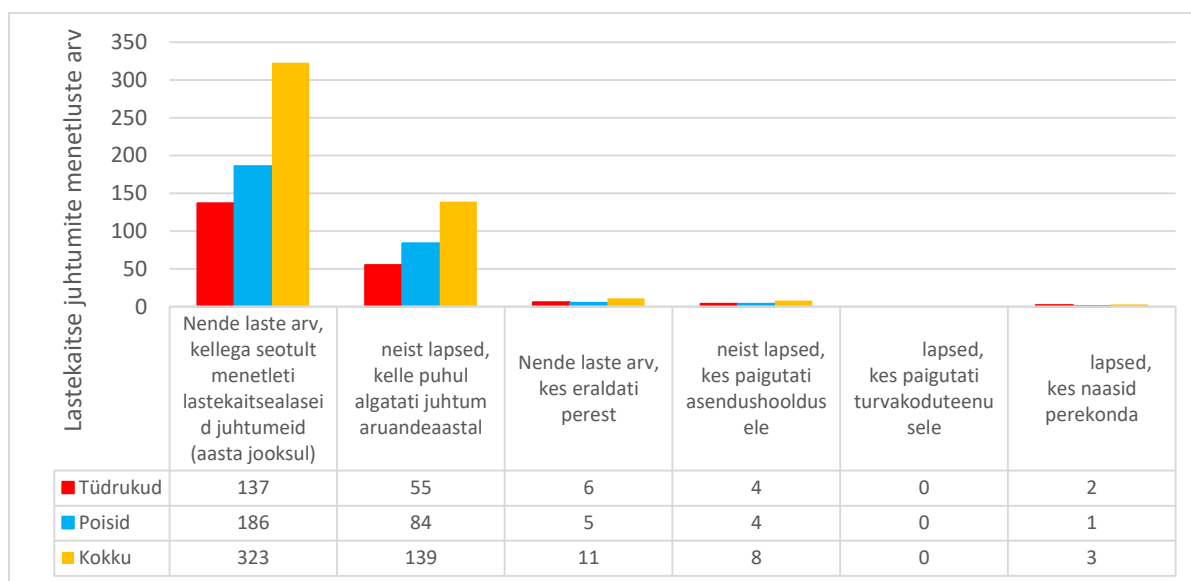

Joonis 94. Puudega laste (0-15a) osatähtsus (%) vastavas vanuses laste hulgas Eestis ja Pärnu maakonnas. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Arvestuste aluseks olevad rahvaarvud on antud seisuga 01.01. 2018. aasta jaanuarist on andmed esitatud reformijärgse haldusjaotuse põhjal. 2018. a andmete võrdlemisel varasematega tuleb arvestada haldusjaotuse muutusega.

Joonis 95. Lastekaitse alaste juhtumite menetluste arv Pärnu maakonnas, 2017. Allikas: Sotsiaalministeerium.

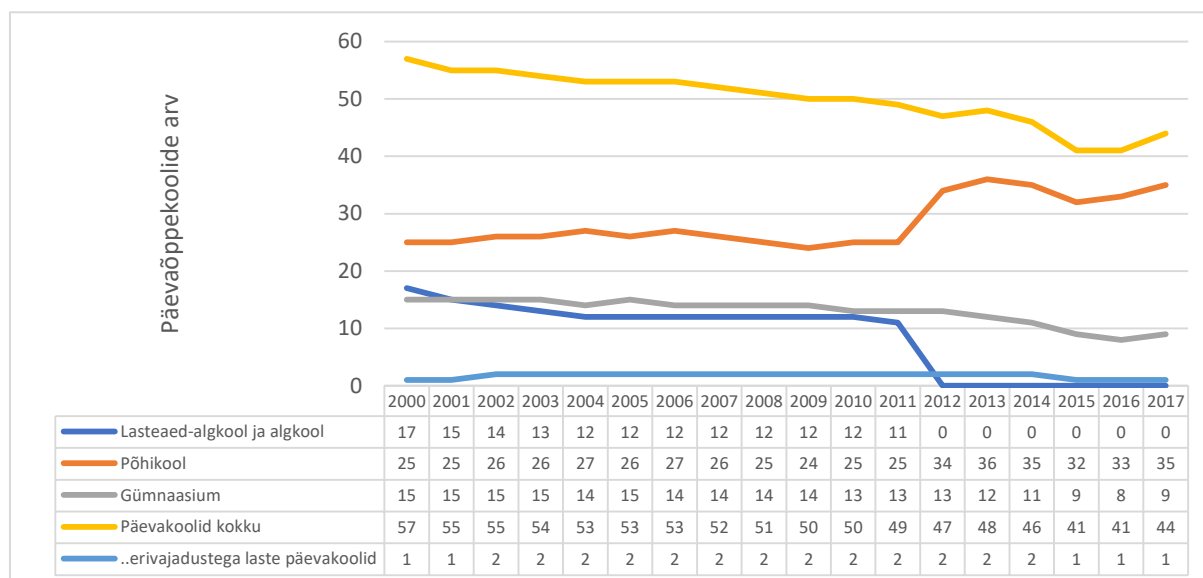
Märkused: Statistika kogumine on sel teemal muutunud: alates 2016. aastast ei koguta enam arvele võetud abivajanud laste arvu - see oli väga laialivalguv ning mitmeti mõistetav ja tõlgendatav näitaja. Alates 2016 on statistikat kogutud laste arvu kohta, kellega seotult menetleti lastekaitsealaseid juhtumeid (aasta jooksul) ja neist lapsed, kelle puhul algatati juhtum aruandeaastal. Samas tuleb arvestada, et enne ja pärast 2016. aastat esitatud andmed pole võrreldavad.

3.2 Haridusasutused

Pärnu maakonnas on 49 koolieelset lasteasutust ja 44 üldhariduskooli, sealhulgas 34 põhikooli ja 9 gümnaasiumi. Maakonna üldhariduskoolide arv näitab langustrendi, seda eriti viimases

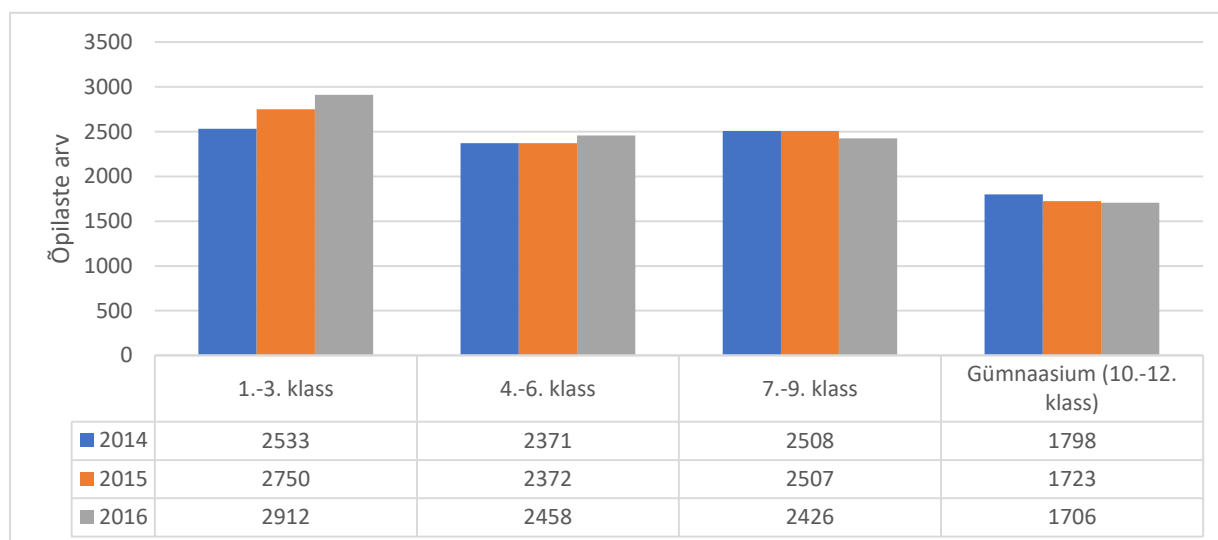

kooliastmes. Gümnaasiumiharidust antakse lisaks Pärnule veel kuues keskus: Häädemeestel, Kilingi-Nõmmel, Sindis, Tõstamaal, Vändras ja Lihulas. Õpilaste arvu silmas pidades on maapiirkonna gümnaasiumidest kestlikud vaid Kilingi-Nõmme ja Väandra ning Lihula.

Joonis 96. Üldhariduse päevaõppekoolid Pärnu maakonnas, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

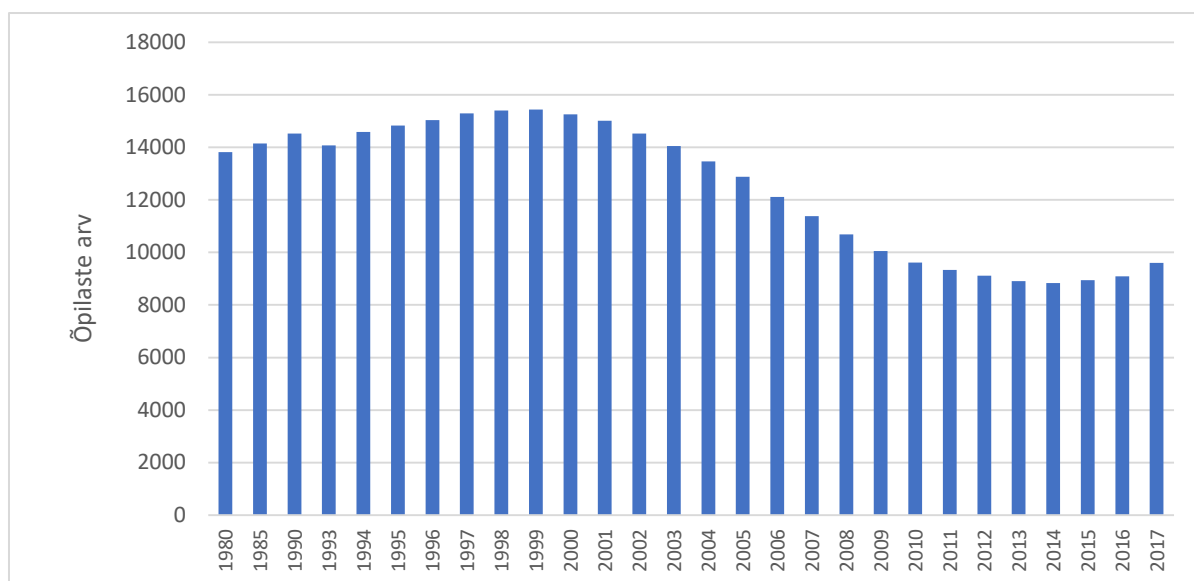
Väga oluline samm oli mõne aasta tagune Pärnu linna koolivõrgu reform, mille raames rajati Koidula Gümnaasiumi baasil riigigümnaasium. Mittestatsionaarses õppes osalevate õpilaste arvust lähtuvalt on otstarbekas koondada täiskasvanuõpe Pärnu linna. Maakonnas on üks riigikool, kus õpitakse lihtsustatud (abiõppe) ja toimetulekuõppe riikliku õppekava alusel. Õpilastel on võimalik jätkata õpinguid Pärnu Toimetulekukoolis ning kodukoha koolides.

Joonis 97. Õpilaste arv Pärnu maakonna üldhariduskoolides kooliastmete järgi, 2014-2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Päevaõpe – õppevorm, mille puhul toimub õppetöö päevasel ajal ja täiskoormusega.

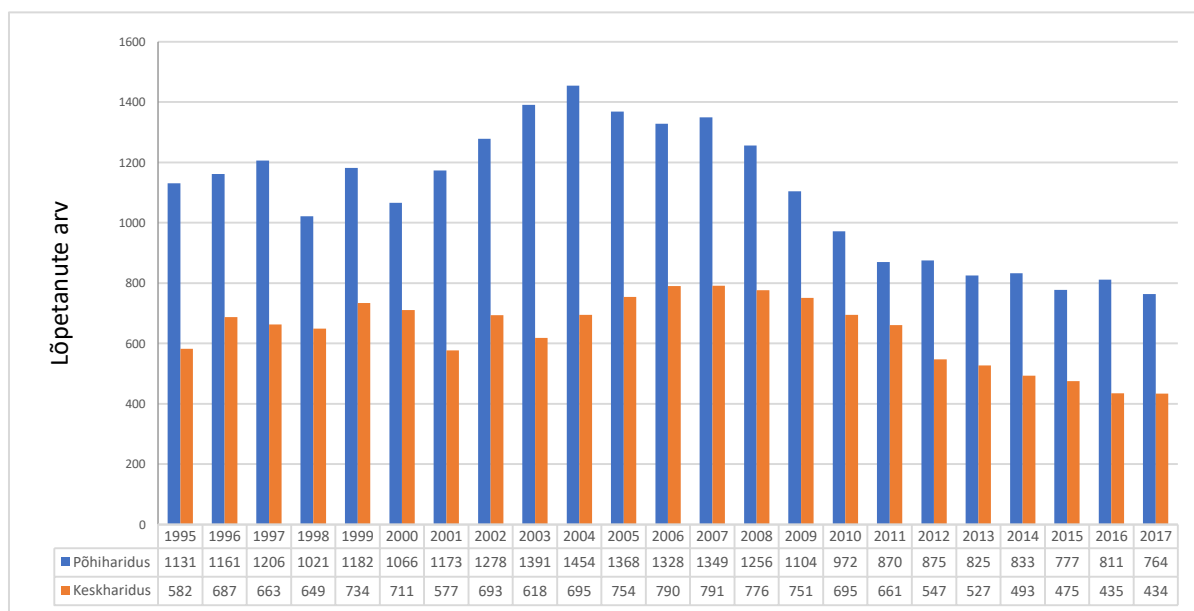

Joonis 98. Üldhariduskoolide statsionaarõppe õpilased Pärnu maakonnas, 1980, 1985, 1990, 1993-2017. Allikas: Statistikaamet.

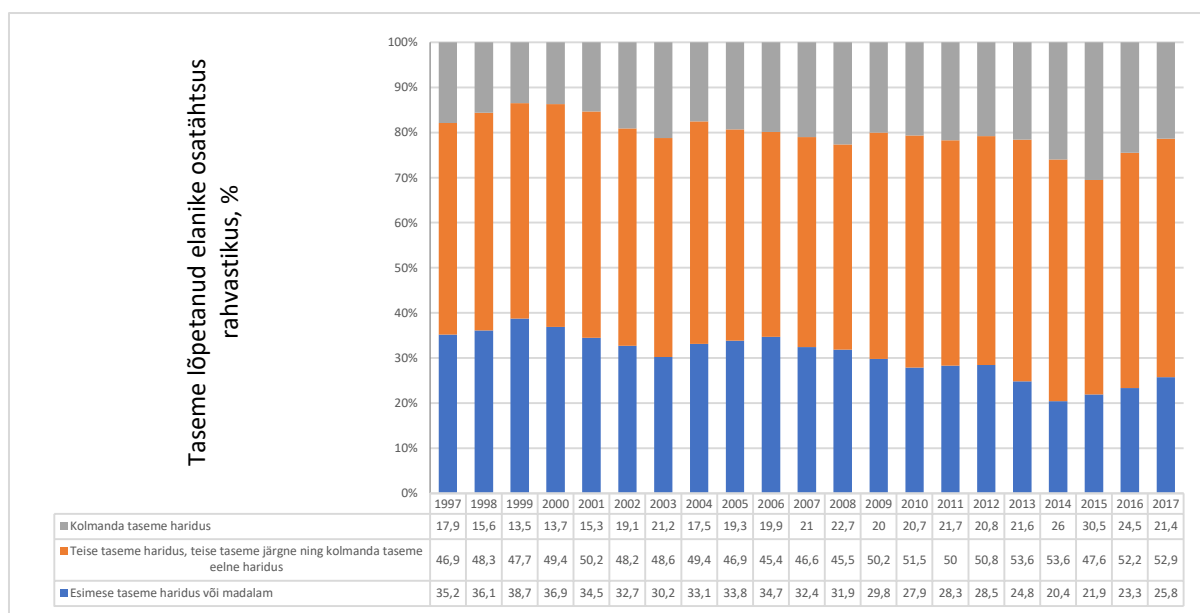
Märkus: Üldhariduskool – üldhariduslikku õpet võimaldav õppeasutus. Ei hõlma täiskasvanute gümnaasiumeid.

Kutseharidussüsteemis jätkavate põhikoolilõpetajate arv on püsinud võrdlemisi stabiilne. Pärnumaal on kolm tasemeõpet andvat kutseõppeasutust: Pärnumaa Kutsehariduskeskus ja Pärnu Saksa tehnoloogiakool Pärnu linnas ning Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekool Paikusel.

Joonis 99. Üldhariduse päevaõppekoolide lõpetanud Pärnu maakonnas, 1995-2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 100. 15-74-aastaste haridustase Pärnu maakonnas, 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

Maakonnas on ka kaks kõrgharidust andvat asutust: Tartu Ülikooli Pärnu kolledž (TÜPK) ja Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekool Paikusel, kus lisaks kutseharidusele on võimalik omandada ka rakenduslikku kõrgharidust. Positiivse määrgina on SA Pärnu Haigla alustanud koostöös Tallinna õppeasutustega õendusõpet.

Eesti keskmisega võrreldes iseloomustab maakonna elanikkonda madalam haridustase. Kuigi aastatel 2012-2017 on Pärnumaal kolmanda haridustasemega (kõrgharidus või keskeriharidus keskerihariduse baasil) isikute osakaal 15-aastaste ja vanemate seas tõusnud 22,8%-lt 25,9%-ni, on vahe Eesti keskmisega (2012. aastal 31,1% ja 2017. aastal 34,6%) isegi veidi kasvanud. Tagasihoidlik on ka elanike enesetäiendamise aktiivsus, kus ollakse Eesti keskmisest umbes kaks korda madalamal tasemel.

3.3 Huvitegevuse ja vaba aja veetmise võimalused

3.3.1 Huvikoolid, noorteklubid ja ühendused

Maakonnas töötab 43 huvikooli, nendest 19 on erakoolid ning 24 munitsipaalikoolid. Valdav osa huvikoole on koondunud Pärnu linna. Õpilaste huvitegevust korraldatakse ka üldhariduskoolide ning noortekeskuste juures. Probleemiks on poistele suunatud huviringide vähesus, seda eriti tehnoloogia valdkonnas. Maakonna noorsootöö arengukava kohaselt tuleks arendada Pärnumaa Kutsehariduskeskuse ning üldhariduskoolide koostööd.

3.3.2 Avatud noortekeskused

Tabel 5. Noortekeskused kohaliku omavalitsuse ja juriidilise vormi järgi Pärnu maakonnas.

Allikas: POL

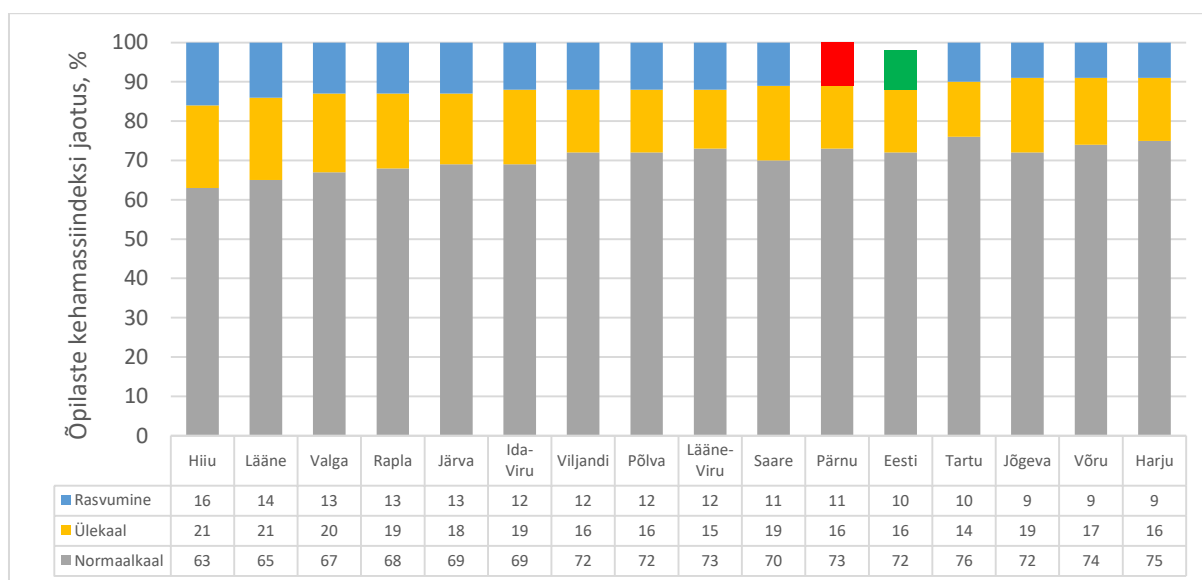
Kohalik omavalitsus	Jrk nr	Avatud noortekeskuse (ANK) nimetus
Pärnu linn	1	Pärnu Noorte Vabaajakeskus
	2	Raeküla ANK

	3	Paikuse Panoke
	4	Tõstamaa ANK
Häädemeeste vald	1	Tahkuranna ANK
Lääneranna vald	1	Lihula Noortekeskus
Põhja-Pärnumaa vald	1	Vändra ANK
	2	Pärnu-Jaagupi ANK
Saarde vald	1	Kilingi-Nõmme Vabaajakeskus
Tori vald	1	Sindi ANK
	2	Sauga ANK
	3	Are ANK
Kokku	12	

3.4 Laste ja noorte tervis, sealhulgas sõltuvusainete tarbimine ja levimus

Kogu Eestis oli ülemäärase kehakaalu (ülekaalulised ja rasvunud koos) levimus poiste hulgas (29%) suurem kui tüdrukute (23%) hulgas. Sooline erinevus tulenes peamiselt rasvunute arvelt, keda esines rohkem poiste kui tüdrukute seas (vastavalt 12% ja 8%). Sealhulgas oli ekstreemselt rasvunud (KMI üle 3 SD) poiste osatähtsus üle kolme korra suurem kui tüdrukute hulgas. Vanuseliselt oli ülemäärase kehakaaluga lapsi nii 7- kui 8-aastaste seas üle neljandiku, kusjuures 8-aastaste seas veidi enam, vastavalt 27% ja 26%. Statistiliselt olulist seost vanuse ja kehamassiindeksi vahel ei ilmnenud. Pärnumaa näitajad olid vaid veidi halvemad Eesti keskmisest. Poistest oli maakonnas normaalkaalulisi 71%, tüdrukutest 75%. Ülekaalulisi oli poiste ja tüdrukute seas vastavalt 17% ja 16%, rasvunuid 12% ja 9%. Samaselt kogu Eestile ilmneb ülemäärase kaalu osas sooline erinevus ka Pärnu maakonnas.

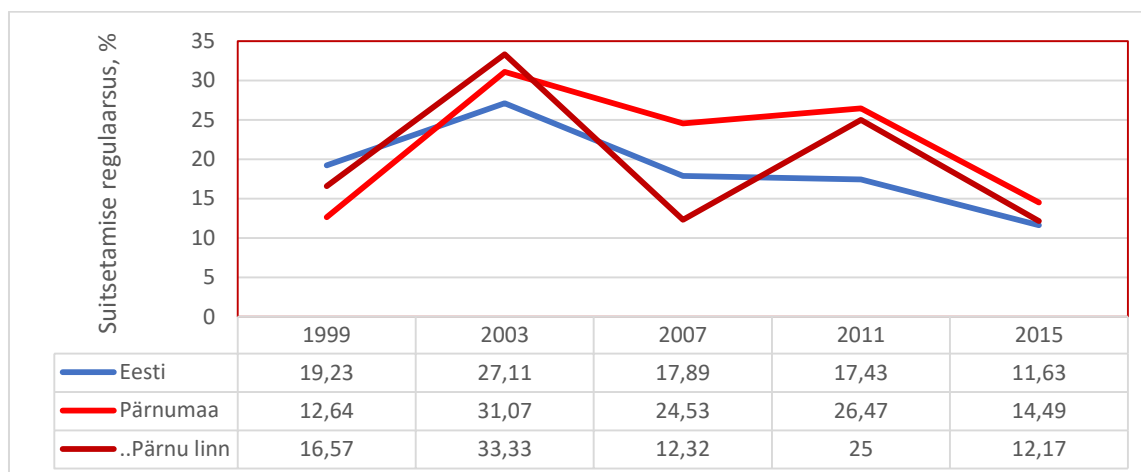

Joonis 101. Õpilaste (1. klass, N=15 457 – osales 12 700) kehamassiindeksi jaotused Eesti maakondade lõikes, 2015/2016 õa. Allikas: TAI.

Märkused: Pingerida on koostatud rasvumise näitajate alusel. Maakondlikus jaotuses ei kajastu eraldiseisvalt alakaalulised, kelle osatähtsus õpilaste seas oli suhteliselt marginaalne (nt Eestis 1,6%). Pärnu maakonna õpilastest rasvunute osa on joonisel sinise asemel tähistatud punasega.

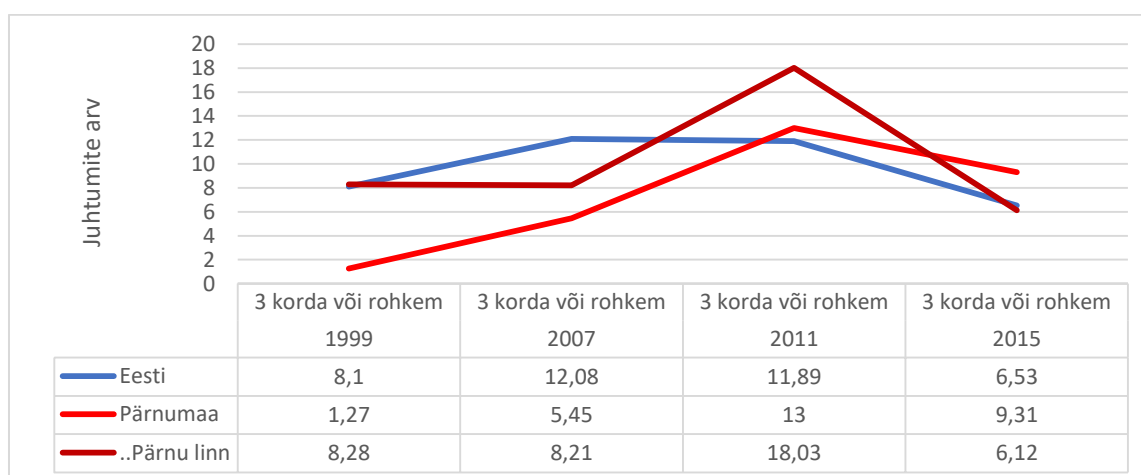
3.4.1 Suitsetamine

Joonis 102. Koolinoorte (15-16-aastased kooliõpilased) suitsetamine – viimase 30 päeva jooksul regulaarselt suitsetanute osatähtsus Eestis ning Pärnu maakonnas ja sealhulgas Pärnu linnas (ESPAD uuring). Allikas: TAI.

Erinevalt varasemast perioodist (aastatest 1999, 2003) on Pärnumaal suitsetamine olnud rohkem levinud maapiirkondade koolide õpilaste seas. Võrreldes 1999. aastaga on regulaarne suitsetamine langenud – Eestis 7,6 ja Pärnu linnas 4,4 protsendipunkti võrra. Vastupidiselt sellele on kogu Pärnu maakonnas aga regulaarne suitsetamine 15-16-aastaste kooliõpilaste seas tõusnud: 1,8 protsendipunkti võrra.

3.4.2 Alkoholi tarbimine

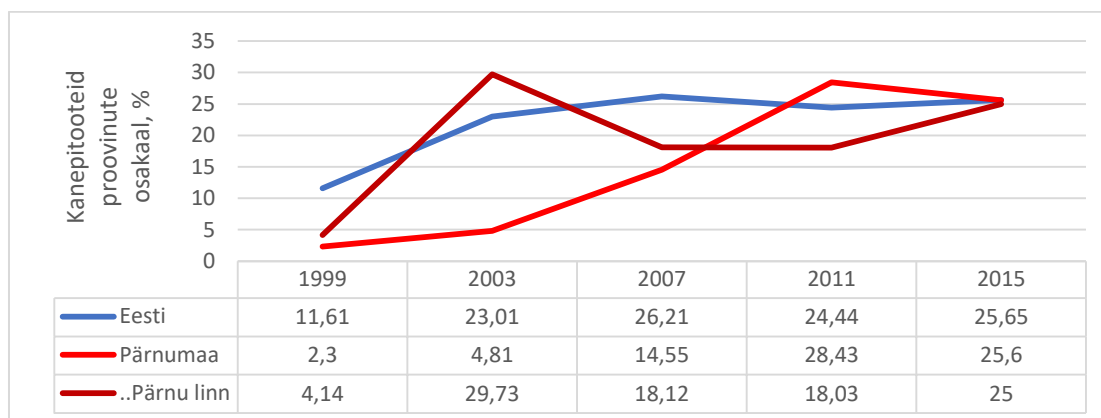

Joonis 103. Koolinoorte (15-16-aastased kooliõpilased) alkoholi tarvitamine – viimase 12 kuu jooksul 3 ja enam korda purjus olemised Eestis ning Pärnu maakonnas ja sealhulgas Pärnu linnas (ESPAD uuring). Allikas: TAI.

Alkoholi tarvitamine 15-16-aastaste koolinoorte seas on 2011. aastasse jäänud haripunkti järel õnneks langenud. Kui Eestis jõuti 1999. aasta tasemest allapoole 2015. aastal (6,53% vs 8,1%), siis Pärnu maakonnas, sealhulgas Pärnu linnas, ei ole langus nii suur olnud.

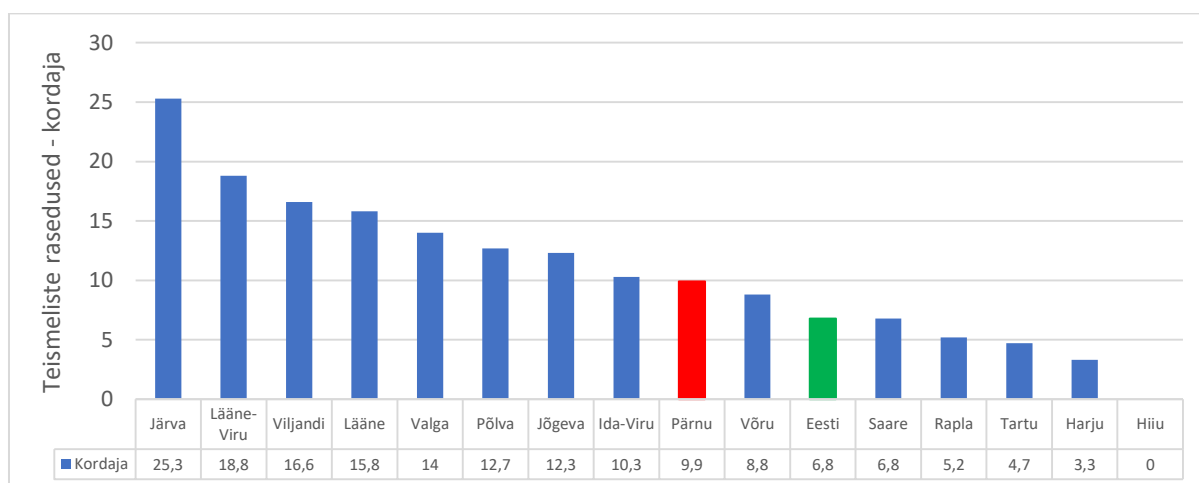
3.4.3 Muud sõltuvused

Joonis 104. Koolinoorte (15-16-aastased kooliõpilased) uimastitarvitamine – kanepitoodete proovimine (kordki elu jooksul) tarvitanud õpilaste osakaal Eestis ning Pärnu maakonnas ja sealhulgas Pärnu linnas (ESPAD uuring). Allikas: TAI.

Üldistades võib väita, et võrreldes sajandivahetuse seisuga on uimastitarvitamine Pärnu maakonnas kahjuks tõusuteel, samas kui Eestis keskmiselt on jõutud teatud „platoole“ – kanepitooteid on proovinud ligi 25% koolinoortest. Pärnu maakonnas oli trendi haripunkt 2011. aastal, peale seda on järgnenud väike langus. Pärnu linnas toimus järsk tõus perioodil 1999-2003, mil kanepitooteid proovinute osakaal kasvas ligi 7 korda. Peale seda järgnes väiksem langus, stabiliseerumine ja taas uus, seekord eelmisest väiksem tõus.

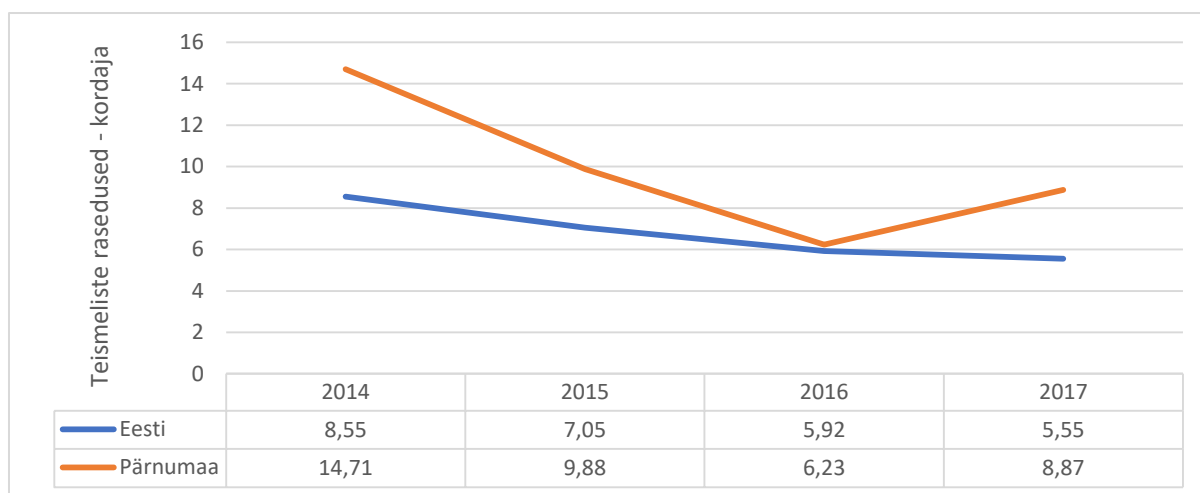
3.5 Seksuaalkäitumine

Joonis 105. Teismeliste, sh varateismeliste (10-17-aastased) rasedused 1000 samas vanuses naise kohta Eesti maakondade lõikes, 2014-2017 keskmine. Allikas: TAI.

Erinevalt mõnest varasemast selle valdkonna näitajast (klamüüdiahaiguste leviku sagedus) jääb Pärnu maakond teismeliste (sealhulgas varateismeliste) raseduse leviku osas maakondade lõikes Eestis keskmisele positsioonile. Raseduste sagedus on veidi suurem kui Eesti keskmine.

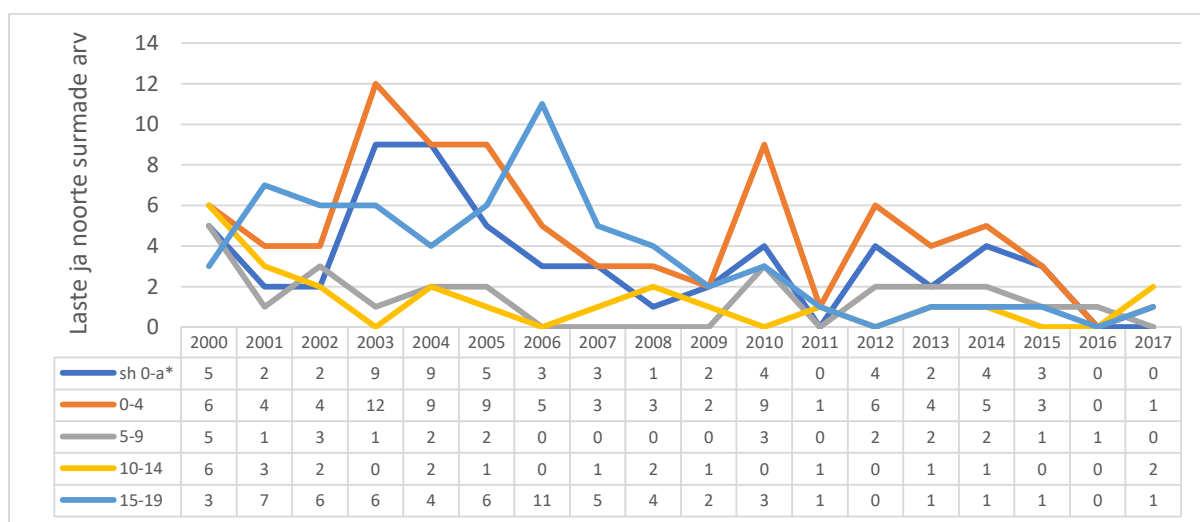

Joonis 106. Teismeliste, sh varateismeliste (10-17-aastased) rasedused 1000 samas vanuses naise kohta Eestis ja Pärnu maakonnas, 2014-2017. Allikas: TAI.

Viimase nelja aasta andmete järgi ilmneb Eestis selge trend teismeliste (sealhulgas varateismeliste) raseduse sageduse vähenemise suunas. Pärnu maakonnas oli algtase 2014. aastal Eesti keskmisest tunduvalt kõrgem, 2016. aastaks oli järsu languse tagajärjel jõutud sageduselt enamvähem samale tasemele Eesti keskmisega (5,92 Eestis vs 6,23 Pärnumaal). Viimaste, 2017. aasta andmete järgi on aga erinevalt kogu Eestist Pärnumaal selle näitaja osas toimunud taas tõus (5,55 Eestis vs 8,87 Pärnumaal).

3.6 Laste ja noorte surmad

Joonis 107. Laste ja noorte (0-19-aastased) surmad vanusegruppide lõikes Pärnu maakonnas, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: 2017. aasta seis kajastab haldusreformi käigus toimunud muudatusi.

Laste ja noorte surmade arv on Pärnu maakonnas aastatuhande algusest saadik langustrendis olnud. Teatud aastate lõikes ilmneb näitajate „hüplikkus“, mis ei ole aga trendi vääranud.

4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND

4.1 Keskkonna mõjurid ja keskkonnahoid

Pärnumaa territooriumist moodustab mets 54%, soo ja raba 24%, haritav maa 19% ja muu maa (ehitised, rajatised, karjäärid, looduslik rohumaa, võsa) 3%. Pinnamood on tasane. Maakonna rannajoone pikkus on 635 km, sellest 448,13 km mandriosas ning 187 km saartel ja laidudel. Rannikumeri on madal ja Pärnu lahe rannik kliima poolest Eesti soojemaid piirkondi. Pikim vooluveekogu on Pärnu linnas merre suubuv Pärnu jõgi, mis on pikkuselt Eestis teine. Rannikujõed on kalakudemisjõed ja nende veeseisundist sõltub kalavarude taastootmine Liivi lahes. Vee kvaliteet jõgedes on hea, selle tõestuseks on nende suhteline kalarikkus.

Pärnumaa maastikud on kujunenud mere taganemise tulemusel. Aastatuhandete jooksul on maastikud inimtegevuse ja loodusprotsesside koosmõjul läbi teinud ulatuslikke muutusi. Praegustest maastikest on suurem osa ümber kujundatud inimese poolt. Ürgseid maastikke on väga üksikuid, põhiliselt rabaalad suurte massiivide keskel. Väärtuslike maastike määratlemise tulemina oli Pärnumaal valitud kokku 33 väärtuslikku maastikku. Need iseloomustasid maakonna maastike väärtusi ja nende vaheldusrikkust ning on esinduslikud seal paiknevate väärtuste poolest.

Looduskaitse kontekstis on (seisuga 31.12.2017) Pärnu maakonna pindalast kaitstavat territooriumi 26,7%, selle suhtarvuga on Pärnumaa Läänemaa järel (28,7%) Eestis teisel kohal (Eesti keskmine on 18,8%). Absoluutarvestuses on maakond kaitstava territooriumi (144 781 ha kogu Eesti 814 996 ha-st) poolest esikohal. Tänu haldusreformi käigus toimunud suurte loodusrikkustega (nt Matsalu rahvusparki lõunaosa) Hanila ja Lihula valla liitumisele Pärnumaaga, on maakonnas kaitstavate alade pindala nelja aasta taguselt 24%-lt kasvanud, samas kui Läänemaa suhtarv (mis oli neli aastat tagasi 32%) on just selle tõttu langenud.

Kaitsealade maismaaterritooriumi pindala suuruse (110 862 ha) poolest on Pärnu maakond Eestis (kokku 635 330 ha) maakondade seas esikohal, järgnevad Harjumaa ja Tartumaa. Pärnumaa akvatooriumist on kaitsealade all 11 346 ha, viiendal kohal maakondade lõikes: Eestis kokku 113 986 ha. Kokku on Pärnumaal maismaa- ja akvatooriumi kaitsealade all 122 208 ha.

Veekasutusest tulenev reostuskoormus on vähenenud viimase paarikümne aasta jooksul kõigi peamiste reostuskoormuse näitajate lõikes.

Jäätmemajanduses on toimunud suured muutused. Suletud on kõik keskkonnanõuetele mittevastavad prügilad ning maakonna jäätmete ainsaks ladestuskohaks on Paikuse vallas asuv OÜ Paikre jäätmekäitluskeskus, mille põhilisteks funktsioonideks on jäätmete taaskasutusse suunamine ning kasutuskõlbmatute jäätmete keskkonnaohutu ladestamine. Paikre nime all tegutsevad sorteerimisjaam ja prügila. Paikre prügilas on korraldatud eelsorteeritud jäätmete, ohtlike jäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete, asbestijäätmete ning aia- ja haljastusjäätmete vastuvõtt. Paikre sorteerimisjaam tegeleb Pärnus eelsorditud jäätmete järelsorteerimisega.

4.2 Transport ja teedevõrk

Pärnumaa mereäärne asend, samuti paiknemine Tallinnat ja Riiat ühendaval Via Baltica rahvusvahelisel maanteel, on loonud head eeldused transpordi- ja logistikasektori arenguks. Olemasolevat potentsiaali on paraku suudetud rakendada vaid osaliselt.

Pärnu maakonna teedevõrgu kogupikkus oli 2017. aasta seisuga 4973 km, millest 29% moodustasid riigimaanteed, 34% kohalikud teed ja tänavad ning 37% metskonna ja erateed. Seisuga 01.01.2018 (st haldusreformieelsetes piirides Pärnu maakonnas) oli riigiteedel 125 silda kogupikkusega 2886 meetrit. Riigiteid kokku oli 1439 km: 222 km (229 km koos teise niidiga) põhimaanteed, 111 km tugimaanteed (114 km koos teise niidiga), 1102 km kõrvalmaanteed ning 3 km rampe ja ühendusteid. Kruuskattega teid (koos pinnasteedega) oli 458 km. Riigimaanteed võrgust oli tolmuva kattega 68% teedest.

Peamiseks bussiliikluse sõlmpunktiks on Pärnu bussijaam, mida opereerib ja valdab Pärnumaa Ühistranspordikeskus (PÜTK). Keskmiselt väljub Pärnu bussijaamast 182 bussi päevas, neist 135 maakonnaliinidele. Maakonda teenindavad ka kommertsalustel töötavad bussiliinid. Pärnu bussijaamast väljub Eesti-sisestele kommertsliinidele keskmiselt 48 bussi päevas ja rahvusvahelistele liinidele keskmiselt 24 bussi päevas Eestist väljuval suunal ja 23 Tallinna suunal. Pärnu maa- ja linnaliinibussides kehtib ühtne piletisüsteem, mida haldab PÜTK ja mille toimimise tagavad Pärnumaa vallad omapoolse rahalise toetusega, mille suurus on ca 0,3 mln eurot aastas. Ühtse piletisüsteemiga liitunud Pärnumaa kohalike omavalitsuste elanikel on linnaelanikega võrdsed piletihinnad ja tasuta sõiduõigus linnaliinidel ning nad saavad sama piletiga kasutada kõiki maa- ja linnaliinide busse.

Maakonnakeskuse kättesaadavus on kõige parem (üle kümne korra päevas) Saugas, Sindis, Audrus, Uulus, Pärnu-Jaagupis, Toris. Piisavalt hea on see ka teistes olulisemate maanteed (Lihula, Riia, Vändra, Kilingi-Nõmme) ääres paiknevates asulates. Seoses kahe Läänemaa endise valla liitumisega Pärnumaa Lääneranna vallaga, on oluline nende piirkondade bussiliinide võrgustiku integreerimine Pärnumaaga.

Kõikidel Pärnust väljuvatel suundadel valitseb suur vajadus kergliiklusteede järele. Nende väljaehitamise üheks aluseks on Pärnu linnapiirkonna vastav tegevuskava: kokku koos reservnimekirja märgituga 51,51 km kergliiklusteid.

Raudteeühendus toimus kuni 8. detsembrini 2018.a. üksnes Pärnu-Tallinna suunal. Suurematest asulatest asuvad raudteepeatuste suhtelises läheduses (3 km) Pärnu, Sindi, Tori ja Tootsi. Alates 09.12.2018 hakkas rongiühenduse asemel neid asulaid läbima 3 korda päevas uus bussiliin nr 333 „Pärnu – Tori – Tootsi – Vändra – Lelle – Rapla“, millega suurenes läbitavate asulate arv ning lüheneb teekond ühistranspordile jõudmiseks. Raudteel jätkub kaubavedu seoses ettevalmistustega Rail Balticu projekti elluviimiseks Pärnumaa-lõigul. Valminud ja kehtestatud on Rail Balticu maakonnaplaneering ja koostamisel eelprojekt kogu trassi kohta. Rail Balticu kiirraudtee trassil (millest 109 km jääb Pärnu maakonda) reisirongiliikluse käivitumiseks ligi kaheksa aasta pärast ehitatakse maakonnas lisaks Pärnu reisisaamale välja ka peatused Kaismal, Tootsil, Kilksamal ja Häädemeestel. Hetkel toimub tasuvusuuringu tegemine Pärnu kaubajaama ehitamise otstarbekuse väljaselgitamiseks.

Pärnu, Munalaiu, Manilaiu ja Kihnu sadamate vahel toimub laevatataval perioodil regulaarne laevaliiklus. Lisaks toimib maakonna loodenurgas mandri ja Saare maakonna vaheline reisiparvlaevaliiklus Virtsu sadama (Lääneranna vald) ja Kuivastu sadama (Muhu vald) vahel üle Suure väina. Munalaiu sadam asub Pärnumaal Tõstamaa osavallas. Sadama põhiülesandeks on reisiparvlaevaliikluse teenindamine. Parvlaev väljub Munalaiust Kihnu ja Manilaiu sadamatesse. Sadam saab vastu võtta ka jahte ja väikelaevu. Munalaiu (Manija) sadama koosseisu kuulub ka Manilaiu sadama kai. Manilaiu sadam teenindab parvlaevaliiklust, kuid saab vastu võtta ka paate ja väikelaevu. Kihnu sadam asub Kihnu saarel. Sadam koosneb kolmest osast, mis kuuluvad erinevatele omanikele. AS Saarte Liinid haldab sadama riigile kuuluvat osa, mille põhiülesandeks on reisiparvlaevaliikluse kindlustamine. Lisaks võtab sadam vastu ka jahte, kaatreid ja väikelaevu. Sadam on hiljuti rekonstrueeritud. Saartega toimub ühenduse pidamine erijuhtumite puhul hõljukiga.

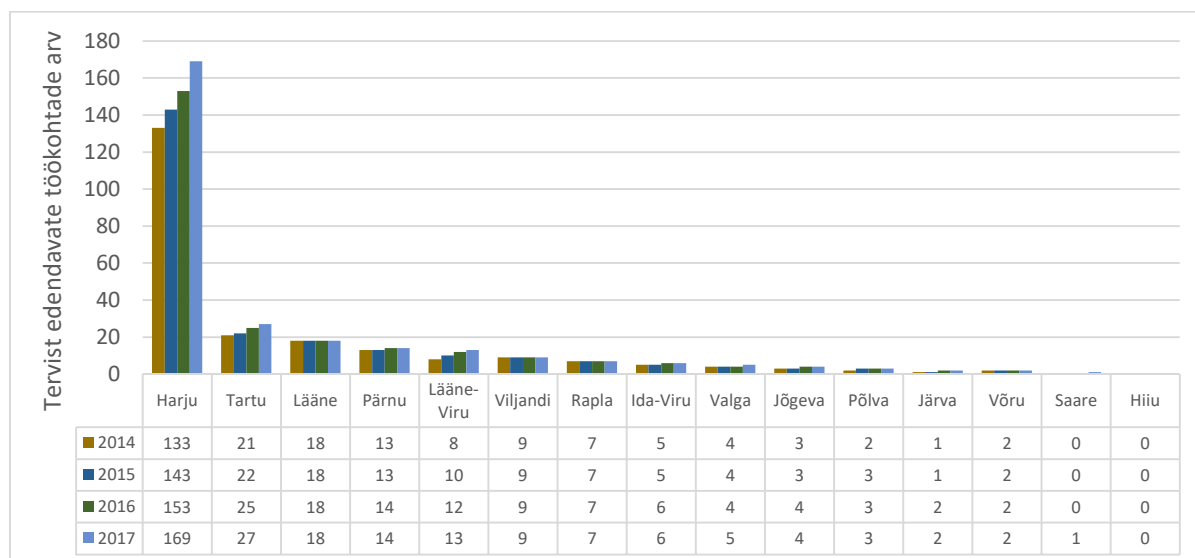

Teatavasti on Pärnumaa rannik koos väikesaartega Eesti tähtsaim rannakalanduspiirkond. Pärnumaa kalasadamad on teinud arenguhüppe EL Kalandusfondi rahastuse ja Liivi Lahe Kalanduskogu töö kaasabil. Käesoleval rahastusperioodil on suur tähelepanu multifunktsionaalsete väikesadamate võrgustiku väljaarendamisele. Väikesadamate kontseptsioonis märgitud Eesti kolmest väikesadamatega katmata rannikulõigust asuvad kaks Pärnumaal. Üks neist hõlmab rannikulõiku Kuivastust Kihnuni, teine aga Pärnust Kuivizini Lätis. Läbimurre peaks saabuma lähiaastatel, kui Eesti – Läti (piiriülese koostöö) programmi vahendite kaasabil on võimalik välja ehitada multifunktsionaalsete väikesadamate kett Liivi lahe rannikul nii Eestis kui Lätis. Pärnumaal puudutab see järgmisi väikesadamaid (põhjust lõunasse): Varbla, Värati, Munalaiu, Kihnu (Suaru) ja Jaagupi.

Maantee- ja veetranspordist jääb õhutranspordi areng maha. Pärnu maakonnas asub kaks lennuvälja: Pärnu lennuväli ja Kihnu lennuväljak. Mõlemat lennuvälja haldab AS Tallinna Lennujaam. Kihnu lennuväljakule on väikesaarte programmi kaasrahastamisel rajatud helikopteri maandumiskoht. Pärnu lennujaamast toimuvad liinilennud Ruhnu saarele (ja sealt Kuressaarde). Läbimurre lennujaama arengus peaks saabuma aastatel 2019-2020, kui on kavas rekonstrueerimistööd.

4.3 Tervist edendavad töökohad

Eelmises Pärnumaa terviseprofiilis (2014-2020) märgiti, et Pärnumaal on probleemiks tervistedendavate asutuste võrgustiku madal koguarv. Sisuliselt tegelevad tervisedenduslike tegevustega kõik koolid ja lasteaiad, kuid tervistedendavate asutuste võrgustikega liituda ei soovita. Põhjendusteks tuuakse täiendav koormus paberimajanduse ajamisel ning vähene finantsiline ja koolituste poolne tugi. Infot saadakse sarnaselt kätte ka mitteliitumise puhul, mis omakorda ei motiveeri võrgustikuga liituma. Alltoodud joonis kinnitab probleemi jätkumist: tendentsiks on liitujate arvu „hangumine“ enamikus maakondades, ainult suuremates maakondades on toimunud teatud kasv võrgustikuga liitunute arvus.

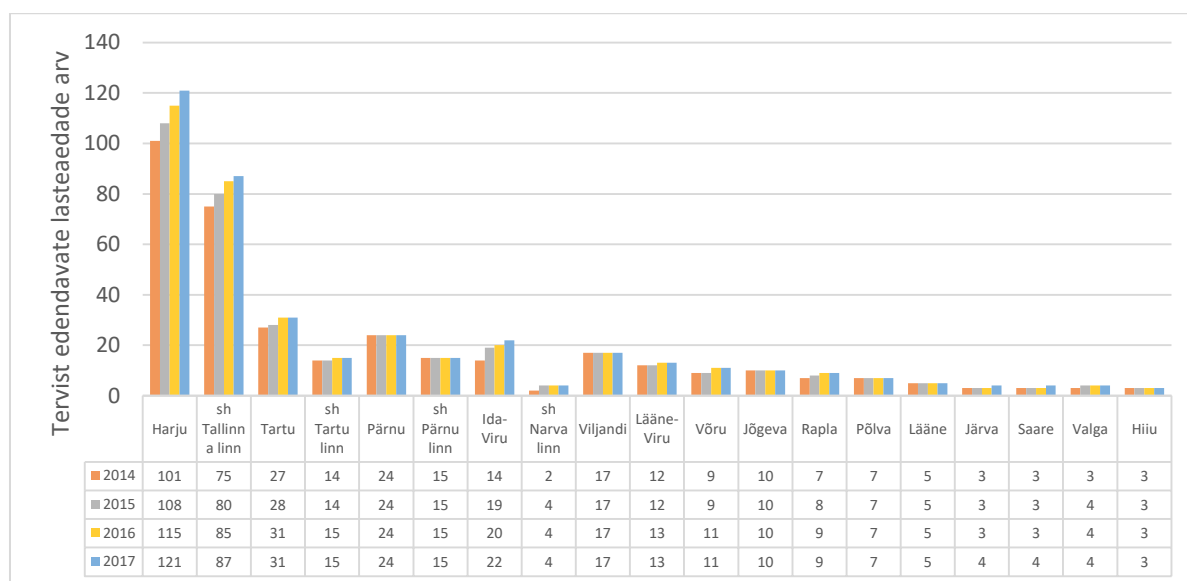
Joonis 108. Tervist Edendavate Töökohtade (TET) võrgustikuga (kumulatiivselt) liitunud asutuste ja ettevõtete arv Eesti maakondade lõikes, 2014-2017. Allikas: TAI.

Ainult kahes rahvarohkeimas maakonnas – Harjumaal ja Tartumaal – on toimunud märgatav tõus liitumises TET-võrgustikuga. Ülejäänud maakondades, sealhulgas Pärnumaal, on olukord selles valdkonnas stagneerunud.

4.4 Tervist edendavad lasteaiaid

Tervist Edendavate Lasteaedade (TEL) võrgustikuga liitumisel on peamiseks motivaatoriks liikmetele pakutav tugi: koolitused, sügiskoolid, lasteüritused, suvekoolid jne.

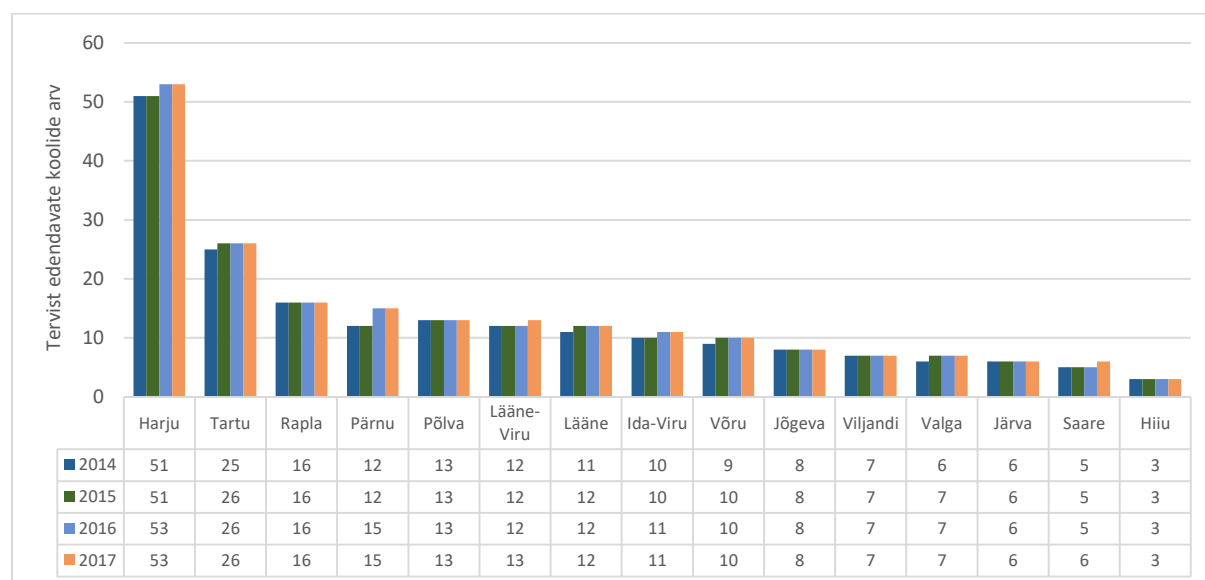
Joonis 109. Tervist Edendavate Lasteaedade (TEL) võrgustikuga (kumulatiivsel) liitunud lasteaedade arv Eesti maakondades (sealhulgas suuremate linnade) lõikes, 2014-2017. Allikas: TAI.

Pärnu maakonnast on TEL-võrgustikuga liitunud alljärgnevad lasteasutused (sh maapiirkondadest): Kilingi-Nõmme Lasteaed Kröll (2006), Paikuse Lasteaed Mesimumm (2009), Pärnu-Jaagupi Lasteaed Pesamuna (2007), Sindi Lasteaed (2010), Surju Lasteaed (2011), Tammiste Lasteaed (2012), Tootsi Lasteaed-Põhikool (2009), Vändra Lasteaed (2010), Vändra Lasteaed Mürakaru (2010). Keskuslinnast Pärnust on liitunud: Pärnu Kadri lasteaed (2008), Pärnu Kastani lasteaed (2009), Pärnu Kesklinna lasteaed (2009), Pärnu Lasteaed Kelluke (2012), Pärnu Liblika lasteaed, Pärnu Lasteaed Mai (2005), Pärnu Männipargi lasteaed (2009), Pärnu Lasteaed Pillerpall (2009), Pärnu Lasteaed Päikesejänku (2004), Pärnu Lasteaed Pöialpoiss (2009), Pärnu Tammsaare lasteaed (2009), Pärnu Raeküla lasteaed (2008), Pärnu Lasteaed Trall (2010), Pärnu Ülejõe lasteaed (2008), Pärnu Titutriinu lasteaed (2014). 2017. aastaks oli TEL-võrgustikuga liitunud 100% tollase Pärnu linna lasteaedadest (sh suhteliselt erandlikuna ka üks eralasteaed). 2018. aasta juunis liitus võrgustikuga Seljametsa lasteaed (nüüdse Pärnu linna territooriumil).

4.5 Tervist edendavad koolid

Alljärgnevalt jooniselt on näha, et Pärnu maakonnas kasvas 2016. aastal TEK-võrgustikuga liitunud arv kolme kooli võrra. See tõus on silmapaistev kogu Eesti näitajate taustal, kus maakondade lõikes on viimasel neljal aastal ilmnenu olukorra stabiliseerumine.

Joonis 110. Tervist Edendavate Koolide (TEK) võrgustikuga (kumulatiivselt) liitunud koolide arv Eesti maakondade lõikes, 2014-2017. Allikas: TAI.

Tervist Edendavate Koolide (TEK) võrgustikuga on Pärnu maakonnast liitunud alljärgnevad koolid: Pärnu Koidula Gümnaasium, Pärnu Raeküla Kool, Pärnu Vabakool, Pärnu Ühisgümnaasium, Are Põhikool, Audru Põhikool, Jõõpre Põhikool, Kilingi-Nõmme Gümnaasium, Koonga Põhikool, Lõpe Põhikool, Paikuse Põhikool, Pärnu-Jaagupi Põhikool, Sindi Gümnaasium, Tõstamaa Keskkool ja Vändra Gümnaasium. Peale 2017. aasta haldusreformi lisandusid sellesse nimekirja ka Lihula Gümnaasium ja Virtsu Kool.

4.6 Spordiorganisatsioonid

Hetkeseisuga tegutseb Eesti spordiregistri andmetel Pärnu maakonnas 167 spordiorganisatsiooni (st spordiklubi, -seltsi ja -kooli), ühtekokku ligi 10 323 harrastajaga (2015. aastal tegutses maakonna 182 spordiorganisatsioonis 7500 harrastajat). Kogu Eesti spordiorganisatsioonide arvust (2716) on Pärnumaal registreeritud 6,2%, mis on samal tasemel Pärnumaa osakaaluga Eesti rahvastikust. Harrastajaist on kolmandik naised ja kaks kolmandikku kuni 19-aastased noored.

Spordiorganisatsioonidest 116 asub Pärnu linnas ja ülejäänud maapiirkonnas. Kuigi Pärnumaal on arvukalt tugevaid ja hästi ülesehitatud klubisid, on palju ka madala kestlikkusega organisatsioone. Neist suur osa on vaid mõne liikmega klubid, kus sisulist tegevust ei toimu. Samuti on mitmed klubid lihtsalt „kehad“, läbi mille projekte taotleda ja neil ei ole aktiivset liikmeskonda. Üldistavalt saab olukorra põhjuseks pidada väheseid (spordi)juhtimisalaseid teadmisi, kusjuures üheks akuutsemaks probleemiks on just finantsjuhtimise alase hariduse

puudumine. Treeneri kutsega isikuid on maakonnas 180, treeneri töökohti 327 – Eestis kokku on 3412 treenerit.

Maakonnas tegutseb 24 spordikooli (kolm aastat tagasi oli neid 18) ning neist vaid kaks – Jalgpallikool Vändra Vaprus ja Massu Ratsaspordikool – on registreeritud ja tegutsevad maapiirkonnas. Spordikoolides arendatavateks aladeks on iluvõimlemine, tantsusport, tennis, jalgpall, ratsasport, korvpall, purjesport, sõudmine, judo, võimlemine, aerutamine, jalgrattasport jt alad. Registreeritud ja tegutsevaid spordiliite on neli: Pärnumaa Spordiliit ja Pärnu Spordiliit ning koolispordiga tegelevad Pärnu Koolispordi Liit ja Pärnu Maakoolide Spordiliit. Nendest Pärnumaa Spordiliit on riigi käepikendus maakonnas ja liikumisharrastuse koordineerija ning eestvedaja.

4.7 Üldkasutatavad spordirajatised ja terviserajad

Spordiregistri andmetel on Pärnumaal 255 spordirajatist (kolm aastat tagasi oli neid 206) ehk 7,6% Eesti spordirajatiste koguarvust (3344). Euroopa Liidu kaasrahastamisel on spordiobjektide kvaliteet ja tehniline varustatus märkimisväärselt paranenud ning seetõttu hindavad ka omavalitsused valdkonna olukorda pigem heaks. Üha enam hinnatakse osaleja jaoks tasuta kasutamiseks mõeldud ning soodsalt hallatavaid terviseradasid, mida SA Eesti Terviserajad toetajate kaasalöömisel on Pärnumaale rajatud kuus.

Heaks võib pidada Pärnumaal harrastatavate alade kindlustatust spordibaasidega. Enamikul koolidel on võimla ja staadion. Ära on kasutatud looduslikud tingimused, on baasid sõudmise, purjetamise, suusatamise harrastamiseks. Hiljuti riikliku toetuse abil renoveeritud Pärnu Sõudebaas on suureks abiks sõudespordi kvaliteetseks jätkumiseks Pärnumaal. Samas tuleb tõdeda, et eriti nüüd, kus ujumise algõpetus on muutunud kohustuslikuks, on Pärnust väljaspool tegutsevate koolide jaoks ujulatest suur puudus ning sellest tulenevalt on maakonnas ujumise algõpetuse organiseerimine vägagi kulukas ning aeganõudev.

Puhkepiirkonnale omaselt on ka Pärnumaale viimastel aastatel rajatud golfväljakuid, ratsaspordibaase, matkaradu. Aktiivse tegevuse poolest võib eriti esile tõsta mõlemat rahvusparki – Soomaad ja Matsalut, kus rabadesse, soodesse ning lammi- ja rannaniitudele on ehitatud vaatlustorne, matkaradu, pakutakse kanuumatku jms. Viimaste aastate üheks suurimaks investeeringuks on olnud moto- ja autospordi arendamise keskusena Audru osavallas asuv ringrada auto24ring. Pikkade traditsioonidega Jõulumäe tervisespordikeskus pakub omakorda võimalusi väga erinevate spordialade harrastamiseks (suusarajad, matkarajad, rulluisurajad). Pideva arendustegevuse tulemusena on Jõulumäele loodud ka tingimused rahvusvaheliste võistluste läbiviimiseks (Skandinaavia karikavõistlused murdmaasuusatamises, rahvusvahelised võistlused kettagolfis, vibuspordis jne).

Vaatamata looduslikule rikkusele on siiani merd, randasid ja siseveekogusid aktiivseks tegevuseks kasutatud suhteliselt tagasihoidlikult. Tänu tihedale jõestikule saavad külastajad, kohalikud elanikud ja turistid sõita kanuu ja paadiga, kalastada ning ujuda. Võimalusi oma harrastusega tegelemiseks on ka ratsutamishuvilistel. Eriti pikkade traditsioonidega on Tori hobusekasvatus, kuid ratsatalle asub maakonna teisteski paikades. Pärnumaal saab ka jahti pidada ning jalgrattaid laenutada. Võimalik on vibu lasta, tennist mängida, kasutada ronimisseina ja muud. Populaarsust on kogunud golfirajad maakonnakeskuse lähinaabruses - Audru lähedal (White Beach Golf) ja Reiu külas Häädemeeste vallas (Pärnu Bay Golf Links).

Pärnumaa spordi tugevust näitavad selle väga pikaajalised traditsioonid ning see, et igas kohalikus omavalitsusüksuses on eestvedajaid-aktiviste, kes hoiavad elus aastaid kestnud

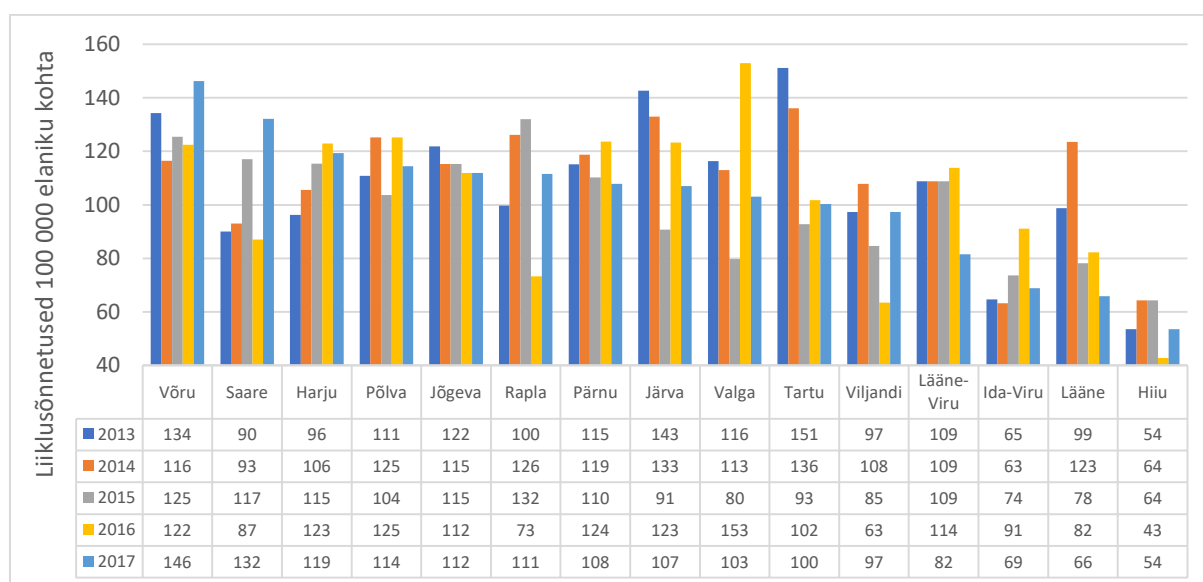

võistlussarju või panevad aluse hoopis uutele. Peamised nõrkused on kvalifitseeritud treenerite puudus linnast väljaspool ning nende vähene motiveeritus tulenevalt madalast palgast. Nii mõnegi alaga tegelemise välistab ala harrastamiseks vajaliku kaasaegse spordibaasi puudumine, spordihoonete ja -rajatiste vähesus ning nende vananenud seisukord, elanike passiivsus, aja ja rahaliste ressursside vähesus. Spordibaaside puudus on eriti teravalt tuntav linnast väljaspool, mis on ka sealse elanikkonna vähesese liikumise peamiseks põhjuseks.

Eelmainitud arvestades tuleb siiski nentida, et nii Pärnu linnas kui ka ülejäänud maakonnas on viimastel aastatel rajatud mitmeid uusi spordirajatisi (Pärnu spordihall, Audru staadion ning Paikuse tervisekeskus ja staadion) või neid rekonstrueeritud (Kilingi-Nõmme ja Vändra staadionid, Tori staadion). Samuti rekonstrueeriti esinduslik keskstaadion – Pärnu Rannastaadion: see on võimaldanud suurt publikuhuvi äratavate sündmuste korraldamist. Esile võib tuua ka uue Tori staadioni valmimist, mis kindlasti sealsele kohalikule elanikkonnale liikumiseks lisavõimalusi pakub ning lisaks on planeeritud Lihula spordihalli rekonstrueerimine. Kokkuvõtvalt võib tõdeda, et Pärnu linnas on praktiliselt kõik võimalused erinevateks liikumisharrastusteks olemas, kuid Pärnust väljaspool on olud raskemad ja vajadus erinevate lisavõimaluste loomiseks suur.

Tänapäeval kasutab väga suur osa inimesi erinevate liikumisharrastustega (jooksmine, jalgrattasõit, rulluisutamine, rullsuusatamine jne) tegelemiseks kergliiklusteid. Pärnu linnas on väga hästi toimiv kergliiklusteede võrgustik ja samuti on need väga tihedalt kasutusel, eriti suvisel ajal. Peatselt valmib ka uus kergliiklustee Toris. Värskest Pärnumaa liikumisharjumuste uuringust aga selgus, et palju tuntakse puudust kergliiklusteede võrgustikust Lääneranna ja Põhja-Pärnumaa vallas, samuti Torist Pärnu linnani välja ulatuvast kergliiklusteest. Kuna kergliiklusteede kasutamine aktiivse eluviisi viljelemiseks näitab selget tõusutrendi, kasvab kindlasti nende järele nõudlus kogu maakonnas veelgi.

4.8 Liiklusõnnetused

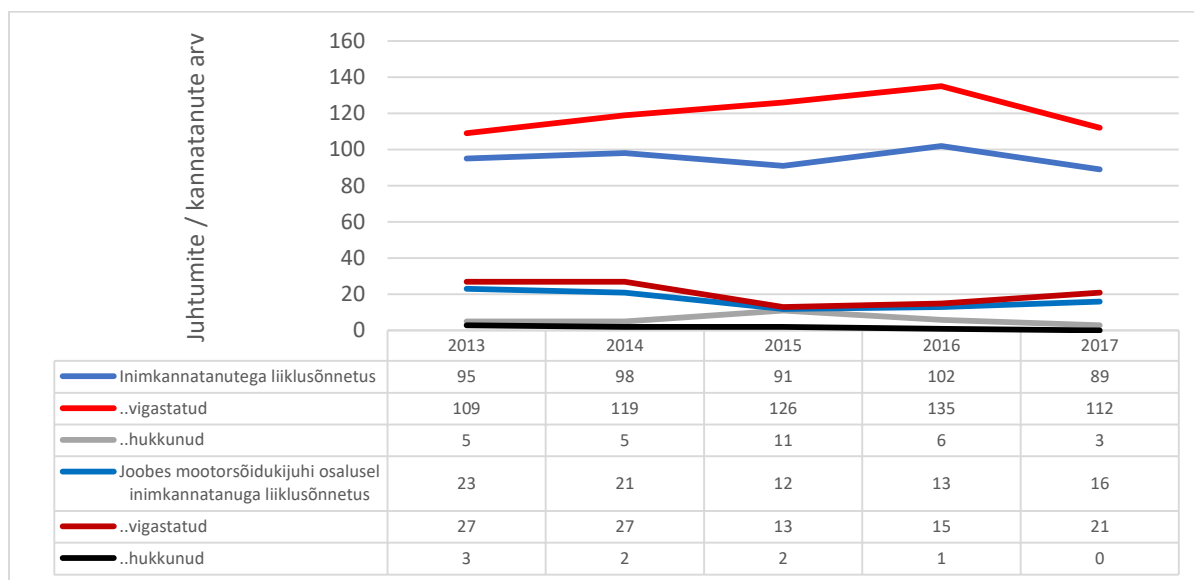

Joonis 111. Inimkannatanutega liiklusõnnetused 100 000 elaniku kohta Eesti maakondade lõikes, 2013-2017. Allikas: Maanteeamet.

Märkus: Pingerea aluseks on 2017. aasta seis.

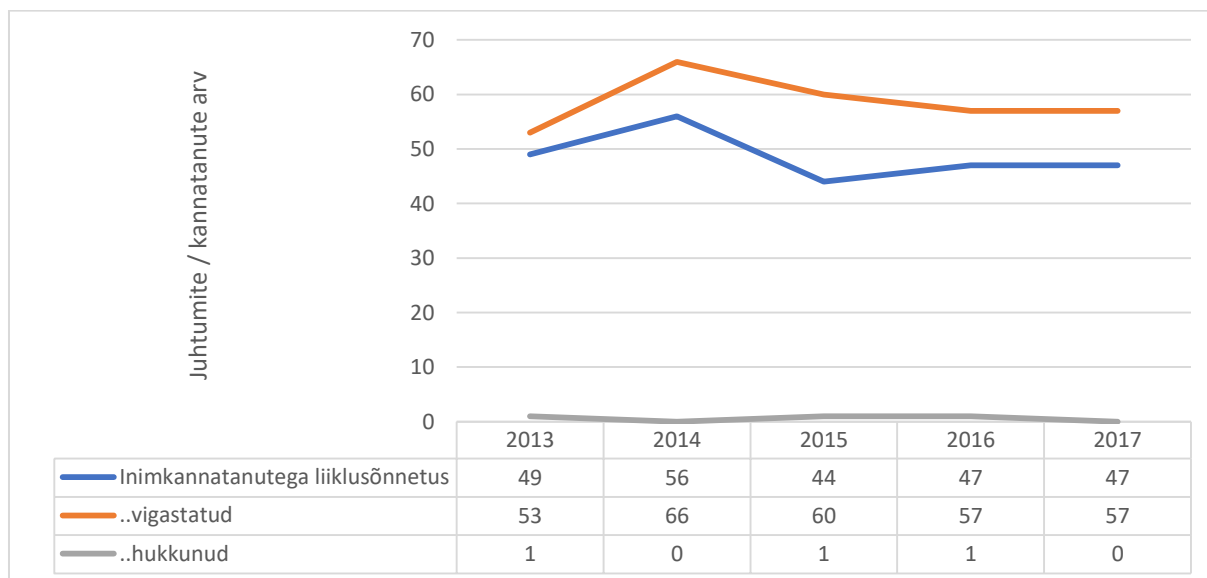

Pärnu maakond on viimase viie aasta jooksul olnud inimkannatanutega liiklusõnnetuste sageduse poolest (100 000 elaniku kohta) Eesti maakondade seas keskmisel positsioonil. See näitaja on viimastel aastatel olnud madalaim Lääne-Eesti kahes väiksemas maakonnas – Hiiumaal ja Läänemaal, skaala teises otsas on Võrumaa. Pärnumaa näitajale avaldavad teatud mõju kaks liiklusrohket keset – Eestis rahvaarvu poolest neljas linn Pärnu ja Via Baltica maanteekoridor.

Joonis 112. Inimkannatanutega liiklusõnnetuste ning liiklusõnnetustes hukkunud ja vigastatud inimeste arv Pärnu maakonnas (sealhulgas joobes mootorsõidukijuhtide osalusel), 2013-2017. Allikas: Maanteeamet.

Kui inimkannatanutega liiklusõnnetuste näitajaid Pärnu maakonnas iseloomustab teatud stabiilsus, siis positiivseks trendiks on hukkunute arvu tuntav vähenemine.

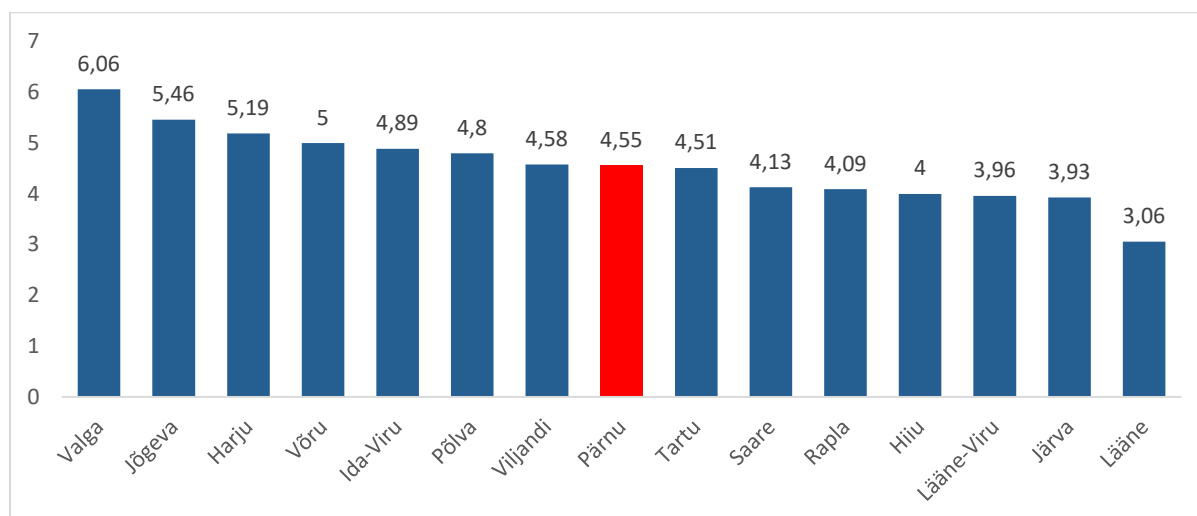

Joonis 113. Inimkannatanutega liiklusõnnetuste ning liiklusõnnetustes hukkunud ja vigastatud inimeste arv Pärnu linnas, 2013-2017. Allikas: Maanteeamet.

Pärnumaa hinnanguline näitaja on Eesti keskmisel tasemel, kuid arenguruumi parimaks oleva Läänemaa tasemele jõudmiseks on piisavalt. Üheks lahenduseks on kindlasti kergliiklusteede arendamine maapiirkondades.

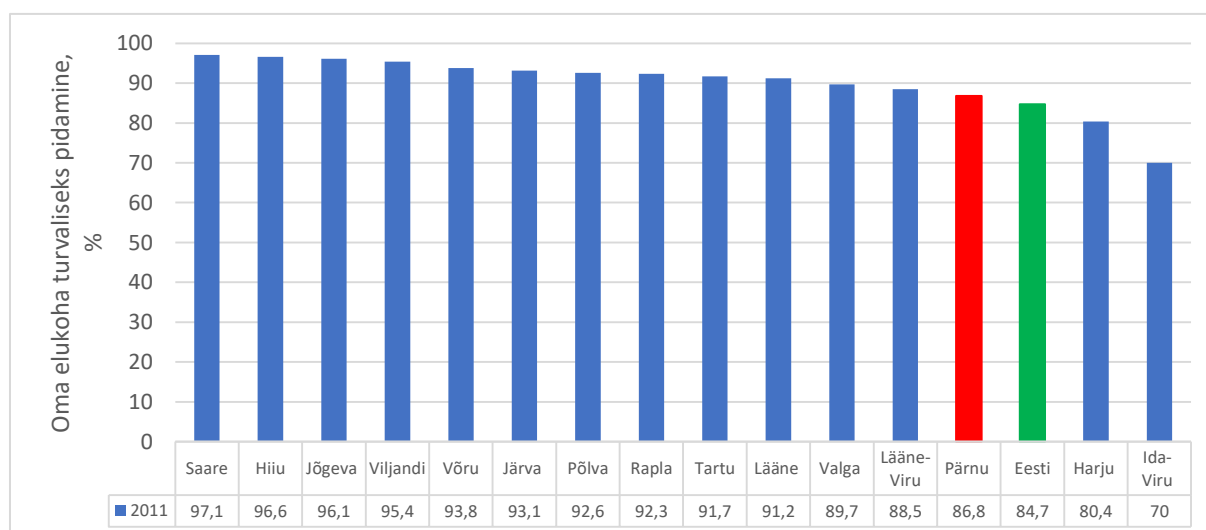

Joonis 114. Õpilaste koolitee ohutus: kooli esindajate (N=379) keskmine hinnang koolitee ohutusele 10-pallisel skaalal Eesti maakondade lõikes, 2015/2016 õa. Allikas: TAI.

Märkus: Mida väiksem number, seda turvalisem koolitee: ebaturvalisem – Valgamaa, turvalisem – Läänemaa).

4.9 Kuriteod

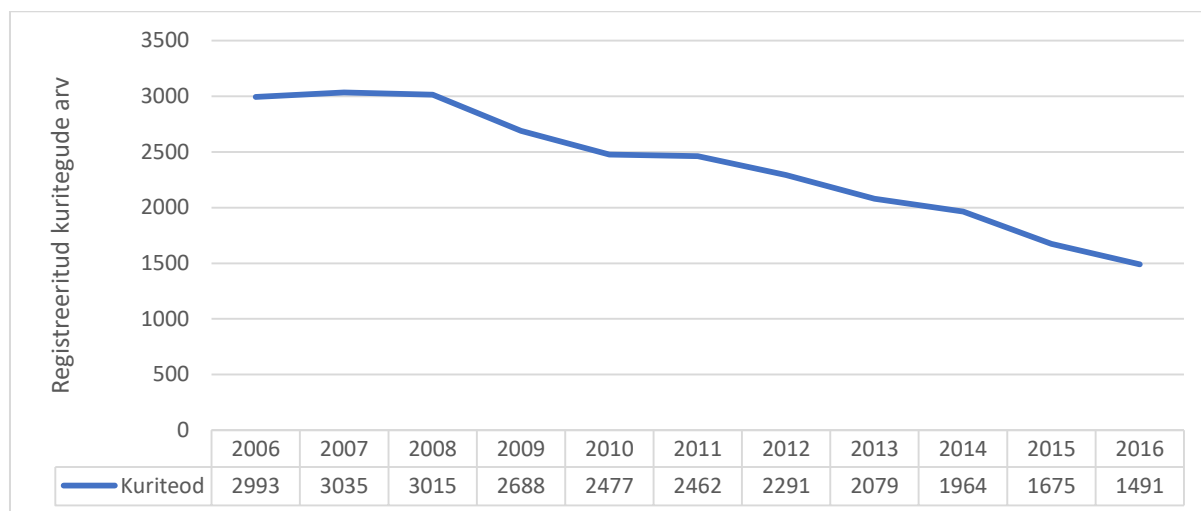
Sotsiaalse turvalisuse osas tuleb märkida, et maakonnas on registreeritud kuritegusid 10 000 inimese kohta vähem kui Eestis keskmiselt. Kuritegevuse tase on langemas ning Eesti kontekstis ei ole Pärnumaal peamiseks probleemiks mitte kuritegevuse kõrge tase, vaid hoopis meedias kajastust leidnud juhtumitel (pidutsevate noorteseltskondade käitumine) põhinev arvamus, nagu poleks maakonnakeskus turvaline.

Joonis 115. Oma elukoha turvaliseks pidamine (%) 15-70-aastaste vastajate seas Eesti maakondade lõikes, 2011. Allikas: TAI.

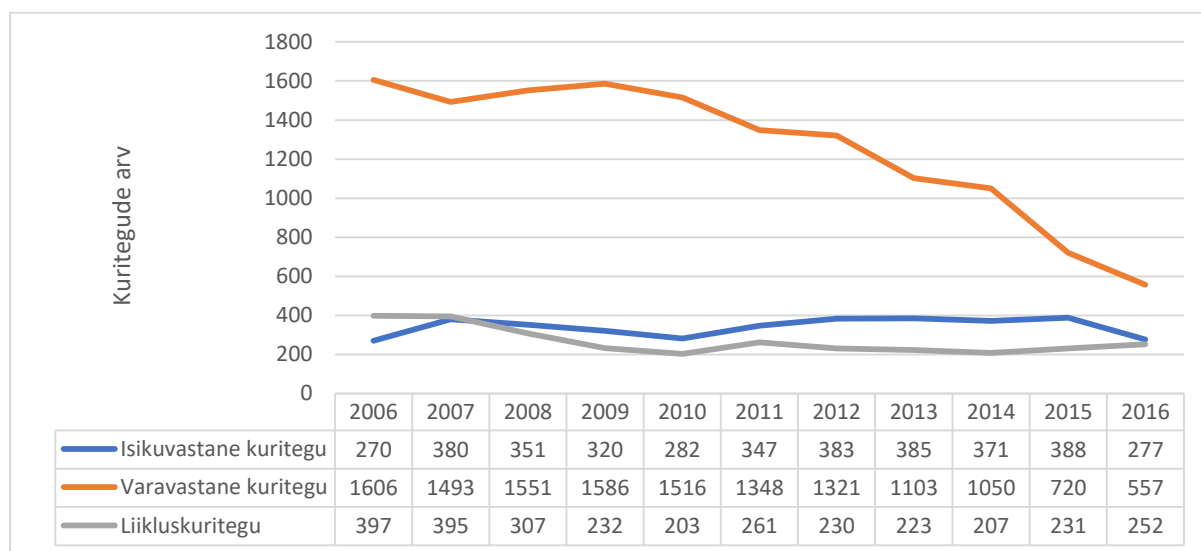
Turvatus on tähtis – selle (subjektiivse) uuringu alusel on Pärnu maakond oma näitajate poolest küll Eesti keskmisest veidi paremas seisus, kuid siiski halvemal positsioonil kui 12 teist maakonda. Antud uuringut tuleb kindlasti üleriigiliselt korrata, et võrrelda aja jooksul tekkinud muutusi.

Joonis 116. Registreeritud kuritegude arv Pärnu maakonnas, 2006-2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Registreeritud kuritegu – karistusseaduse eriosas kirjeldatud kuritegu, mille suhtes on alustatud kriminaalmenetlust või mis registreeritakse kriminaalmenetluses.

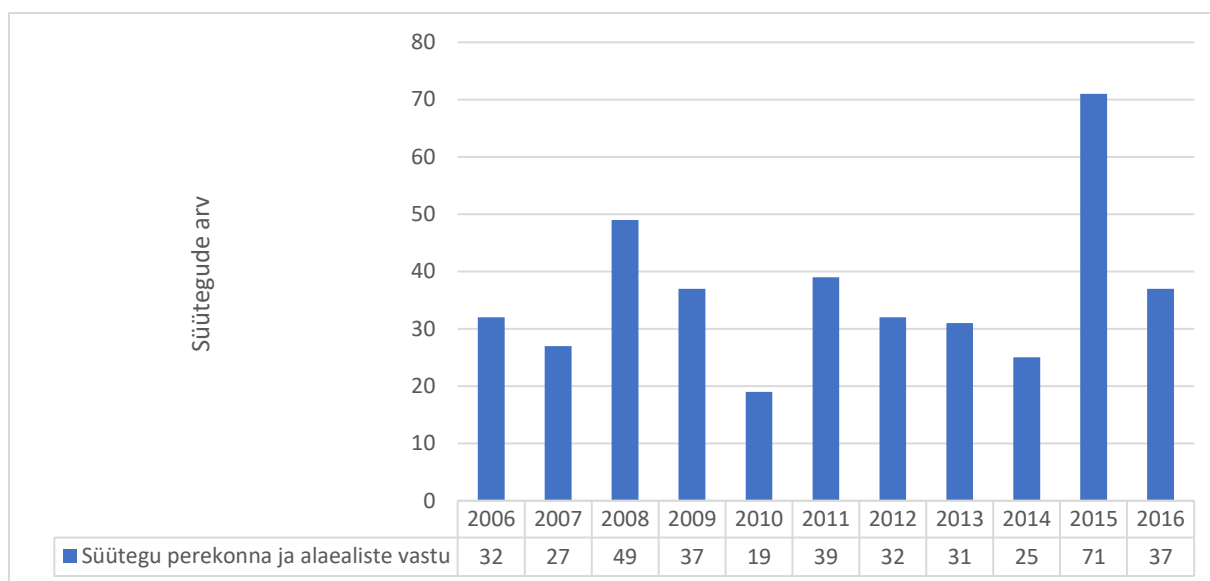
Viimase 11 aasta andmete alusel on sarnaselt kogu Eesti trendile registreeritud kuritegude arv langustrendis ka Pärnu maakonnas.

Joonis 117. Enim toime pandud kuriteod Pärnu maakonnas, 2006-2016. Allikas: Statistikaamet.

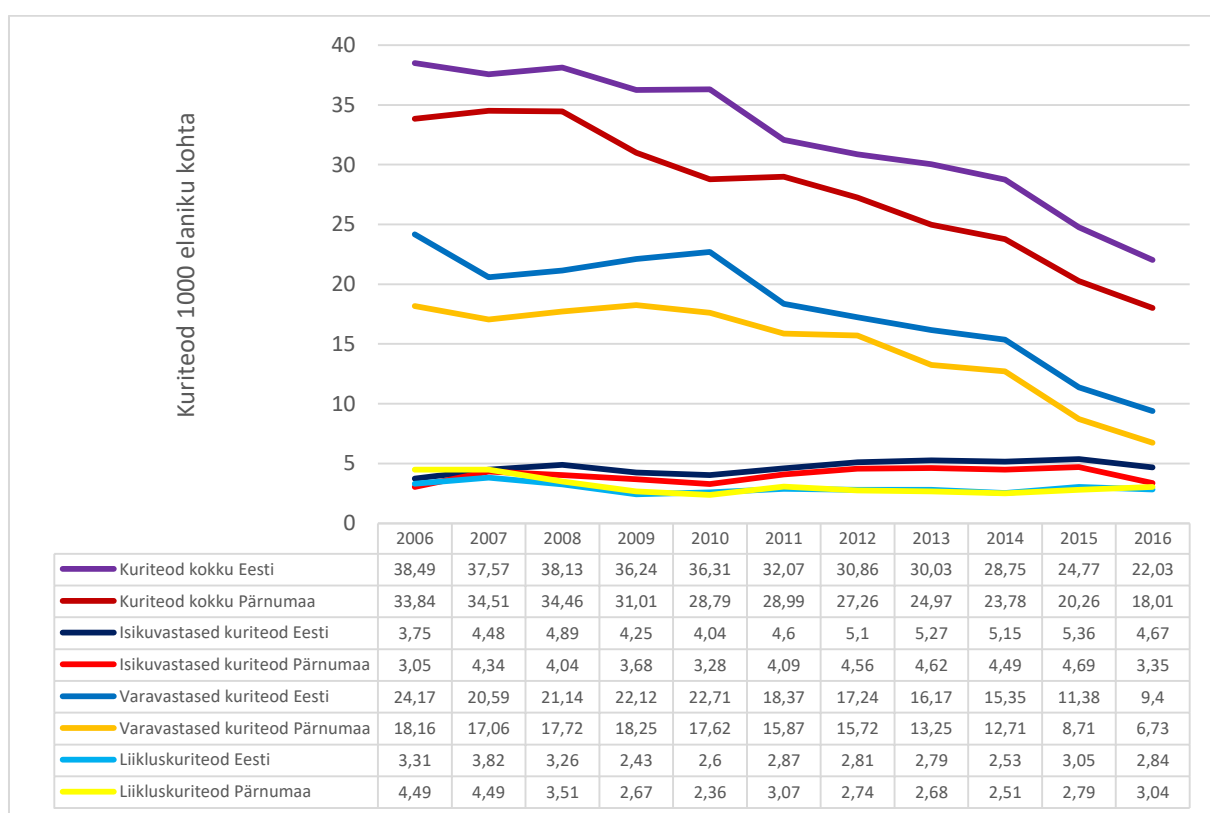
Kõige kiiremini on 11 aasta jooksul kahanenud varavastaste kuritegude arv – ligi kolm korda. Liikluskuritegude arv on selle ajaga kahanenud poolteist korda, samas kui isikuvastaste kuritegude arv on aja jooksul veidi kasvanud.

Joonis 118. Süüteod perekonna ja alaealiste vastu Pärnu maakonnas, 2006-2016. Allikas: Statistikaamet.

Süütegude arv on erinevate aastate lõikes olnud Pärnu maakonnas väga hüplik ja valdavat trendi on siinkohal raske välja tuua, kuid sarnaselt kogu ühiskonnale on viimastel aastatel varasemast suurema tähelepanu all lähisuhtevägivald.

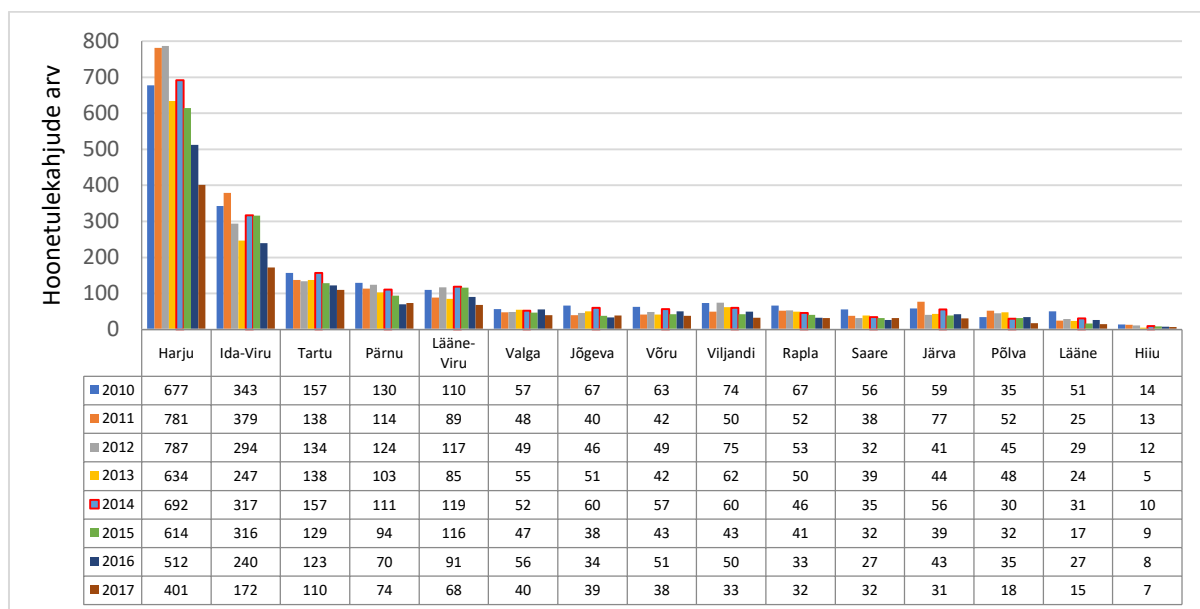
Joonis 119. Kuritegevus Eestis ja Pärnu maakonnas 1000 elaniku kohta teatud kuriteoliikide lõikes, 2006-2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Aluseks on registreeritud kuriteod arvestatuna aastakeskmise rahvaarvu kohta.

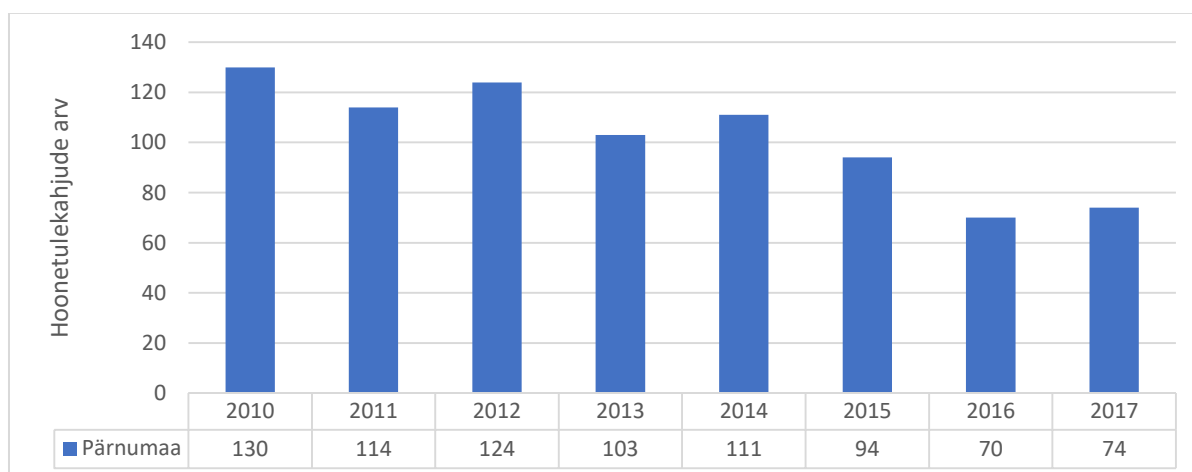
Kuritegude arv Pärnu maakonnas on langenud sarnaselt kogu Eestile ning see trend kajastub ka eeltoodud joonisel. Erinevalt teistest kuriteoliikidest on Pärnumaal liikluskuritegude arv 1000 elaniku kohta endiselt Eesti keskmisest näitajast kõrgem.

4.10 Tulekahjud

Joonis 120. Hoonetulekahjude arv Eesti maakondade lõikes, 2010-2017. Allikas: Päästeamet/TAI.

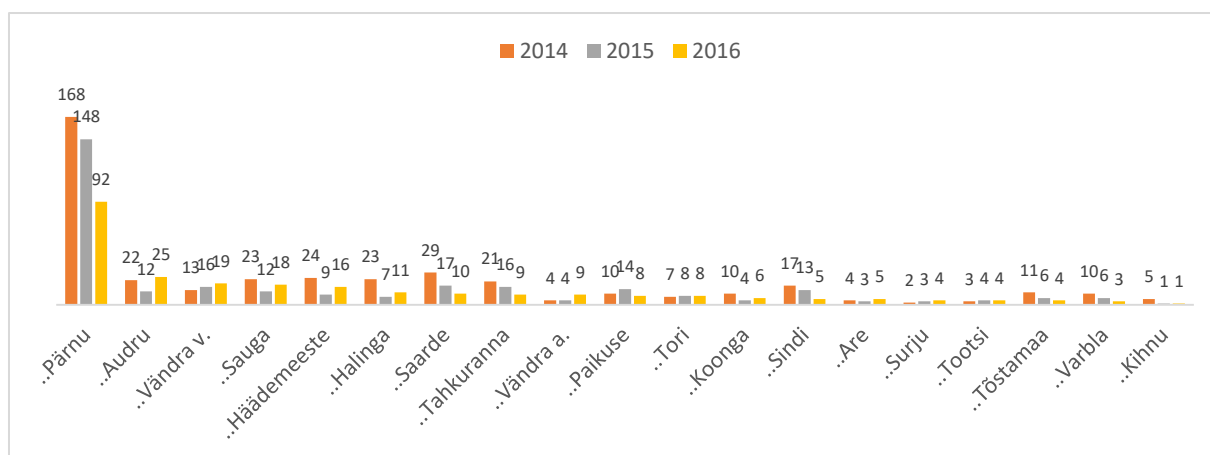
Vaatamata teatud hüplikkusele aastate lõikes on hoonetulekahjude arv kogu Eestis vähenenud. See trend on eriti märgatav „liidrite“ - kahe suure maakonna Harjumaa ja Ida-Virumaa - näitel.

Joonis 121. Hoonetulekahjude arv Pärnu maakonnas, 2010-2017. Allikas: Päästeamet/TAI.

Pärnu maakonnas on hoonetulekahjude arv viimase kaheksa aasta jooksul ligi 1,8 korda vähenenud.

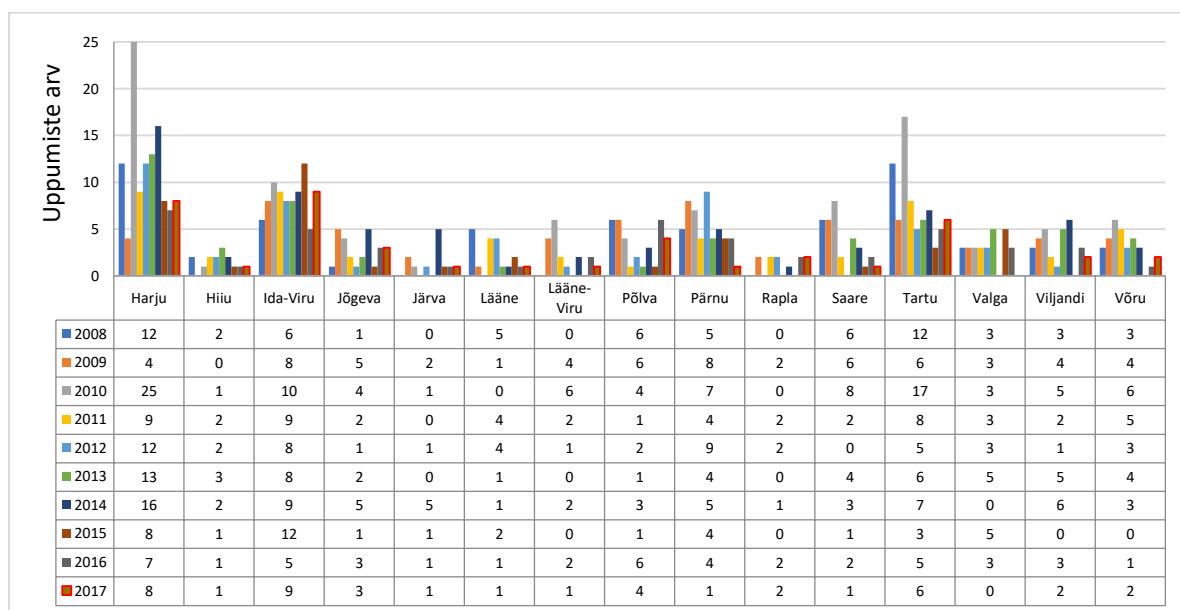

Joonis 122. Tulekahjude üldarv Pärnu maakonnas, 2014-2016. Allikas: Päästeamet / TAI.

Märkus: Joonise aluseks on info haldusreformi-eelse seisuga.

Suurima panuse tulekahjude üldarvu vähenemisel on andnud näitajate paranemine Pärnu linnas.

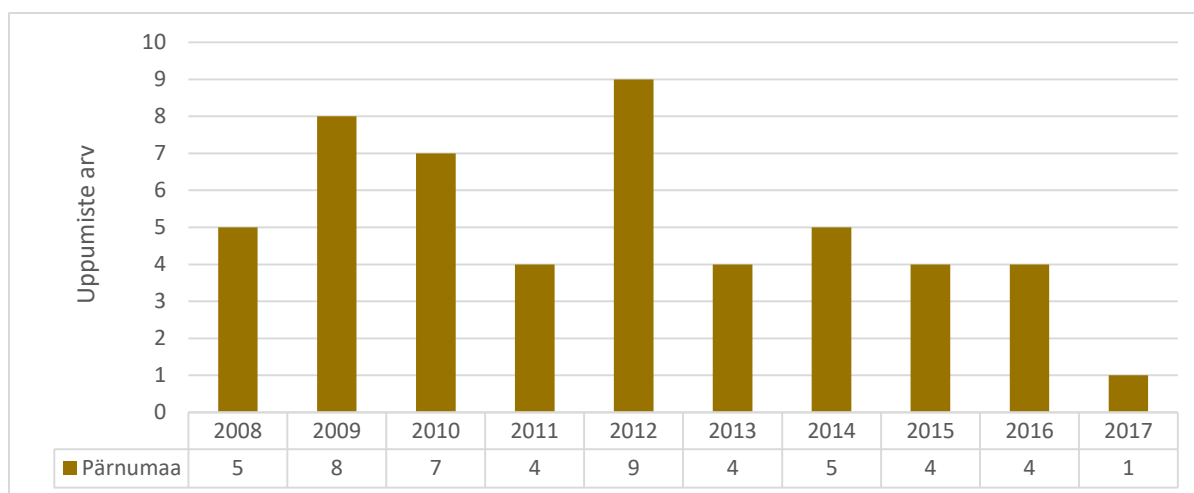
4.11 Uppumised

Joonis 123. Registreeritud uppumiste arv Eesti maakondade lõikes, 2010-2017. Allikas: Päästeamet / TAI.

Pärnumaa näitajaid iseloomustab suurte kõrvalekallete puudumine (erinevalt näiteks Harjumaast ja Tartumaast). Pärnu maakonna puhul tuleb arvesse võtta, et tegemist on tähtselt teise turismi- ja puhkemajanduse piirkonnaga Eestis peale Harjumaad (Tallinna). Samuti on maakonnas lisaks siseveekogudele ka pikk rannajoon (635 km).

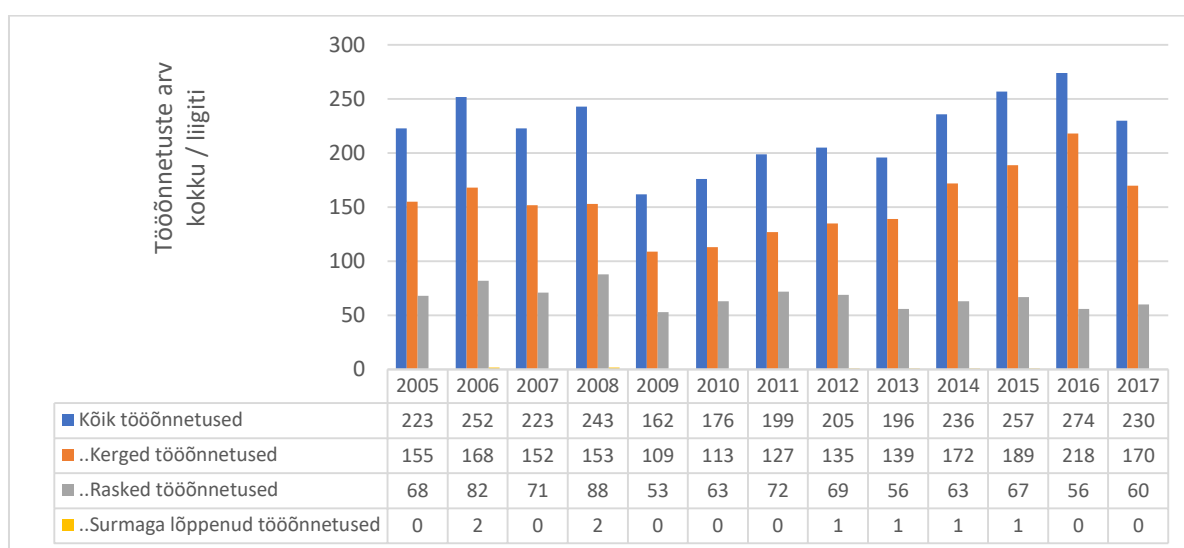

Joonis 124. Registreeritud uppumiste arv Pärnu maakonnas, 2008-2017. Allikas: Päästeamet/TAI.

Registreeritud uppumiste vähenemisel on lisaks ennetustööle oma osa ka (muutlikel) suvistel ilmastikuoludel.

4.12 Tööõnnetused

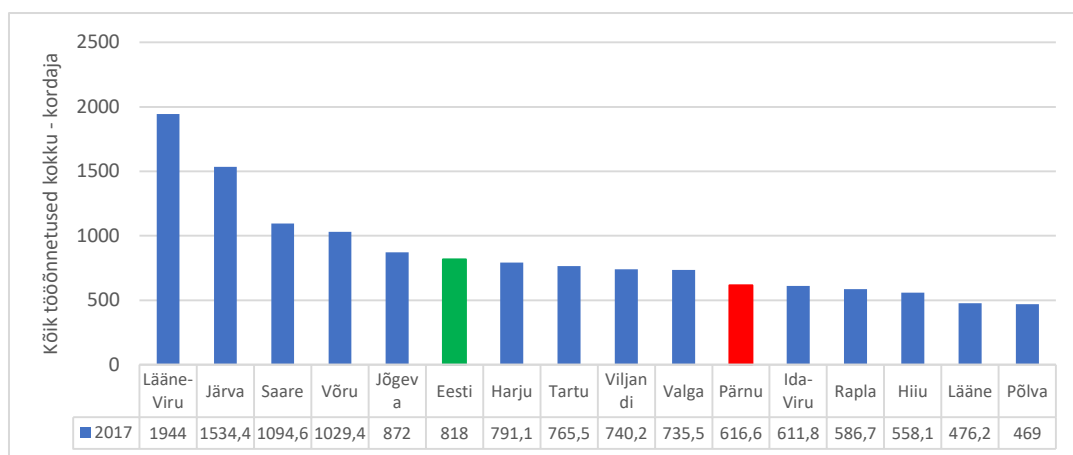

Joonis 125. Kõigi tööõnnetuste arv kokku ja liikide kaupa Pärnu maakonnas, 2005-2017. Allikas: TAI/Tööinspeksioon.

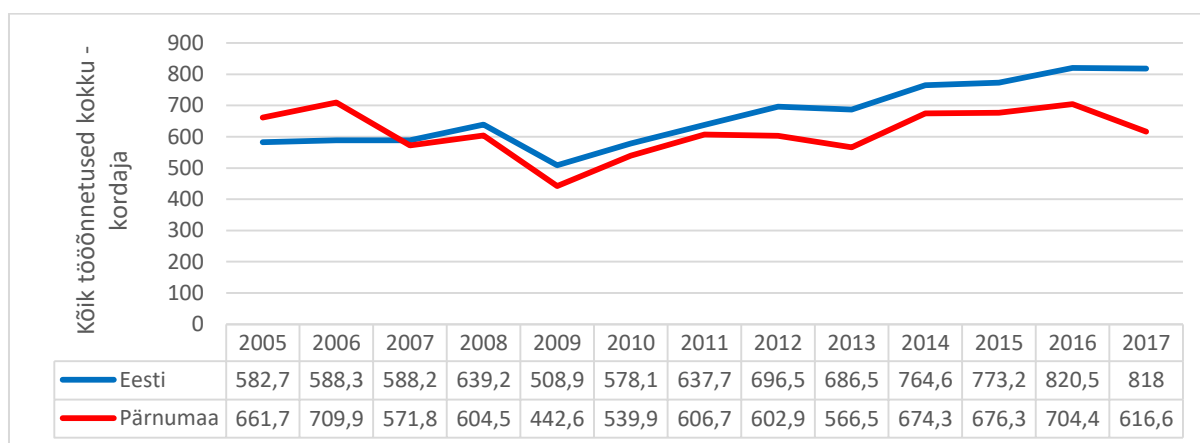
Tööõnnetuste arv on vaatlusperioodi algusajal (2005. aastal) ja lõppajal (2017. aastal) püsinud enamvähem samal tasemel. Näitaja on teataval määral seotud üldise konjunktuuriga, seda eriti ehitusvaldkonnas ning majanduse olukord peegeldub osaliselt ka tööõnnetuste arvus.

Positiivse trendina näitab raskete tööõnnetuste arv viimastel aastatel teatud vähenemist ja tööõnnetuste sagedus Pärnu maakonnas on olnud pikka aega Eesti keskmisest näitajast paremal tasemel.

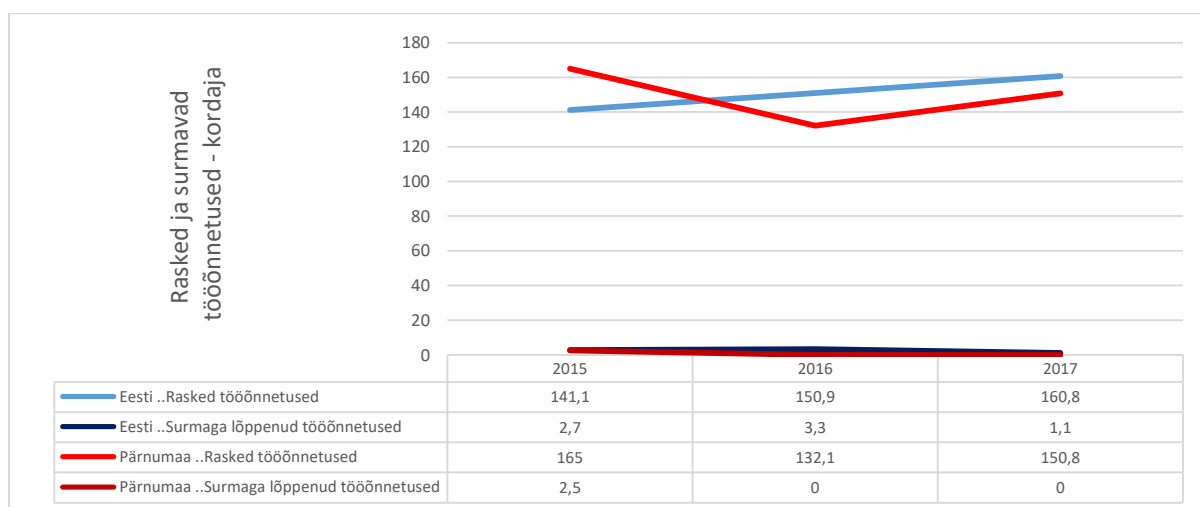

Joonis 126. Kõigi tööõnnetuste arv kokku 100 000 hõivatu (16a-pensioniiga) kohta - kordaja Eesti maakondade lõikes, 2017. Allikas: TAI / Tööinspeksioon.

Joonis 127. Kõigi tööõnnetuste arv kokku 100 000 hõivatu (16a-pensioniiga) kohta – kordaja Eestis ja Pärnu maakonnas, 2005-2017. Allikas: TAI / Tööinspeksioon.

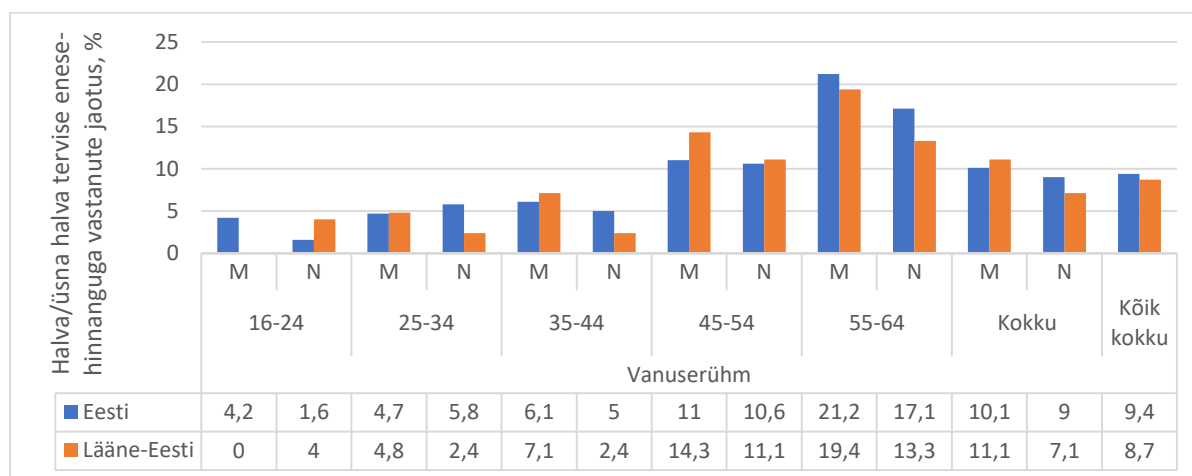

Joonis 128. Raskete ja surmaga lõppenud tööõnnetuste arv 100 000 hõivatu (15-74-aastaste) kohta – kordaja Eestis ja Pärnu maakonnas, 2015-2017. Allikas: TAI / Tööinspeksioon.

5. TERVISLIK ELUVIIS

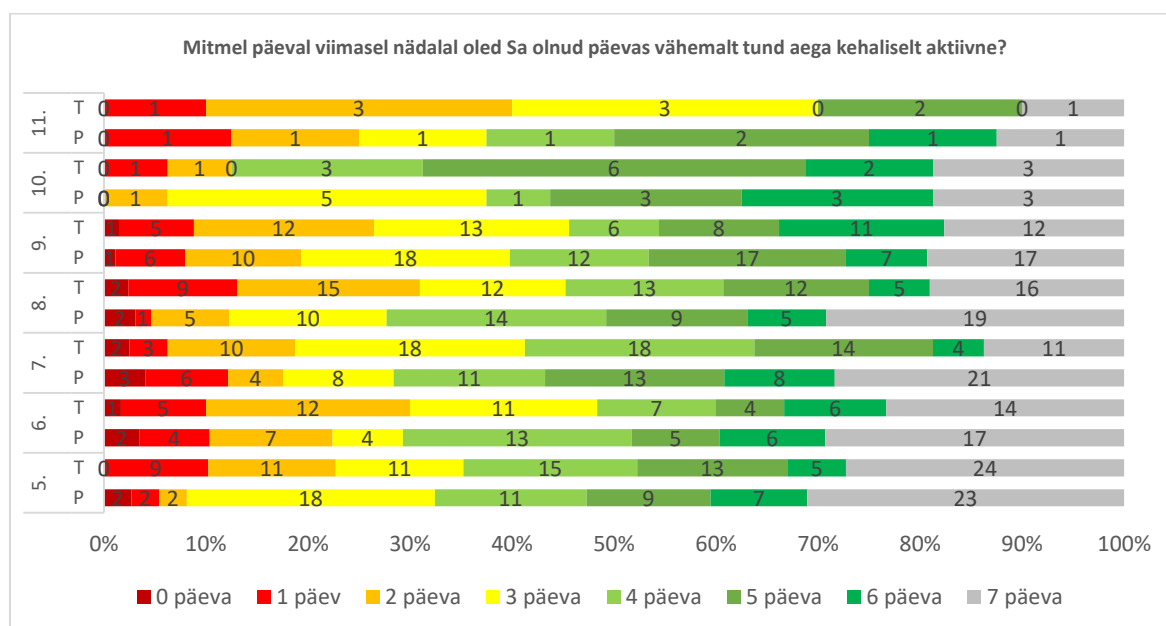
5.1 Subjektivne tervise enesehinnang

Joonis 129. Halva/üsna halva tervise enesehinnanguga vastanute osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Oma tervisele antav enesehinnang kõigub tugevalt nii soolises kui vanuserühmade lõikes. Lääne-Eesti meeste enesehinnang tervisele on Eesti keskmisest veidi halvem, naistel aga parem. Kokkuvõtteks jäävad lääne-eestlased Eesti keskmisele alla, olles oma tervise suhtes kriitilisemad.

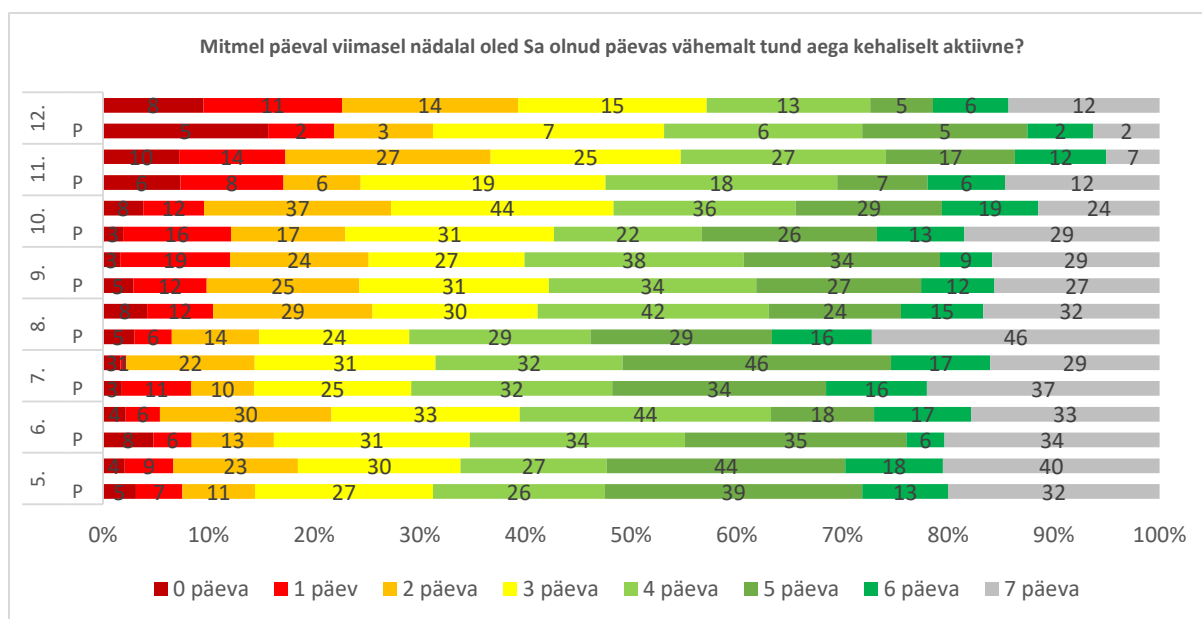
5.2 Füüsiline aktiivsus

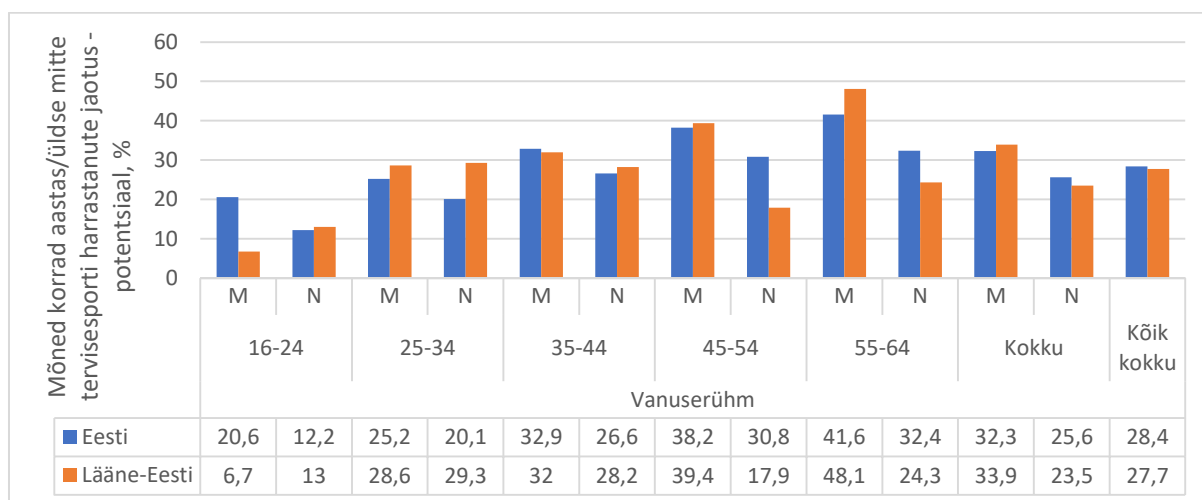
Joonis 130. Pärnumaa õpilaste kehaline aktiivsus nädalas, %. Allikas: Pärnu maakonna kooliõpilaste eluviisi uuring 2015/2016. õppeaastal, TÜPK.

Joonis 131. Pärnu linna õpilaste kehaline aktiivsus nädalas, %. Allikas: Pärnu kooliõpilaste eluviisi uuring 2015/2016. õppeaastal, TÜPK.

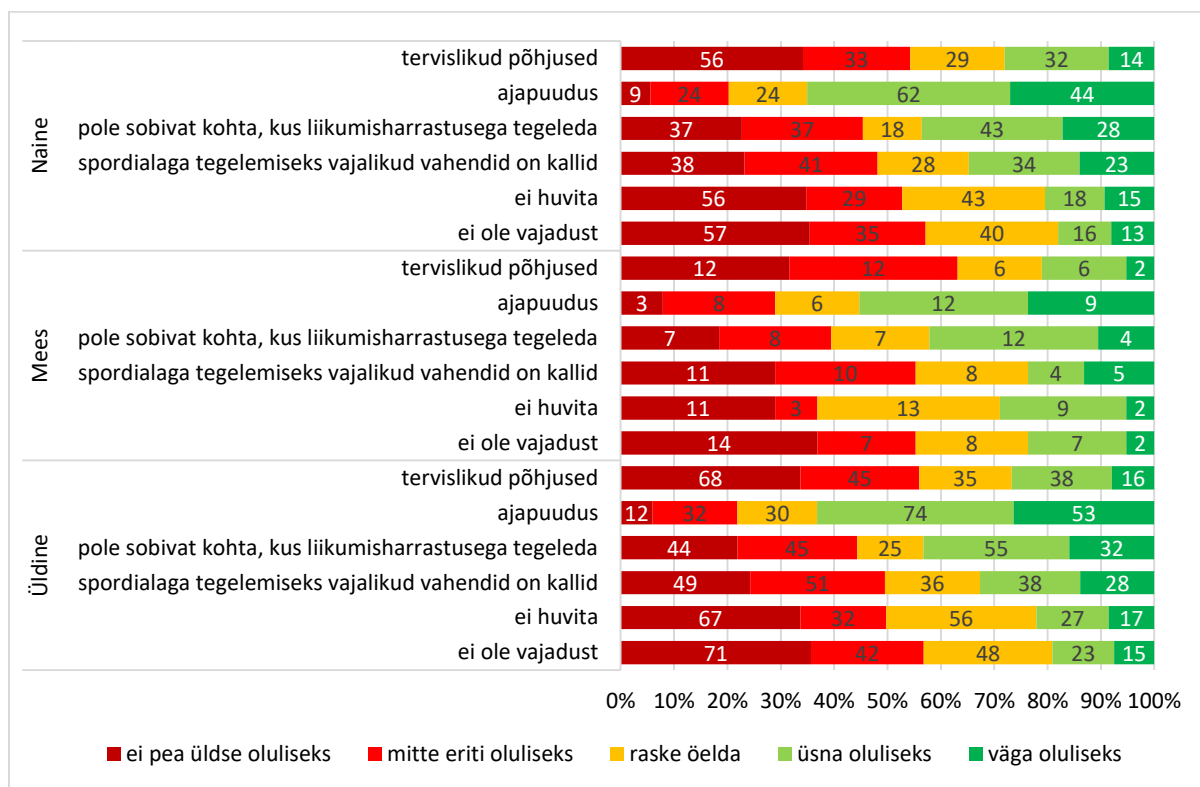
Joonis 132. Mõned korrad aastas/üldse mitte tervisesporti harrastanute jaotus (nende hulgas, kellel see tervise tõttu oli võimalik) (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Lääne-Eesti näitajad on füüsilise aktiivsuse osas Eesti keskmisega enamvähem samal tasemel. Potentsiaal on väga suur – rohkem kui veerand elanikest võiks tervislike takistuste puudumisel end tunduvalt rohkem liigutada.

2019. aasta maikuu valminud Pärnumaa elanike liikumisharjumuste- ja hoiakute uuringust tuli välja, et enamikel jääb füüsiline aktiivsus ajapuuduse taht. Üldiselt suhtusid vastajad liikumisharrastusse positiivselt, kuigi sageli peeti selleks ka igapäevatoimetusi. Tegeletakse võimaluste piires erinevate aladega, kuid sagedasemad on kõndimine, rattaga sõitmine ja jõuharjutuste tegemine. Kurdeti ajaressursi puudumist, mis takistab aktiivsemalt sportimisega tegelemast ja infrastruktuuri puudulikkust maapiirkondades, seda just valgustatud

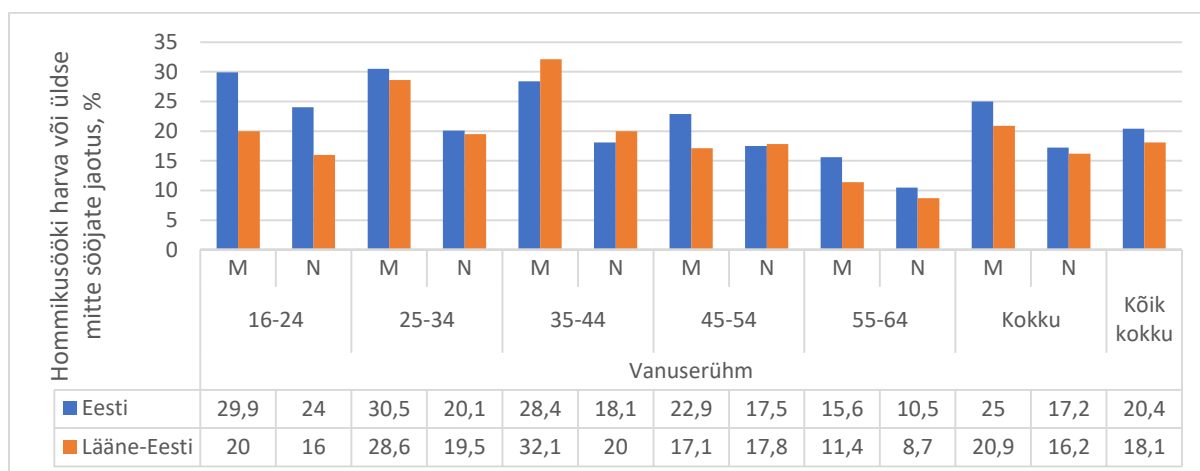

kergliiklusteede osas. Kuigi maakonna tõmbekeskustes on head sportimisvõimalused, ei soovi maapiirkondade inimesed peale tööd koju sõitmise järel tagasi linna spordiklubisse või kergliiklusteetele liikuma tulla. Läbivaks teemaks ongi just väljaspool Pärnu linna võimaluste puudumine ja esile tuuakse ennekõike kergliiklusteete ja terviseradade nappust. Tänapäeval meeldib inimestele järjest rohkem omaette liikuda ja seetõttu hinnatakse kõrgelt selleks vajaminevate võimaluste ja toetava taristu olemasolu.

Joonis 133. Liikumisharrastusega mittetegelemise takistuste olulisus Mitteharrastajate seas

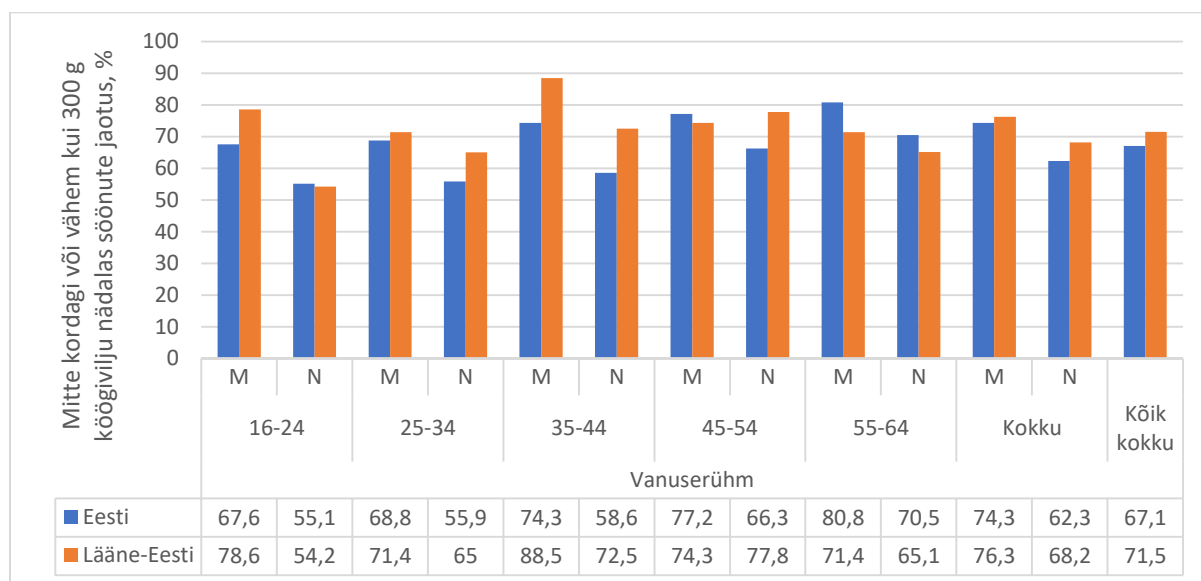
5.3 Toitumine

Joonis 133. Hommikusööki harva või üldse mitte sööjate osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

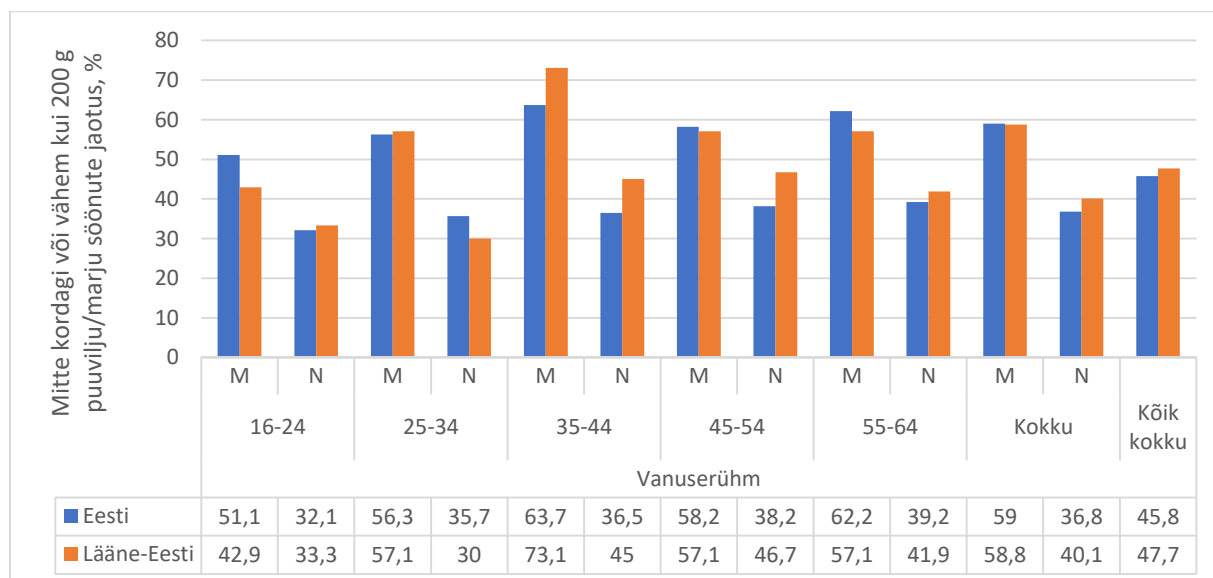

Kuigi inimesed on individuaalse toitumusliku eripäraga ka ajalisel skaalal, on erinevad toitumisspetsialistid pidanud hommikul söömist üheks tähtsaks tervise aluseks. Kokkuvõtteks, Lääne-Eestis on olukord Eesti keskmisest veidi parem, seda mõlema soo osas.

Joonis 134. Mitte kordagi või vähem kui 300 g köögivilju (värskelt või toidu koostises) nädalas söönute osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

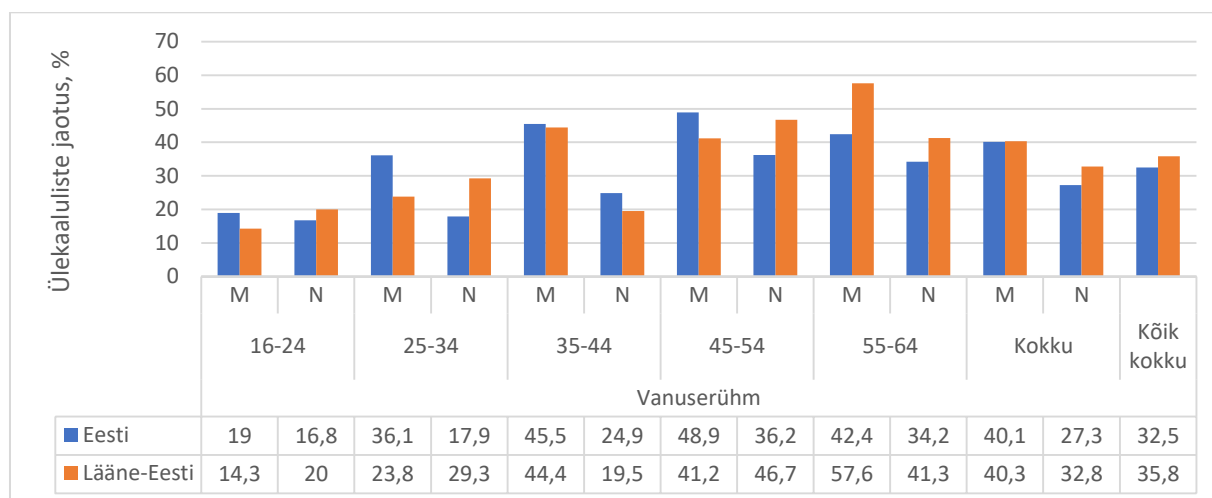
Sarnaselt kõigi Eesti regioonide ja maakondadega on ka pärnumaalastel veel tugevalt arenguruumi nii köögiviljade kui ka puuviljade ja marjade suurema tarbimise suunas.

Joonis 135. Mitte kordagi või vähem kui 200 g puuvilju/marju (värskelt või toidu koostises) nädalas söönute osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

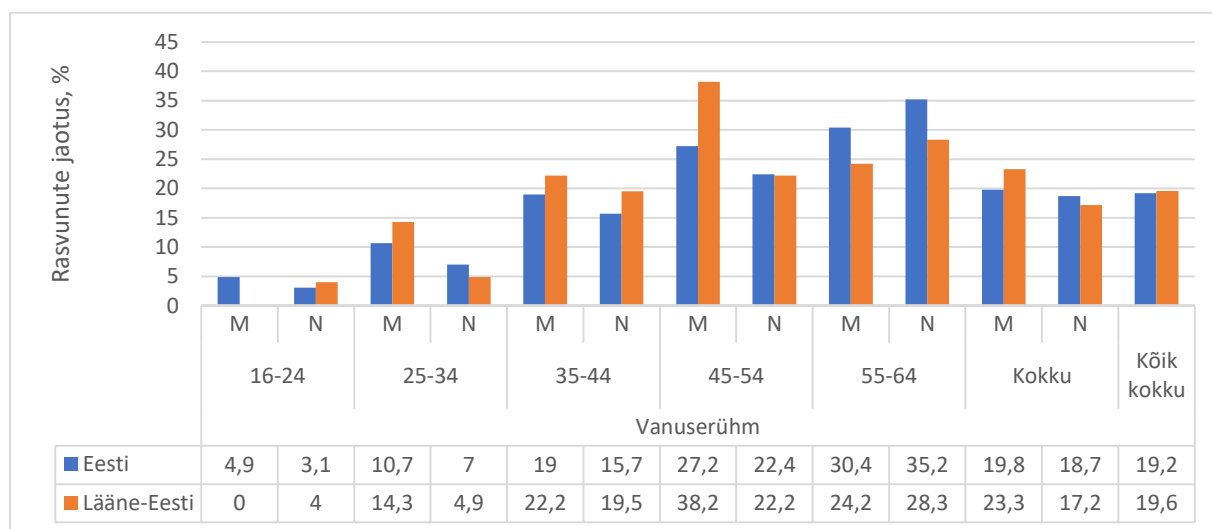
5.4 Ülekaalulised ja rasvunud

Joonis 136. Ülekaaluliste osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Märkus: Kaaluindeksi (KI) hindamisel on aluseks võetud WHO poolt soovitatud skaala, kus KI_{25,0-29,9} tähistab ülekaalu.

Ülekaalulisi mehi on Eestis ja Lääne-Eestis peaaegu samal tasemel. Suurem vahe ilmneb naiste juures, kus Lääne-Eestis on ülekaalulisi 5,5 protsendipunkti võrra rohkem. See vahe ilmneb tööeliste naiste seas kõigi vanuserühmade lõikes, v.a vanuserühm 35-44-aastased (kus Eesti keskmine on kõrgem Lääne-Eesti näitajast).

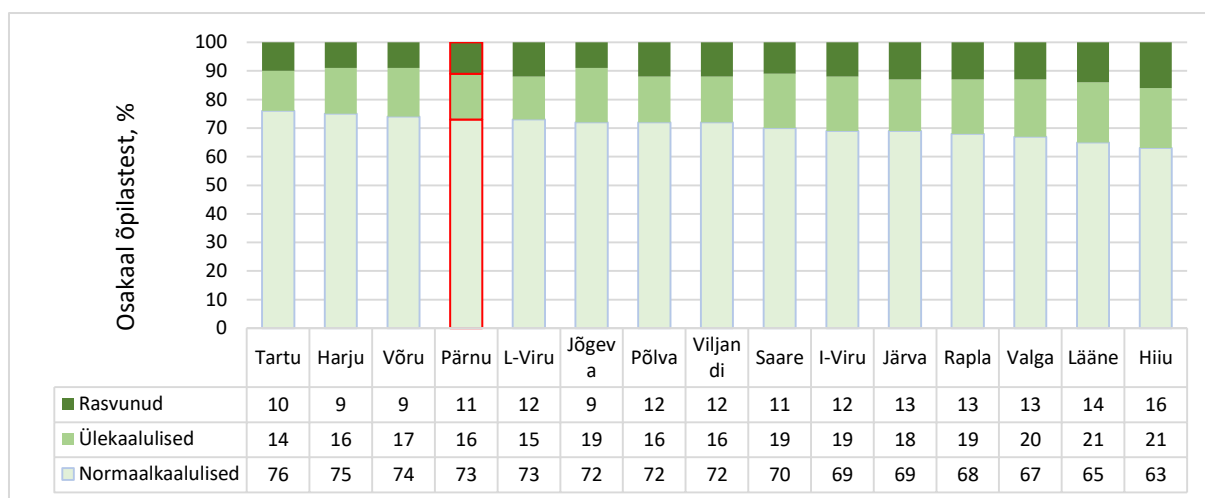

Joonis 137. Rasvunute osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

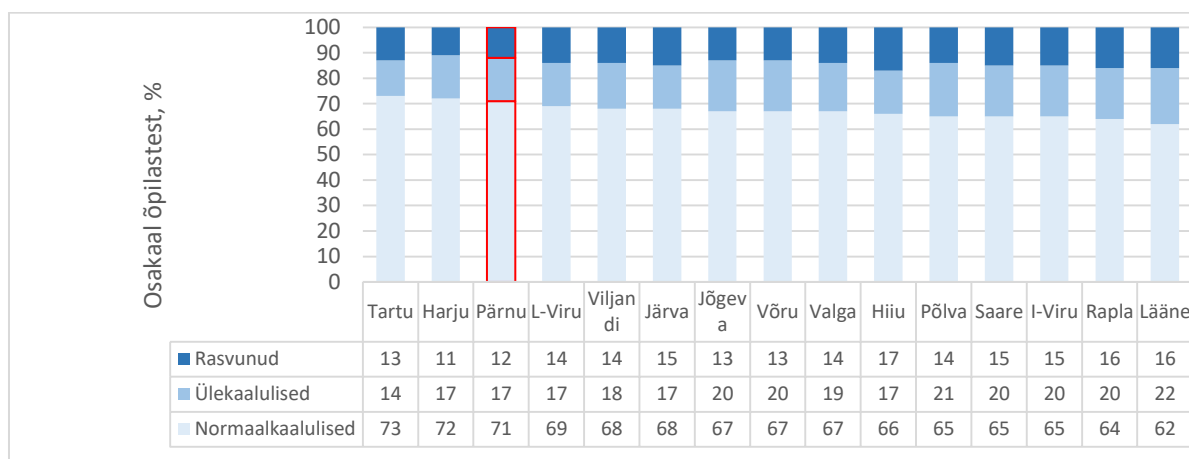
Märkus: Kaaluindeksi (KI) hindamisel on aluseks võetud WHO poolt soovitatud skaala, kus KI_{≥30,0} tähistab rasvumist.

Rasvumine on tervisele ülekaalulisusest veelgi suurem risk. Kui ülekaalulisi oli Lääne-Eestis Eesti keskmisest rohkem naiste seas, siis rasvunuid on rohkem just meeste seas. Lääne-Eesti meeste seas on rasvunute hulk Eesti keskmisest 3,5 protsendipunkti võrra suurem, naiste hulgas aga 1,5 protsendipunkti võrra väiksem.

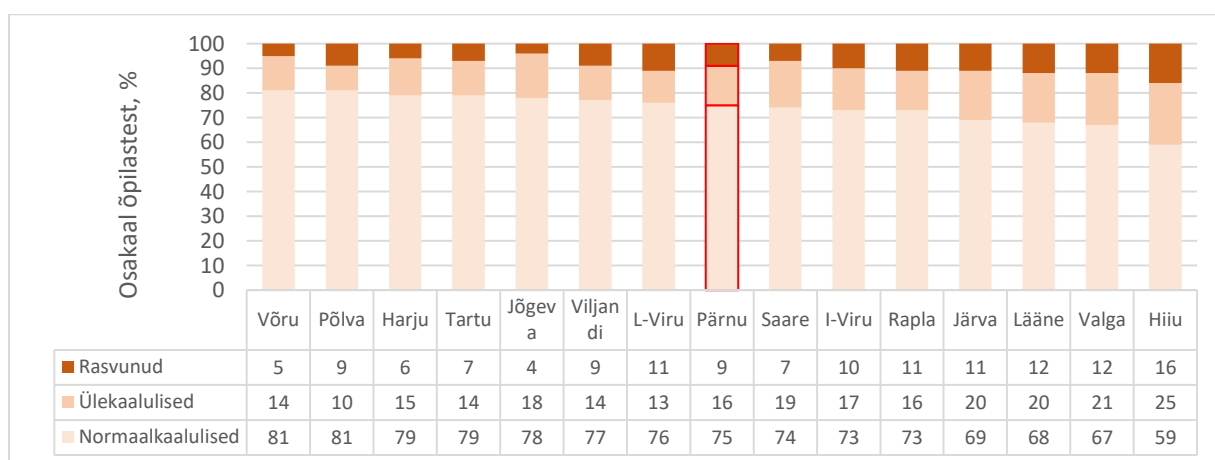

Joonis 138. Õpilaste kehamassiindeksi jaotused - kokku (N=12 700) Eesti maakondade lõikes, %. Allikas: Euroopa laste rasvumise seire. Eesti 2015/2016. õa uuringu raport, TAI.

Joonis 139. Õpilaste kehamassiindeksi jaotused - poisid Eesti maakondade lõikes, %. Allikas: Euroopa laste rasvumise seire. Eesti 2015/2016. õa uuringu raport, TAI.

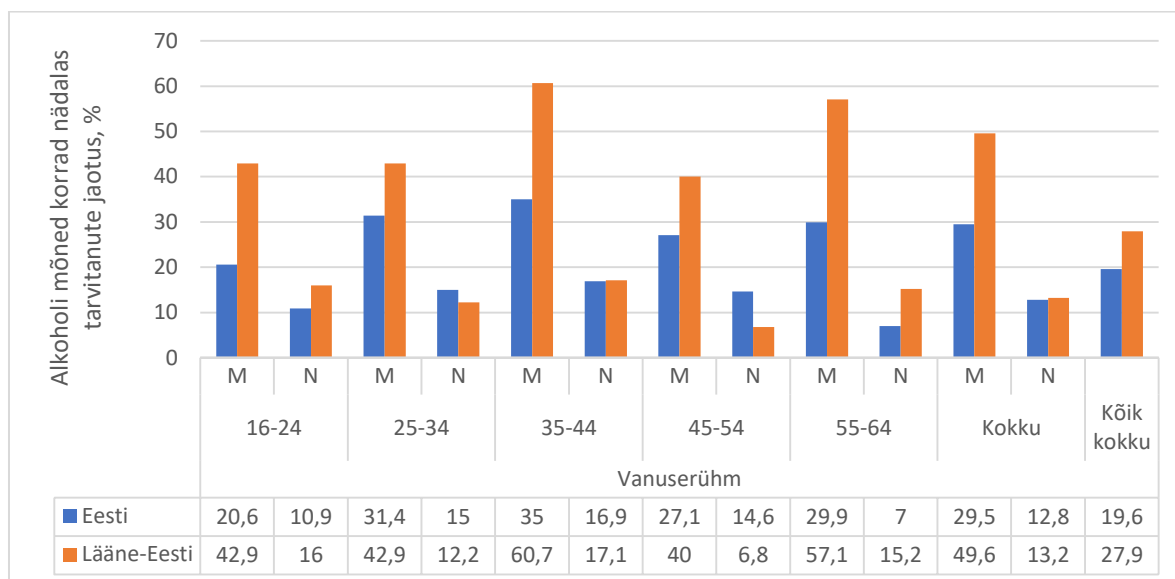

Joonis 140. Õpilaste kehamassiindeksi jaotused - tüdrukud Eesti maakondade lõikes, %. Allikas: Euroopa laste rasvumise seire. Eesti 2015/2016. õa uuringu raport, TAI.

5.5 Alkohol

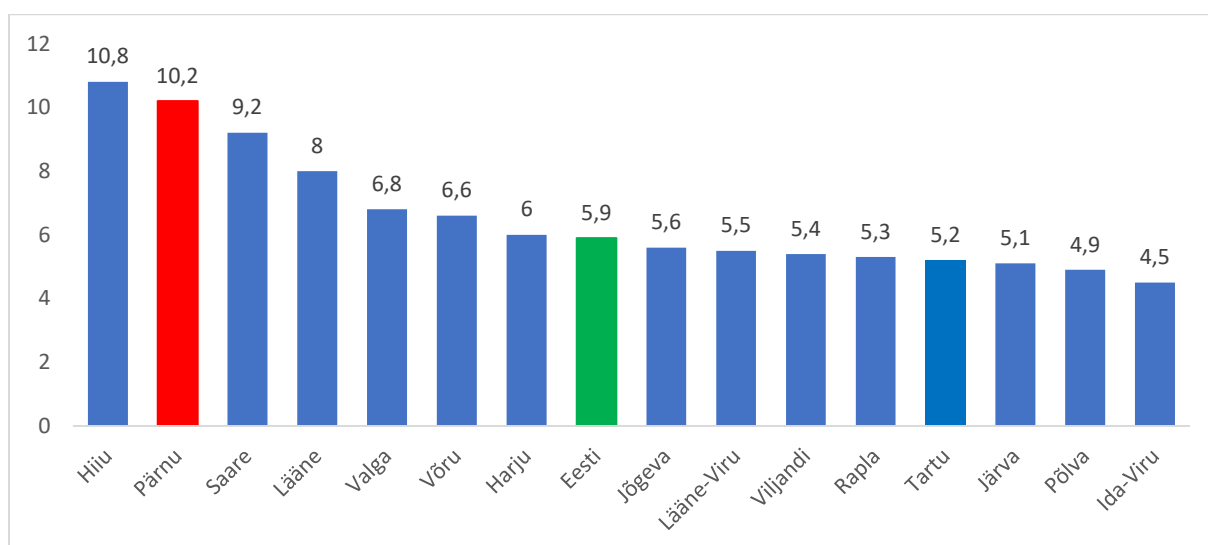
5.5.1 Alkoholi tarbimine

Joonis 141. Alkoholi mõned korrad nädalas tarvitavate osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Lääne-Eestis on alkoholi sage tarbimine (mõned korrad nädalas) Eesti keskmisega võrreldes tunduvalt suurem. Eriti suur on vahe meeste puhul (Eesti 29,5% vs Lääne-Eesti 49,6%). Naiste puhul on tase Eesti keskmisega enamvähem sama.

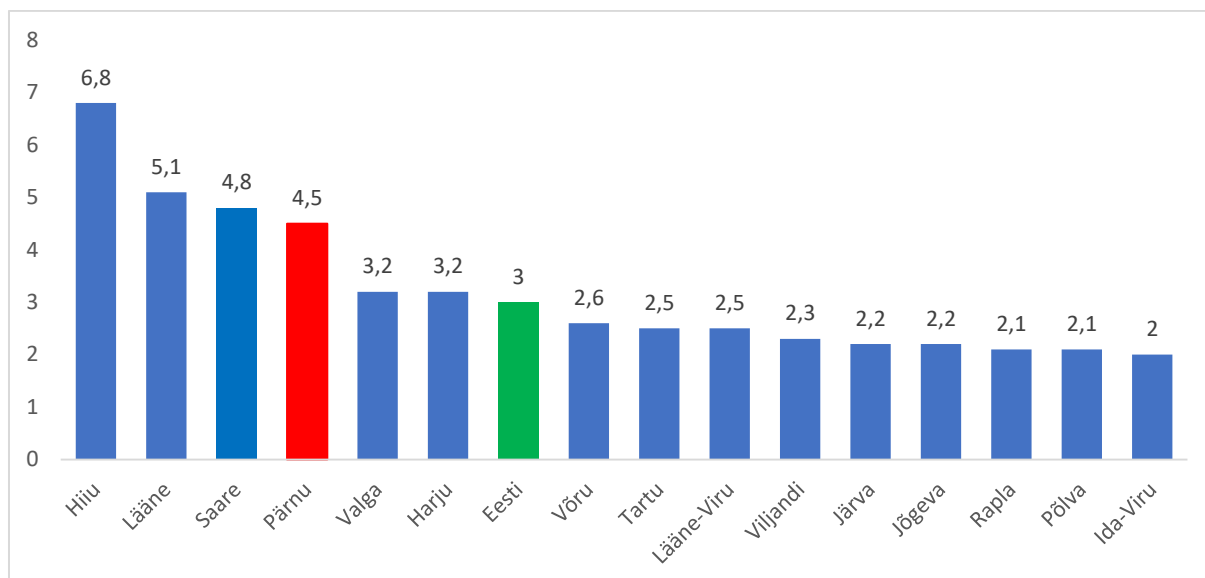
5.5.2 Alkoholi kättesaadavus ja -poliitika

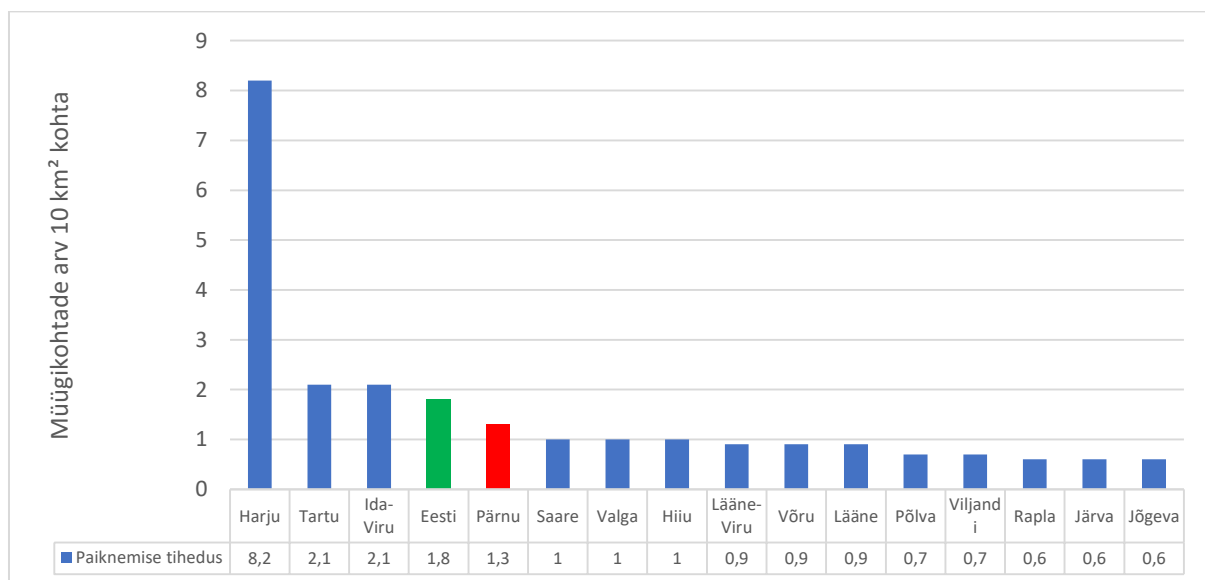
Joonis 142. Registreeritud alkoholi jaemüügikohtade arv 1000 elaniku kohta Eesti maakondade lõikes (seis 27.04.2018). Allikad: Eesti Konjunktuuriinstituut/TAI: Majandustegevuse register, MKM, Statistikaamet.

Alkoholi jaemüügikohtade tihedus (st arv 1000 elaniku kohta) on Eestis suurem rahvarohkemates maakondades, kus paiknevad ka suuremad linnad. Sarnaselt rahvaarvule on Pärnu maakond selle näitaja poolest Eestis neljandal kohal ning Pärnu roll tähtsa turismisihtkohana koos sellest tulenevaga võib omakorda nii seda kui ka teisi sarnaseid näitajaid Pärnu maakonnas võimendada.

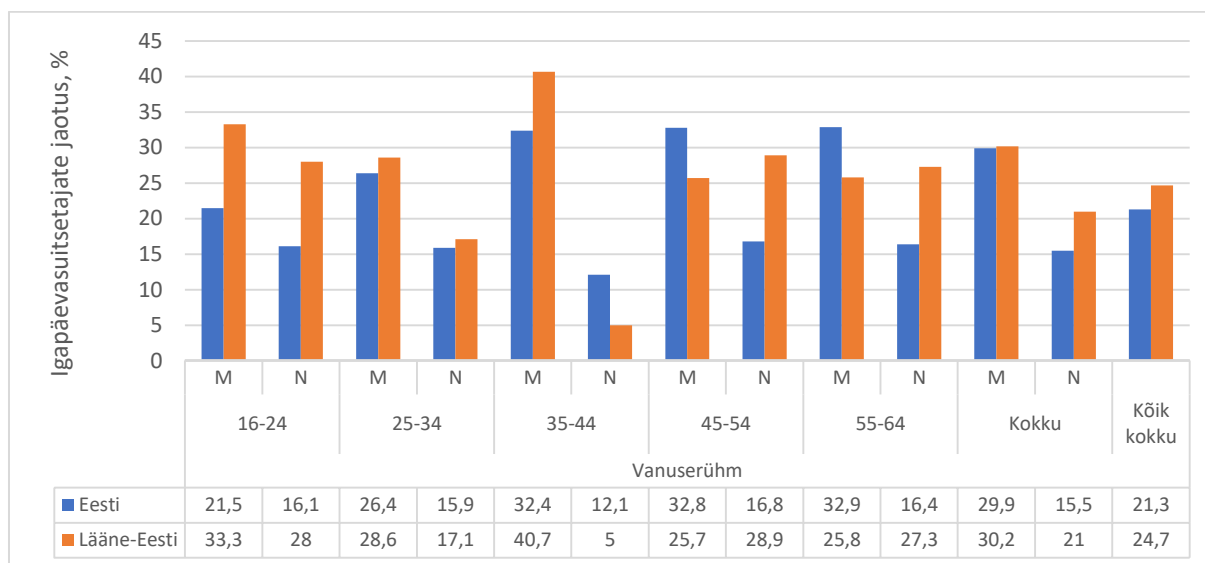
Joonis 143. Registreeritud alkoholi müüvate toitlustusasutuste arv 1000 elaniku kohta Eesti maakondade lõikes (seis 27.04.2018). Allikad: Eesti Konjunkturiinstituut/TAI: Majandustegevuse register, MKM, Statistikaamet.

Joonis 144. Registreeritud alkoholi müügikohtade arv 10 km² kohta Eesti maakondade lõikes (seis 27.04.2018). Allikad: Eesti Konjunkturiinstituut/TAI: Majandustegevuse register, MKM, Statistikaamet.

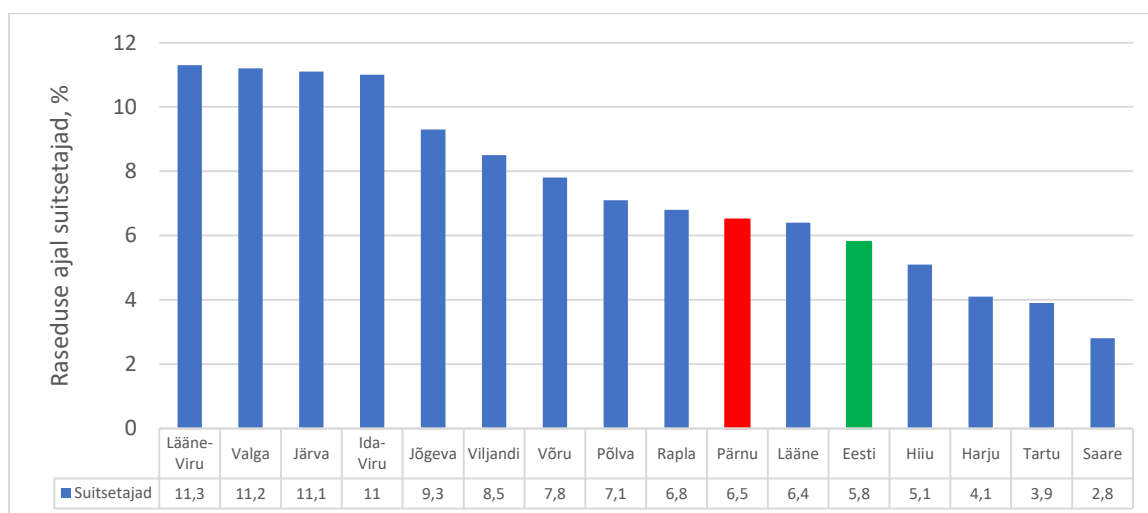
5.6 Suitsetamine

Joonis 145. Igapäevasuitsetajate osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Lääne-Eesti mehed suitsetavad igapäevaselt Eesti keskmisega võrreldes sama palju, kuid Lääne-Eesti naiste hulgas on igapäevaseid suitsetajaid 5,5 protsendipunkti võrra rohkem. Kokkuvõtvalt tuleb nentida, et lääne-estlaste seas on suitsetamine 3,4 protsendipunkti võrra rohkem levinud kui Eestis keskmiselt.

5.6.1 Suitsetamine raseduse ajal

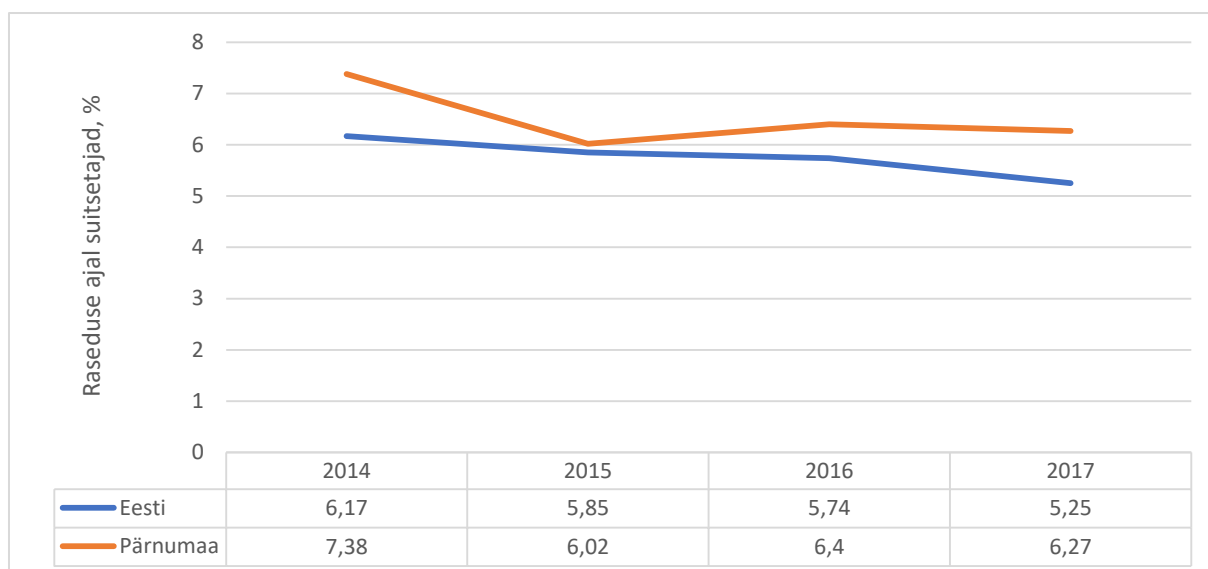

Joonis 146. Raseduse ajal suitsetavate naiste osatähtsus kõigist sünnitanutest Eesti maakondade lõikes, 2014-2017 keskmine. Allikas: TAI.

Raseduse ajal suitsetavate naiste osatähtsuse poolest on Pärnu maakond Eestis keskmisel positsioonil.

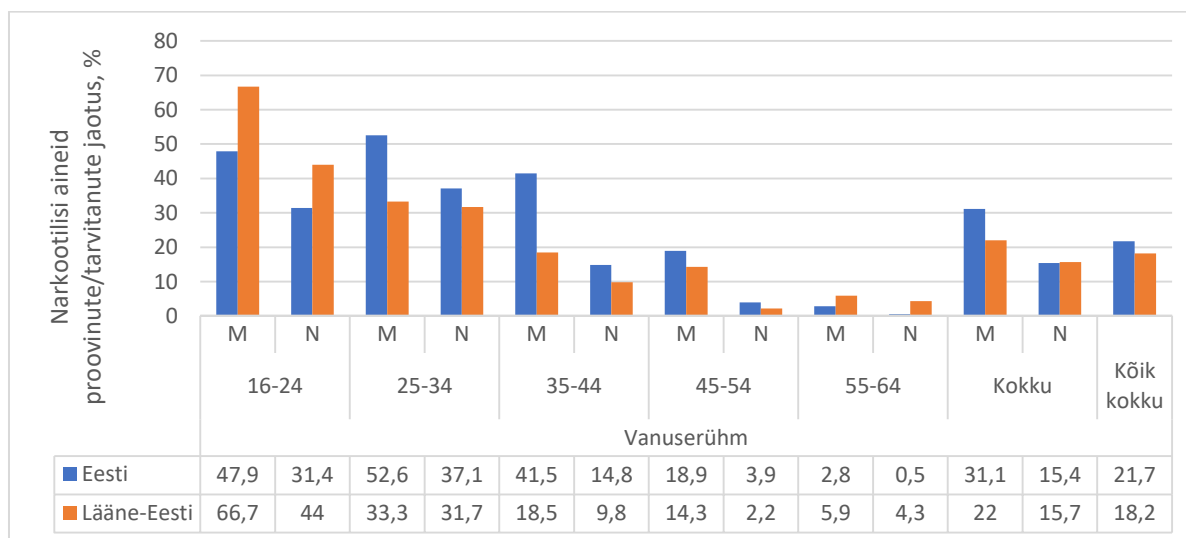

Joonis 147. Raseduse ajal suitsetavate naiste osatähtsus kõigist sünnitanutest Eestis ja Pärnu maakonnas, 2014-2017. Allikas: TAI.

Positiivse trendina on viimase nelja aasta andmete järgi raseduse ajal suitsetamine vähehaaval vähenemas nii Pärnu maakonnas kui ka kogu Eestis.

5.7 Narkootiliste ainete tarbimine

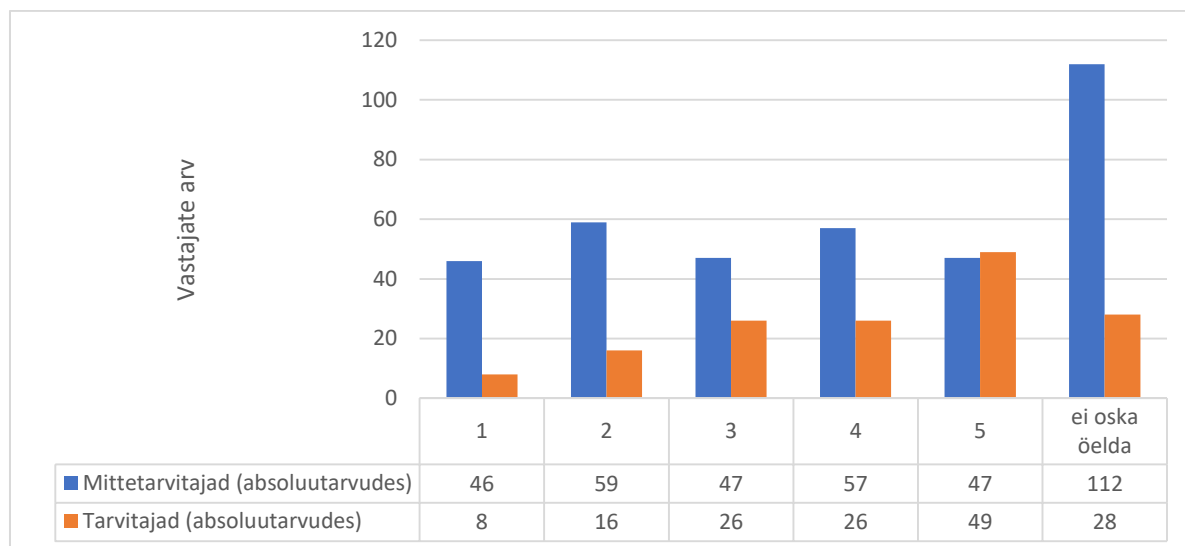

Joonis 148. Narkootilisi aineid proovimise/tarvitamise osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Narkootiliste ainete proovimine ja tarvitamine on Lääne-Eestis riigi keskmisest tasemest 3,5 protsendipunkti võrra väiksem. Suurem vahe soolises löikes ilmneb meeste seas: 8,9 protsendipunkti. Naiste seas on tase Eesti keskmisega enamvähem sama. Nooremate tööelistest (vanuserühm 16-24a) seas on aga nende ainete proovimine ja tarvitamine Eesti keskmisest suurem.

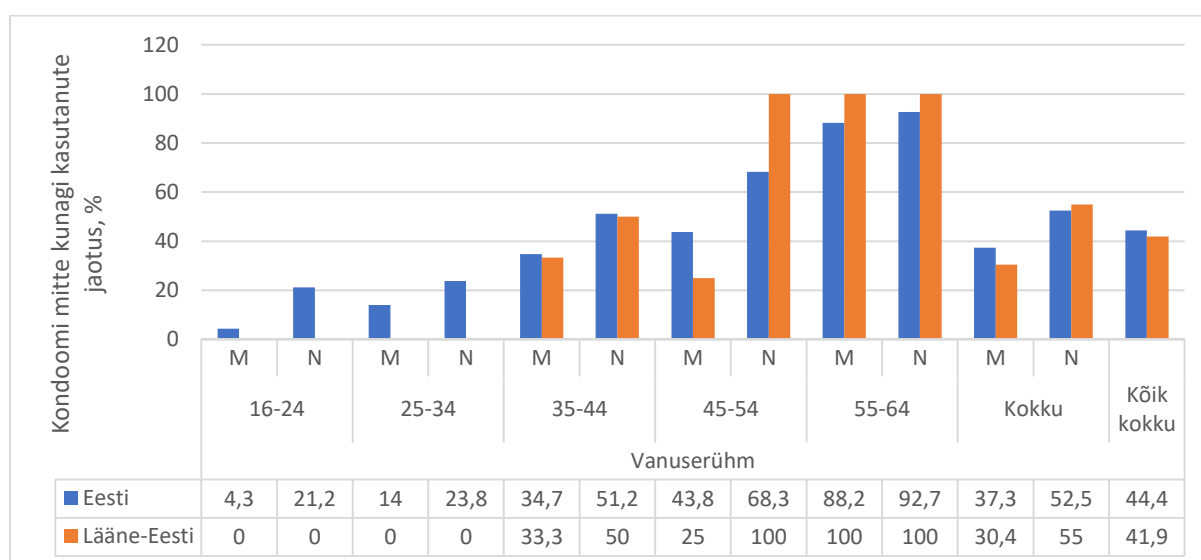
Neli aastat järjest toimus Pärnus elektroonilise tantsumuusika (EDM) festival Weekend, kus esinesid tippartistid laiaast maailmast. See tõi igal aastal augustis linna kümneid tuhandeid külalisi nii Eestist kui ka välismaalt. 2018. aastal viis TAI Weekendil läbi küsitluse, millest selgus, et narkootikumide tarbis külastajast 12%. Märkusena olgu mainitud, et küsitluse valik ei olnud esinduslik.

Joonis 149. Hinnang narkootikumide kättesaadavusele Weekend festivalil, 2018. Allikas: TAI/Postimees 05.10.2018: Vilja Kiisler „Weekendi noorim uimastitarvitaja oli 12-aastane“.

Positiivseks trendiks on asjaolu, et narkootikumid olid festivali alal osalejate hinnangul vähem kättesaadavad kui eelmisel, 2017. aastal.

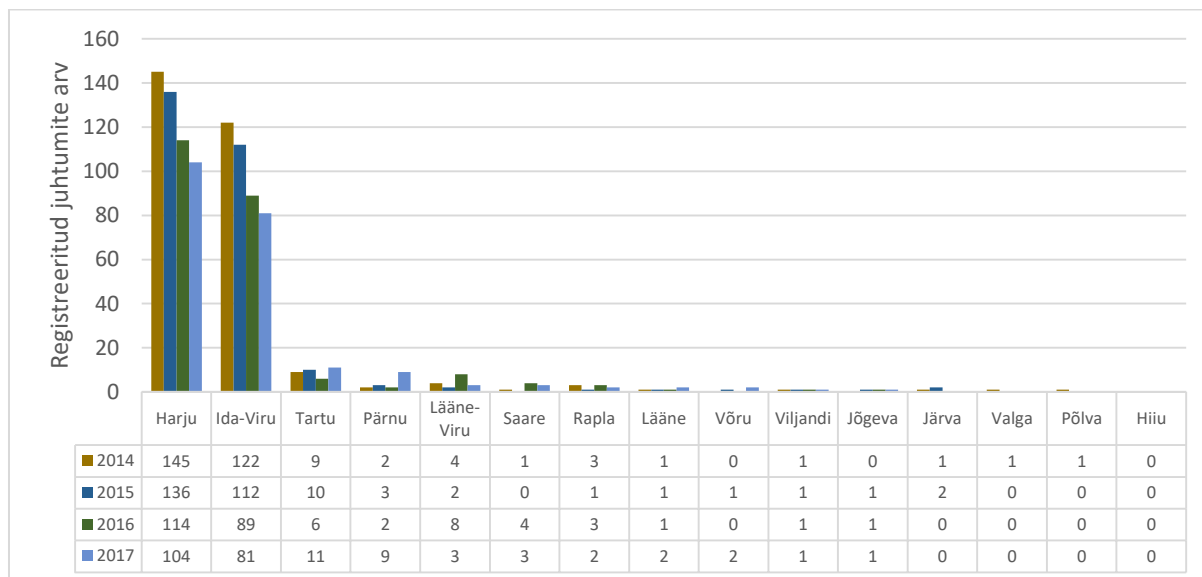
5.8 Seksuaaltervis

Joonis 150. Kondoomi mitte kunagi kasutanute osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Kondoomi mitte kunagi kasutanute osatähtsus on nii Eestis tervikuna kui ka Lääne-Eestis enamvähem samal tasemel.

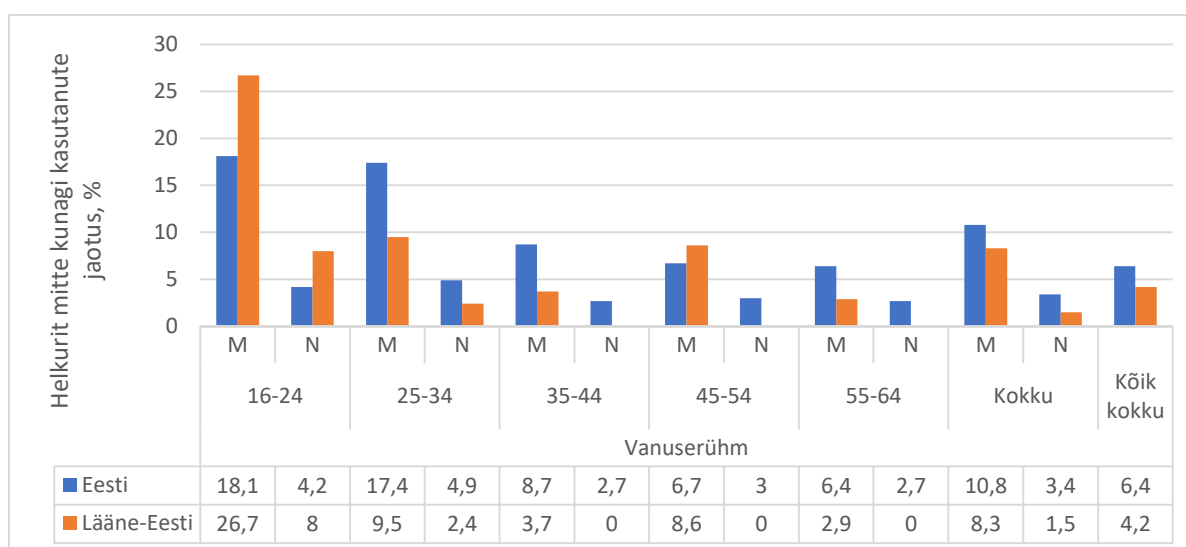

Joonis 151. HIV-nakkuse oletatavad levikuteed maakondade lõikes: registreeritud juhtumid. Allikas: TAI.

Kui seni on Eestis HIV-nakkuse kolded olnud Ida-Virumaa ja Harjumaa, siis 2017. aastal toimunud näitaja järsk tõus Pärnu maakonnas sunnib otsima täpsemaid selgitusi.

5.9 Turvavahendite kasutamine

5.9.1 Helkuri kasutamine

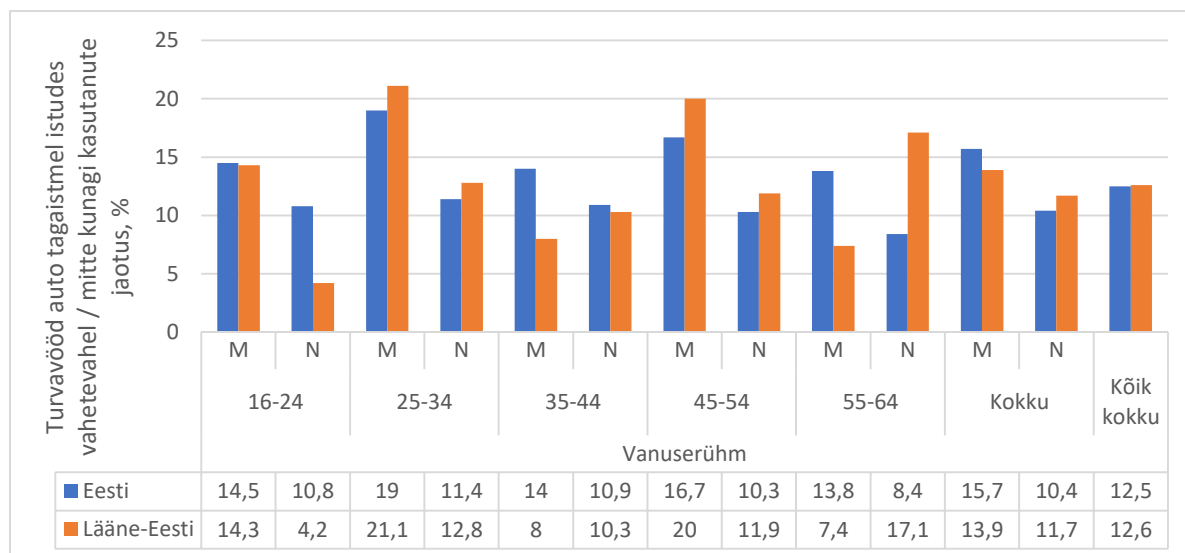

Joonis 152. Helkurit mitte kunagi kasutanute osakaal (tööelistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

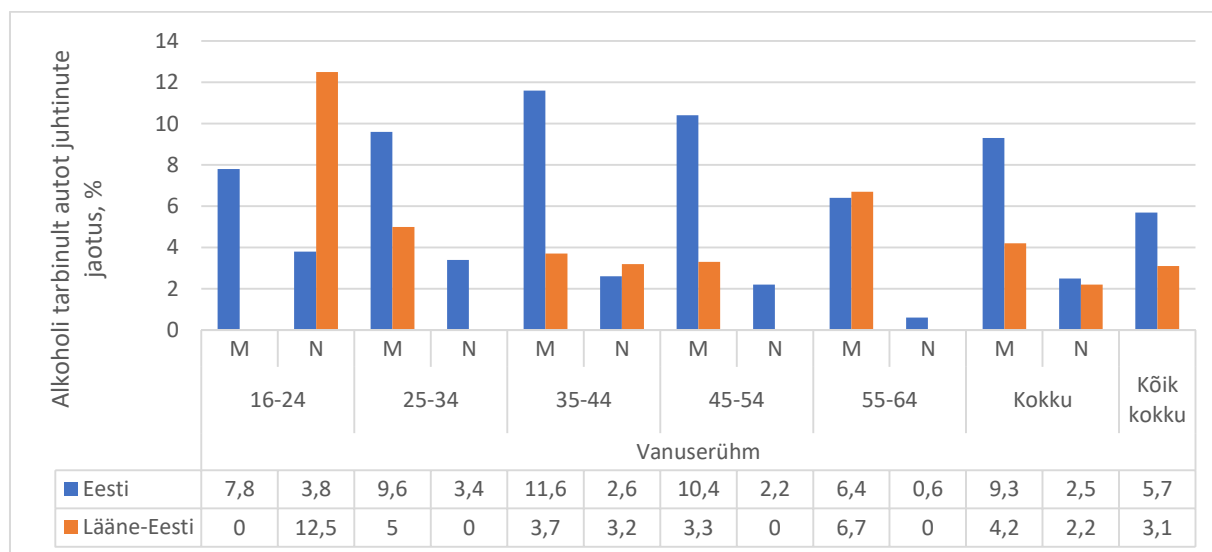
Lääne-Eesti elanikud hoolivad enda ohutusest Eesti keskmisega võrreldes 1,8 protsendipunkti võrra rohkem. Paraku on märgatav vastupidine tendents nooremas tööeas (16-24a) elanike seas, kus paistab silma lääne-estlaste ohutusalane hoolimatus, ja seda mõlema soo osas.

5.9.2 Autojuhtimine ja autos sõitmine

Joonis 153. Turvavööd auto tagaistmel istudes vahetevahel / mitte kunagi kasutanute osakaal (tööealistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

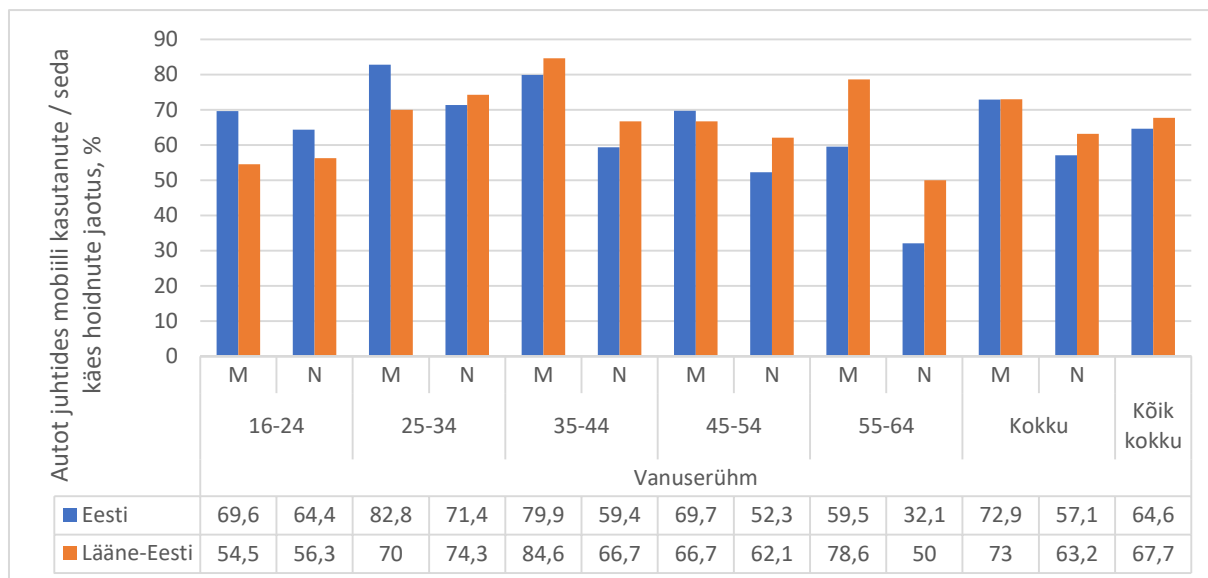
Tagaistmel turvavööd mittekasutanute ja vahetevahel kasutanute osatähtsus jäi lääne-estlaste seas Eesti keskmisega võrreldes samale tasemele. Meeste osas on hoolimatuid Eesti keskmisest veidi vähem, naiste osas aga veidi rohkem. Kokkuvõtteks võib tõdeda, et selle näitaja järgi on meeste üldine hoolimatus oma ohutuse ja tervise suhtes naiste omast suurem.

Joonis 154. Alkoholi tarbinult autot juhtinute osakaal (tööealistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Alkoholi tarbinult autot juhtinute osatähtsus on Lääne-Eestis väiksem kui Eestis keskmiselt. Eriti suur on vahe meeste hulgas – erinevus on üle kahe korra võrreldes Eesti keskmisega. Noorte tööealiste (16-24a) näitajad on väga omapärased: siinkohal oleks vajalik sügavam analüüs.

Joonis 155. Autot juhtides mobiili kasutanute / seda käes hoidnute osakaal (tööealistest) elanikest vanuserühmade järgi Eestis ja Lääne-Eestis, 2016, %. Allikas: TAI.

Aina suuremat muret tekitavaks trendiks on sõitmise ajal mobiiltelefoni kasutamisest tingitud tähelepanu hajumine. Eesti keskmisega võrreldes on see näitaja Lääne-Eestis meeste osas samal tasemel, kuid Lääne-Eesti naised kasutavad autot juhtides mobiiltelefoni Eesti keskmisest 6,1 protsendipunkti võrra sagedamini.

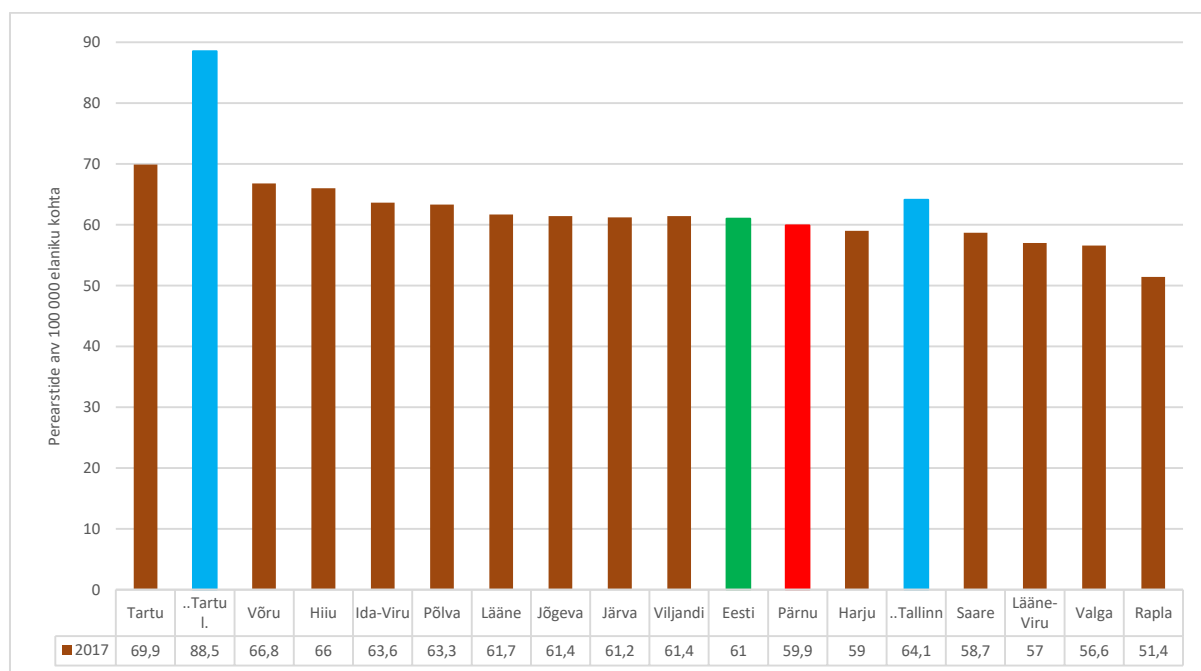
6. TERVISETEENUSED

6.1 Tervishoiuteenused

SA Pärnu Haigla on Pärnumaa ja osaliselt ka suurema tagamaa elanikke teenindav keskhaigla, mis osutab ööpäevaringset ambulatoorset ja statsionaarset eriarstiabi. Lisaks teenindab haigla Pärnut külastavaid sise- ja välisturiste, kelle arv suveperioodil ületab 300 000 inimest. Pärnu Haigla on Pärnumaa suurim tööandja, haiglas töötab üle 1300 inimese. Arstlikke erialasid on haiglas üle 30 ja ambulatoorseid visiite tehakse aastas ligi 190 000. Haiglas on 419 litsentseeritud profiilset voodit, aastas ravitakse Pärnu haiglas kuni 16 000 haiget.

Haiglal on 2006. aastal valminud peahoone. Lõpule on viidud kahe terviselinnaku rajamine, kus aktiivravi on koondatud Ristiku tänava piirkonda ning hooldus- ja õendusteenused Ravi tn 2 kinnistule. Hetkel rajatakse Ristiku tänavale esmatasandi tervisekeskust, mis koondab kokku perearstid, pereõed, füsioterapeudid, koduõendus- ning sotsiaalteenused.

Kiirabijaamad on Pärnus, Kilingi-Nõmmes, Pärnu-Jaagupis, Väandras ja Lihulas. Hooldushaiglatena tegutsevad SA Pärnu Haigla hooldusravi osakond Pärnus, Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskus SA, Pärnu-Jaagupi Hoolduskodu SA ja Väandra Tervisekeskus SA. Arstiabi kättesaadavus on hea ning viimastel aastatel üldiselt paranenud.

Joonis 156. Perearstide arv 100 000 elaniku Eesti maakondade ja kahe suurima linna lõikes, 2017. Allikas: TAI.

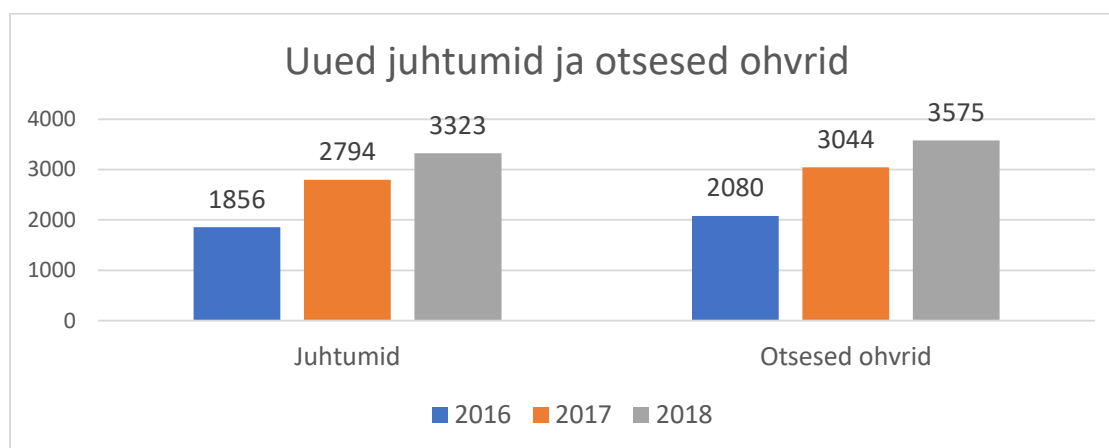
Perearstide arvu sageduselt (100 000 elaniku kohta) on Pärnu maakond enamvähem samal tasemel Eesti keskmisega. Üldisteks probleemideks on perearstide kättesaadavus kaugemates maapiirkondades ning tuleviku peale mõeldes arstide keskmine kõrge vanus ja vähene juurdekasv noorte osas.

6.2 Nõustamisteenused

Ohvriabi teenus on suunatud kõigile inimestele, kes on langenud kuriteo ohvriks, kogenud vägivalda, hoolimatust või halba kohtlemist. Ohvriabitöötajad pakuvad emotsionaalset tuge ja jagavad informatsiooni abi saamise võimaluste kohta. Ohvriabi kriisitelefoni 116006 pakutakse ööpäevaringset kriisinõustamist ja jagatakse informatsiooni ohvri õigustest ja abistavatest süsteemidest.

2019. aasta esimeses kvartalis pakkusid sotsiaalkindlustusameti ohvriabitöötajad üle Eesti nõustamist 2975 korral, 2018. aasta sama perioodiga võrreldes kasvas nõustamiste arv 29%. Nõustamiste kasvu tingis politsei parem teavitustöö ja 01.01.2019 avatud uus teenus kriisiabitelefoni näol. Politsei oskused ja motivatsioon inimestele ohvriabi võimalusi selgitada on oluliselt paranenud, mistõttu jõuavad abivajajad ohvriabisse ka palju kiiremini. Nõustamiste arvu kõrval kasvas ohvriabini jõudnud uute juhtumite arv 70%. Kui 2018. aasta I kvartalis oli uusi pöördujaid 782, siis 2019. aastal juba 1328, mis on 546 võrra rohkem. Kõige enam kasvas abistatud inimeste arv Harjumaal, Ida-Virumaal ja Pärnumaal.

Joonis 157. Uute juhtumite kasv Eestis 2016-2019 lõikes. Allikas: Sotsiaalkindlustusamet.

Seksuaalvägivalda kriisiabikeskus

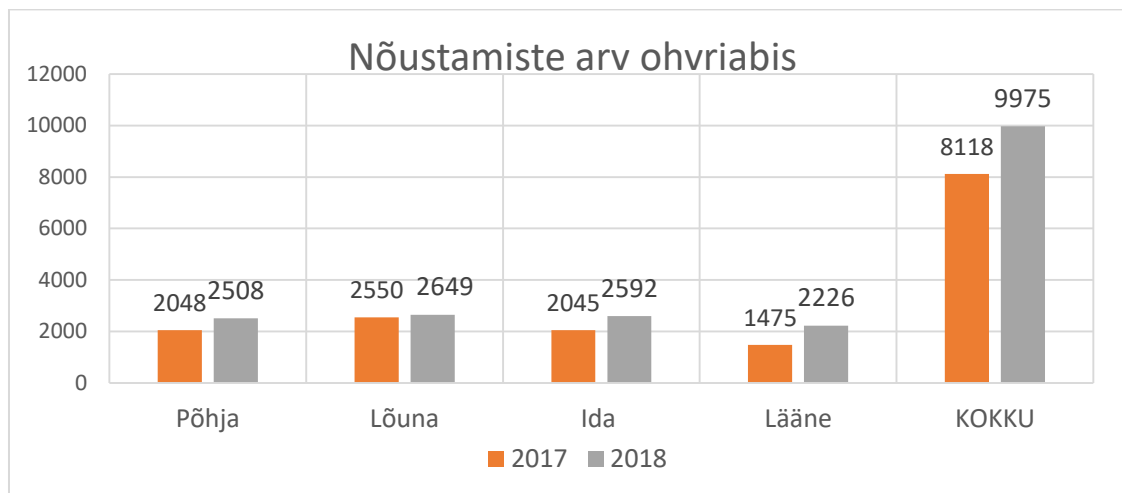
Seksuaalvägivalda kriisiabikeskus pakub professionaalset ööpäevaringset abi seksuaalvägivalda kogenud inimestele. Seksuaalvägivald on vägistamine, sellega ähvardamine või muu seksuaalse iseloomuga tegu. Seksuaalvägivaldaga on tegu ka siis, kui inimene ei saanud anda oma nõusolekut vahekorra, näiteks tundis hirmu, oli uimastatud, joobes või magas. Seksuaalvägivald on kuritegu ja kannatanu ei pea end süüdi tundma, sest vastutus seksuaalvägivalda eest lasub selle toimepanijal, mitte ohvril.

Pärnu Naiste Tugikeskus

MTÜ Pärnu Naiste Varjupaik pakub alates 2009. aastast spetsialiseeritud kompleksteenusest toetust, asjatundlikku nõuannet ja turvalist keskkonda ning jõustamist naistele, kes on kogenud mistahes soopõhist vägivalda: füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist, majanduslikku. Varjupaiga teenused laienevad ka naistega kaasas olevatele lastele. Abivajajaid informeeritakse nende õigustest ja abi saamise võimalustest, ohvreid toetatakse emotsionaalselt ja neile pakutakse turvalist majutust, jõustamist vägivallaringi lõpetamiseks, psühholoogilist ja

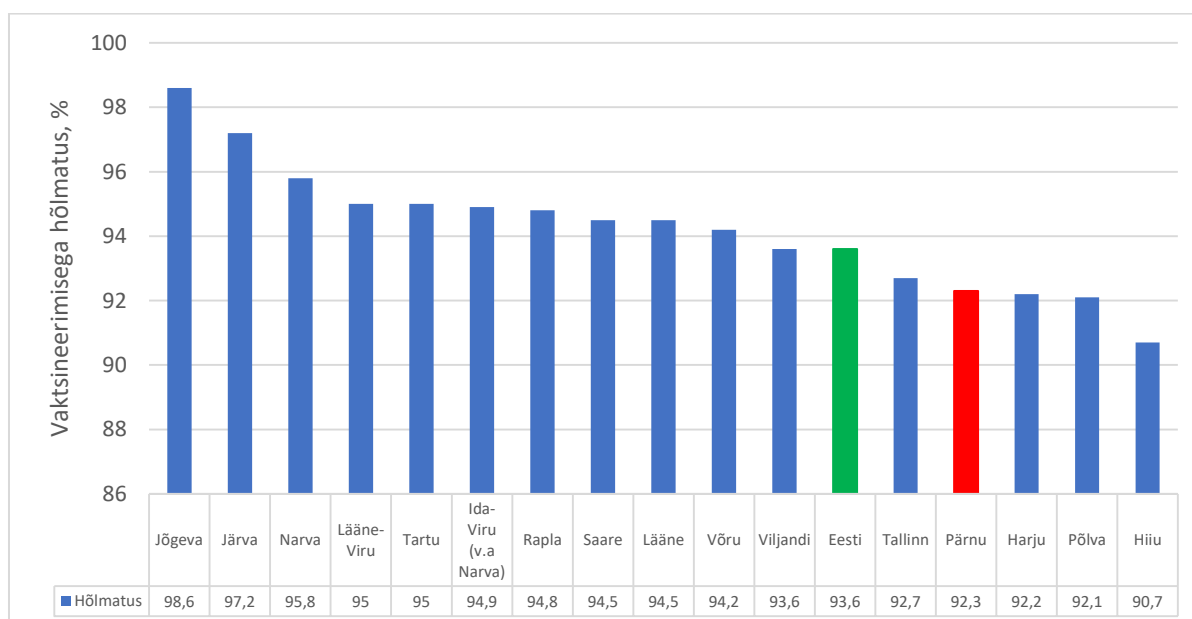
juriidilist nõustamist. Tagatud on ohvri konfidentsiaalsus varjupaigas viibimisel ning nõustamis- või tugigrupiteenuse kasutamisel, lisaks on olemas ööpäevaringne valmisolek ohvreid varjupaika vastu võtta ja seda seitse päeva nädalas ilma pühadeta. Kõik varjupaiga poolt pakutavad teenused on varjupaigas viibivale naisele ja lapsele tasuta, olenemata nende elukohast.

Joonis 158. Ohvriabi nõustamiste kasv 2017-2018. Allikas: Sotsiaalkindlustusamet.

6.3 Kuni 2-aastaste laste hõlmatus immuniseerimisega

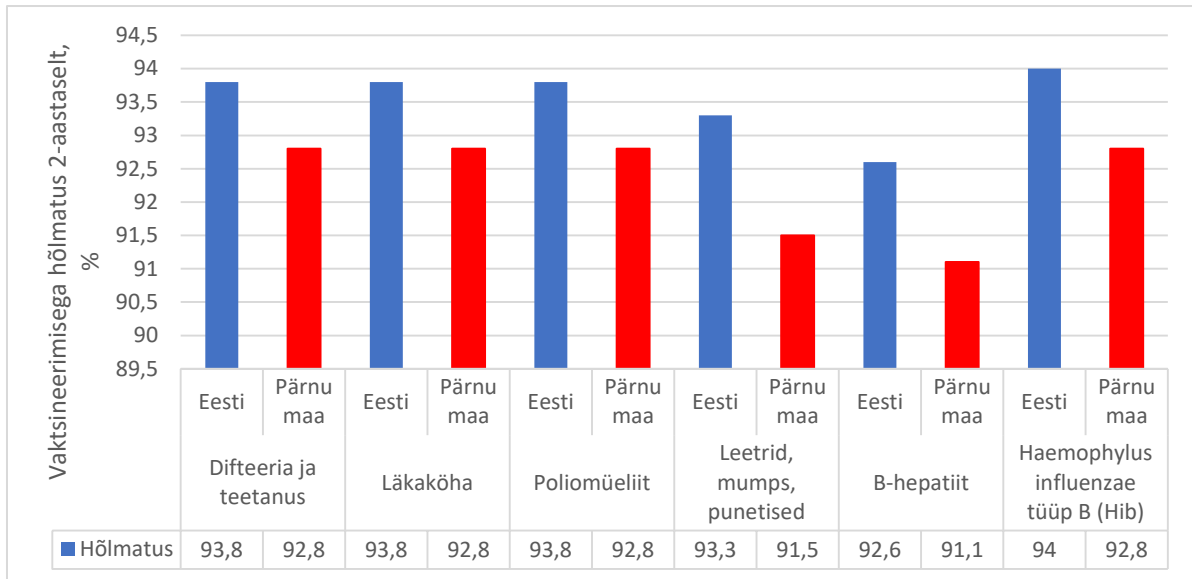
Kuni 2-aastaste laste vaktsineerimisega hõlmatus poolest jääb Pärnu maakond viimaste andmete alusel Eesti keskmisest maha.

Joonis 159. Vaktsineerimisega hõlmatus 2-aastaselt (%) Eesti maakondade lõikes, 2017. Allikas: Terviseamet.

Joonis 160. Vaktsineerimisega hõlmatus 2-aastaselt (%) teatud haiguste vastu Eestis ja Pärnu maakonnas, 2017. Allikas: Terviseamet.

TERVISE JA HEAOLUPROFIILI KOKKUVÕTE

Maakondade jaotumine

	Näitaja	Parim															Halvim		
Rahvastik	Meeste keskmine eluiga	74,9	TAR	SAA	HAR	RAP	HII	LÄÄ	PÄR	EST	JÄR	VIL	PÖL	VAL	VÕR	LÄÄV	JÖG	IDAV	69,5
	Naiste keskmine eluiga	83,1	HII	SAA	TAR	VIL	HAR	PÖL	LÄÄ	PÄR	VÕR	EST	JÄR	VAL	RAP	LÄÄV	JÖG	IDAV	79,7
	Meeste tervena elatud aastad	62,0	LÄÄ	RAP	HAR	SAA	LÄÄV	HII	JÄR	EST	PÄR	TAR	VAL	IDAV	VIL	JÖG	VÕR	PÖL	42,2
	Naiste tervena elatud aastad	67,3	LÄÄ	LÄÄV	RAP	HII	TAR	HAR	JÄR	PÄR	EST	SAA	VIL	IDAV	VÕR	JÖG	VAL	PÖL	48,5
	Loomulik iive*1000	2,2	HAR	TAR	VÕR	EST	RAP	PÄR	VIL	SAA	LÄÄV	JÄR	JÖG	HII	LÄÄ	PÖL	IDAV	VAL	-8,3
	Laste (0–14-aastaste) osatähtsus (%)	18,5	TAR	HAR	RAP	EST	PÄR	LÄÄV	JÄR	VIL	VAL	LÄÄ	VÕR	SAA	IDAV	PÖL	JÖG	HII	11,6
	Eakate (>65-aastaste) osatähtsus (%)	17,3	HAR	TAR	EST	RAP	LÄÄV	HII	SAA	PÖL	PÄR	VÕR	JÄR	LÄÄ	VAL	VIL	IDAV	JÖG	22,7
Võrreid võimalused	Tööhõive määr (%)	71,3	HAR	TAR	PÄR	EST	LÄÄ	SAA	RAP	JÄR	JÖG	LÄÄV	HII	VIL	VÕR	VAL	IDAV	PÖL	48,5
	Keskmine brutokuupalk (€)	1271,0	HAR	TAR	EST	LÄÄ	VIL	JÄR	LÄÄV	RAP	PÄR	VÕR	IDAV	HII	VAL	JÖG	SAA	PÖL	864,0
	Suhtelise vaesuse määr (%)	16,0	HAR	RAP	PÄR	SAA	EST	HII	TAR	JÄR	LÄÄ	JÖG	VIL	VÕR	LÄÄV	IDAV	PÖL	VAL	32,2
	Registreeritud töötuse määr (%)	3,6	TAR	VÕR	HAR	HII	VIL	JÖG	EST	SAA	VAL	RAP	PÄR	JÄR	LÄÄ	LÄÄV	PÖL	IDAV	12,8
	Laste suhtelise vaesuse määr (%)	13,1	HAR	JÄR	HII	SAA	LÄÄ	EST	LÄÄV	TAR	VIL	PÄR	RAP	IDAV	VÕR	PÖL	JÖG	VAL	46,4
Abivajavad lapsed*1000	0,8	TAR	PÄR	LÄÄ	VAL	HAR	IDAV	EST	RAP	LÄÄV	SAA	HII	VIL	JÄR	PÖL	JÖG	VÕR	15,9	
Rahvastiku tervise seisund	Positiivne tervise enesehinnang (>16a) (%)	63,6	LÄÄ	HAR	TAR	HII	SAA	PÄR	LÄÄV	EST	RAP	VÕR	JÄR	JÖG	VAL	VIL	PÖL	IDAV	28,5
	Tervisest tingitud piirangud (>16a) (%)	28,2	HAR	LÄÄ	HII	JÄR	SAA	LÄÄV	RAP	EST	TAR	PÄR	VAL	JÖG	VIL	VÕR	IDAV	PÖL	56,5
	Depressiooni esinemine - mehed (>16a) (%)	2,8	LÄÄ	VIL	HAR	RAP	SAA	PÄR	EST	TAR	IDAV	LÄÄV	HII	VAL	VÕR	JÖG	PÖL	JÄR	12,0
	Depressiooni esinemine - naised (>16a) (%)	4,7	LÄÄV	HII	TAR	LÄÄ	VIL	JÖG	EST	PÄR	PÖL	RAP	SAA	JÖG	VAL	VÕR	JÄR	VÕR	21,7
	Haiglaravi viibinud vigastuste tõttu*1000	8,4	RAP	VAL	HAR	HII	VIL	LÄÄV	PÄR	JÖG	VÕR	EST	TAR	JÄR	IDAV	LÄÄ	PÖL	SAA	13,3
	Pahaloomuliste kasvaja esmasjuhud*10000	6,0	RAP	HAR	TAR	VAL	EST	LÄÄ	HII	LÄÄV	VÕR	IDAV	VIL	PÖL	JÄR	PÄR	SAA	JÖG	8,4
	Tuberkuloosi esmashaigestumus*100000	0,0	HII	RAP	TAR	PÄR	HAR	LÄÄV	SAA	EST	JÖG	LÄÄ	VÕR	PÖL	JÄR	VIL	IDAV	VAL	28,7
	Seksuuausel teel leevivad haigused (va HIV)*100000	37,7	HII	VÕR	VIL	IDAV	SAA	JÄR	LÄÄ	JÖG	VAL	PÖL	LÄÄV	EST	RAP	HAR	TAR	PÄR	186,6
	HIV nakkusjuhud*100000	0,0	HII	VÕR	VAL	PÖL	VIL	JÖG	PÄR	LÄÄ	JÄR	TAR	RAP	SAA	LÄÄV	EST	HAR	IDAV	76,2
	Puudega inimeste osatähtsus (%)	6,9	HAR	HII	RAP	LÄÄ	LÄÄV	PÄR	EST	JÄR	SAA	VIL	TAR	IDAV	VAL	VÕR	JÖG	PÖL	24,8
	Puudega laste (0–15a) osatähtsus (%)	3,3	HAR	PÄR	LÄÄ	RAP	HII	SAA	EST	LÄÄV	TAR	VÕR	VIL	JÄR	VAL	JÖG	PÖL	IDAV	10,3
	Surmad enne 65. eluaastat*100000	2,3	TAR	SAA	HAR	PÄR	HII	EST	VIL	PÖL	JÄR	RAP	VÕR	JÖG	LÄÄ	LÄÄV	VAL	IDAV	5,3
	Surmad vigastustesse ja mürgistustesse*100000	37,2	SAA	RAP	TAR	JÄR	LÄÄ	VIL	HAR	LÄÄV	HII	PÄR	PÖL	EST	VAL	VÕR	IDAV	JÖG	101,2
Alkoholisurmad*100000	22,6	HII	TAR	RAP	SAA	HAR	EST	VIL	PÄR	JÖG	IDAV	LÄÄV	VAL	JÄR	PÖL	LÄÄ	VÕR	70,6	
Surmad vereringeelundite haigustesse*100000	268,9	HAR	TAR	PÄR	VÕR	EST	HII	RAP	SAA	JÖG	JÄR	LÄÄV	VIL	LÄÄ	PÖL	VAL	IDAV	401,0	
Surmad pahaloomulistesse kasvajatesse*100000	142,5	HII	JÄR	HAR	VÕR	IDAV	EST	TAR	PÄR	SAA	VIL	PÖL	VAL	JÖG	RAP	LÄÄ	LÄÄV	240,9	
Tervislik eluviis	Purju joomine viimasel kuul (mehed, >16a) (%)	21,9	PÖL	HII	IDAV	VAL	RAP	HAR	TAR	LÄÄV	EST	JÄR	LÄÄ	SAA	JÖG	VIL	VÕR	PÄR	40,9
	Purju joomine viimasel kuul (naised, >16a) (%)	2,2	JÖG	SAA	JÄR	TAR	IDAV	VIL	HII	LÄÄV	EST	LÄÄ	HAR	VAL	PÖL	VÕR	RAP	PÄR	11,8
	Ülekaalulised ja rasvunud (16–74a) (%)	41,3	HAR	TAR	SAA	EST	RAP	PÄR	VIL	LÄÄ	HII	IDAV	VAL	JÖG	JÄR	LÄÄV	VÕR	PÖL	61,9
	Suigaretid (>16a) (%)	19,1	TAR	PÖL	HAR	HII	VÕR	JÖG	VIL	EST	LÄÄ	PÄR	VAL	SAA	RAP	JÄR	IDAV	LÄÄV	30,1
	Raseduse ajal suitsetajad (%)	3,1	SAA	HAR	TAR	HII	EST	PÄR	LÄÄ	RAP	VÕR	VIL	PÖL	JÖG	VAL	IDAV	LÄÄV	JÄR	12,0
	Teismeliste (15–17a) rasedused*1000	6,3	HII	SAA	HAR	RAP	TAR	EST	VÕR	JÖG	PÖL	VAL	IDAV	PÄR	LÄÄ	VIL	LÄÄV	JÄR	35,8
	Piisav puu- ja köögiviljade söömine (15–70a) (%)	5,4	HII	PÄR	RAP	JÄR	VÕR	PÖL	LÄÄ	IDAV	EST	TAR	VAL	VIL	JÖG	HAR	SAA	LÄÄV	0,7
	Piisav liikumine (16–74a)	89,5	JÄR	VIL	SAA	IDAV	PÖL	HAR	TAR	VÕR	EST	VAL	JÖG	HII	PÄR	RAP	LÄÄ	LÄÄV	44,1
	Vaktsineerimisega hõlmatud 2-aastaselt (%)	98,8	JÖG	IDAV	LÄÄV	SAA	JÄR	PÖL	VIL	TAR	LÄÄ	RAP	EST	VÕR	VAL	HII	PÄR	HAR	90,9
	Rinnavähi sõeluuringutega hõlmatud (%)	68,3	HII	SAA	JÖG	LÄÄ	VÕR	VIL	JÄR	TAR	PÖL	VAL	LÄÄV	RAP	PÄR	EST	HAR	IDAV	54,2
Emakakaelavähi sõeluuringutega hõlmatud (%)	53,7	HII	SAA	PÄR	JÄR	PÖL	JÖG	LÄÄ	VÕR	LÄÄV	HAR	RAP	EST	VAL	IDAV	TAR	VIL	40,0	
Toetav elukeskkond	Elukoha turvalisuse hindamine (15–70a) (%)	97,1	SAA	HII	JÖG	VIL	VÕR	JÄR	PÖL	RAP	TAR	LÄÄ	VAL	LÄÄV	PÄR	EST	HAR	IDAV	70,0
	Isikuvastased kuriteod*10000	2,5	SAA	HII	JÖG	VIL	TAR	JÄR	PÄR	RAP	LÄÄV	VÕR	EST	HAR	VAL	LÄÄ	IDAV	PÖL	7,3
	Varavastased kuriteod*10000	3,9	HII	SAA	VIL	JÄR	LÄÄ	VÕR	JÖG	VAL	RAP	PÖL	PÄR	TAR	LÄÄV	EST	IDAV	HAR	15,2
	Rasked ja surmavad tööõnnetused*100000	0,9	HII	VÕR	RAP	IDAV	VIL	TAR	SAA	PÖL	VAL	HAR	EST	PÄR	LÄÄ	JÖG	JÄR	LÄÄV	2,8
	Liikluses hukkunud ja vigastatud*10000	0,8	HII	IDAV	VIL	TAR	LÄÄ	SAA	EST	HAR	LÄÄV	JÖG	PÖL	VAL	JÄR	VÕR	PÄR	RAP	1,7
	Tabatud joobes juhid*10000	4,0	HAR	LÄÄ	EST	PÄR	VIL	IDAV	SAA	TAR	LÄÄV	VAL	HII	JÄR	RAP	PÖL	JÖG	VÕR	10,3
	Tuleõnnetustes kannatanud*100000	11,3	HII	PÄR	HAR	RAP	TAR	JÖG	EST	SAA	LÄÄV	IDAV	JÄR	VIL	PÖL	LÄÄ	VAL	VÕR	45,7
	Hoonetulekahjude arv*1000000	0,9	TAR	SAA	HII	LÄÄ	HAR	VIL	PÄR	PÖL	RAP	EST	JÖG	VÕR	JÄR	VAL	LÄÄV	IDAV	2,0
	Uppumised ja veeõnnetustest päästetud*1000000	2,0	HAR	LÄÄV	RAP	TAR	VÕR	EST	PÄR	JÄR	VAL	LÄÄ	VIL	PÖL	IDAV	JÖG	SAA	HII	22,6
Perearstide arv*1000000	183,7	JÄR	TAR	LÄÄV	JÖG	IDAV	VÕR	EST	VIL	PÖL	SAA	HAR	HII	PÄR	LÄÄ	VAL	RAP	125,0	

Tabel näitab, kuidas maakonnad tervise ja heaolu näitajate alusel jaotuvad näitaja parimast väärtusest halvamani. Eesti keskmine on ümbritsetud tumeda joonega. Hallil taustal on maakonnad, kelle kohta mõne näitaja puhul andmeid ei ole ning need on paigutatud Eesti keskmise lähedale. Näitajate selgitused on toodud maakonna tervise ja heaolu ülevaadete metoodika ja tõlgendusjuhiste dokumendis. *1000—1000 elaniku kohta, *100000—100 000 elaniku kohta.

Piisavalt puu- ja köögivilju söövate elanike osakaal on kõigis maakondades erakordselt madal ning seetõttu on kõigi maakondade kohta see näitaja punasega tähistatud.

HAR - Harjumaa, HII - Hiiumaa, IDAV - Ida-Virumaa, JÖG - Jõgevamaa, JÄR - Järvamaa, LÄÄ - Läänemaa, LÄÄV - Lääne-Virumaa, PÖL - Põlvamaa, PÄR - Pärnumaa, RAP - Raplamaa, SAA - Saaremaa, TAR - Tartumaa, VAL - Valgamaa, VIL - Viljandimaa, VÕR - Võrumaa.

Joonis 159. Maakondi võrdlev tabel: maakondade tervise- ja heaoluprofiilide koond. Allikas: TAI.

Märkus: Peale antud koondi koostamist (2017) laekunud värskemate andmete alusel võib maakondade järjestus olla teatud osas muutunud.

TAI poolt 2018. aastal koostatud Pärnumaa tervise ja heaolu ülevaade näitab, et **maakond on Eestis järgmiste näitajate poolest halvimal positsioonil:**

- **Seksuaalset teel levivad haigused** (v.a HIV) (100 000 elaniku kohta);
- **Purju joomine viimasel kuul, mehed, >16a (%)**;
- **Purju joomine viimasel kuul, naised, >16a (%)**.

Rõhutamist väärib fakt, et nende näitajate poolest ollakse Eestis nõ „punase laterna“ osas.

Teisel kohal (halvas mõttes) ollakse alljärgnevate näitajate poolest:

- Vaktsineerimisega hõlmatus 2-aastaselt (%);
- Liikluses hukkunud ja vigastatud (1000 elaniku kohta).

Kolmandal kohal ollakse alljärgneva näitaja poolest: pahaloomuliste kasvajate esmasjuhud (1000 elaniku kohta).

Neljandal kohal ollakse alljärgnevate näitajate poolest:

- Piisav liikumine (16-74a);
- Rinnavähi sõeluuringutega hõlmatus (%);
- Elukoha turvaliseks hindamine (15-70a) (%);
- Perearstide arv (100 000 elaniku kohta).

Viiendal kohal ollakse järgmiste näitajate poolest:

- teismeliste (15-17a) rasedused;
- rasked ja surmavad tööõnnetused (100 000 elaniku kohta).

Kuuendal kohal ollakse alljärgnevate näitajate poolest:

- registreeritud töötuse määr (%);
- depressiooni esinemine – naised (>16a)(%);
- varavastased kuriteod (1000 elaniku kohta).

Seitsmendal kohal ollakse järgmiste näitajate poolest:

- laste suhtelise vaesuse määr (%);
- tervisest tingitud piirangud (>16a) (%);
- surmad vigastustesse ja mürgistustesse (100 000 elaniku kohta);
- suitsetajate (>16a) osatähtsus (%).

Kaheksandal kohal ollakse alljärgnevate näitajate poolest:

- meeste tervena elatud aastad;
- eakate (>65-aastaste) osatähtsus (%);
- keskmine brutokuupalk (eurot).

Eesti keskmisest halvemad näitajad on Pärnu maakonnas veel alljärgnevalt:

- Üheksandal kohal – alkoholisurmad (100 000 elaniku kohta); surmad pahaloomulistesse kasvajatesse (100 000 elaniku kohta).
- Kümnendal kohal – uppumised ja veeõnnetustest päästetud (100 000 elaniku kohta).
- Üheteistkümnendal kohal – loomulik iive (1000 elaniku kohta); ülekaalulised ja rasvunud (16-74a) (%); raseduse ajal suitsetajad (%).
- Kaheteistkümnendal kohal – laste (0-14a) osatähtsus (%).
- Kolmeteistkümnendal kohal – tabatud joobes juhid (1000 elaniku kohta).

Kõigi Eesti maakondade elanike (15-70-aastased) poolt on ebapiisav puu- ja köögiviljade söömise tase (%).

Pärnumaa kolmest nn „punasest laternast“ kaks (purju joomine viimasel kuul, mehed ja naised) jäävad plokki „tervislik eluviis“. Siinkohal on tähtis roll nii hoiakute muutmisel kui nende tegevuste asendamiseks alternatiivide väljapakkumisel.

Pärnumaa olukorda saab analüüsida TAI poolt koostatud Eesti maakondade tervise ja heaolu ülevaates 2018 teemavaldkondade kaupa. Selles ülevaates on viis teemavaldkonda: rahvastik, võrdsed võimalused, rahvastiku tervise seisund, tervislik eluviis, toetav elukeskkond. Rahvastiku valdkonnas, kus teatavasti on protsessid kõige inertsemad, on nõrgimaks kohaks eakate (>65-aastaste) osatähtsus rahvastikus.

Võrdsete võimaluste valdkonnas on nõrgimaks kohaks keskmise brutopalgaa suurus Eesti maakondade pingereas – see on suureks majandusarengu väljakutseks. Rahvastiku valdkonnas on „punaseks laternaks“ seksuaalsel teel levivad haigused (v.a HIV), aga ka pahaloomuliste kasvajatate esmajuhud ja depressiooni esinemine täiskasvanud (>16a) naistel.

Tervislike eluviiside valdkonnas vajab suurimat tähelepanu nii täiskasvanud (>16a) meeste kui naiste alkoholi tarbimine – purju joomine viimasel kuul. Lisaks sellele teeb muret Eesti keskmisest halvem olukord teismeliste (15-17a) raseduste ja täiskasvanute (>16a) suitsetamise osas. Toetava elukeskkonna valdkonnas on suurimaks murekohaks liikluses hukkunute ja vigastatute suhtarv.

Järeldusena, erinevalt varasemast terviseprofiilist („Pärnumaa terviseprofiil 2014-2024“) ei saa Pärnumaad enam vaadelda „kõige normaalsema Eesti maakonnana“. Seekord tuleb eriti tähelepanu pöörata kolmele halvimal näitajale Eestis – nii meeste kui naiste purju joomisele (viimasel kuul) kui ka seksuaalsel teel levivate haiguste (v.a HIV) levikule.

Käesolev analüüs näitab, et tervisedenduse töö peab olema pidev. Siinkohal illustreerimiseks kaks vastandmäärgiga uudist kohalikest meediast. Esiteks, 11. oktoobril 2018 avaldas „Pärnu Postimees“ oma kodulehel uudise (autoriks Sirle Matt), et joores roolikeeramise vahelejäädud juhtide arv on aastaga (2018. aasta 9 kuud vs aastatagune sama ajaperiood) Pärnumaal kahjuks tugevalt tõusnud: 438 vs 346 juhti. Teiseks Raido Keskküla artikkel, kus märgitakse, et Pärnumaa Spordiliit käivitas koostöös Tartu Ülikooli Pärnu kolledži, SA Pärnumaa Arenduskeskuse ja Pärnumaa Omavalitsuste Liiduga esimest korda uuringu maakonna elanike liikumisharjumuste ja –hoiakute kaardistamiseks.

Lõpetuseks, meditsiinidoktor Eero Merilind on ajalehes Postimees 20.09.2018 ilmunud artiklis „5 võimalust parandada Eesti tervist“ välja pakkunud alljärgnevate väljakutsetega tegelemist: universaalne ravikaitse versus ravikindlustussüsteem; tervishoiusüsteemi IT-tiiger tuleb unest äratada; rahastamisel peaks arvestama ka kvaliteedinäitajaid; pikema eluea jaoks on vaja tõsta haridustaset, sissetulekuid ning harrastada tervislikku eluviisi; haiguste ennetamisse tuleb suhtuda tõsiselt ning uue vaatenurga alt.

Artiklis oli välja toodud valik Eesti tervishoiunäitajaid võrdluses OECD-riikide keskmistega: meeste keskmine eluiga (aastates) - Eestis 73,2 vs OECD 77,9; naiste keskmine eluiga Eestis 82,2 vs OECD-s 83,1; igapäevased suitsetajad (% elanikkonnast) - Eestis 21,3 vs OECD-s 18,4; igapäevased alkoholitarvitajad (%) - Eestis 10,3 vs OECD-s 9,0; suremusnäitaja südameveresoonehaigustesse (%) - Eestis 10,9 vs OECD-s 7,5; tervishoiu rahastamine elaniku kohta (USA dollarit) – Eestis 1989 vs OECD-s 4003; tervisekindlustusega kaetute osatähtsus elanikkonnast (%) - Eestis 94 vs OECD-s 99. Neisse ülaltoodud väljakutsetesse ja näitajatesse süvenedes on näha, et arenguruumi on Eesti, sealhulgas Pärnu maakonna, tervishoiu valdkonnas piisavalt. Oma osa on siin kõigil meil, kes me saame oma tervisekäitumist muuta.

TEGVUSKAVA 2019-2022

Pärnumaa tervise- ja heaoluprofiili koostamise käigus kaardistati maakonna elanike tervisekäitumine. Selgusid probleemset valdkonnad, mille lahendamiseks on seatud prioriteetidid tegevuskavas aastateks 2019-2022:

- **Muuta tervist toetavad valikud kõikidele sihtrühmadele lihtsalt kättesaadavaks kogu nende elukaare jooksul.**
- **Tegeleda elanike seas liikumisharrastuse vajalikkuse teadvustamise ja hoiakute kujundamisega.**
- **Aidata aktiivse liikumise ja tervisliku toitumise toel kaasa elanike tervena elatud eluaastate pikenemisele.**
- **Väärtustada vaimse tervise olulisust elanike teadlikkuse tõstmise ja ennetustöö kaudu.**
- **Käivitada lühikene tarneahel kohalike väiketootjate ja tarbijate vahel, et muuta kohalik tervislik toit kõikidele sihtrühmadele lihtsalt kättesaadavaks.**

Pärnumaa tervise ja heaoluprofiili VISIOON aastaks 2022 toetab Pärnumaa Arengustrateegia 2035+ suundumusi: Pärnumaa on kõrge elukvaliteediga parim paik elamiseks, õppimiseks, töötamiseks ja puhkamiseks, kus elanike tervena elatud eluiga on pikenenud enneaegse suremuse ja haigestumise vähendamise kaudu.

Tegevus	Teostajad				Eestvedaja	Partnerid
	2019	2020	2021	2022		
1. Valdkond: Sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused						
<i>Eesmärk: Maakondlikud tervisedenduslikud kavad ja sekkumised teostatakse kõiki sihtgrupe informeerides ja kaasates, tagades sellega sotsiaalse sidususe ja võrdsed võimalused kõigile maakonna elanikele.</i>						
1.1. Pärnumaa rahvatervisekomisjoni ja koostöövõrgustiku koolitamine ning motiveerimine tulemuslikuks tervisedenduslikuks tegevuseks.	x	x	x	x	RTK	TAI, SAPA
1.2. Terviseprofiili uuendamine ja seire.	x	x	x	x	TN, TRN, PSL	TAI
1.3. Rahvatervise ettepanekute esitamine Pärnu maakonna tegevuskavasse 2019-2023.	x				TN, TRN	TAI
1.4. Terviseteadlikkust tõstvate artiklite regulaarne avaldamine maakonnalehes ja vallalehtedes. Tervisedendusliku teabe pidev edastamine meediakanalitesse ning sotsiaalmeediasse.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist/meediakanalid	TAI
1.5. KOV-ide suutlikkuse tõstmine rahva tervise hindamisel ja analüüsimisel. KOV-ide tervisenõukogude moodustamine ning	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, KOV-id	TAI

tervisedenduslik koostöö.						
2. Valdkond: Laste ja noorte turvaline ning tervislik areng						
<i>Eesmärk: Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamine.</i>						
2.1. Laste ja noorte tervist ja tervisekäitumist käsitleva maakondliku statistika regulaarne kogumine, seire pidamine, hindamise teostamine.		x			TN, RTK, RTT spetsialist, PSL, TÜPK	TAI
2.2. TEK ja TEL võrgustike laiendamine ja arendamine kõikidesse Pärnumaa koolidesse ja lasteaedadesse. TEL/TEK koordinaatorite ja võrgustiku liikmete koolitamine.	x	x	x	x	TN,RTK, RTT spetsialist, TEK/TEL koordinaatorid, PLV	TAI
2.3. Üle-eestiliste tervist edendavate võrgustikega liitunud haridusasutuste aktiivne tegevus: Liikuma Kutsuv Kool, KIVA, TORE, Kiusamisvaba Lasteaed.					TN,RTK, RTT spetsialist, TEK/TEL koordinaatorid, PLV	TAI
2.4. Riiklike tervisedenduse kampaaniate toetamine ja läbiviimine.	x	x	x	x	TN,RTK, RTT spetsialist, TEK/TEL koordinaatorid, PLV TAI; SOM, PSL	TAI
2.5. Haridusasutuste tervishoiutöötajate ja terviseõpetajate toetamine ja koolitamine tervisenäitajate seire ja hindamise teostamisel ning kvaliteetse tervisekasvatuse ja sotsiaalsete oskuste õpetamisel.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, koolid, lasteaiad, pereõed	TAI
2.6. Lasteaia ja koolitoitlustuse hindamine ja menüüde korrastamine tervislikumaks. Menüüde hindamise raporti avalikustamine.	x	x			TN, RTK, TEK/TEL koordinaatorid, PLV, RTT spetsialist	TAI
2.7. Osalemine avalike teenuste disainimise koosloomeprogrammis kohaliku põllumajandustoodangu otsetarne ahela käivitamiseks lasteaedade köökidesse. Kontaktseminari korraldamine väiketalunike ja lasteaedade vahel.	x				SAPA, MTÜ Roheliselt värskel Elu, Pärnu LV	Sotsiaalse Innovatsiooni Koosloome Labor
2.8. Lasteaia – ja koolipersonali koolitused: õppereis lasteaia kokkadele väiketalunike juurde. Koolitus LA abiõpetajatele „Toidu serveerimine ja eetika“. Koolitused majandusjuhatajatele.	x	x	x	x	RTK, RTT spetsialist	TAI, PKHK
2.9. Lapsevanemate teadlikkuse tõstmine laste ja noorte tervise edendamisel ja arengu toetamisel, kaasates neid tegevuste planeerimisse ja korraldamisse. Perekool väikelaste vanematele ja	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, TEK/TEL koordinaatorid, PLV,	TAI

tulevastele lapsevanematele.					PH, RTT spetsialist, Pärnu Haigla	
2.10. Seksuaaltervise ja perekonna planeerimise alase teadlikkuse tõstmine, kaasates tegevustesse vastava ala spetsialiste ja noorte nõustamiskeskusi.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, TEK koordinaatorid	TAI
2.11. Meetmete planeerimine laste ja noorte vigastuste ja mürgistuste ennetamiseks.	x				TN, RTK, RTT spetsialist, TAI, Pärnu Haigla	TAI
2.12. Kaitse end ja aita teist (KEAT) ohutuslaagri korraldamine 6. klasside õpilastele võistluspäevana.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, TEK koordinaator	PSL
2.13. Laste ja noorte vaimse tervise edendamine. Laste ja noorte VTK jätkusuutlikkuse tagamine. Koostöö koolituste läbiviimisel VTK-ga.	x	x	x	x	POL, TN, RTK, TAI, Pärnu Haigla	TAI
2.14. Noorte ja lastega tegelevate spetsialistide tervisedendamise ja sotsiaalsete oskuste õpetamise võimekuse tõstmine. Tasuta koolitused lapsevanematele. Koolitused Pärnu Haigla VTK-lt (Pärnumaa laste ja noorte vaimse tervise keskus).	x	x	x	x	TN, RTK, TEL/TEK koordinaatorid, TAI, Pärnu Haigla VTK	
2.15. Noorte ja lastega tegelevate spetsialistide tervisedendamise ja sotsiaalsete oskuste õpetamise võimekuse tõstmine.	x	x	x	x	TN, RTK, TEL/TEK koordinaatorid, TAI, PH VTK, Pärnu Avatud Noortekeskus, politsei	TAI
2.16. Sõltuvuskäitumise ennetamine noorte ja laste hulgas. Sõltuvusainete tarbimise ennetamise, teavitustöö tõhustamine.	x	x	x	x	TN, RTK, TAI, TEL/TEK koordinaatorid, PH VTK, politsei	TAI
2.17. Koostööpartnerite võrgu laiendamine. Uute koostöövõrgustike tugimine.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist TEL/TEK koordinaatorid, TAI, MTÜ-d	TAI
2.18. Järjepidev liikluskasvatuse lõimimine koolide ainekavadesse.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, TEK koordinaator, Maantee-Amet,	TAI, SIM

					TN Liikus- komisjon	
3. Valdkond: Tervislik elu-, õpi- ja töökeskkond						
<i>Eesmärk: Eelduste ja tingimuste loomine tervise säilitamist ja arendamist soodustava füüsilise ning psühhosotsiaalse elu-, õpi- ja töökeskkonna tagamiseks.</i>						
3.1. Tervist edendavate töökohtade (TET) ideoloogia tutvustamine ja propageerimine Pärnumaal.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, TAI, SAPA	TAI, SAPA
3.2. Maakonna TET võrgustiku laiendamine ja arendamine. Pärnumaal on liitunud 13 organisatsiooni/ettevõtet.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, TAI	TAI
3.3. Tervisedenduslike motivatsioonikampaaniate algatamine erinevates elu-, õpi- ja töökeskkondades. Vaimse tervise väärtustamine.	x	x	x	x	TN, RTK, TAI, RTT spetsialist, TEL/TEK koordinaator	TAI
3.4. Koostööpartnerite koolitused teadlikkuse tõstmiseks. Seminarid tervislikust elu-, õpi- ja töökeskkonnast, „roheline kontori“ ja ringmajanduse seminarid. Uue töotervishoiuseaduse tutvustamine.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, TEL/TEK koordinaator, TAI	TAI SEI
3.5. Veeohutuse alase ennetustöö tõhustamine.	x	x			TN, RTK, Päästeamet, KOV-id	TAI, SIM
3.6. Liiklusohutlike kohtade likvideerimiseks vastavate kampaaniate korraldamine.	x	x			TN, RTK, KOV-id, Maanteeamet	TAI, SIM
3.7. Füüsilise, seksuaalse ja vaimse vägivalla vaba elu- ja töökeskkonna väärtuse teadvustamine.	x	x	x	x	TN, RTK, politsei	TAI
4. Valdkond: Tervislik eluviis						
<i>Eesmärk: Maakonna elanike kehaline aktiivsus on suurenenud, toitumine on muutunud tervislikumaks ja riskikäitumine vähenenud.</i>						
4.1. Elanike motiveerimine aktiivseks osavõtuks tervisespordiüritustest.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, PSL, MTÜ-d, KOV-id	TAI
4.2. Tervislikke eluviise toetavate riiklike kampaaniate koordineerimine maakonnas. Tervisespordisari „Pärnumaa liigub“.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, PSL, MTÜ-d, KOV-id	TAI
4.3. Tööealiste elanike tervist ning tervisekäitumist puudutava info kogumine ja hinnangu andmine (uuritud ja analüüs).	x	x	x	x	TN, RTK, PSL, TAI, SOM, KOV-id, TÜ Pärnu Kolledž	TAI
4.4. Koostöö jätkamine Pärnu Haigla ja Pärnumaa tervist edendavate asutustega.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, PSL, PH	TAI

					KOV-id,	
4.5. Tervisliku toitumise propageerimine (sh haridusasutuste toidukäitlejatele). Kohaliku toidu propageerimine „Pärnumaa maitseed“ projekti raames.	x	x	x	x	TN, RTK, RTT spetsialist, KOV-id, haridusasutused	TAI, SAPA
4.6. Koolitused ja infopäevad sõltuvuskäitumise ennetamiseks.	x	x	x	x	TN, RTK, Pärnu Haigla LNVTK	TAI
4.7. Tervist toetavate ürituste ja vaba aja veetmise võimaluste tutvustamine ja propageerimine.	x	x	x	x	TN, RTK, PSL, RTT spetsialist, Pärnu Haigla, KOV-id, MTÜ-d	TAI
4.8. Riskiva seksuaalkäitumise ja HIV nakkuse ennetamise teemaliste infopäevade ja ürituste korraldamine.	x	x	x	x	TN, RTK, Pärnu Haigla, haridusasutused, MTÜ-d	TAI
4.9. Stressi ja depressiooni ilmingute teadvustamine, ennetavate ning tasakaalustavate tehnikate ja võimaluste tutvustamine.	x	x	x	x	TN, RTK, Pärnu Haigla, MTÜ-d	TAI
4.10. Maakondliku uuringu „Pärnumaa elanike liikumisharjumuste uuring terviseradade ja välispordisaalide kasutamine“ läbiviimine ja avalikustamine.	x				TÜ Pärnu Kolledž, PSL, RTK, SAPA	
5. Valdkond: Terviseteenused						
<i>Eesmärk: Pärnu maakonna elanikele on tagatud kvaliteetne info terviseteenuste kättesaadavuse kohta.</i>						
5.1. Terviseteenuste pakkujate infopäevad. Infolevi tagamine meedias ja maakonna lehtedes ning internetis ja KOV-ide kodulehtedel.	x	x	x	x	TN, RTK, TAI, RTT spetsialist, EHK, SOM, Pärnu Haigla	Muud
5.2. Ööpäevaringse apteegiteenuse käivitamine Pärnus.		x			TN, PLV, Pärnu Haigla, Ravimiamet	
5.3. Hambaravi kättesaadavaks muutmine pühade ajal ja pühapäevadel. Ennetuse ja suuhügieeni alase teadlikkuse tõstmine.	x	x	x	x	TN, TRN/SOM, EHK, TAI	Muud

KASUTATUD LÜHENDID

ANK – avatud noortekeskus
EHIS – Eesti Hariduse Infosüsteem
EHK – Eesti Haigekassa
ESF – Euroopa Sotsiaalfond
HBSC – Kooliõpilaste Tervisekäitumise Uuring
HMN – Hasartmängu Nõukogu
KOV – kohalik omavalitsus
LV – linnavalitsus
MA – munitsipaalasutus
MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MV – maavalitsus
OECD – Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon
POL – Pärnumaa Omavalitsuste Liit
PTU – Paikkonna tervisemõjurite uuring
RAKE – Rakendusuuringute Keskus (Tartu Ülikool)
REL – Rahva ja eluruumide loendus (viimati toimus 31.12.2011)
RTA – rahvastiku tervise arengukava
RTK – rahvatervise komisjon
RTT – rahvatervise ja turvalisuse spetsialist
SAPA – Sihtasutus Pärnumaa Arenduskeskus
SEI – Säästva Eesti Instituut
SVH – südame ja veresoonkonna haigused
SK – sotsiaalne kaitse
SKA - Sotsiaalkindlustusamet
TAI – Tervise Arengu Instituut
TN – turvalisuse nõukogu
TT – maakondlik tervisetuba
TET – Tervist Edendav Töökoht
TEK – Tervist Edendav Kool
TEL – Tervist Edendav Lasteaed
TN – tervisenõukogu
THP – tervise- ja heaoluprofiil
TÜPK – Tartu Ülikooli Pärnu kolledž
WHO – Ülemaailmne Tervishoiuorganisatsioon

KASUTATUD KIRJANDUS JA ANDMEBAASID

- Ahas, R., Silm, S., Tiru, M. „Eestist lähtuv hargmaisus mobiilside rändlusandmete alusel“ (Eesti inimarengu aruanne 2016/2017). Eesti Koostöö Kogu. Tallinn, 2017.
- Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2017. Eesti Konjunktuuriinstituut / TAI, Tallinn, 2017.
- Eesti Haigekassa koduleht www.haigekassa.ee
- Eesti Statistika Kvartalikirjeldus 1/2016. Statistikaamet. Tallinn, 2016.
- Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring (koostajad: Tekkel, M., Veideman, T.), 2016. TAI, Tallinn, 2016.
- Eurostati koduleht www.epp.eurostat.ec.europa.eu
- Kasmel, A., Lipand, A. Terviseedenduse teooria ja praktika I. Sissejuhatus salutoloogiasse. Tallinn, 2007.
- Keskküla, R. Pärnumaal tuleb ajaloo esimene liikumisharjumuste uuring. Pärnu Postimees, 11.10.2018.
- Kiisler, V. Weekendi noorim uimastitarvitaja oli 12-aastane. Postimees, 05.10.2018.
- Kohaliku omavalitsuse üksuse võimekuse indeks ja analüüs ja analüüsi lühikokkuvõte. Geomedia. Tallinn, 2013.
- Liiklusaasta 2017. Maanteeamet. Tallinn, 2018.
- Maakonna tervise- ja heaoluprofiili juhendmaterjal. Tööversioon 01.03.2018. TAI. Tallinn, 2018.
- Maanteeameti aastaraamat 2013. Maanteeamet. Tallinn, 2013.
- Matt, S. Joobes juhtide arv on tõusnud. Pärnu Postimees, 11.10.2018.
- Merlind, E. 5 võimalust parandada Eesti tervist. Postimees, 20.09.2018.
- Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020. Sotsiaalministeerium. Tallinn, 2008.
- Sotsiaalministeeriumi koduleht www.som.ee
- Tervise Arengu Instituudi koduleht www.tai.ee
- Tervisekaitseinspektsiooni koduleht www.tervisekaitse.ee
- Tilts, I. Kohaliku omavalitsuse ja maakonna terviseprofiili koostamine. TAI. Tallinn, 2009.
- Tiit, E-M., Servinski, M. Eesti maakondade rahvastik. Hinnatud ja loetud. Statistikaamet. Tallinn, 2015.
- Tiit, E-M. Eesti rahvastiku põhinäitajad aastail 2006-2007 Euroopa taustal. Rahvastikuminiistri Büroo. Tartu Ülikool. Statistikaamet.
- Tiit, E-M. Suremus Eestis ja selle sõltuvus soost. Statistikaamet. Tallinn, 2006.
- Pärnu arvudes 2017. Pärnu Linnavalitsus, 2018.

SIDUSDOKUMENDID

- Pärnu maakonna arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“. Pärnu Maavalitsus. Pärnu, 2015.
- Pärnu maakonna arengustrateegia „Pärnumaa 2035+“. Tegevuskava 2019-2023(2025). SA Pärnumaa Arenduskeskus. Pärnumaa Omavalitsuste Liit. Pärnu, 2018.
- Pärnu maakonna planeering. Pärnu Maavalitsus. Pärnu, 2017.
- Pärnumaa terviseprofiil 2014-2024. Pärnu Maavalitsus. Pärnumaa Tervisenõukogu.
- Paikkonna tervisemõjurite uuring 2011. Pärnumaa raport. TAI. Tartu Ülikooli RAKE.
- Eesti rahvuslik liiklusohutuse programm 2003-2015.
- Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia aastateks 2006-2015.
- Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring, 2016. Health Behavior among Estonian Adult Population, 2016. (Koostajad: Tekkel, M., Veideman, T.). TAI. Tallinn, 2017.
- Euroopa laste rasvumise seire. WHO Childhood Obesity Surveillance Initiative (COSI). Eesti 2015/2016. õa uuringu raport. (Koostajad: Metsoja, A., Nelis, L., Nurk, E.) TAI. Tallinn, 2018.
- Jalgratturi ja mopeedijahi eksamimineerimise ja neile juhilubade väljaandmise eeskiri (teede- ja sideministri määrus nr 70 22.06.2001).
- Noorsootöö strateegia kuni 2020.
- Pärnu kooliõpilaste eluviisi uuring 2015/2016 õppeaastal. Koostajad: Kandela Õun, Merle Mägi, Monika Übner (Tartu Ülikooli Pärnu kolledži (TÜPK) Uurimiskeskus). Pärnu, 2016.
- Pärnu maakonna kooliõpilaste eluviisi uuring 2015/2016 õppeaastal. Koostajad: Kandela Õun, Merle Mägi, Monika Übner (Tartu Ülikooli Pärnu kolledži (TÜPK) Uurimiskeskus). Pärnu, 2016.
- Päästeala ennetustöö strateegia.
- Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020.
- Riiklik vähistrateegia aastateks 2007-2015.
- Riiklik õppekava (alusharidus 2011, üldharidus 2013).
- Südame- ja veresoonkonnahaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005-2020.
- Uimastisõltuvuse vähendamise kontseptsioonidokument 2013-2016.

LISAD

Tabel 7. Valik arvnäitajaid SA Pärnu Haigla tegevuse kohta, 2012-2016. Allikas: SA Pärnu Haigla.

Aasta	2012	2013	2014	2015	2016
Laboratoorsed uuringud	740 976	815 761	837 452	866 080	868 377
Ambulatoorsed vastuvõetud	9325	10 851	10 131	9407	9175
Õendusabi patsiendid	604	730	875	876	895
Vastsündinud	831	829	804	817	806
Koduõdede külastused	3303	4896	3759	4121	4863
Statsionaaris ravitud haiged	14 322	14 520	14 458	13 942	13 611
Päevaravis ravitud haiged	4285	4926	5749	6671	7387
Ambulatoorne abi	212 952	227 509	238 456	245 446	241 943
Kiirabi väljakutsed	20 903	20 632	18 570	19 372	19 350
Vältimatu arstiabi EMO-s	29 041	29 416	30 648	31 681	30 467
Voodihõive, %	75,3	74,2	73,5	71,7	70,2
Keskmine ravikestus (sh aktiivravi), päevad	7,8 (5,8)	8,1 (5,7)	8,4 (5,8)	8,1 (5,8)	7,9 (5,9)
Operatsioonid	7158	7388	7398	7572	7793
Kirurgiline töö	32 431	35 351	37 169	36 761	37 031
Radioloogil. uuringud	124 325	139 293	141 765	139 739	140 059

SA Pärnu Haigla patsiendid jagunesid elukoha järgi alljärgnevalt 2016. aastal (sulgudes 2011. aasta andmed): Pärnu linn – 131 438 (121 113); ülejäänud Pärnu maakond – 100 852 (88 844); Lääne maakond – 4399 (3928); Rapla maakond – 4108 (3114); Viljandi maakond – 1362 (1016); Harju maakond – 3807 (2935); Tartu maakond – 695 (774); Saare maakond – 776 (386); Lääne-Viru maakond – 199 (199); Ida-Viru maakond – 188 (135); Valga maakond – 149 (168); Võru maakond – 92 (208); Põlva maakond – 59 (56); Hiiu maakond – 49 (85).

Aastal 2016 esitati kiitusi 433, kaebusi 107 ja ettepanekuid 13.

Ravijärjekordade keskmine ooteaja ületamine päevades 2016. aastal: kardioloogia 47,5; endokrinoloogia 22,2; gastroenteroloogia 15,5; dermatoveneroloogia 67,5; taastusravi 30,5; ortopeedia 10,6; neuroloogia 11,3; reumatoloogia 3,3 päeva.

Ennetustegevuse kordade arv 2016. aastal: rinnavähi varajane avastamine 2071, emakakaevähi varajane avastamine 1474, vastsündinute kuulmisskriining 864, noorsportlaste tervisekontroll 450, jämesoolevähi varajane avastamine 4, suitsetamisest loobumise nõustamine 216, HIV testimine ja nõustamine 187 korral.

Aastal 2017 oli SA Pärnu Haiglal 1356 töötajat: Pärnu maakonna suurim tööandja.

